

ΤΑ ΝΕΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ

ΗΡ. & Ρ. ΑΠΟΣΤΟΛΙΔΗ

Π Ε Ρ Ι Ε Χ Ο Μ Ε Ν Α

ΑΡΘΡΟ: Τὰ πρόσωπα ν' ἀντισταθοῦν! (65-7)—**ΑΝΘΟΛΟΓΙΕΣ** Ἡρ. Ἀποστολίδη: **ΠΟΙΗΤΙΚΗ:** Δέσπ. Δετζώρτζη (85), Μ Δημάκης (86), Ἄ Δικταῖος (86-8)

ΤΟΥ ΠΕΖΟΥ ΛΟΓΟΥ. Τὸ ἀμάρτημα τῆς μητρὸς μου (93)
ΕΝΑ ΟΛΩΣ ΕΚΤΑΚΤΟΥ ΣΗΜΑΣΙΑΣ ΚΕΙΜΕΝΟ: Σπουδαία ἐπιστολὴ ἀπὸ τὴν Ἑξορία, ἐνὸς

«ἐκπατρισμένου»: Σεραφεῖμ Μάξιμου - Βιέννη, (11-9-57), με ἀπάντησιν Ρ. Ἀποστολίδη (68-71)—**ΜΙΑ ΣΥΝΤΡΙΠΤΙΚΗ ΚΡΙΤΙΚΗ** τοῦ Χαρ. Δ. Σακελλαριάδη: Ὁ Λορέντσος Μαβίλης, ἑνας κριτικὸς του, κ' ἡ Ἀκαδημία Ἀθηνῶν (ποῦ ἐβράβευσε!) με παρατιθέμενα κείμενα λογοκλοπίας τοῦ κ. Φ. Κ. Μπουμπουλίδη (107-16)—**ΑΝΕΞΑΡΤΗΤΕΣ ΑΠΟΨΕΙΣ:** Λουκῆ Δαρῆκη: Ν' ἀπελευθερωθῆ ὁ «Κυρίαρχος»! (Συμβολὴ στὸ σωστὸ νόημα τῆς Δημοκρατίας, 89-91)—**ΜΥΘΙΣΤΟΡΗΜΑ** σὲ αὐτοτελεῖς συνέχειες: **ΡΕΝΟΣ-SAGA:** Ἡ γενιά τοῦ Ρίκο-Πάρτα (73-84)

ΤΟ ΧΡΟΝΙΚΟ ΤΟΥ ΜΗΝΟΣ (ἀπὸ τὸν Ρ—): *Θίγονται 27 καιρία θέματα ἐξετάζονται διεξοδικὰ 6 βασικά καὶ «πρώτα»:*
Ἡ θέσις «τῶν Νέων Ἑλληνικῶν»

Μὲ τὸ παρὸν 2^ο τεῦχος «τῶν Νέων Ἑλληνικῶν», σὰς δωρίζεται, δεμένο μαζί, στὴ σειρά του, καὶ τὸ προηγούμενο, με συνέχεια σελίδων 1-136, ἔτσι ὥστε νὰ δωρίσετε κ' ἐσεῖς τὸ 1^ο ποῦ ἔχετε ἤδη ἀγοράσει σὲ κάποιον ἄλλο φίλαναγνώστη

Ἐναντίον τῶν παρατάξεων!.. «Νὰ μᾶς ἀφήσουν ἡσυχούς με τίς μαωρίες τῆς πολιτικῆς Ἐπιπεδομετρίας». Οὔτε Δεξιά, οὔτε Ἀριστερά - οὔτε Βέβαια, Κέντρον! Ἐκεῖ ποῦ βρίσκεται ὁ Ἐλεύθερος Ἀνθρώπος! — Ὁ ὀβριστης μας κ. Schulzberger καὶ ἡ ἀλήθεια γιὰ τὸ Κυπριακὸ—«Ἐξω

ὁ Νόμος ἀπὸ τὸ σπίτι μας!» — «Ἐἶμαι ἀναρχικός! Μισῶ νόμους καὶ κυβερνήσεις!» διακηρύσσει ὁ Σαρλῶ!.. Τὸ Προσφυγικὸ Θέμα καὶ τὸ ἐγκληματικὸ μας Κράτος: «Πρόσφυγες;.. Βαρᾶτε τους!» 35 χρόνια τώρα!—Οἱ κενολογοῦντες μανδρινὸ τοῦ Ἵπουργοῦ τῆς Παιδείας—Ἡ ἀντινευματικὴ Κρίσις τοῦ Ἑλληνικοῦ Τύπου - Σοσιαλιστικὸς Ἀθλιότητες κ.λ.

ΔΙΗΓΗΜΑ: Σέτης: «Παρακαμπτήριος» (91) **ΠΟΙΗΜΑΤΑ:** Μίλτος Σαχτούρης (92) Π. Καζάζης (106)—**ΕΚΛΕΚΤΗ ΞΕΝΗ ΠΟΙΗΣΗ:** Ἐμιλυ Ντίκινσον **ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ** ἀπὸ τὴν Μελισσάνθη (72) **ΚΡΙΤΙΚΗ:** Ρένος Ἀποστολίδης: Ἡ ἀθλιότητα τῆς «Νέας Ἑστίας» καὶ ἡ παναθλιότητα τῆς «Καινούργιας Ἐποχῆς»!..

ΤΑ ΝΕΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ

ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ ΗΡ. ΚΑΙ Ρ. ΑΠΟΣΤΟΛΙΔΗ

ΤΟΜΟΣ Β'

'Αθήναι, 'Οκτώβριος 1957

ΤΕΥΧΟΣ 2

'Επιστολές, ὅλη συνεργασία, βιβλία κ.λ.: Ρένου 'Αποστολίδην, Σπετσῶν 20, 'Αθήναι (8). Τηλέφωνον: 815-342. 'Ιδιοκτήτης καὶ κατὰ νόμον ὑπεύθυνος: Ρ. 'Αποστολίδης, Σπετσῶν 20. 'Υπεύθυνος τυπογραφείου 'Αδελφῶν Ρόδη: Β. Ρόδης, 'Αμπλιανῆς 31, 'Αθήναι.— Συνδρομὴ 6 τευχῶν δρχ. 60.— 'Η κυκλοφορία γίνεται ἀπὸ ὅλα τὰ περίπτερα καὶ τὰ ὑποπρακτορεῖα ἐφημερίδων 'Αθηνῶν καὶ 'Επαρχιῶν, διὰ τοῦ Νέου Πρακτορείου 'Εφημερίδων καὶ Περιοδικῶν ('Ικτίνου 3-'Αθήναι). Τὴν κεντρικὴν διανομὴν διὰ τὰ βιβλιοπωλεῖα ἔχει τὸ Βιβλιοπωλεῖον Κολλάρου (Σταδίου 38-'Αθήναι), ὅπου καὶ παραγγελαί, παλαιὰ τεύχη κ.λ. κ.λ.— Τιμὴ διαφημίσεων ἐκτὸς κειμένου: ὀλοσέλιδος, δρχ. 1000.— Τιμὴ τοῦ τεύχους αὐτοῦ δρχ. 10.— Τὰ χειρόγραφα δὲν ἐπιστρέφονται.— 'Επιτρέπεται ἐλευθέρως ἡ ἀναδημοσίευσις οἰουδήποτε κειμένου τοῦ περιοδικοῦ.

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: ΡΕΝΟΣ ΗΡ. ΑΠΟΣΤΟΛΙΔΗΣ

ΤΑ ΠΡΟΣΩΠΑ Ν' ΑΝΤΙΣΤΑΘΟΥΝ!

Οἱ Φιλισταῖοι ἐρώτησαν:

— Τί εἶναι Ποιότητα; Καὶ τί εἶναι Οὐσία;

Τί ἐστὶν ἡ 'Αλήθεια; — ἐρώτηση τοῦ 'Ενόχου ἀρχαία! —, καὶ τί ἐστὶν ἡ 'Ελευθερία;.. "Ὅλες οἱ λέξεις αὐτές, με κεφαλαῖο τὸ πρῶτο γράμμα, τί εἶναι καὶ τί σημαίνουν; Καὶ κατὰ τί δὲν εἶν' ἐξίσου λέξεις μ' ὅλες τίς ἄλλες, μ' ὅλων τῶν ἄλλων;

— Μὴ ἀποκρίνεσθε! φωνάξαν οἱ ἔντιμοι ἄνθρωποι. Μὴ ἀποκρίνεσθε ποτέ εἰς ὅσα ἐκ τοῦ πονηροῦ ἐστίν.

Κ' ἕνας ποιητής, θεληματικὰ «πεζὸς» τὴν ὥρα κείνη — «πεζὸς» εἶναι πάντα κανεῖς ὅταν μιλήσῃ σέ θρονιασμένους, ὀργισμένους αὐτούς, γιὰ τὴν «ὀρθία στάση» τοῦ «Εἰδους» —, πετάχτηκε στὸ μέσο κ' εἶπε:

'Αντισταθῆτε!

— σ' αὐτὸν ποὺ χτίζει ἕνα μικρὸ σπιτάκι
καὶ λέει: «Καλὰ εἶμαι ἐδῶ!»

'Αντισταθῆτε!

— σ' αὐτὸν ποὺ γύρισε πάλι στὸ σπίτι
καὶ λέει: «Δόξα σοι ὁ θεός!»

'Αντισταθῆτε!

— στὸν περσικὸ τάπητα τῶν πολυκατοικιῶν
— στὸν κοντὸ ἄνθρωπο τοῦ γραφείου
— στὴν ἑταιρία «Εἰσαγωγαί-Εξαγωγαί»
— στὴν κρατικὴ ἐκπαίδευση
— στὸ φόρο
— σὲ μένα ἀκόμα, ποὺ σᾶς ἱστορῶ!

'Αντισταθῆτε!

— σ' αὐτὸν ποὺ χαιρετᾷ ἀπ' τὴν ἐξέδρα ὄρες ἀτέλειωτες
παρελάσεις [...]
— στὶς μουσικές, τὰ τούμπανα καὶ τίς παράτες
— σ' ὅλα τ' ἀνώτερα συνέδρια ποὺ φλυαροῦνε [...]
— σ' αὐτὴ τὴν ἀγογή κυρία ποὺ μοιράζει
ἐντυπα ἀγίων, λίβανον καὶ σμύρναν
— σὲ μένα ἀκόμα, ποὺ σᾶς ἱστορῶ!

'Αντισταθῆτε! πάλι

— σ' ὅλους αὐτοὺς ποὺ λέγονται «Μεγάλοι»

- σ' ὄλους πού γράφουν λόγους γιά τήν ἐποχή
δίπλα στή χειμωνιάτικη θερμάστρα
- στίς κολακειές, στίς εὐχές, τίς τόσες ὑποκλίσεις
ἀπό γραφιάδες καί δειλοῦς γιά τὸ «σοφὸ ἀρχηγό» τους.

Ἐντισταθῆτε! [...]

- στίς φοβερές σημαίες τῶν κρατῶν καί τῆ διπλωματία
- στὰ ἐργοστάσια πολεμικῶν ὑλῶν
- σ' αὐτοὺς πού λένε «λυρισμὸ» τὰ ὠραία λόγια
- στὰ θούρια
- στὰ γλυκερὰ τραγούδια μὲ τοὺς θρήνους
- στοὺς θεατῆς [...]
- σ' ὄλους τοὺς ἀδιάφορους καί τοὺς σοφοὺς [...]
- ὡς καί σὲ μένα, σὲ μένα ἀκόμα πού σὰς ἴστορῶ

Ἐντισταθῆτε! [...]

- Εἶναι τρελός! ἐκραύγασαν οἱ Φιλισταῖοι.
- Μὰ εἶναι τρελός; διερωτήθηκαν οἱ ἄπλοοι!
- Θὰ εἶναι τρελός... συνεπέραναν οἱ φιλοπρόδοοι φρόνιμοι.
- Εἶναι πεζός! προσέθεσαν οἱ «λυρικοὶ» ποιητές.

Πῦργος Βαβέλ» — θὰ λέγατε. Καί, ἐν μέρει, «Πῦργος Βαβέλ» ἀσφα-
λῶς! Ὁ αἰώνιος, καί ὁ δικός μας — ὁ σημερινός.

Μὰ ἐκεῖνος δὲν εἶναι τρελός — εἶναι ἀπλῶς ὁ Γελωτοποιὸς τοῦ Βασι-
λέως (καί ξέρετε πολὺ καλὰ ποιός εἶναι ὁ Βασιλεύς, ποιός εἶναι ὁ θεόγυμνος
βασιλιάς, πού ὄλοι ὕμνουں τὰ ἔξοχα ἐνδύματά του, κ' ἕνα παιδάκι μοναχὰ
βρέθηκε νὰ πῆ: Μὰ αὐτὸς καλέ, εἶναι γυμνός!..)

Ἐνα παιδάκι... Αὐτὸ μᾶς λείπει. Πού θὰ φωνάξῃ «Εἶναι γυμνός! γυ-
μνός! γυμνός!» καί θὰ τὸν δείχνῃ καί θὰ περιγελά! Καί θὰ στραφῆ στοὺς
Φιλισταίους νὰ πῆ: Ψεῦτες καί Ὑποκριτές, πού σ' ὄλη τῆ ζωῆ σας, ἂν κά-
ποιον πνίξατε καί μέσα σας, ἦταν αὐτὸς πού ἐγνώριζε πάντοτε τὴν Ποιότη-
τα καί τὴν Οὐσία, τὴν Ἀλήθεια καί τὴν Ἐλευθερία, ὄχι ἀπ' τὴν Ἀπόδειξη
π α ρ ἄ ἄ π ὀ τ ἦ ν Π Ἠ ρ ἄ ξ ἦ ! Κι ὄχι ἀπ' τὴν περίπλοκη Θεωρητικὴ,
π α ρ ἄ ἄ π ὀ τ ὀ β ἄ ρ ο ς τ ο ὕ Κ ρ ἰ σ ἰ μ ο υ Λ ὀ γ ο υ —
τὸ αὐτεπίβολο, τὸ ὑλικά σχεδὸν ὑποστατό, πού «ὔφος» κανένα δὲν μπορεῖ
ποτέ νὰ ὑποκαταστήσῃ, ἂν λείπῃ, καί «ἦθος» κανένα δὲ συνοδεύει τὴν πο-
νηρὴ μίμησή του.

*

Νὰ μὴν ἀστειευόμαστε, λοιπόν. Γύρω μας ὄλα δαγκώνουν — δὲν ὑ-
πάρχουν πιά περιθώρια ν' ἀστειευόμαστε. Νὰ πηγαίνουμε στὸ «Γελωτο-
ποῖδ τοῦ Βασιλέως» καί ν' ἀντιλαμβανόμαστε σὲ τί τάχα ὀρκίζει ὁ Ντάνου
Καίη ἐκεῖνος τοὺς «πιστοὺς» τῆς «Αὐτοκρατορίας», κρατῶντας ἐπίσημα,
μ' ὄλη τὴν ἐπιβαλλόμενη μυστικοπάθεια τοῦ Αὐλικοῦ, ἕνα Μωρὸ στὰ χέρια
του, κι ἀνασηκώνοντάς του τελετουργικά τίς πάννες, γιά νὰ προβάλλῃ τὰ
ὀπίσθια τοῦ βρέφους τούτου ὀλόγυμα — τὸ Σύμβολο στὸ ὄποιο ὀρκίζον-
ται ἀνεπιφύλακτα οἱ Ὑπήκοοι ὄλοι!

Νὰ ἀντιστεκόμαστε πιά στὸ Μῦθο — σ' ὄλους τοὺς Μῦθους, σ' ὄλα τὰ
Σύμβολα, σ' ὄλες τίς Ἀπάτες.

Νὰ μάθουμε ὄτι Ἐλευθερία Δυτικὴ καί Ἀνατολικὴ δὲν ὑπάρχει —
Ἐ λ ε υ θ ε ρ ἰ ἄ μόνον ὑπάρχει· ἦ: δὲν ὑπάρχει!

Ἐ ὄτι Ἀλήθεια Δυτικὴ καί Ἀνατολικὴ δὲν ὑπάρχει — Ἀ λ ἦ θ ε ἰ ἄ
μόνον ὑπάρχει· ἦ: δὲν ὑπάρχει!

Ἐ ὄτι Οὐσία καί Ποιότητα ὄπηρετικῆς σκοπιμοτήτων δὲν ὑπάρχουν —
Ο ὄ σ ἰ ἄ καί Π ο ἰ ὄ τ ἦ τ α μόνον ὑπάρχουν· ἦ: δὲν ὑπάρχουν!

Καὶ ὅτι τὰ πρόσωπα ἔχουν χρέος ν' ἀντισταθοῦν - ν' ἀντισταθοῦν προσωπικά, καὶ ἀνυποχώρητα, καὶ ἀνένδοτα, εἰς ὅ,τι ἀποτελεῖ Βιασμό, καὶ Ἀνελευθερία, καὶ Ἀνουσιότητα, καὶ Σκαρταδούρα, ἀπ' ὅπου κι ἂν προέρχεται, ὅπου κι ἂν ἐνδημῇ, ὅπως καὶ ἂν προβάλλεται, ὅσοι κι ἂν τὴ στηρίζουν, ὅ,τι καὶ ἂν λέν οἱ πρόθυμοι «συμβουλάτορες», οἱ «σωτῆρες τῶν ἄλλων», οἱ «φρόνιμοι», οἱ «ἔχοντες γνῶσιν» φύλακες τῶν «θεσμίων», τῶν «ιερῶν» καὶ τῶν «δσίων», οἱ φιλισταῖοι κ' οἱ σαδδουκαῖοι, τῆς Ἀνατολῆς καὶ τῆς Δύσεως, τῆς «πολιτικῆς» καὶ τοῦ «πνεύματος»!

Ν' ἀντισταθοῦν ἐφεξῆς τὰ πρόσωπα στὸν Τόπο αὐτὸ - ὅπως κι ἄλλοῦ ἀντιστέκονται, ὅπως ἄλλοῦ πεθαίνουν γιὰ ν' ἀντισταθοῦν, καὶ στὴ Ρωσία καὶ στὴν Ἀμερική, καὶ στὴν Κύπρο καὶ στὴν Οὐγγαρία, καὶ σ' ὅλο τὸν κόσμο!

Ὅπως ἀντιστέκονται παντοῦ τὰ ἄξια λόγου πρόσωπα - τὰ ἔχοντα βάρος καὶ συνείδηση τοῦ χρέους τῶν πρόσωπα, ποῦ δὲ δοσιλογοῦν ποτὲ πουθενά, ποῦ δοσιλογοῦν στὴ συνείδησή τους μόνο, τὴν πάνω ἀπὸ «Πολιτεῖες» καὶ ἀπὸ «Κόμματα», τὴν πάνω ἀπὸ «Ἀρχές» καὶ «Ἐξουσίες», ποῦ εἶναι αὐτὰ ὑπεύθυνα, αὐτὰ ἢ Καθάρῃ Συναρξικῇ Ἐυθύνη γιὰ ὅλα, καὶ τόσα «Ὅχι!» ἀντιτάσσουν σήμερα, ποῦ κάμνουν πράγματι τοὺς «Ἰσχυροῦς», τοὺς τόσο πράγματι «Ἰσχυροῦς», νὰ τρέμουν!

*

Ἡ ἀντίστασις αὐτὴ θὰ πυκνωθῇ - θὰ πυκνώνεται ὀλοένα! Οἱ ἐπιστήμονες, οἱ σοφοί, οἱ τεχνικοί, οἱ εἰδικοί· οἱ ποιητές, οἱ διδάσκαλοι, οἱ ἐρευνητές· οἱ ὀργισμένοι καὶ βαθύτατα ἀνήσυχοι πιά παντοῦ - μέσα σ' ὅλες τὶς παρατάξεις καὶ σ' ὅλους τοὺς τομεῖς - ὀλοένα περισσότερα «Ὅχι!» θὰ ἀντιτάσσουν.

Δὲν εἶναι ὁ κίνδυνος τοῦ Πολέμου - εἶναι ὁ κίνδυνος τῆς τέτοιας «Εἰρήνης», αὐτοῦ τοῦ Status quo τῆς Σαπρίας, ποῦ ἀπειλεῖ τὰ Καίρια καὶ τὰ Πρώτα, σὲ κάθε τόπο, καὶ στὸ δικό μας περισσότερο!.. Καὶ ἡ δημιουργία «θαυμαστῆς ἰσορροπίας» - ἐγκληματικῆς ἰσορροπίας! - μεταξὺ ψευδοαντιθέσεων, ποῦ συντηροῦνται ἀκριβῶς γιὰ νὰ πνίγεται ἡ μόνη οὐσιώδης: ἡ ριζικὴ, ἡ κατ' ὀριζόντιον τῶν παρατάξεων τομῆν ἀντίθεσις πρὸς τὸ Ἀνούσιο καὶ τὸ Ἀνελεύθερο, πρὸς τὸ Ἀπάνθρωπο!

Ἐκεῖ εἶναι ὁ κίνδυνος.

Σ' αὐτόν ν' ἀντισταθῆτε!

Σ Ε Ρ Α Φ Ε Ι Μ Μ Α Ε Ι Μ Ο Σ

Βιέννη 11-9-57

Ἐγαπητοὶ καὶ τρισαγάπητοι Ἀποστολίδηδες !

Εἶδα μιὰν ἀγγελία γιὰ τὴν ἐπανεκδόση τοῦ περιοδικοῦ σας σὲ ἐφημερίδες τῶν Ἀθηνῶν, καὶ μὲ κατέλαβε ἡ ἀδημονία νὰ ἰδῶ τί θὰ εἶναι. Κάποιος φίλος — ὄχι ἐσεῖς — εἶχε τὴν καλωσύνη νὰ μοῦ τὸ στείλῃ, καὶ τὸ ἔχω ἐμπρὸς μου αὐτὴ τὴν στιγμὴ καὶ τὸ ἀπολαμβάνω. Τὸ διαβάζω καὶ ἐρεθίζομαι, τὸ περιεργάζομαι καὶ μ' ἀρέσει, τὸ ἐξιχνιάζω καὶ ποῦ καὶ ποῦ συμφωνῶ. Ὑπάρχει μέσα ἓνα πνεῦμα γενολιέ κατὰ τοῦ «καλῶς ἔχειν», μιὰ ἀνταρσία ποὺ ἠμπορεῖ νὰ ἀποβῆ γόνιμη ἀν ἀκολουθήσῃ κανεὶς τὴν σοφὴ παρατήρηση τοῦ Μακρουγιάννη, ὅτι τὸ «ἐγὼ» πρέπει νὰ ἀντικατασταθῆ ἀπὸ τὸ «ἐμεῖς» καὶ τότε θὰ πᾶμε καλύτερα. Αὐτὸ τὸ «ἐμεῖς» ὑπάρχει στὸ περιοδικό σας, ἀλλὰ ὑποτάσσεται στὸ «ἐγὼ». Εἶναι δηλαδὴ ἡ προσπάθειά σας ἐγωκεντρικὴ. Ξεκινᾶτε, ὄχι νὰ διαφωτισθῆτε, δ ι α φ ω τ ἰ ζ ο ν τ ε ς, ἀλλὰ νὰ μεταδώσετε στοὺς ἄλλους — στοὺς ἀναγνώστες σας — αὐτὰ ποὺ εἶναι μέσα σας βιώματα, πιστεύοντας στὸ ἀναλλοιωτό τους. Μεγάλο λάθος !

Ὅστοςο, ἡ ἀνθρώπινη ζωὴ εἶναι πολύμορφη καὶ πολὺ πλατειά. Αὐτὸ δὲ ποὺ συλλαμβάνουμε ἐμεῖς ἀπὸ τὴν ζωὴ, δὲν εἶναι παρὰ ἓνα πολλοστημόριο. Εἶναι δηλαδὴ τὸ σχετικὸ τοῦ σχετικοῦ : Ἐχουμε τὴν σχετικότητα τῆς ἀνθρώπινης γνώσης, καὶ μὲ δεδομένη τὴν σχετικότητα τῆς γνώσης αὐτῆς ἀντιμετωπίζουμε τὶς ἐπὶ μέρους περιπτώσεις τῶν ἀτόμων, ποὺ κατέχουν πάντοτε ἓνα ἀφάνταστα μικρὸ μέρος τῶν ἐκάστοτε ἀπὸ τὴν ἀνθρωπότητα κατεχόμενων γνώσεων. Καταλαβαίνετε;

Ἡ ἀποδοχὴ τοῦ πολλοστημόριου τῶν γνώσεών μας εἶναι καὶ προϋπόθεση νὰ τὶς εὐρύνουμε. Τὶς διευρύνουμε δὲ μέσα σὲ μιὰ ἀκατάπαυστη ἐναλλαγὴ μὲ τὰ περιβάλλοντα, καὶ πιστοποιοῦμε τὴν ὀρθότητά τους ἐν τῷ μέτρῳ ποὺ ἐπιδρούμε στὰ περιβάλλοντα αὐτὰ καὶ ὑφιστάμεθα τὴν ἐπιρροή τους, γινόμεστε δηλαδὴ ἓ ν α μ' α ὐ τ ἄ. Αὐτὸ εἶναι.

Λέτε, π.χ., στὸ «Χρονικὸ τοῦ Μηνὸς» ὅτι:

«Κανεὶς ἄλλος τόπος ἴσως στὸν κόσμῳ δὲν ἔχει τόσο λειψὴ ἀντίληψη πατριωτισμοῦ ὅσο ἔμεῖς !.. Ἀρκοῦμαστε σ' ἓνα («Ὅχι !») κάθε τόσο — σ' ἓνα ἐκρηκτικὸ «Ὅχι !», σχεδὸν εὐκολο γιὰ ὀργανισμοὺς ὄχι γνήσια γενναίους καὶ δίχως ἀντοχὴ στὴν διάρκειά — ἀρκοῦμαστε σὲ ἀραιῆς καὶ μονοστιγμικῆς (ἀσφαλῶς ὑπέροχες, μὰ φευγαλέες) ἐκφράσεις ἐθνικῆς ὑπεροχῆς, καὶ κατόπι, ἑκατομμύρια στιγμῆς κατόπι, ἑκατομμύρια φορές — στὴν καθημερινὴ μας πράξη, στὸ ἐπάγγελμά μας, στὸ προσωπικὸ μας χρέος, τὸ ἀπλό, τὸ κανονικὸ, τὸ τεταγμένο — ἔχομε ἀπόλυτη ἐλ-λειψὴ εὐθύνης, χειρίστη ποιότητα πατριωτισμοῦ, κ.λ. κ.λ.»

Μὰ γιὰ σταθῆτε, βρὲ παιδιὰ - μιὰ στιγμὴ ! Ἐδῶ ἤμασταν τετρακόσια χρόνια περίπου κάτω ἀπὸ τὴν ὀθωμανικὴ δεσποτεία καὶ ὄχι μόνο κρατήσαμε, ἀλλὰ καὶ καλλιεργήσαμε συνείδηση καὶ προσωπικότητα,.. καί,.. καί !.. Μπορεῖ τὸ πρᾶγμα αὐτὸ νὰ ἐξηγηθῆ γιὰ τὴ ἐκρηκτικὰ («Ὅχι !») τῆς μιᾶς στιγμῆς καὶ τὰ «μὴ-Ὅχι !» τῶν ἑκατομμυρίων στιγμῶν;

Πρὸ ἐτῶν μοῦ εἶχε γράφει ἓνα γράμμα ὁ Καζαντζάκης ὁ Νίκος,

(Συνέχεια στὴ σελίδα 70)

Ρ Ε Ν Ο Σ Α Π Ο Σ Τ Ο Λ Ι Δ Η Σ

Ἀθήνα 1-10-57

Ἀγαπητέ μας φίλε,

Τὴν τελευταία φορά πού μιλήσαμε ἤμουν παιδί, καὶ σὺ φίλος παλιὸς τοῦ πατέρα μου.

Δὲ θὰ θυμᾶσαι τί διηγόσουν τότε — μὰ ἐγὼ θυμᾶμαι, γιατί κάτι μοῦ χαράχτηκε βαθειὰ ἀπ' τὴ διήγησή σου : Ὁ ἄνθρωπος αὐτὸς πιστεύει ἀλήθεια ! Πιστεύει ὀλόκληρος ! Κ' οἱ ἰδέες του, ἐλάχιστα εἶναι «ιδέες». Πρωτίστως εἶναι βιώματα, πού ἐμόρφωσαν ἀπὸ τὰ πρῶτα χρόνια τῆς ζωῆς του τὸ πρόσωπό του. Τὸ πρόσωπο λοιπὸν αὐτὸ εἶναι σεβαστὸ — ὅποιες κι ἂν εἴν' οἱ «ιδέες»!

Δὲ θὰ θυμᾶσαι πιά τί διηγόσουν. Νὰ στὸ θυμίσω ἐγὼ — εἶναι σχεδὸν κ' ἐπίκαιρο :

Πῶς ἦσουν αὐτὴν τὴν Πόλην, δεκαεφτὰ χρονῶ · καὶ πῶς οἱ τοῦρκοι πρῶτοι σοῦ ἔδωσαν νὰ νιώσης κάτι, πού καθόρισε ἐκτοτε γιὰ πάντα τὴ ζωὴ σου : Σὲ εἶχαν ἀξαφνα «μαζέψει», ἔτσι ὅπως οἱ τοῦρκοι πάντα «μάζευαν» στὸ δρόμο, ὀλότελα τυχαῖα, γιατί ἦσουν αὐτὴν ψηλὸς καὶ σωματώδης, μ' ἕνα βανάουσο «Ἄ! καλὸς εἶσ' ἐσὺ — ἀκ' λούθα!» Κ' ὕστερα σ' ἐριξαν, ἔλεγες, σ' ἕνα φριχτὸ μπουντρούμι, μ' ἄλλους πολλοὺς · κ' ὕστερα σ' ἐβγαλαν καὶ σ' ἐβαλαν νὰ σηκώνης ράγιες ἀσήκωτες — κι ἀποπάνω στέκονταν ἕνας μὲ τὸ βούρδουλα, κ' ἐριχνε ἀλύπητα στὶς πλάτες σου ὅταν λύγιζες !.. Καὶ τότε, «πρῶτῃ σου φορά», ὅπως εἶπες, «ἐνιωσες τ' ἄδικο τοῦ κόσμου τούτου νὰ σέ πνίγη», καὶ νὰ φουσκῶνῃ μέσα σου μιὰ ὄργη καὶ μιὰ βλαστήμια !

Λοιπὸν, ἐγὼ ξέρω γιὰ σένα... Ἄν εἶχες δίκιο ἢ ἄδικο νὰ βρισκῆς τὸ ἄδικο στὸν κόσμον ὅλο, κι ὄχι στοὺς... τοῦρκους μόνον (πού ποῖός θὰ τὸ τολμοῦσε νὰ στήνῃ πῆ τέτοια μωρία;) , κι ἂν εἶχες ὕστερα τίς ἰδέες «αὐτὲς» σὰν ἔκφρασή σου, ἢ «ἄλλες», ἢ «παράλλες», λίγο μ' ἐνδιαφέρει ἐμένα (λίγο μ' ἐπηρεάζει στήν κρίση μου, θέλω νὰ πῶ). Μοῦ ἀρκεῖ πῶς εἶχες ἕνα λόγο προσωπικὸ γιὰ τὴ στάση σου ἀντικρῶ στὸν κόσμον ! Πῶς ἢ «στάση» σου δὲν σοῦ ἦταν «δοσμένη», δὲν ἦταν «ἔτοιμη παρμένη» (ἀπὸ ἄλλους, ἀπ' τὸ «γύρω»), ἀπ' τὰ βιβλία, παρὰ δικιά σου, προσωπική σου σ τ ἄ σ η κι ἀνταρσία (σωστὴ ἀνταρσία!) κατὰ τοῦ «τέτοιου» κόσμου !

Μοῦ φτάνει ἐμένα αὐτό. Θάλεγα μάλιστα : Μόνο αὐτὸ — κι ὄχι ἄλλο τίποτε δίχως αὐτὸ — μ ο ῦ φ τ ἄ ν ε ι . Στὶς «ιδέες» σημασία πολλή δὲ δίνω. Θὰ τὰ βροῦμε στὶς ἰδέες, ἐντιμα κι ἀνθρωπινὰ — ἂν ὑπάρχῃ αὐτό : στάση βασικὰ προσωπική σ' ὅ,τι πιστεύει κανεὶς (π ρ ο σ ω π ι κ ῆ , κι ἂν ἀκόμα αὐτὸ πού πιστεύει εἶναι τὸ πιδ κ α θ ο λ ι κ ὸ , τὸ πιδ σ υ ν ο λ ι κ ὸ , τὸ πιδ — θάλεγα ἀκόμα — ἄ ν τ ι π ρ ο σ ω π ι κ ὸ !)

Ἐγὼ ξέρω λοιπὸν γιὰ σένα — καὶ δὲν ξεχνῶ, καὶ ἐκτιμῶ, πέρα ἀπ' τίς «διαφωνίες», ὅ,τι ἀποτελεῖ ἀλήθεια μ' ἕνα ἀνθρώπινο βάρος πίσω της, ἀναφαίρετο.

Ἐσὺ ὅμως ἀγνοεῖς — ἢ : περίπου ἀγνοεῖς. Μὲ κατηγορεῖς — γιατί ἐμὲ κατηγορεῖς ! — πρῶτα-πρῶτα γιὰ ἐγωκεντρισμὸ · κ' ὕστερα γιὰ ἀρνητισμὸ («ἕνα negatif στοιχεῖο», γράφεις, μιὰ «ἀπαισιοδοξία»...)

Σοῦ ἀπάντησα, θαναρῶ, γιὰ τὸ πρῶτο, αὐτὸ πού ἀστοχα ὀνομάζεις «ἐγωκεντρισμὸ», θινορτᾶς σου ἀκριβῶς τί ἐκτιμῶ σέ σένα (ἀλλὰ καὶ σὺν καθένα πού θὰ ὑπελόγιζα ποτέ) : τὸ νὰ εἶναι π ρ ὸ σ ω π ο · τὸ νὰ εἶναι ὑπόθεσή του προσωπική ἢ ὅποια «ιδέα» του — νάναι ἀνταρσία του προσωπική ἢ ὅποια «ἐπανάστασή» του ! Νάναι πρῶτα αὐτὸς revolte κατὰ τοῦ κατεστημένου — προσωπικὰ revolte πρῶτα ! —, κ' ὕστερα ἄς εἶναι ὅ,τι ἄλλο νομίζει.

Καὶ τοῦτο ἀκριβῶς δὲν βλέπω ἀρκετὰ τριγύρω μας — οὔτε στὴ «Συν-

και με ρωτούσε να του πω νέα, και τί ξέρω. Θα μου επιτρέψετε να μεταφέρω εδώ ένα απόκομμα της απαντήσεως (11-3-49) πού του έκανα.

Λέγω :

«...» Αν και να σου πω την αλήθεια, ή γενεά ή δική μας δεν γνώρισε και τίποτε άλλο έξω από ταραχές και καταδρομές. Διάβαζα τώρα τελευταία ένα ρεπορτάζ ενός γάλλου, του Berjardin, για τα γεγονότα της Κρήτης του '96-'97. Το είχα βρή σ' ένα παλαιοβιβλιοπωλείο στο Παρίσι και το πήρα. "Ε! Τί να σου πω!" Όλα τα σημερινά σε μικρογραφία και πού έντονα!.. Λοιπόν; Είναι ανάγκη να πάμε παρακάτω; Να πάρουμε μήπως τα τελευταία 50-60 χρόνια, πού είναι και τα πού δραματικά;

Σφαγές στη Ρουμανία, εξόντωση στην Βουλγαρία, μακεδονικά, διωγμοί στην Τουρκία, Μικρασία!

Πές μου μιαν άλλη εθνότητα πού να έχη έναν πού έντονο διάκοσμο; Να αναζητή τον μεγαλύτερο χώρο, και να καταφεύγη στον μικρότερο! Να νομίζη πώς κυριαρχεί, και στο τέλος να γίνεται ένα καρυδόσπεφλο! Να διατεινεται στα μέγιστα, και να μην τα καταφέρνῃ ούτε στα παραμικρά! Να κρατά κιτάπια και κιτάπια στα χέρια της, και να αποδεικνύεται στο τέλος πώς δεν τους έχει ρίξει ούτε ματιά, δεν έχει βγάλει κανένα νόημα από την ιστορία της - καταλαβαίνεις;

Αυτά δε όλα, να συμβαίνουν όλα μαζί, τὸ ένα πίσω από τὸ άλλο, κολλητά, ἔτσι πὸν να μὴν μπορῆ να παίρη ἀνάσα! Ἐγὼ, να πούμε, σὲ ηλικία 9 χρονῶν, ὅταν ὁ γέρος μου καθάριζε — τὸν χειμῶνα — ἕνα ὄπλο, τὸ μ α ρ τ ἰ ν ι, πὸν εἶχε κρυμμένο, και τὸ ξεμοντάριζε, και τὸ λάδωνε, και γινότανε μυσταγωγία, και κόρωνα ἐγὼ — γιαιλίζανε τὰ μάτια μου — και με ρωτούσε τότες ἐπιτήδεια τί θὰ γίνω ἄμα μεγαλώσω : ἂ ν τ ἄ ρ - τ η ς π α τ ἔ ρ α ! ἀπαντοῦσα.

Και ἀντάρτης μὲν στὴν κυριολεξία δεν ἔγινα, ἀλλὰ ἀντάρτης μὲ τὴν ἔννοια τοῦ γενολιῆ ἔγινα και εἶμαι, ἀρνητῆς τῆς κάθε ἀξίας ἀπ' ὅσες γνώρισα γύρω μου πὸν εἶχανε ἀπαιτήσεις λατρείας, και τέτοιος παρέμεινα και εἶμαι, και περίπου ὅλοι μας εἴμαστε ἔτσι, ὅλη ἡ γενεά μας και ὁ πολλὸς ὁ κόσμος, γιαιτὶ ὅλα σ' ὅσα πιστεύαμε καταπέσανε και στεκόμαστε δύσπιστοι μπροστά στο κάθε τί, ἄλλος πολὺ, ἄλλος λίγο, γιαιτὶ τὰ παλιὰ κατακρημνίστηκαν μέσα μας, και τὰ νέα πάλι χάσανε ἐκεῖνη τὴν αἴγλη και τὴν εὐτυχία τῆς ἐνόρασης, πὸν ἔχει μεταφυσικότητα και θέλει τὰ ἰδανικά να εἶναι ἰδανικά, ἔξω ἀπὸ ἱστορική και κοινωνική συμμετρία.

Κι ὅταν τὰ ἰδανικά αὐτὰ τὰ βλέπουμε να γίνονται πράξη τῆς ζωῆς — ἔργο τῶν χειρῶν μας —, τότε ἡ σκέψη μας τὰ πασπατεύει και τὰ πασπατεύει, και βρίσκει πὸς δεν ἀξίζει δὰ και τόσοσος γιαιτὶ ἕνα... τόσοσος κοινὸ πρῶγμα!

Ὅστοςο, τὸ χαρακτηριστικὸ τῆς δικῆς μας γενεᾶς εἶναι ὅτι και τὰ παλιὰ ἰδανικά ἔζησε, κι ἀφοῦ τὰ εἶδε να γίνονται προσφυγικὲς ὁμολογίες, σκάλιζε τὸν δρόμο της, σκάλιζε και ἄνοιξε νέους δρόμους - και με μεγάλο κέφι δέ, ἔτσι πὸν να πάρη και τὴν νεότητα μαζί της, και να σταθῆ ὁδηγὸς σ' ἕναν ἀγῶνα τεράστιο, ἄπελπι, τέτοιον πὸν να σου κἀνη να λές : μὰ τρελοὶ εἶναι...»

Αὐτὰ, ἀγαπητοὶ μου Ἀποστολίδηδες, ἔλεγα τοῦ Καζαντζάκη στὴν

τήρηση», ούτε στην «Ἐπανάσταση»· ούτε στην «Ἀνατολή», ούτε στη «Δύση»!

Κι ὅσο δὲν τὸ βλέπω, κρίνω πὼς ὀφείλω νὰ τὸ ζητῶ – καὶ ὀφείλω νὰ χτυπάω τὸ «συμβιβασμὸ» καὶ τὰ «πλακάκια μετὰ τῆ συνειδηση», ἢ τὰ «πλακάκια μετὰ τῆς ἰδεολογίας», ὅταν κανεὶς δὲν εἶναι ἀπὸ μόνος του *renolte* καὶ ξάγρυπος!

Ναί; .. (Ξέρω πολὺ καλά πὼς συμφωνεῖς – ὀ ρ γ α ν ι κ ἄ συμφωνεῖς, χωρεῖ δὲ χωρεῖ στήν «πίστη» σου!)

Στὸ ἄλλο ὅμως, στὸ *negatif* στοιχείο πού μου ἀποδίδεις, εἶσαι ἀδικος.

Κ' ἡ ἀπάντησή μου εἶναι ἀπλή:

Ὁ λαὸς αὐτός, ὁ δικός μας, εἶναι λαὸς γερός – αὐτὸ πιστεύω ἐγώ. Βιολογικά γερός! Κι ὅσο ὁ γενότυπός του θὰ στέκη – καθὼς στέκει – τόσο ψηλά, θὰ τὸ πιστεύω: Τ ρ ε λ ἄ γ ε ρ ὀ ς λ α ὀ ς ! Φόβος δὲν ἔχει μήπως, ὅποια κι ὅσο βαρεῖα κριτική, ἀνήλεη κι ἀσυμβίβαστη κι ὀργισμένη, τοῦ τσακίση τάχα τὸ κουράγιο. "Ἰσα-ἴσα, πού τοῦ χρειάζεται! Γιατί ἐνῶ εἶναι τόσο ἀναμφισβήτητα γερός, τὸ «ἐποικοδόμημα» αὐτὸ πού ἀνέχεται, εἶναι ἀπὸ χρόνια, ἀπὸ δεκαετίες δὲ τώρα, σάπιο δλότεια!

Μόνον πού δίνω ἐγώ καὶ σημασία εὐρύτερη σ' αὐτὸ πού λέτε σεῖς «ἐποικοδόμημα». Καὶ πού δὲν κάνω διάκριση ἀνάμεσα στοὺς «μὲν» ἢ στοὺς «δὲ» – οὔτε καὶ σ' ὅποιουσδήποτε «ἀναμέσους»! – παρὰ βλέπω τὴ Σαπρία νόσο οἰκουμένη κτὶς ἡγεσίες – ὅλες τῆς ἡγεσίες!

Νά ἡ δική σας – ὡς χθές! (Μήπως θὰ πρέπει, διδαγμένοι πιὰ – ἢ ὄχι ἀκόμα διδαγμένοι; – νὰ περιμένουμε καὶ ὡς αὔριο γιὰ νὰ φανῆ κ' ἡ σημερινή;) Νά τῶν ἄλλων ἐδῶ – σ' ὄλους τοὺς τομεῖς, παντοῦ!

Σάπιες οἱ ἡγεσίες – σάπιο τὸ «ἐποικοδόμημα», στὸ σύνολό του!

Δὲν εἶναι ἡ κριτικὴ μου ἀρνητικὴ. Εἶναι οἱ καταστάσεις ἀφάνταστα ἀρνητικὲς – κι ἀπαιτοῦν δέξυτατη ἀρνηση, γιὰ νὰ ξυπνήσουν ὄλοι καὶ νὰ δοῦν σωστά μπροστά τους!.. Εἶδεμὴ θὰ χαθοῦν!

Καὶ δὲν εἶναι τὸ «ἐγώ» – εἶναι τὸ «ἐμεῖς» ἀκριβῶς, καὶ εἶναι ἡ ἀγάπη στὸν ἀνθρώπο γενικά, καὶ στὸν συντοπίτη ἀνθρώπο ἰδιαίτερα, πού μου δίνει ἐμένα, τοῦ ἐλάχιστου, αὐτὸ τὸ κουράγιο, νὰ μιλῶ ἔτσι, σήμερα, ἐδωμέσα.

Κ' εἶναι ἀκόμα ἡ αἰσιοδοξία – βουνοῦ αἰσιοδοξία, ὄχι ἀπαισιοδοξία! – γιὰ τὴ δύναμη καὶ τὴ γεροσύνη τοῦ λαοῦ αὐτοῦ, πού μου δίνει τὸ τράτο τὸ βαστάω ἀκόμα, μ' ὄλο πού ἄλλο ἓνα τέτοιο προσωπικὸ «κουράγιο» δύσκολα θάβρισκες κ' ἐσύ νὰ μου ὑποδείξης – ἔτσι, γιὰ νὰ τόχω συντροφιά!

(Καὶ νὰ μου συγχωρῆς τὸν ἐγωισμό – μὰ, τίμια! βρῆς ἓνα, π ρ ο σ ω π ι κ ὄ, ὅπως λέμε, ὄχι στηριγμένο σὲ «πλάτες» ἄλλων, σὲ «πλάτες» πολλῶν (πού νά, τοὺς βλέπεις πόσο ἔγιναν ἀνεκτικοί!) νὰ μου τὸ ὑποδείξης!.. Καὶ τότε σοῦ παραδέχομαι πὼς τὰ ὅσα ἔγραψες στὸν Καζαντζάκη – τὸ εἶδες ἀλήθεια τὸ «κουράγιο» σ' αὐτὸν τουλάχιστον; – «ἀντικρούουν» πράγματι τὰ δικά μας. Γιατί, ὡς τὴν ὥρα δὲ βλέπω, ὁμολογῶ, πού ἡ διαφωνία! Βλέπω, ἀντίστροφα, ἐσένα νὰ ἔρχεσαι στὰ παλαιὰ ἐκεῖνα λόγια τοῦ πατέρα: «– Σεραφεῖμ, σὲ μιὰ κουταλιά νερὸ πνίγεται!, καημένε!..)»

Μὲ ἀγάπη

ἀπάντησή μου. Καὶ θαρρῶ πὼς αὐτὰ ἀντικρούουν τὰ δικά σας, πού τὰ κυβερνᾶ μιὰ ἀπαισιοδοξία καὶ ἓνα *negatif* ἄς τὸ ποῦμε στοιχείο.

"Ὅσο γιὰ τὰ περὶ ἀνωπαρξίας ἐθθύνης στοὺς λαούς, αὐτὸ εἶναι, σὲ μερικὲς περιπτώσεις, ἀσταπόδεικτο ὅτι ἔτσι εἶναι. Προκειμένου ὅμως γιὰ τὸν ἐλληνικὸ λαό, συμβαίνει τοῦτο τὸ περίεργο: ὅτι σχεδὸν πάντα προηγείται τῶν ἡγετῶν του, τῶν κάθε φύσεως! Καὶ ὅτι ἔχει προσωπικότητα ὁ ἴδιος του, ἐνῶ στερεῖται προσωπικότητων." Ἐχει ἀνάστημα, χωρὶς νὰ ἔχη ἀναστήματα νὰ τὸν ἐκφράσουν... Αὐτὸ δὲ εἶναι καὶ τὸ μέγα δῶμα τῆς στιγμῆς.

Μὲ ἀγάπη

Ε Μ Ι Δ Υ Ν Τ Ι Κ Ι Ν Σ Ο Ν

Μεταφράζει :

ή Μελισσάνθη

"Ανοιξα διάπλατα...

"Ανοιξα διάπλατα τὴν κάθε πόρτα
μὴν ξέροντας ἢ ἀγῆ ἀπὸ ποῦ θαρῆῃ.
"Ἡ μήπως κ' ἔχη ὅπως πουλὶ φτεροῦγες,
ἢ μήπως κύματα μεγάλα ὅπως ἀκτῆ ;

Προαίσθημα ἀπλώνεται

Προαίσθημα ἀπλώνεται ὁ ἴσκιος πάνω ἀπ' τὸ λειβάδι
- σημαδιὰ πὼς στῆ δύση ὁ ἥλιος κατεβαίνει
τὸ μήνυμα εἶναι γιὰ τὴ χλόη τῆ τρομαγμένη
πὼς καταφτάνει τώρα τὸ σκοτάδι.

"Ἐνωσα στὸ μυαλό μου...

"Ἐνωσα στὸ μυαλό μου μέσα κάποιον ξόδι
κι ἀνθρώπους μαυροφορεμένους δῶ και κεῖ.
Τράβαγαν,.. τράβαγαν,.. ὁσότου ἔμοιαζε νάχη
ἢ αἰσθησι ἀπ' αὐτὸ θρυμματιστῆ.

Κι ὅταν βρεθῆκαν ὄλοι συναγμένοι
μιὰ ἀκολουθία σὰν τύμπανο ποῦ ἤχει
γδούπιζε,.. γδούπιζε,.. ὁσότου
θάραρεπα ὁ νοῦς μου ὅτι εἶχε ναρκωθῆ.

"Ἀκουσα τότε ἓνα κιβούρι νὰ σηκώνουν,
νὰ τρίζουν πάνω στὴν ψυχὴ βαρειὰ
τὰ ἴδια αὐτὰ μολύβινα παπούτσι
- κι ἄρχισε ὁ χώρος νὰ ἤχη λυπητερά.

Τὰ οὐράνια ὡς νὰ μὴν ἦταν παρὰ μιὰ καμπάνα
- και τὸ νὰ ὑπάρχεις μοναχὰ ἓνα ἀφτί...
Κ' ἐγώ, κ' ἡ σιωπῆ, παράξενοι συντρόφοι
μοναχικοί, ναναγισμένοι, ἐκεῖ.

Γιὰ ὅ,τι εἶναι ὁμορφιά...

Γιὰ ὅ,τι εἶναι ὁμορφιά εἶχα δώσει τὴ ζωὴ μου,
μὰ εὐθὺς στὸ μνήμα ὡς μὲ βολέγαν τὸ στενό,
κάποιον ποῦ πέθανε γιὰ τὴν ἀλήθεια
στὸ χῶρο ἀπόθεσαν τὸν πλαϊνό.

Μὲ ρώτησε ἀπαλὰ γιὰ τί εἶχα ὑποκύψει,
και τοῦπα : - Γιὰ τὴν ὁμορφιά. - Κ' ἐγώ,
γιὰ τὴν ἀλήθεια. Εἶμαστε ἀδέρφια, μοῦπε,
τὸ ἴδιο εἶναι κ' οἱ δύο.

Κ' ἔτσι, σὰν ὁμοαἵματοι ποῦ συναντιοῦνται,
τὰ λέγαμε τὴ νύχτα ἀπ' τὰ δωμάτιά μας,
ὡσπου ἔφτασαν στὰ χεῖλη μας τὰ βροῦα
και σκεπάσαν τὰ ὄνομάτὰ μας.

PENOS
SAGA

1630-1960

ΕΠΟΧΗ ΠΡΩΤΗ

Ἡ γενιά τοῦ Ρίκο-Πάρτα

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ

Ὁ Κυρὸς καὶ τὸ νήπιο

στὸ ἄλλοτε κοιμητήρι τῆς Βόρας

...Ὅπου, ἀπὸ ἓναν ἄγριο ἄνθρωπο,
ἄπιστο καὶ κατάμονο, γεννιέται καὶ
ἀναθρέφεται ἓνα σκληρὸ παιδί, ὡσό-
που μιὰ μέρα...

ΥΣΤΕΡΑ ἀπὸ δώδεκα ὀλάκερα χρόνια πού φάνηκε ἄγνωστος στὸν τόπο κεῖνο μιὰν Ἀνοιξη, πρωτακούστηκε ὁ Ρίκο-Πάρτα νὰ μουγκρίζη καὶ ξύπνιος κατιτίς μὲς ἀπ' τὰ δόντια του.

Μίλησε τοῦ γιοῦ του :

—Ἔ'εις νὰ γένης ἐσύ! Ἀκου : νὰ γένης!.. Εἶδε, σ' ἔλειψα ντίπ!

Καὶ τ' ἄρπαξε ἀπ' τὸ χέρι τὸ ξύλινο κουτάλι, ἀναποδογυρνῶντας του τὴν κοῦπα μὲ τὸ ψωμόγαλο πᾶ' στὸ σκαμνί.

Σκέφτηκε λίγο. Κ' ἔπειτα σιώθη καὶ τόδεσε βουβὸς τὸ νήπιο στὴν καρυδιά.

—Ἰσαμ' αὔριο! τοῦπε, καὶ χώθηκε στὴν καλύβα.

Κεῖνο, ὅμοιο του, ἀρκούδι τῆς ἀρκούδας, τέκνο τοῦ ἀρχιληστῆ ἀπ' τὴ Μπράνια, δὲν ἔσκασε τ' ἀχείλι του νὰ κλάψῃ. Ἦόμεινε ὀληνύχτα αὐτοῦ, καὶ τὴν αὐγὴ μονάχα βγήκε ὁ Κυρὸς του, τόλυσε, καὶ τόδιωξε θεονήστικο γιὰ τὸ δάσκαλο.

Τοῦ 'χ' ἔρθει πίσω χτὲς δίχως καινούργιο λόγο στὸ στόμα· καὶ ὡς τότε κεῖνος ρωτήσῃ, καθὼς πάντα, ξεστρίβοντάς του βουβά τὴν παλάμη, μὲ τρία δάχτυλα ἀνοιχτὰ κάτω ἀπ' τὰ μάτια του, τοῦτο εἶχε ἀποκριθῆ πῶς ἄλλα ὁ δάσκαλος σήμερα δὲν εἶπε - ἄκουε μοναχὰ καὶ τέλεψε.

Τότες ὁ Πάρτα εἶχε γυρίσει τὴ ράχη του, τοῦ ἴστωσε νὰ φάῃ, τοῦ βαλε στὴν κοῦπα γάλα, τὸ θωρεῖ καλὰ-καλὰ π' ἀρχίνιζε, καὶ ὡς σήκωνε τὴ μπουκιὰ στὸ στόμα, τοῦπε τὴν κουβέντα καὶ τοῦ ἴκανε τ' ἀποδέλοιπα!

«Νά μάθη νά γένη!» ξανάπε μέσα του. Καί στρώθηκε όληνύχτα στόν ύπνο.

“Άλλο δέν ήξερε : κάθε γιόμα τὸ νήπιο νάχη λόγο καινούργιο στὸ στόμα. Μά εἶπε μὰ δέν εἶπ’ ὁ δάσκαλος - νάχη ἐτοῦτο!.. Εἶδε, νηστεία καὶ δέντρο. Νά γένη!..

*

Εἶχε φτάσει ἕναν καιρὸ πούβραζαν οἱ τόποι αὐτοί, κ’ ὕστερ’ ἄσκωσαν κεφάλι καὶ λευτερώθηκαν.

“Ὅ,τι ἔπαιρναν νά λυώνουν τὰ χιόνια στὶς ράχες πάν’ ἀπὸ τὴ Βόρα τὴν “Άνοιξη κείνη.

Ἐέπεσε βράδι στὸ κοιμητήρι, κι αὐτοῦ ἀπάγγιασε.

Δέν τὸν εἶδε κανεὶς. Μόνο, κοντὰ μεσημέρι, μιὰ γυναῖκα, φτάνοντας ἀπ’ τὴ Λέσα, εἶπε γιὰ τὸ μπόι του — σωστά δυὸ μπόγια —, καὶ γιὰ τ’ ἀρκουδίσιο του κεφάλι, μὲ τ’ ἀκατέβατο μαῦρο βλέμμα.

«— Ξενομερίτης », εἶπαν, « διαβατικός » - καὶ τὸν ξέχασαν.

Μὰ τὴν παράλλη, σκώθη στὸ πόδι ἢ Βόρα, ἀπὸ κατιτίς πού δὲ ματάγινε, μάειδε ξανακούστη τ’ ὅμοιο του ποτές : ‘Ὁ σατανάς, ὁ ἀντίθεος, τ’ ἀρκουδί κείνο, ξεσήκωσε τὸ κοιμητήρι! Τόφερε τ’ ἀπάνου-κάτου συθέμελο!

‘Ὁ παπὰς κ’ οἱ πρωτόγεροι δέν καλονιῶσαν :

— Τὸ ξεσήκωσε ;.. Πά’ νά πῆ τί ἔκανε, ὁ ἀφορεσμένος ;..

Οἱ γυναῖκες μεῖναν πίσω, βαστῶντας φοβισμένες ἀπ’ τὸ χέρι τὰ νήπια τῶν ξενιτεμένων. Τρέμανε καὶ νά τὸ δοῦν τέτοιο κακό. Κ’ ὕστερα, οἱ γέροι, μὲ τὸν παπὰ μπροστά, ξεμάκρυναν καὶ χάθηκαν πίσω ἀπ’ τὸ ζωκλήσι, τραβῶντας ἀνήσυχτα μὲ τὰ ραβδιά τους γιὰ τὸν τόπο π’ ἀναστάτωνε ὁ ἀλλόκοτος τοῦτος ἄνθρωπος.

Ζυγῶναν πιά, σκυφοί, κι ὅλο ἐχάναν τὸ κουράγιο τους - μῆδε τὸ χῶραγε ὁ νοῦς τους τοῦτο πού ξεδιάλυνε ὅλο καὶ πιὸ φοβερὸ μπρὸς στὰ μάτια τους :

Στὴν ἄκρη τοῦ κοιμητηριοῦ σὰ φράχτης κατιτί : παλουκία ὀρθά, τῶν σταυρῶν, βαθειὰ μπηγμένα στὸ χῶμα - κι ἀγκωνάρια ἀπὸ μέσα! Γύρα ἀπόξω, μιὰ τάφρο - κάστρο σωστό! Εἶχε ξαμολύσει κεῖ καὶ τὸ νερὸ τοῦ πήδακα, καὶ τὴν εἶχε κάργα, μισὸ μπόι κι ἀπάνω, ξέχειλη!.. Καὶ μπροστά, ἴσα κατὰφασά τους, κάτασπρος φριχτὸς σωρὸς ξάστραφτε ἀπαίσια κι ἄχνιζ’ ἀκόμα ψηλὰ τὴν ὑγρασία τῆς γῆς!

«Κύριε τῶν Δυνά’ - τὰ κόκκαλα!.. Ξεθαμένα τὰ κόκκαλα, πεταμένα κεῖ ἀνάκατα, λεκάνες-καύκαλα, μπρὸς στὰ μάτια τους!..»

Πισωπάτησαν ἔντρομοι. Πῶς ἢ κατάρρα τοῦ θεοῦ θὰ πέση εὐτὺς νά

τούς κάψη και τούς ίδιους, μόνο πού τόδαν τέτοιο άνιερο έργο, και ζοϋνε, πνένε άκόμα - στέκουντ' ώσδε όρθοί στα γόνατά τους, και δέ σωριάζονται νά μείνουνε ξεροί έδεκεϊ!

‘Ο Ρίκο-Πάρτα, ασάλευτος πίσω άπ' τó σωρό, ψηλότερος, είχε τις παλάμες περασμένες στο ζουνάρι με τά φυσεκλίκια, τή μάχαιρα, τά δυό κουμπούρια,.. και κοίταγε ήσυχος.

Τό μάτι του άτρεμο, ακίνητο... Δέν έλεε τίποτα, δέ φλετούριζε - δέν νόγαε τίποτα... “Ένα μάτι βοδίσιο, μαϋρο. Κοίταε όλους μαζί, σά νάταν και νά χάζευε μες άπ' τó μπαξέ του κυριακάτικο...

— Χριστιανέ τοϋ Θεοϋ!.. τραύλισε ό γερόπαπας, και ξανάχασε τή μιλιά του. Χριστιανέ,.. πώς τόκαμες αυτό;.. Δέν τρέμεις τήν όργή Του; Δέν άκοϋς τó φόβο Του;

— Π ο ι ό ς ; .. εΐπε τοϋτος, μόνο - κι άλλο δέν εΐπε... Κοίταζε όμοια πάντα, ακίνητος, κουφός...

— Χάθηκαν οι τόποι, χριστιανέ, νά ξεσηκώσης τó κοιμητήρι ;

Μά έτοϋτος σώπαινε, τέλεια ασάλευτος· κι απέ, γύρισ' άργά τή ράχη του και τράβησε. Τους άφησε εκείπά, σά νά μήν ήταν, και μπήκε μες στο κενοτάφι, πούχε κάνει σπίτι, τ' “Αη-Βορρά, τοϋ Δέσποτα τής Βόρας.

“Έψην' ό ήλιος μεσημεριάτης, κ' έδειξε λές πού βαρέθηκε νά στέκη κεϊ μπρός στο σωρό νά τους κοιτάη...

Μνήσκιαν άλαλοι... Κ' ύστερα, άβουλα, χαμένοι, φύγανε σκυφοτά περσότερο στα χοντρά ραβδιά τους... Σάν, ένα χέρι βαρύ, καθώς έστρεφε τοϋτος, νάπιασε σφιχτά τήν καρδιά τους και τή σταμάτησε: «Τώρα ή ποτές ό Θεός τή φωτιά Του!»

Μά ό θεός είχε πουλιά φαίνεται τής καλοκαιριάς τήν ώρα κείνη, και λαλοϋσε άλλοϋ τó σκοπό του, κι αλλοιώτικα, σπέρνοντας χαμομήλι άντις για χιονί στις στέρφες ποδιές τής Βόρας και ξασπρίζοντας άδιαφόρετα στον ήλιο τά μπερδεμένα κόκκαλα τών άποθαμένω της.

...“Ένα σμάρι πέταγε ψηλά... Μπαίνοντας στ' άγιο κενοτάφι ό Ρίκο-Πάρτα, σήκωσε άργά τó κεφάλι και τ' άκουλούθησε, όσο πού χάθηκε πέρα...

Κατά κεϊ τραβοϋσε - ό,τινος,.. όποιος θεός τή μέρα κείνη...

*

“Αλλάξε άπό τότε ή Βόρα κοιμητήρι.

Τόν άντίθεο, μήτε τόν ξεχάσαν, μά μήτε και τόν ξαναστήσανε σωστό στο νοϋ τους.

Και μονοπάτι άλλάξαν για τή Λέσα, νά μη διαβαίνουν άπ' τόν καταραμένο τόπο.

Τέσσερα χρόνια έσπερνε κείνος τó ζεστό ταϊσμένο χοϋμο τών προγόνων τους, ξεχερσώνοντας όλοένα και σωριάζοντας άκόμα δξω άπ' τó

φράχτη του κοκκάλες, και στο φράχτη γύρα πέτρινους σταυρούς, με σκαλισμένα ονόματα κ' ήμερομηνίες λογιῶ-λογιῶ, ἴσαμε τὸ χίλια ἐξακόσα ἐβδομήντα.

Δὲν ἦταν νὰ τὸ θέλῃ ὁ θεὸς τοὺς, μὰ ὥστόσο κάρπιζε ὁ τόπος τοῦ ἐκεινοῦ!.. Φύτεψε κιόλας. Καὶ τὸν πέμπτο χρόνο, μεσοκαλόκαιρο, χάθηκε ὀχτῶ μέρες.

Πῆγαν τότε μάνι-μάνι, καὶ σύμμασαν τὰ κόκκαλα καὶ τοὺς σταυρούς. Ἄγκαλά, ὅσα ἦταν φράχτης δὲν τ' ἀγγῖσαν - μόνε τὰ σκόρπια. Τὰ κουβαλῆσαν μιὰ ὥρα δρόμο, στὸ καινούργιο κοιμητήρι, χαμηλὰ τῆς Βόρας.

Μὰ κ' ἐκεῖνος, καθὼς ἦρθ' ὀπίσω μὲ τ' ἀπρόσμενο φόρτωμα στ' ἄλογο πούσερνε, δὲν ἔδωκε ἄλλο πιά συνέριο σ' ἐτουτουνοὺς. «Ἄει, χαλάλι τσου!» εἶπε μέσα του - καὶ κατέβασε τὴ γυναῖκα στὸ κατώφλι τῆς καλύβας.

*

Ποῦθε τὴν ἔφερε, μὲ τὸ ζὸ καὶ τίς φλοκάτες, δὲ μαθεύτηκε. (Μὰ καὶ τί μαθεύτηκε καθαρὰ ποτές γιὰ τὸν ἄνθρωπο τοῦτο στὴ Βόρα; Μὴ δὰ ἢ προτιήτερη ζωὴ του, πούταν τρομερὸς ληστής καὶ τὸν ἀκούγανε χρόνια πολλὰ τὰ βουνά, μὲ τοὺς Νέμα κοντά, κ' ὕστερα, πού χτυπήθηκε ἄγρια μὲ δαύτους - ποιὸς τὴν ἤξερε; Σκοτεινὴ ἀπόμεινε, ὥσπου πέθανε, σὰν τὸ σκότεινό του μάτι.)

Γιὰ τὴ γυναῖκα, πὼς ἦταν νέα, τόπαν ἀπ' τὴ Λέσα, ὀπού φάνηκε ἄξαφνα, καταμεσήμερο, πελώριος μπρὸς στὴν ἐκκλησιά, παραμερίζοντας τὸν παπὰ πού λιτάνευε τὴν ἅγια εἰκόνα γύρα-γύρα ὀλημερίς τὸ Δεκαπενταύγουστο, καὶ διάβηκε πέρα, δίχως σταυρὸ καὶ προσκύνηση, μὴδε μιλιὰ σὲ κανένα.

Τοῦ ἴκαναν τόπο, κατὰφοβοὶ - καὶ κεῖ τὴν εἶδανε : στὸ ζὸ πάνω τούτη, κι αὐτὸς μπρὸς, πεζός.

Ἄνάποδο σοὶ ἄντρας!

*

Τὴν ὥρα πούγερνε ὁ ἥλιος, κάθονταν πάντα ἀμίλητη, στὸ κατώφλι τοῦτο τὸ ἴδιο πού πρωτοπάτησε, καὶ κοίταε τὰ βορινά. Κατὰ κεῖ θάτανε ὁ τόπος τῆς.

Ἐνα χρόνο τὴ βάσταξε. Κ' ὕστερα, μιὰ καθαρὴν αὐγή, τοίμασε τ' ἄλογο, τὴν κάθησε ξανὰ στὶς φλοκάτες, καὶ τὴν ξεπροβόδισε ὡς τὸ γιοφύρι τοῦ Μπιέλο.

Κοντοστάθηκαν... Σήκωσε ἀργὰ τὸ χέρι, τῆς ἴσιωσε τὰ σκληρὰ μαλλιά... Τῆς ἐκλείσε ὕστερα τὸ καπίστρι στὴ φουχτα, γύρισε τὴ ράχη του καὶ χάθηκε ἀνηφορίζοντας κόντρα τὸ ρουμάνι, μὲ τὰ μεγάλα του κι ἄγαρμπα βήματα, καθὼς ὅταν ἦταν φουρκισμένος!..

Δὲν τὴν ξανάδε. Πέθανε αὐτὴ κιόλα, ἕνα χρόνο ἀργότερα. Τοῦ ἴσκειλαν τότε τ' ἄλογο, μὲ βιαστικὴ παραγγελιά.

Δέν τήν πρόλαβε. Τήν εἶχαν πιά ντυμένη τὸ νυφικό της...

Ἄσπρη-ἄσπρη πού ἦταν, ἔχωσε τὰ δυό του χέρια στὸ κιβούρι... Τὴ σήκωσε ἀπαλά-ἀπαλά, σάν τὸ φρεσκοζυμωμένο ψωμί, κ' ἐδιάβηκε ἴσα μπρός, μὲς ἀπ' τὶς κρατημένες ἀνάσες, τραβώντας βουβὸς τὸ δρόμο γιὰ τὸ χτήμα τοῦ γονιοῦ της, μὲ τὴ φουντουκιά πού τοῦχε δείξει σάν παν-τρευτήκαν.

Δέν τὸν ἀκολουούθησαν... Τὴ μέρα κείνη ἦταν πιὸ φοβερός κι ἀσή-κωτος στὴν ὕψη. Στάθηκαν μακριὰ καὶ κοίταζαν...

Κι ὡς τὴν ἀπόθεσε, ζεστὴ ἔτσι ἀκόμα, χάμω στὴ γῆς - μήδε σταυρὸ ξανά, μηδὲ φιλί! Ἔσκαψε κεῖ μονάχος του, στὴ ρίζα τῆς φουντουκιάς, τῆς ἴσιωσε ἄλλη μιὰ τὰ σκληρὰ μαλλιά, καὶ τὴν ἐκρυψε βαθιὰ-βαθιὰ στὸ λάκκο, ρίχτοντας φτιαριᾶς ἀργά, παραγίομες...

...Δέν ἀκούονταν πιά μήδε τὸ φτιάρι πούγδερνε τὸν τόπο γύρα ν' ἀπο-σκεπάση... Νύχτωσε κ' ἔγειρε τοῦτος κι ἀποκοιμήθηκε μπρούμυτα πάνω στὸ νιόσκαφτο χῶμα της.

Τὴν αὐγὴ δὲν τὸν ξανάβραν. Μόνο πὰ στὸν τάφο, ἀποθεμένη ἀνάρ-ριζα, τὴ μικρούλα φουντουκιά νὰ παραδέρνη στὸν ἄνεμο...

*

ΤΟ ΠΑΙΔΙ ΤΗΣ ὡστόσο ἄξαινε γερὸ κάτω ἀπ' τὴν πλατιὰ παλάμη τοῦ Ρίκο-Πάρτα.

Εἶχε ξεπληρώσει ἀκέραιο τὸ χρέος της σ' ἐτοῦτον, πού τῆς ἔδωκε ἕνα χρόνο, γιὰ ἕνα γιό, τὴν τραχειὰ του ἀγάπη, (μὰ βουβὴ καὶ δαύτη, καὶ διωγμένη πάντα πεισματάρικα ἀπ' τὸ φέρσιμό του τὸ κατάκλειστο), μὲ μιὰ λίγη λύπη, πρῶτη του φορά τοῦ σκληροῦ τούτου ἀθρώπου, σάν τὴν εἶδε τότες νὰ ξεμακραίνει πέρ' ἀπ' τὸ ποτάμι, πάνω στ' ἄλογο τοῦ γονιοῦ της, καθὼς τοῦ τῶν παράδωκε, μὲ τὸ κεφάλι σκυφτὸ κ' ὑποταγμένο... (Εἶχε, τέλος, σηκώσει τοὺς ὤμους του, κ' ἐκίνησε νὰ φύγη... Δὲ γι-νόταν ἀλλοιῶς. Τοῦτος, ἔν' ἀγόρι γύρευε. Τῆς γυναίκας, βάρους θὰ τῆς δί-νανε κ' οἱ δυό τους. Βάρους κι αὐτουνοῦ ἄλλος ἕνας, ξὸν ἀπ' τὸ «κουτάβι» του - μήδα λίγο καὶ ταῦτο ;)

Ἐανθουπὸ σάν κ' ἐκίνη, καὶ γεροφτιασμένο. Ἔτσι καθὼς τόθελε τὸ «κουτάβι» του ὁ Ρίκο-Πάρτα : σκαρὶ δικό του, μὰ καὶ λίγο ἀθρωπινὸ - ὄχι ντίπ ἀρκουδίσιο κι ἄλαλο στὴ ζωὴ του !

Καὶ τ' ἀπόκαμε γερὸ μὲ τὰ φερσίματά του, πού τ' ἀρχίνησε ἀπὸ μόλις δὰ βγῆκε ἀπ' τὴν κοιλιὰ της.

Γυναῖκα δὲν ἔφερε νὰ συντρέξῃ στὴ γέννα· καὶ μόνος του τ' ἀπόκοψε ἀπ' τὴ μάνα τὸ νήπιο, μὲ τὸ σουγιά του πούτρωγε ψωμί. Κ' ὕστερα, ἀτά-ραχος, τόβαλε κάτου ἀπ' τὸ νερὸ καὶ τὸ παράτησε ἀφάσκιωτο στὸν ἥλιο. «Δέν ἔχει ἀνάγκη τοῦτο» εἶπε μέσα του, καὶ τ' ἀπόθεσε ὡς τὸ βράδι πὰ σὲ μιὰ ταφόπετρα, ὄξω ἀπ' τὸ κενοτάφι.

Κείνη τὸν ἀκλούθαε ξέπνοη μὲ τὰ μάτια - δὲν κόταε νὰ τοῦ πῆ. Μὰ κι αὐτός, δὲν ἔδωκε ἄλλο σημασία στὴ μάνα - δικό του πιά τὸ «κουτάβι»!

Κι οὐδε δικό της γάλα νὰ βυζάξῃ - ἀπ' τὴν πρώτη κιόλας μέρα τῆς γίδας του.

Καὶ μετὰ, σὰν ἄρχισε νὰ μπουσουλάῃ, τὸ παράταε νὰ σέρπεται λεύτερο μὲ τὶς χελῶνες κάτω ἀπ' τὶς φασουλιές, πούταν μαλακὸ τὸ χῶμα καὶ δροσό.

Εἶχε στείλει κιόλα πίσω τὴ μάνα, κι ὅταν τοῦ μὴνύσανε τ' ἄφησε κατὰμονο μὲ τὸ σκύλο, ἓνα μερόνυχτο.

Γύρισε καὶ τόθρεψε - αὐτὸ 'ταν ὅλο!

«Γιὰ βαστάς, γιὰ ξέκανε!» τοῦπε μέσα του μιὰ μέρα, πού τότε νὰ σέρνεται χαζὰ δίπλα σ' ἓν' ἀστρίτη.

Καὶ τὸ κοίταε...

Μὰ καὶ τὸ κακὸ σερπετὸ δὲν τ' ἄγγισε, κι ὁ Ρίκο-Πάρτα ἔσκασε τότες πρώτη φορὰ τ' ἀχείλι του, κι ἄδραξε μὲ τὶς χεροῦκλες του τὸ γιό του φχαριστημένος, καὶ τὸν ἐσήκωσε ψηλά-ψηλά, καὶ τὸν γυρόφερε γελῶντας ἄγρια κάτω ἀπ' τὸν οὐρανὸ, κ' ὕστερα τὸ κάθησε τὸ κουτάβι του πάνω στὴ φαρδιά διχάλα τῆς καρυδιᾶς.

Κεῖνο τοῦ γέλαε. Κ' ἔκατσε κι αὐτὸς καὶ τὸ κοίταε ὦρα πολλή, σμίγοντας του τὰ φρύδια κάθε τόσο, ἀγριότατα, πὼς τοῦ θύμωνε τάχα...

Αὐτὸ ἦτανε τὸ χᾶδι του. Καὶ μόνο κείνη τὴν ὦρα ξεσοκοτείναισε λίγο τὸ μάτι του, κ' ἦτανε καλὸς σχεδόν.

*

Νὰ τοῦ μιλήσῃ, νὰ μὴ μείνῃ ἄλαλο κ' ἐτοῦτο, δὲ μίλαε μήδε κάτεχε ὁ Ρίκο-Πάρτα. Ἄρχαλὰ καὶ γιὰ δαύτο τόστειλε στὸ δάσκαλο, στὴ Λέσα, ἀπὸ νωρίς. Μὰ πρὶν, τὰ πρῶτα, ὅσα ξέκρινε αὐτός, τοῦ τάδειξε καθὼς νόγαε : μὲ γνεψίματα.

Τὸ πῆρε, ἄξαφνα, μιὰ νύχτα καὶ τὸ πάει στὴν Τσοῦκα-Σπίνα κατὰ-κορφα, ἔξῃ ὥρες δρόμο πᾶν' ἀπὸ τὴ Βόρα, μὲς ἀπ' τὸ ποροφάραγγο. Καὶ κεῖ τὸ βάσταε ζῦπνιο, νὰ δῆ πὼς φεύγει ἢ νύχτα καὶ πὼς σκάει τὸ πρῶτο φῶς πέρα ἀπ' τὶς ράχες.

Κι ὡς ἔπιασε νὰ χαράξῃ, μόλις πού ξάσπριζε ἀδιόρατα ἀκόμα, ἀπλωσε ὁ Ρίκο-Πάρτα τὸ χέρι καὶ τοῦ 'δειχνε ἀργά, πέρα-πέρα, ὅλη τὴν ψιλὴ ἄσπρη γραμμὴ τοῦ ξέμακρου βουνοῦ, πού μάβιζε κιόλα.

Τοῦ 'δειχτε, σιγά-σιγά, ἓναν-ἓναν, τοὺς χοντροὺς κορμούς, πού θάμπιζαν πιά κᾶτ' ἀπ' τὸ βράχο τους. Κ' ἔπειτα, νὰ τοῦ δώσῃ νὰ νιώσῃ ἄλλοιῶς δὲν κάτεχε, ἀπλωσε τὰ δάχτυλα καὶ τοῦ 'κλεισε πρῶτα ἔτσι τὰ βλέφαρα, κ' ὕστερα τοῦ τ' ἄνοιξε, καὶ τοῦ τὰ ξανάκλεισε, καὶ τοῦ τὰ ξανάνοιξε, κι ἀπὲ τὰ δικά του, κι ὅλο πιὸ γρήγορα, γυρνῶντας δῶ καὶ κεῖ τὸ κεφάλι του, σὰν κάτι νάφαχνε κι ὡσὰν κάτι νάβρισκε - ὅσπου τέλεψε αὐτὸ τὸ μάθημα φέρνοντας τὸ μοῦτρο του στὸ μοῦτρο τοῦ «κουταβιοῦ» του καὶ παίζοντάς του μιὰ-δυὸ μύτη μὲ μύτη.

Πώς τούτο εἶν' ἡ Μέρα, καὶ τὸ Φῶς, καὶ τὸ πού Βλέπουμε τὸν Κόσμο - ἤθελε νὰ τοῦ πῆ.

Κ' ὕστερα ἔπαψε, καὶ στυλώθη νὰ κοιτάη κεῖ πού θὰ πρωτόσκαε ὁ ἥλιος... Κι ὅ,τι ἔκανε τὸ «κουτάβι» του νὰ δῆ τ' ἄλλοῦ, τοῦ 'στριβε τοῦτος τὸ κεφάλι ἴσα κεῖ !.. Κι ὡς ἄξαφνα τινάχτη ἡ πρώτη ἀχτίδα, ἔτσι ἀστραπῆ εἶχε τινάχτη καὶ τὸ δασὺ χέρι τοῦ Ρίκο-Πάρτα, μὲ τὸ δειχτὴ ἀπλωμένο κατ' αὐτὴν!..

Στάθηκε ὡσόπου ὁ δίσκος κάθισε ὀλοστρόγγυλος πάνω στὴ γραμμὴ τοῦ θαμποῦ βουνοῦ, κ' εὐτὺς πῆρε πάλι τὸ γιό του στὸν ὤμο (τριῶ χρονῶ δὲν ἦτανε καλὰ-καλὰ) καὶ ροβόλησε.

Αὐτὸ ἦτανε τὸ πρῶτο μάθημά του.

Καὶ τὸ δεύτερο : σέλλωσε ἓνα χάραμα τ' ἄλογο, πῆρε τὸ νήπιο μπροστά, τοῦ 'δωσε νὰ κρατᾶη τὴ χαίτη, κι ἀμολήθηκε ἐφτὰ ὥρες καλπάζοντας!

Τοῦτο, μόλις ἐβαστιόταν τόσο δρόμο - σὰν ξάφνου ἐβγήκε, μὲς ἀπ' τὸν καλαμιῶνα, ἴσα μπρὸς στὴ θάλασσα!..

Ἐπέξεψε... Τὸ πῆε δίπλα στ' ἄρμυρὸ νερό, κ' ὕστερα τόσπρωξε μέσα!.. Κεῖνο κλαψούριζε, ἔπινε, πάλευε νὰ βγῆ, μὰ κάθε πού ξανάπιανε ἄμμο νὰ μπουσουλήση, ὁ Ρίκο-Πάρτα τὸ ξανακλώτσαε!.. Κι ὅταν τὸ κῦμα τὸ πῆρε λίγο παράμεσα, καὶ τοῦτο σπάρταρε τότες καὶ τσίριζε μπουρμουλίζοντας, τοῦ 'ριξε τὴ φλάσκα!

Πιάστηκε ἀπὸ δαυτὴ κ' ἔπαψε... Φυσικὸ ἔτσι πούταν, ξέχναε εὐτὺς! Χτυπιόταν τώρα χαρούμενο κ' ἔκανε ἄσπρους ἀφρούς μὲς στὸ μεγάλο ἄρμυρὸ νερό, πού πρώτη φορά του ἐγνώριζε.

Τοῦτο τὸ μάθημα ὁ Ρίκο-Πάρτα τόχε γιὰ σπουδαῖο, τόσο κιόλα τὸ κουτάβι του νὰ τόχη μάθει! Τριάντα χρόνια ἀπὸς του, ζωσμένος μέσα στὰ βουνά, δὲν τόχε γνωρίσει τὸ μεγάλο ἄρμυρὸ νερό.

*

Τόμαθε νὰ παλεύη μ' αἵματα καὶ ξεσκίσματα τὸν ἀγριόσκυλο. Καὶ τὸ νήπιο τοῦτο γίνηκε ἀγριο καὶ γερό, πιὸ πολὺ κι ἀπὸ ζῶο, μὲ κορμὶ σιδερένιο καὶ σκληρὸ σὰν ἀντρίκιο.

Κ' ὕστερα, νὰ κυνηγᾶη δίχως ὄπλο - τὰ χέρια μόνο, μὲ τὴ σβελλάδα, τὴν πονήρια τ' ἀθρώπινου ζώου!.. Τοῦ 'δειξε, ὥρες, πῶς νὰ παραφυλάη τὴν ἀλουπού, καὶ πῶς νὰ τῆς χιμάη, καὶ ξεκλειδώνοντάς της τὴ μουσοῦδα ἀνάστροφα, νὰ τῆς τῆνε τσακίζη ὕστερ' ἀφοβα σὰν ξερὴ διχάλα - σὰν τοῦ λύκου ἀπὸς του ὁ Ρίκο-Πάρτα, μὲ τίς τανάλιες του!

Τόμαθε νὰ καθαλλάη μονάχο - κ' ἐτοῦτο, ὥρες ἀλάκερες κάλπαζε κι ἀνηφόριζε τὰ πέρα πλάγια, μὲ τὸ σκύλο ἀπόκοντα, δίχως φόβο κ' ἐνοια καμμιά.

Κ' ἔπειτα, σὰν ἔγινε ἕξι χρονῶ, τοῦ κρεμνάει μιὰ μέρα στὴ μέση ἓνα μαχαίρι ἀσημωτὸ στὸ θηγάρι μὲ τὸ πέτσινο ζουνάρι του, καὶ τότειλε νὰ πάη μονάχο του νὰ μάθη!

Μήδε τοῦπε ἄλλο τίποτα ζὸν ἀπ' τ' ὄνομά τους - κ' ἔνα σημάδι ἀλλόκοτο πού τοῦ ζωγράφιζε στὴν παλάμη σῶδερμα, μὲ μπαρούτι (κ' ἐκεῖνο κίχ δὲν ἔβγαλε!) νὰ τὸ δείξει στὸ δάσκαλο, στὴ Λέσα, κι ἀπέκει ἄφοβα «νὰ πααίνη» καθεμέρα «νὰ γένη».

Κι ὁ γεροδάσκαλος, σὰν τότε τοῦτο τ' αὐστηρὸ παιδί νὰ ξεπεζεῦη, νὰ δένη τ' ἄλογο στ' ἀπόσκιο πλάι στὸ νάρθηκα, καὶ νάρχεται ἴσα νὰ τ' ἀπλώνη τὴ σημαδεμένη παλάμη, τὸν ἐπιασε τρέμουλο καὶ φόβος μεγάλος !.. "Ἦτανε ἔνα βαριὸ σφυρί, κατεβασμένον ἀπόναν καρπὸ χειριοῦ πάνω στὴν κόψη μιᾶς κιάμας, στὸ δεξὶ τοῦ ἀρματωμένου τούτου νήπιου !..

Κι ὁ γέρος λούφαξε καὶ δὲν εἶπε τίποτα. Μόνο, τρέμοντα, τόβαλε νὰ κάτση σ' ἔνα σκαμνὶ ξεχωρὰ 'πὸ τ' ἄλλα, τὸ τέκνο ἐκεινοῦ πού τὸ φοβερὸ σημάδι του πρῶτη φορὰ στὰ μέρη ἐκεῖνα φανερωνόταν.

*

ΕΦΤΑ ΧΡΟΝΙΑ, ὥσπου ἔβγαζε πιά τὰ πρῶτα καλὰ γράμματα, κανένας δὲν τοῦ μίλησε στὴ Λέσα τούτου τοῦ κατόμου ἀγοριοῦ - πού πήγαινε κ' ἐρχόταν καὶ στὸ δάσκαλο μόνο μίλαγε, τὸ μάθημά του σκέτο λέγοντας κι ἄλλο τίποτα.

Μὰ κι αὐτός, πού τὸν παινοῦσε τὸν "Ἰντζες γιὰ τὴ σπουδὴ του, μ' ἔνα κἀτι κρύο καὶ σφιχτὸ ἦταν πάντα του γιὰ τὸ παιδί αὐτουνοῦ πού χρόνια πρὶν στάθηκε ὁ φόβος κι ὁ τρόμος σ' ὄλα τὰ βουνά, καὶ τώρα-τώρα εἶχε κατέβει μὲ τέτοιον τρόπο στὴ Βόρα καὶ κανεὶς δὲν ἤξερε τί γύρευε - μήδε τὸν ἤθελε στὸν τόπο τοῦτο.

Πάνω πού σώνονταν ἡ ἔβδομη "Ἀνοιξη μὲ τὸ δάσκαλο τοῦτο στὴ Λέσα, ἔνα πρῶι, καθὼς βάρησε σύναξη ὁ γέρος, χλαλοῇ ἀσυνήθιστη κι ἀλογίσια πέταλα ἀκούστηκαν πού σβαρούσανε στὸν αὐλόγυρο τῆς ἐκκλησιᾶς. Κ' ὕστερα, μιὰ φωνὴ γύρεψε ἄγρια τὸν πάτερ-Φωτεινὸ κι ὄλα τὰ κουτάβια του νάβγουν ὄζω!

Δεκάξη καβαλλάρηδες, ξένοι, μαυρογένηδες, ζωσμένοι τὰ σπαθιά καὶ τὰ κουμποῦρια, στέκανε πάνω στ' ἄλογα, ὄλο ἀψάδα κι ἀνήμερο μάτι.

Μίλησαν σέροβικα τοῦ Φωτεινοῦ, κι ὅ,τι τοῦ 'πανε τὸν ἔκανε νὰ τρέμη καὶ νὰ παραλαλή !.. Πρόσπεσε στὰ γόνατα τ' ἀρχηγοῦ, Νίτσε-Νέμα τὸν ἔλεγε, ἐνοῦ ἴσαμε κειπάνου, καὶ τὸν παρακάλαγε... Μὰ ὡστόσο κείνος ἔστεκε ἀλύγιστος· κ' ὕστερα, τὰ πολλὰ-πολλὰ, θύμωσε κι ὄλα καὶ τοῦ φερε τοῦ γέρου μιὰ μὲ τὸ κουρμπάτσι του, κ' ἔγνεψε στὸ διπλανό του κατὰ τὴν ἐκκλησιά, ὅπου τὰ παιδιὰ προσμένανε καταφοβισμένα.

Βγήκανε ὄλα στὸν αὐλόγυρο, καὶ γύρα-γύρα στέκανε κείνοι πάνω στ' ἄλογα, κλεινοντάς τα σ' ἔνα πέταλο σφιχτὸ κι ἀδιαπέραστο.

Ὁ λόγος ἦταν πού ἡ Λέσα φέτος εἶχε ἀσκώσει τὸ κεφάλι κι ἀρνήθη τ' ἀγαλκι σ' ἐκεινοὺς - βάζοντας μὲ τὸ νοῦ τους οἱ πρῶτογέροι πῶς τ' ἀσκέρι τὸ τούρκικο πούχε κάτσει σ' αὐτὰ τὰ μέρη, θάφτανε καὶ θὰ πέρσευε γιὰ νὰ μὴ τὸ ματαβάνουνε στὸ νοῦ τους νὰ φανερωθοῦνε πάλε οἱ Νέμα τόσο κάτω.

Μὰ οἱ ἄφοβοι τοῦτοι, πεισματάρηδες κιόλα καὶ φουρκισμένοι ποὺ δὲν τοὺς τρέμαν πιά στὰ χαμηλά, διαβῆκαν νύχτα ἀπ' τὰ πάνου ράχια τοῦ Βόρα καὶ τὴν αὐγὴ πηδῆσανε μὲ τ' ἄλογά τους, ἕνας-ἕνας κι ὅποιον πάρει ὁ χάρος, τὸ Σκιστὸ τοῦ Μπιέλο, χίλια πόδια πάνου ἀπ' τὸ γιοφύρι!.. Καὶ νάτο ποὺ φανήκανε τωραδὰ μὲς στὸν αὐλόγυρο τῆς Θεομάνας, νὰ συγυρίσουν καταπῶς ξέρανε τὴ Λέσα!..

— Βάνε χαρτὶ καὶ γράφε, δάσκαλε Φωτεινέ!.. τοῦπε ὁ Νίτσε-Νέμα. Νομάτιζέ τα ἕνα-ἕνα τοῦτα τὰ κουτάβια σας, νὰ βγαίνη τὸ κάθε τους ὀμπροστά νὰ τὸ βλέπω, καὶ γράφε ὅ,τι σοῦ λέω - τὴν ξαγορά του! Καὶ πὲς καὶ στοὺς πρωτόγερους νὰ μὴ ματασαλέψουνε τὶς κατσοῦλες τους, κι ἄλλοτες νὰ ὑποτάζονται καὶ ν' ἀκοῦνε!.. Τώρα τὰ κουτάβια θάρθουνε μετὰ μᾶς· κι αὐριο τ' ἀποταχῶ, ἂ θὲν νὰ τάχουν πίσω μὲ τὰ κεφάλια τους πᾶ' στὰ σβέρκια τους, θάχω γῶ τὰ φλουριά τοῦ καθενοῦ στὸ Σκιστὸ τοῦ Μπιέλο - δῶθε μεριά!

Καὶ τότε ὁ Φωτεινός, θέλοντας καὶ μὴ, ἔπιασε κ' ἔγραφε ἕνα-ἕνα τὰ ὀνόματά τους, κ' ἐκεῖνος τοῦ ἔλεγε τὸν ἀριθμὸ.

Ξερὸ πολὺ ἦτανε τ' ἀντήλιο, κ' ἕνας κόμπος τοῦ ὄσφιγγε τὸ λαϊμὸ στιφὰ τὴν ὥρα κείνη τοῦ γερο-δάσκαλου... Κι ὡς ἐξεστόμιζε ἕνα-ἕνα τὰ ὀνόματά τους, ἄκουε κι ἀτός του τὴ φωνὴ του ἀταίριαστη, καὶ τοῦ φαίνονταν ἔτσι πῶς ἐπέφταν κιόλας τὰ κεφάλια τῶν παιδιῶν στὸν ἀριθμὸ π' ἀκούγουνταν :

- Νίκος, τοῦ Σαβοῦ, τῆς Πάνου Λέσας.
- Χίλια!
- Βάσος, τοῦ ἴδιου.
- Χίλια!
- Στέφανος, τοῦ Ράτη, τῆς Πάνου.
- Χίλια καὶ μισά!
- Μαῦρος, τοῦ Κυροῦ-Μαύρου, τῆς Κάτου Λέσας.
- Δυὸ χίλια!
- Μαρανή, τοῦ Φέρμου, τῆς Κάτου...
- Δυὸ χίλια!
- Στάλης, τοῦ Κυροῦ-Καπέτου, τῆς Πάνου.
- Χίλια!
- Γιωργὶ τῆς Φλωρινιώτισσας .. - εἶναι ντιπ καταντίπ φτωχειά, καπ'τάνιο!.. Κ' ἔχει θέρημ τὸ κουτάβι - ἄστο νὰ χαρῆς!..
- Μισὰ χίλια! εἶπε κείνος. Σκάσε γέρο! Νέμα νόμος, νόμος γιὰ δλουνοὺς!

Ἐνα-ἕνα προβαίνανε μπροστά, κ' ἐκεῖνοι τάπαιρναν πισωκάπουλα στ' ἄλογά τους. Τοῦ Γιωργιοῦ τοῦ κύλησε ἡ πλάκα μὲ τὰ κοντύλια, κι ὡς ἔκανε, ἀνίδεο, νὰ τὴ μάση, τράβησε ὁ πρῶτος μιά, καὶ τὴν ἔκανε τὴν πλάκα θρίμματα!

Ἄλλα-ἄλλα ἦτανε δεκαεφτά... Τὸ ξανθὸ, τὴ Μαρανή, τὴν πῆρε ὁ Νέμα ὁ ἴδιος, σκῶνοντάς τη σὰ γατὶ ἀπ' τὸ ροῦχο, καὶ τὴν ἔκατσε ὀμπρὸς του.

Στὸν αὐλόγυρο μέσα ἴπόμενε ἓνα τελευταῖο παιδί μονάχα, πού στεκόταν ἄτρεμο μπρὸς στὴ θύρα τῆς Θεομάνας...

— Τ' εἶν' ἐτοῦτο; ρώτησε ἄγρια κείνος.

Μόν' ὁ γέρος ἔτρεμε κ' ἐσώπαινε...

— Μίλα γέρο! Τίνος;

Ἄχνα δὲν ἔβγανε ὁ Φωτεινός.

Τότε ὁ Ἰντζες ἔκανε ἓνα βῆμα,.. κι ἄλλο,.. καταπάνου του,.. καὶ τ' ἀπλώνει κεῖ τὴν παλάμη διάπλατη τοῦ Νίτσε-Νέμα, μουντζώνοντάς τον ἄφοβα κατάμουτρα - ἔτσι πού ἐτοῦτος σούρνει εὐτὺς τὸ χατζάρι, νὰ τ' ἀποκεφαλίση τ' ἀμούστακο!

Μ' ἄξαφνα στάθη, σὰ νὰ πέτρωσε κειπάνου, κ' ὕστερα σαλτέρνει κάτω κι ἀδράχτει τὴν παλάμη τ' ἀγοριοῦ - πού δὲ σαλεύει ὡστόσο, οὔδε σκιάζεται διόλου.

Ἐτάσε τὸ σημάδι, κι ἀπὲ --

— Τίνος εἶσαι;.. τοῦ λέει, τηρῶντας το λοξά.

— Ὁ,τινος γράφει, σέρβο !.. Καὶ μοῦχει δώσει νάχω καὶ τοῦτο δῶ!.. τοῦ κάνει, κι ἀνοίγει ἄξαφνα τὴν ἄλλη του γροθιά καὶ τοῦ τὴ φέρνει κάργα μπαρούτι κατάματα!.. Εἶδες το τώρα, ὀρέ, τί γράφει ;

Οὔρλιαζε ἄγρια, σὰ λαβωμένο θεριό, ὁ πελώριος κείνος ἄντρας, κ' οἱ ἄλλοι ἔχουνε σούρει κιόλας ἔξω τὰ κουμπούρια - μὰ ὁ Ἰντζες χάνεται ἄφαντος στὴ μαύρη θύρα τῆς ἐκκλησιᾶς.

«Ποῦθε, ὀρέ, νὰ ξεφύγη;» ρωτιέται μέσα του ἄναυδος ὁ Φωτεινός - ὁ Ἰντζες ὅμως τὴν ὥρα κείνη ἔχει κιόλας ἀνεβῆ στὸ κωδωνοστάσι κ' ἔχει ρίξει τὴν ἀμπάρα πίσω ἀπ' τὸ πορτί.

— Μουρτᾶτες ! τοὺς φωνάζει ἀπὸ κειπάνου, βαρῶντας τὸ γλωσσίδι σὰ δαίμονας. Ἐμένα τὸ σημάδι μου οὔδε τῆς Πάνου οὔδε τῆς Κάτου ραγιαδὸΛεσας - τὸ ξέρ'τε, μάθ'τε το!..

Παρατᾶνε τ' ἄλογα τοῦτοι κι ὅλοι χιμοῦνε μὲς στὴν ἐκκλησιά!.. Πηδᾶν τρία-τρία τὰ σκαλοπάτια, βαροῦν τὸ πορτί νὰ τὸ ρίξουν, τὸ κάνουν κόσκινο στὶς κουμπουριές - μὰ ὁ Ἰντζες δὲν κάθεται ἄπραγος κειχάμου, νὰ τὸν φᾶν ἔτσι εὐκολα, μόν' σκαλώνει σὰν ἀγριόγατος στὸ τσουνὶ τῆς καμπάνας (οὔδε ξέρει τί κάνει!) κι ὡς ὀρμαῖν τέσσεροι μέσα, μὲ τὸ Νέμα ἀτό του μισόστραβο μπροστά, λύνει τὴν καδένα καὶ τοὺς καπακῶνει!..

Καιρὸ δὲ χάνει τότε κιόλα τ' ἀνήμερο τοῦτο, μόν' καβαλλάει τὸ κάγκελλο, κρεμιέται κεῖ ἀπ' τὰ λούκια τοῦ νάρθηκα, πηδάει σὰ τζίνι — ὦρα π' ἀδειάζουν πάνω του τρεῖς κουμπουριές κ' ἓνα βόλι τὸν παίρνει στὸν ὤμο! — μὰ προλαβαίνει! Σαλτέρνει τὰ μπρούμυτα, δυὸ μπόγια πὸ τὴ στέγη πᾶ' στὸ Σβάρνο του, κι ἀμολιέται καπνὸς τ' ἀνηφόρι!

Τὸν κυνηγοῦνε ἀκόμα γύρα στὴ Θεομάνα — δὲ βάνουν μὲ τὸ νοῦ τους πὼς τὸ κουτάβι τοῦτο εἶχε κι ἄτι —, ὅταν ὁ Ἰντζες χάνουνταν πιά καλπάζοντας πίσω ἀπ' τὴ ράχη, κατάνια γιὰ τὴ Βόρα.

*

Φτάνει στὸν Κυρό του καταματωμένος, μ' ἓνα ἀδειανὸ κουμπούρι π' ἄρπαξε τῶν πεσμένων στὸ κωδωνοστάσι.

Τοῦτος πότιζε τὴν ὥρα κείνη τὸ φαρί· τὸν εἶδε ἄξαφνα μπρὸς του,

ξεσχισμένο κι άγριο - τὰ αίματα νὰ τοῦ στάζουμε ἀπ' τὰ στιβάλια...

Ήόμενε... Κ' ὕστερα :

— Ποιός;

— Νέμα! Κ' ἔρχονται!.. Πά' νὰ φύγουμε!

Τ' άστραψε ένα φοῦσκο και τόριξε καταῆς, μ' ὄλα του τὰ αίματα.

— Πλῶσου! τοῦπε. Κι οὔδε σὲ ρώτησα!..

Κ' ἔβαλε ὕστερα τὴν κάμα στὴ φωτιά, και τὴν πύρωσε. Κ' ἔπειτα

— Σίμωσε! τοῦ κάνει, και τοῦ 'βγαλε τὸ βόλι κλέφτικα, 'πιδέξια, μὲ τὸ πυρωμένο σίδερο - τσίρισε ἡ φρέσκια σάρκα του, καμένη!..

— Πάρτο! Φύλα το - εἶν' τὸ πρῶτο σου! και τοῦ τόδωκε, ζεστοῦλὸ ἀκόμα, στὴ φοῦχτα.

Τ' ἀναμετάξυ, στὴ Λέσα, κεῖνο τὸ ξανθὸ ἡ Ρανή, πετάχτη κ' εἶπε σέρβικα τοῦ πρωτοπαλικαρου πὼς αὐτὴ θὰ τοὺς πάη νὰ βροῦν τὸν Ἰντζες και τὸν Κυρό του. Ἔδωσε βάση κεῖνος, κ' ἐτοῦτο τ' ἄτιμο, διαόλου κάλ-τσα, τοὺς τράβησε καμπόσο δῶ κ' ἐκεῖ, ὅπου τῆς κατέβαινε, και στερνὰ τοὺς ἔβγαλε τ' ἀπάνου τῆς Βόρας, τὰ ξάγναντα — μπάς και δὲν τοὺς βλέπαν πού ἔρχονταν! — τάχα πὼς ἔχασε τὸ κοιμητήρι ποῦθ' ἔπεφτε!

Βρῆκαν τὸν παπά. Κ' ἐκεῖνος τοὺς τόδειξε μεταχαρᾶς.

Μὰ ὁ Ρίκο-Πάρτα ἀλλοῦ τοὺς φύλαε νὰ διαβοῦνε. Καὶ τὴ μέρα κείνη ἔναν τους μόνο ἀφήκε νὰ γυρίση ζωντανὸς στὴ Μπράνια!.. Τοὺς ἔστησε καρτέρι κεῖ, στὸ Σκιστὸ τοῦ Μπιέλο, μὲ τὴν κάμα στὸ χέρι, κι ὡς σάλτερναν ἕνας-ἕνας, μὲ τ' ἄτι ξιπασμένο ἀπ' τὸ γκρεμὸ και φορᾶτο ἴσα μὲς στὸ πουρναρόβρατο, δὲν πρόκαναν νὰ δοῦν ξανά τὸ φῶς!.. Στὰ πνιχτὰ ἔτσι, μὴ νιώση οὐδεὶς τους και τοῦ λακίση, τοὺς πέρασε ὄλους και πᾶν!

Ἄχνα δὲν ἔβγαλε ἔτσι κανεὶς ἀπ' τὸ μαχαίρι τ' ἀρχιληστῆ, και μοναχὰ ὁ στερνὸς ἐπρόλαβε νὰ σύρη μιὰ κραυγὴ :

— Μῆ, Ρίκο!.. Εἴμ' ὁ Στίπε!..

«Ναὶ δά, ἦταν ὁ Στίπε ἀλήθεια τοῦτος δῶ, πού τοῦ 'φερε μιὰ μέρα κάποτες τὸ χαϊμαλὶ τῆς μάνας του ἀπ' τὴ Γκόρα, και τὰ στερνὰ της λόγια μὲς ἀπὸ τὸν τοῖχο...»

Τὸν ἔδεσε κειδὰ.

— Ποῦ 'ν' ὁ Νέμα, σκύλε - κειὸς δὲν ἦταν ;

— Δὲν εἶναι τος ὁ Νίτσε-Νέμα δῶ!.. Ἐφ'ε χτές!.. Τὸν κούτσαν' στὴ Λέσα τὸ κ'τάβι σ'!.. Πᾶν' στὴ Μπράνια κατὰισα - τρεῖς τὸν πᾶν!..

— Γύρνα, σκύλε, και πέσε τους σὲ ποιὸν θὰ ξεπληρώνουνε νὰ ξέρουν, ἂ θὰ ματαπατήσουνε δωκάτου κι ἀγγίσουν τριχα τοῦ κουταβιοῦ μου!.. Καὶ λυτὸς μὴν ἔμπης στὰ κονάκια τους - δετὸς, ὡς, θάμπης, και πέσε τους ποιός!.. Οὔστ!.. (Και τοῦ 'χωσε ἕνα φάσκελο στὴ μούρη!)

Δετὸς ἔτσι, πιστάγκωνα, ζεμένα τὰ ποδάρια του σφιχτὰ στὴν ἴγκλα, και δεμένα, τὰ λουριά τὰ γκέμια στὸ σβέρκο φορεμένα, και μὲς στὸ στόμα του μ' ἄλλο ἕνα χαλινάρι, τεζαρισμένο κάργα ἀπ' τὴν οὐρὰ τ' ἀλόγου του (κομπόδεμα και δαῦτη - ξεφτίλα κλέφτικη), μπῆκε ὁ Στίπε τοῦτος στὰ σέρβικα λημέρια, κι οὔδε κόταε νὰ ξελυθῆ - ὅ,τι τοῦπε ὁ Ρίκο-Πάρτα, τὶ ἀπὸ παλιὰ τὸν ἔτρεμε και κάλλιο λόγιαζε αὔριο τὴ ζωὴ του, πάρε τις βουρδουλιὲς πούχε κιόλα μετρημένες γιὰ τὴ δελία του ἀπ' τὸ Μπόβρου Νέμα μὲς στὴ Μπράνια!

ΠΑΝΩ ΣΤΟ ΤΡΙΤΟ ΧΙΝΟΠΩΡΟ από τότες, ό "Ιντζες, ένα μεσημέρι — στα δεκάξη του, ἴσαμε κειπάνου —, σκώνεται άπ' τήν τάβλα πούφαγαν ψωμί και λέει τ' άρχιληστῆ :

— "Ακου δώ, Κυρό· μένανε όλα τούτα (κ' έδειχτε ένα γυρο) δέ μοῦ λένε ντίπ, κι οὔδε μέ νοιάζουν!

Σήκωσε κεῖνος τά μάτια του· τόν κοίταξε... Τράβησ' έπειτ' άμίλητος.
"Ηρθε μέ τ' άλογο σελλωμένο. Στάθηκε μπρός του...

— Πάρε!.. τουπε, κοιτώντας χάμου... Και τούτα δώ!..

Κ' έβγαλε τό ζουνάρι του, μέ τά δυό κουμπούρια, ξεκρέμασε άποπάνω του και τά φυσεκλίκια του και τού τάδωκε κι αυτά, άπλώνοντάς του τα άργά, κοιτώντας τον στα μάτια πάλε, σαν όταν έβραζε κατιτίς άγριο κι άπότομο μέσα του.

Μά δέν έκαμε τίποτ' άλλο τούτη τή φορά, και τό μάτι του ἦταν πιό μαῦρο ακόμα...

...Γύρισε κ' έμπῆκε στο κάλυβι - κι οὔδ' έστράφη νά δῆ ποῦθ' έτράβηξε ό γιός του.

*

Κι ώς έφυγε ό "Ιντζες, στάθη όλόμονος ό Ρίκο-Πάρτα και κοίταε γύρω του όλα... Πέφτανε βαρειές κ' οί στάλες - μ' αυτός δέ σάλευε κεῖ στο μέσο τού έρημου τόπου... Και πρώτη του φορά στη ζωή του ό άπελέκτης τούτος άθρωπος δέ χούγιαξε άπ' τά μάτια τήν καρδιά του - κι οὔδε τήν έντράπη... Κ' ύστερ' άξαφνα, πιάνει κ' έδιωξε τίς γίδες, τό μοσκάρι, τά πρόβατα, βαρώντας τα πετριές κατά τό γκρεμό!

— Τί θωρεῖς - έ; Τί θωρεῖς;.. κάνει και τού σκύλου του. "Ορσε! Φύ'ε κ' έσύ!.. Δέ θέλω σε!.. τού κάνει, και τού τραβά μιá κλωτσά, π' οὔρλιαξε τό ζό και χάθηκε άπό μπρός του!.. 'Αγκαλά όμως ἦτανε πιστό σκυλί, κ' έστάθη páλι τ' άραχλο, και οὔρλιαζε μέσ στο σύγνεφο - μά τούτος τού 'ριχτε τά κοτρώνια, κι ακούγονταν μουντά νά κυλάνε στο γκρεμό οί κροκάλες!

Κύλισε τό βράχο πού κάθονταν τό χάραμα, πán' άπό τή σάρα· γκρέμισε τό φράχτη, θεριό άνήμερο, μέ τίς κλωτσές στους σταυρούς - και στερνά, φωτιά έβαλε στ' άγούρι, στο κάλυβι, στα σκουτιά του όλα τά σπιτίσια, κ' έφυγε ξαρμάτωτος πάνω στ' άλογο, καλπάζοντα τά βορινά...

*

Εἶδαν τότες τόν καπνό στη Βόρα. Κ' ύστερα, τήν άλλη, σίμωσαν κ' ἤθραν τήν καψάλα, κεῖ πού πρὶν εἰκοσιδυό χρόνια άλάκερα βρίσκονταν τó παλιό τους κοιμητήρι.

Τούτα γινόντουσαν τó 1692, χρόνο δίσεχτο, πού ό Ρίκο-Πάρτα γύρναε ξανά στα λημέρια του, κι ό γιός του ό "Ιντζες ἦταν άντρας πιά.

ΣΥΜΠΛΗΡΩ
ΜΑΤΑ ΣΤΗΝ

ΑΝΘΟΛΟΓΙΑ

6^η ΕΚΔΟΣΗ
1708 - 1952

Δετζώρτζη, Δέσποινα

Πινακίδα

Σ' αὐτὸ τὸν κάμπο
εἶναι ἀπλωμένα τὰ μαλλιά μου.
Προσέξτε μὴν τὰ πατήσετε.
Δὲν ἔχω ἀκόμα πεθάνει.

"Όλα εἶναι μικρά

"Όλα εἶναι μικρά | ἐκτὸς ἀπ' τὴν καρδιά μου. | Σκύψε ν' ἀκούσης· | ἡ σταγόνα |
σιγὰ-σιγὰ | θὰ ραῖση τὸ βράχο· | σκύψε ἀκόμα πῶς πολὺ· | θ' ἀκούσης τὸ τρυφερὸ
χορτάρι | ν' ἀγωνίζεται ματώνοντας μέσα στὴ γῆ, | γιατί πρέπει ὅπωςδήποτε | κάποτε |
νὰ φτάση στὴν ἐπιφάνεια. | Ἐτοῦτα δὲν εἶναι δάκρυα | στὰ μάγουλά μου· | εἶναι στα-
γόνες τῆς βροχῆς, | εἶναι δροσιὰ καὶ πάχνη | παρασμένες σὲ μιὰ κλωστή· | ὅταν βγαίνει
ὁ ἥλιος | τίς κρεμάω ἕνα γῦρο στὰ κλαδιά, | στὶς ἀκριες τῶν κεραμιδιῶν, | στὰ
βλέφαρά μου, | καὶ στεγνώνουν. | Ὁ χειμῶνας εἶναι ἀτελείωτος | καὶ κρύος, | τὸ
καλοκαίρι εἶναι ἀτελείωτο | καὶ στιφὸ, | ἡ ἀνοιξη, | ἡ μὴν ἐποχὴ πού δὲν ἀφήνει
οὐλὲς στὸ κορμί μας, | εἶναι σύντομη - σὰ ζωῆ, | (λυπήσου, λυπήσου μας κάποτε)· |
κρατάω τὴν καρδιά μου στὴ χούφτα μου | καὶ τῆς κεντάω ζωγραφιές, | τὴ χτεσινὴ
μέρα πού ἔσβησε, | τὴν προχτεσινὴ μέρα πού ξεχάστηκε, | τὸν περσινὸ χρόνο πού φα-
ίνεται πὼς χάθηκε, | τὸν ἥλιο | πού κάθε μέρα βασιλεύει | ὅλο καὶ πῶς νωρὶς γιὰ μᾶς, |
τὴν Πούλια | κάθε φορὰ πού τὴ σκεπάζουν | ὅλη νύχτα τὰ σύννεφα, | τὸν ἄνεμο | πού
κανέννας δὲν τοῦ ἀνοίγει τὴ θύρα νὰ ξαποστάση | γιατί εἶναι κακὸς, | ὅσες φορές μπο-
ροῦσαμε νὰ συναντηθοῦμε, | καὶ τοῦτα τὰ σπασμένα παλιὰ μάρμαρα | πλάι στὰ θεμέλια
τῶν σπιτιῶν μας | παρατημένα ἀταίριαστα | καὶ λειψὰ γιὰ πάντα | - ὅλα εἶναι γιὰ
πάντα. | Τῆς κεντάω ζωγραφιές | μὲ τὰ σκληρὰ παγωμένα μου δάχτυλα, | πάντα τίς
ἴδιες, | ὅλο τίς ἴδιες, | ποτὲ ὀλότελα ἴδιες, | ἀμετακίνητα δαχτυλίδια | μιᾶς μοίρας
πού δὲν τὴ διάλεξα, | πού δὲν τὴ διάλεξες οὔτε σύ, | πού δὲν τὴ διαλέγει | ποτὲ |
κανέννας, | τουλάχιστον ἀπὸ μᾶς.

Περπατούσαμε

Περπατούσαμε | μὲ βαρεὰ χωματένια παπούτσια | πίσω ἀπ' τὸ ὄνι | καὶ τρα-
γουδοῦσαμε : | Ἄνεμε, ὦ ἄνεμε, | πού σ' ἀγαποῦν | οἱ λυγαριὲς στοὺς ὄχτους, | μεγά-
λωσέ μου | τὰ παιδιὰ μου.

Ρίχναμε τὰ δίχτυα μας, | ἀπὸ τὴν πούντα τοῦ ἀρωτριοῦ | σὰ γιόμιζε τὸ φεγ-
γάρι, καὶ τραγουδοῦσαμε : | Βυθέ, ὦ βυθέ, | λυπήσου μας | καὶ πάψε νὰ φωσφορίζης |
μὲ τὰ μάτια | τῶν πνιγμένων.

Ἰσάραμε τὰ πανιά, | γυρίζαμε τὸν ἀργάτη, | ρωτοῦσαμε τὸ σκαντάγιο, | καὶ
τραγουδοῦσαμε : | Ἐσὺ, ἄχ ἐσὺ, | ἄσπρο γιασεμί | στὴ γλάστρα, | ποῖον ἀπὸ τοὺς
δύο | θὰ περιμένης;

Στὸ τέλος πεθαιναμε. | Μὲ τὸ χέρι ἀπλωμένο | στὴ στάση πού σπέρνουνε, |
μὲ τὴ δύναμη στὰ πόδια, | στὴ στάση πού τραβοῦνε τὰ δίχτυα, | κρατώντας τὸ μα-
τσακόνι | ἢ ἀκουμπισμένοι στὴν κουπαστή, | κοιτάζοντας τὸν ὄριζοντα. | Οἱ στάσεις
ἦταν μετρημένες στὰ δάχτυλα | - δὲν ὑπῆρχε ἐλευθερία ἐκλογῆς.

Δημάκης, Μηνᾶς *

Ἐλεονώρα ἢ Μινωικὴ Παριζιάννα

Ὅταν | ρήμαξε τὸ σπίτι | καὶ ὄλες οἱ κάμαρες νύθηκαν ἄσπρα, | ὁ μέγας
καθρέφτης, | τὰ κάρδρα, | ἡ φανταχτερὴ λάμπα στὴ μέση τῆς ὀροφῆς | καὶ—τί τὰ ἤθελες
πιά; — τὰ πολλὰ ἐπιπλά | ἔμεναν ἄχρηστα, | εἶπαμε νὰ τὰ πουλήσουμε ὄσο-ὄσο, |
ἀφοῦ κρατήσουμε τ' ἀπαραίτητα, | καὶ νὰ νοικιάζουμε τ' ἀδειανὰ δωμάτια | σὲ
πεθαμένους.

Ἔτσι ἔχεις καλὴ συντροφιά. | Δὲν προφθάνεις καὶ νὰ βαρεθῆς. | Στὸ κάτω -
κάτω, αὐτοὶ γρήγορα βρωμίζουν, | τοὺς πετᾶς ἔξω, κερδίζεις τὸ νοίκι, | μπάζεις ἄλ-
λους πιὸ φρέσκους, | βρωμίζουν, | τοὺς πετᾶς ἔξω, | κερδίζεις τὸ νοίκι - | καλὴ συν-
τροφιά, καλὴ ἐπιχείρηση, | καὶ συνηθίζουν καὶ τὰ παιδιὰ στὴ ζωὴ! | (Δὲν τὸ θυμά-
μαι πιά | πόσους καὶ πόσους πεθαμένους σπιτώσαμε | νοικιάζοντας ἀδιάκοπα τὴν
ψυχὴ μας.)

Καὶ τί κόπος νὰ κλειδώνης καὶ νὰ ξεκλειδώνης ρημαγμένες κάμαρες ὑποδοχῆς
κάθε μέρα | καὶ νὰ ξεσκονίζης τίς ἀναμνήσεις μ' ἓνα κομμάτι πανί, | καὶ κανεὶς δὲν
ἔρχεται | καὶ κανεὶς δὲ θέλει νάρθη πιά. | Ἀλλὰ καὶ τὰ παιδιὰ τοῦ σπιτιοῦ, | τόσο μι-
κροῦτσικα ἀκόμη, | μᾶς ἔβαναν σὲ σκοτούρες : | χώνονταν στὰ παγωμένα δωμάτια
καὶ ἤθελαν καὶ καὶ καλὰ νὰ παριστάνουν | πανάρχαια ἀγάλματα καὶ τοιχογραφίες.
Μάλιστα! | Καὶ περισσότερο ἐκείνη ἢ κοπελίτσα | μὲ τὰ μεγάλα μάτια, | τὸ διά-
φανο πρόσωπο· | κολνοῦσε στὸν τοῖχο ἓνα προφίλ, | ἀσχημάτιστο ἀκόμη, | καὶ ἤθελε
ἔτσι νὰ μείνῃ | παντοτινά.

Ἄργότερα, σὰ μεγάλωσε, | τὴν ἀνακάλυψαν ἀπὸ τὰ πέρατα τῆς οἰκουμένης |
καὶ τὴ θρόνιασαν στὸ μεγαλύτερο εἰκονογραφημένο περιοδικὸ τοῦ κόσμου | νὰ παρι-
στάνῃ τὴν Παριζιάννα τῆς Κνωσοῦ. | Μὰ σὰν πῆρε ἓνα μῆνυμα ἀπὸ τούτῃ τῆς ἀφορ-
μῆ, | καὶ μάλιστα ἀπὸ τὸν ποιητὴ τῆς Γαλλίας, | τὸν Paul Claudel, | ποὺ μιλοῦσε
γιὰ τὸν αἰώνιο Ὀδυσσεά, | ποὺ αἰώνια ξαναγύριζε | στοὺς αἰῶνες, | ἂ! τότε κατα-
λάβαμε, | τὸ πρῶγμα ἦταν καὶ πολὺ φανερό | καὶ πολὺ ὑποπτο : | Ἦθελαν ἀπὸ τῆς
κάνον προπαγάνδα | καὶ νὰ τὴν προσηλυτίσουν στὸν Καθολικισμό.

Τώρα, | τί νὰ φιλάς τὸ χέρι τοῦ Πάπα ἢ τοῦ Πατριάρχῃ! | Ἄλλ' | ἐπὶ τέλους,
εἶναι καλύτερες | οἱ τοιχογραφίες τῆς Cappella Sistina | ἀπὸ τὰ φρέσκα τῆς Κνω-
σοῦ; | Δὲν τὸ πιστεύω! | Ἀλλὰ καὶ μιά ὑποψία : | Μήπως τὴν περιέμενε ἀνακέρυξη
ἀγιότητα! | Ἀλλὰ καὶ ἄλλῃ ἀνησυχία : | Μήπως ἔπρεπε νὰ ταξιδέψῃ ὡς τὸ Βατι-
κανό! | Καὶ τὸ κορίτσι ἄρχισε νὰ διαμαρτύρεται. | Ταξιδεμένο σὲ τόσους αἰῶνες,
δὲν ἤθελε πιά νὰ τὸ κουνήσῃ ἀπὸ τὸ νησί του. | Καὶ τότε, ἀλλοίμονο, | μὴ βρίσκοντας
καὶ τὸ καλὺτερο, | ἔγινε μιά κυρία σὰν ὄλες - | τίποτ' ἄλλο, | χαρτοπαίζοντας, |
καπνίζοντας τσιγάρα, παλεώντας μὲ τὸ ἄδειο γύρω... | Ἄρχισε μάλιστα λίγο νὰ
παχαίνει.

Λοιπὸν, | ἢ Παριζιάννα βρίσκεται πάντα στὸ Μουσεῖο Ἑρακλείου.

Δικταῖος, Ἄρης *

Τὸ τραγούδι τῆς ἐφηβείας

VII

Ἡ κούρασή μου αὐτὴ... Πῶς δὲ λυπᾶσαι
τὰ χρόνια μου, δ, τι ὡς τώρα σοῦχ' ὀδῶσαι;
Κοντὰ μου, πῶς μπορεῖς, ἀνέγνοια, νὰ
[κοιμᾶσαι;
καὶ ἀδιάφορα, στὴ λύπη μου τὴν τόση;

καθὼς χωρίζεις ἢ νύχτα ἀπὸ τὴ μέρα.
Ἄπὸ τὸν πόνο λέω νὰ σὲ σκοτώσω,
μὰ σοῦ φιλῶ τὰ μάτια σὰ μητέρα.

Κ' ἢ ξενιοσιὰ σου τούτῃ μοῦ φωνάζει
πῶς ἐγὼ θάμαι αὐτὸς ποὺ θὰ πεθάνῃ
καὶ θάσαι σὺ ἢ φωνὴ ποὺ θὰ χλευάζῃ,
πῶς κούραση εἶναι ὁ θάνατος ποὺ φτάνει.

Τὰ μαλλιά σου χαϊδεύω, ἀπαλὰ τόσο,

Εύπνα, λοιπόν, καταραμένη γέenna,
μοιράσου τὸ μαρτύριο πού μᾶς δένει.

Ἄνάθεμα στή μάνα πού σ' ἐγέννα,
φωτιά τῆς γῆς, πού ἀγάλια μέ πεθαίνει.

Μὴ φεύγης, μὴ! Πῶς θέλησες νὰ φύγης,
στή μαύρη νὰ μ' ἀφήσης νύχτα μόνον;
Ἦ τί μικρὴ καρδιά! Καρδιάς δλίγης
πλάσμα, μὴ μ' ἀφήνης στὰ νύχια τῶν
[δαιμόνων.

Κοίταξε ὁ,τι ἡ ὀρμητὴ τῶν δεκαεφτά μου
[χρόνων
ἄσκεφτα τρυφερῆ σου ἔχει προσφέρει.
Ἄχ, πῶς μπορεῖς, στὸν μέγα τούτο πόνος,

βοηθητικὸ νὰ μὴ μου ἀπλώνης χέρι;

Μὰ ὄχι. Κοιμήσου πάλι - πλάι σου μένω
τὰ πρόσωπα, τὰ πράματα κ' οἱ τόποι,
σβήσανε. Κ' εἶμαι τόσο εὐτυχησμένος,
γιατὶ σ' ἀγάπησα ὅσο δίνονται οἱ ἀν-
[θρώποι.

Τῆς σάρκας σου ἡ χαρὰ εἶναι τῆς σαρ-
[κός μου,
πάντοτε νέα, ποτέ της κουρασμένη.
Εἶναι ἡ εὐτυχία μας τούτη ἄλου τοῦ
[χόσμου.
πού μέσα μας γεννιέται καὶ πεθαίνει...

Τὰ καλαμπόκια *

Κουράστηκε ἡ καρδιά μου νὰ θυμᾶται,
κ' ἡ κούραση, ὁ καιρὸς, θὰ τὸν σκοτῶναν στὴν καρδιά μου,
κι ἄς πέρασε γιὰ νὰ μὲ βρῆ τίς πράσινες φυτεῖες τῶν καλαμποκιῶν,
θεριστὴ μῆνα κι ὥρα πού σὰ σπειρὶ καλαμποκιοῦ ἦταν τὸ φεγγάρι.

Ἦστερα, ἔπεσε ἡ νύχτα, πού δὲν περιμένει καμμιὰν αὐγή,
κι ὁ χρόνος ἦταν σὰ δεντρογαλιά : μακρὺς, σταχτῆς καὶ κίτρινος,
χωρὶς ἀνοιξη, χωρὶς καλοκαίρι, καὶ δὲν ὑπῆρχαν φύλλα
καλαμποκιοῦ νὰ μὲ θυμοῦνται, καὶ διψοῦσα
τὸ βαρὺ βῆμα του, τὰ σκονισμένα μάτια του. «Θὰ σὲ θυμοῦμαι
κάθε φορὰ πού θὰ φουντώνουνε τὰ καλαμπόκια», μοῦ εἶπε,
κ' ἐκεῖ ἔλαμψε τὸ φονικὸ μαχαίρι πάνω στὴν καρδιά του,
πού ἦταν μεγάλη σὰν τὴ γῆ.

Χαμένα χέρια,
σκονισμένα μάτια, βῆμα βαρὺ στὰ καλαμπόκια
τὰ πράσινα, πού σπάζανε καὶ μοῦ φωνάζανε πῶς ἦρθες
ἀπὸ τὰ μονοπάτια τῆς πρώτης αὐγῆς!

Ἦ οἱ σκίος σας θὰ σωθῆ κοντά μου, στὸ τραγουδί τοῦτο,
πού θὰ μιλάει γιὰ καλαμπόκια μόνο...

Ἦ ὅταν τὰ νέα παιδιὰ θὰ μὲ διαβάζουν, Ἦστερα ἀπὸ χρόνια,
θεριστὴ μῆνα, πού θὰ ὀριμάζουνε τὰ καλαμπόκια στὰ περβόλια,
κοντὰ σὲ δράνες καὶ πηγᾶδια, μ' ἕνα γαϊδουράκι
μισότρελο ἀπ' τίς μῦγες, τυφλὸ ἀπὸ τὸν ἥλιο,
σὲ μιὰ γωνιά πού θὰ τὴ φράζουν σκίνα καὶ καλάμι,
θὰ ρωτηθοῦν, τάχα ὁ Καρλῆς ποιὸς ἦταν, καὶ θὰ ψάξουν
κάτω ἀπ' τοὺς στίχους τούτους γιὰ νὰ βροῦν τὸ χρώμα
πού εἶχαν τὰ σκονισμένα μάτια σου καὶ τὰ χαμένα
σου χέρια,

μὰ ἐγὼ θὰ τραγουδῶ γιὰ καλαμπόκια!

Κοιμήσου ἤσυχα, τώρα, τὴ νύχτα σου.

Κλείνω τὰ μάτια
γιὰ νὰ σὲ δῶ, νὰ σοῦ θυμίσω τὴ συνάντησή μας
τὴν προσεχῆ, ὅταν θὰ ξημερώσῃ ἡ αἰώνια μέρα
κι ὁ Ἄδης τίς πόρτες του θ' ἀνοίξῃ.

Θὰ κρατῶ στὰ χέρια,
γιὰ νὰ σὲ ὑποδεχτῶ,
μὴ μὲ παραγνωρίσης,
ἀντὶ κλαδιὰ βγαίων, ἕνα καλάμι
καλαμποκιοῦ,

μικρὸ, ζωνρὸ καὶ πράσινο!..

Ἄπο τὸν «Τραγουδιστὴ»

IV

Ἄ Ἐρωτας κ' ἡ γλυκιὰ Ντροπὴ σὲ πάλῃ
βρίσκονται. Μὰ τὸν νικητὴ νὰ ξέρῃ
δὲ θάθελε ἡ καρδιά μου, πού ὑποφέρει
γνωρίζοντας πῶς νίκη ἔτσι μεγάλη
βαρειά θάναι γι' αὐτὸν πού θὰ τὴν φέρῃ
στοὺς ὤμους. Καὶ σκληρῆ. Κι ἀγάλι -

[ἀγάλι

θὰ νικηθῆ ἀπ' τὴ νίκη του μιὰν ἄλλῃ
πιὸ σκληρὴν ἤττα, ἔτσι, ὥστε, νὰ μὴ

[χαίρη

γιὰ τέτοια νίκη. Τί, ὅποιος κι ἂν νικήσῃ
θὰ βρῆ ἕνα ἀκατονόμαστο κενὸ
νίκη πού δὲ μπορεῖ νὰ τὸ γιομίσῃ.
Μὰ γιατί δὲ μονοιάζουσι αὐτοὶ οἱ δυό;
ρατᾶς ἐσύ, κ' ἐγὼ σιωπηλὸς μένω,
τί, ἂν ἐσὺ τυραννίεσαι, ἐγὼ πεθαίνω.

VII

Ἄπάνω σου τὴ ζωὴ μου θεμελιώνω
κάθε μέρα, στιγμὴ μὲ τὴ στιγμὴ.
Μὰ δὲν ἀκοῦς τοὺς χτύπους, γιὰ νὰ μὴ
σοῦ δώσω ἀνησυχία καμμιάν ἢ πόνο.
Καὶ τώρα πού ἀνυψώθη ἡ οἰκοδομὴ
καὶ δὲν τῆς λείπει παρὰ ἡ στέγη μόνο,
βλέπω κι οὐδὲ στιγμὴ δὲ μετανοιῶνω
γιὰ τὴν πολύχρονη μου παιδαγωγίαν.
Γιατί, ἂν ἡ κακὴ γνώμη ἦ οἱ περιστάσεις
ἀνάμεσά μας μποῦν καὶ μὲ ξεχάσης,
κ' ἡ οἰκοδομὴ, πέτρα σὲ πέτρα ἀπάνω
πέσῃ, μὲ περηφάνεια, ἂν δὲν πεθάνω,
θὰ θυμῶμαι, τὴ ζωὴν ὀπουχὰ ζήσῃ,
μόνο γιατί Ἐσὺ μ' ἔχεις ἀγαπήσει.

VIII

Τὴ χαρὰ νὰ σοῦ δείξω πού μου δίνει
ἡ ἀγάπη σου, δὲν ξέρω τί νὰ κάνω,
παρὰ νὰ κλαίω, νὰ κλαίω, ὥσπου νὰ

[φτάνω

στὸ δρόμο αὐτὸ πού πάει πρὸς τὴν ὀδύνῃ.
Τόσο πολὺ στὸν ἔρωτά σου ἀπάνω
ξαποστάζει ἡ καρδιά πού τέτοια εἰρήνη
μηδὲ τοῦ Θεοῦ τὴ σκέψη δὲν ἤδύνη.

Λοιπὸν, ἔτοιμος εἶμαι νὰ πεθάνω.

Πόνος, ἔρωτας, θάνατος, γαλήνη,
μουσικὴ ἔχουσι γίνεσι στὴν καρδιά μου
κι ὁ ὕπνος μου παιδικὸς ἔχει ἀπομείνει.
Φτερουγίζω ἀπὸ τόνα στ' ἄλλο ἀστέρι
κι ὡς σπουργίτι, ἀπ' τὶς στέγες στὴ γῆ

[χάμου,

μιὰ χαίρεται ἡ καρδιά μου, μιὰ ὑποφέρει.

IX

Ἄν τις μέρες αὐτές, πού ἀπ' τὸ βυζὶ
τῆς αἰωνιότητος πῆρεν ἡ καρδιά μας
καὶ τὶς παιδεψε, στὰ γεράματά μας
νὰ μᾶς ὑπηρετήσουσι στὴ γῆν·
ἂν τις μέρες αὐτὲς πούναι παιδιὰ μας,
γιατὶ τὶς ἀναστήσαμε μαζὶ
καὶ τὶς θρέψαμε μ' ὅ,τι καὶ μᾶς ζῆ :
τὴν ὀδύνῃ μας καὶ τὸν ἔρωτά μας·
ἂν τις μέρες μας, πού, γιὰ νὰ ζοῦν πάντα,
στὸ θεό, στὴ ζωὴ, στὰ πράγματα τὰ

[πάντα,

παίρνομε ὄρκους καὶ λόγια τόσα λέμε·
ἂν μ' ἐσένα, γιὰ νὰ τὶς ξαναζήσω,
θάπρεπε νὰ πεθάνω - πρόσμενέ με!
Κι ἀπὸ τὸν Ἄδη, ἀκόμη, θὰ γυρίσω!

XXIII

Τρεῖς τοῦ Δεκεμβρῆ σήμερα. Κ' ἡ μέρα
πληθᾶ ὡς πουλί, κ' εἶναι ὡς μεταξωτὴ,
κ' εἶναι ὡς πολὺ νὰ ἐπλύθη ἀπ' τὴ βροχῆ,
κι ὡς νὰ στέγνυσε μέσα στὸν ἀγέρα

πού, πέρα ἀπὸ τὶς στέγες κι ἀπὸ τὴ
στερνὴ σειρὰ τῶν δέντρων καὶ πιὸ πέρα,
τὴ μέρα, στὴν διαυγέστατη ἀτμοσφαῖρα,
σὰν σινιάλο στὰ χέρια του κρατεῖ

καὶ τὴν κινεῖ κι ὅτι ἔρχεσαι δηλώνει.

Κ' ἐγὼ, σὰν φύλλο γίνομαι χλοερὸ
πού μὲ τὸν ἥλιο παίζει, κ' εἶμαι ὡς σίτι

πού τὶς πόρτες μιὰ-μιὰ ξεμανταλώνει
στὸν ἥλιο, κ' εἶμαι σὰν πολλὰ μικρὸ,
πεινασμένον κι ἀνέμουλο σπουργίτι.

Δ Ο Υ Κ Α Σ Δ Α Ρ Α Κ Η Σ

Ν' άπελευθερωθῆ ὁ «Κυρίαρχος»!

Τὸ Πολίτευμά μας ἀναγνωρίζει θεωρητικὰ τὴν ἀρχὴ τῆς Λαϊκῆς Κυριαρχίας. Τὸ Σύνταγμα διακηρύσσει ὅτι ὅλες οἱ Ἐξουσίες πηγάζουν ἀπὸ τὸ Λαὸ - καὶ ὁ Λαὸς θεωρεῖται Κυρίαρχος. Μοναδικὴ ὅμως ἔκφραση τῆς κυριαρχίας του εἶναι τὸ δικαίωμα τῆς ψήφου πού χορηγεῖ τὸ Σύνταγμα στὰ ἀνοργάνωτα ἀπὸ ἄποψη πολιτικῆς ἀ τ ο μ α, πού ἔχουν τὴν «ἐξουσία» νὰ ἐκλέγουν τοὺς ἀντιπροσώπους τους, χωρὶς νὰ τοὺς δεσμεύουν μέσα σὲ συγκεκριμένα ὄρια λαϊκῆς ἐντολῆς καὶ χωρὶς νὰ μποροῦν νὰ τοὺς ἀνακαλοῦν. Ἡ ψήφος τοῦ «Λαοῦ», δηλαδὴ τῶν μεμονωμένων ἀτόμων, δίδεται «ἐν λευκῶ», πρᾶγμα πού ἐξανεμίζει καὶ τὸ μοναδικὸ κυριαρχικὸ δικαίωμά τους.

Τὸ «Δημοκρατικὸ» Πολίτευμά μας χαρακτηρίζεται ἀπὸ μιὰ βασικὴ ἀντινομία. Ἀναγνωρίζει θεωρητικὰ τὴν κυριαρχία τοῦ Λαοῦ καὶ οὐσιαστικὰ τὴν ἐξουδετερώνει, μὲ τὸν τρόπο πού τὴν ἐφαρμόζει. Ἐνῶ ἀνακηρύσσει τὸ Λαὸ ὡς πηγὴ τῶν ἐξουσιῶν, δὲν τὸν ὀργανώνει σὲ συντεταγμένον Σῶμα, μὲ λειτουργίες ἐξουσιαστικῆς, σὲ τρόπο πού νὰ ἀσκή τὰ δικαίωμάτά του ὡς ὀργανωμένο πολιτικῶν σ ὄ ν ο λ ο, ἀλλὰ τὸν ἀποσυνθέτει σὲ μεμονωμένα ἄτομα, στὰ ὁποῖα παρέχει τὸ δικαίωμα τοῦ «ἐκλέγειν καὶ ἐκλέγεσθαι». Ἄλλὰ Λαὸς ἀπὸ ἄποψη πολιτικῆ σημαίνει σ ὄ ν ο λ ο καὶ ὄχι μαθηματικὸ ἄθροισμα μεμονωμένων ἀτόμων. Καὶ ὡς ὀργανωμένο σύνολο ἔπρεπε νὰ ἀσκή τὴν κυριαρχία του, γιὰ νὰ εἶναι πραγματικὴ καὶ ὄχι πλασματικὴ.

Τὸ ἀτομικὸ δικαίωμα τοῦ «ἐκλέγειν καὶ ἐκλέγεσθαι» δημιουργεῖ τὴν ἐντύπωση ὅτι ὁ Λαὸς εἶναι πραγματικὰ Κυρίαρχος καὶ ὅτι ἡ θέλησή του ἀναδεικνύει τοὺς κυβερνήτες του καὶ ρυθμίζει τὴν πολιτικὴ ζωὴ. Ἡ ἐντύπωση εἶναι ἀπατηλὴ. Τὸ δικαίωμα τῆς ψήφου, ὅπως ἀσκήται ἀνοργάνωτα, δὲν συνθέτει τὴ βούληση τοῦ Λαοῦ, ἀλλὰ τὴ διασπᾷ καὶ τὴ διαλύει. Μόνον μέσα στὸ ὀργανωμένο σύνολο πού βουλευεταὶ κυριαρχικὰ πάνω στὰ κοινὰ συμφέροντα, ἀναπτύσσεται φυσιολογικὰ ἡ πρα-

γματικὴ βούληση τοῦ ἀτόμου καὶ γίνεται συγχρόνως συντελεστὴς τῆς ὁμαδικῆς θελήσεως. Ὅσο ὁ Λαὸς δὲν εἶναι πολιτικῶν συντεταγμένος μὲ ἀρμοδιότητες κυριαρχικῆς, τὸ δικαίωμα τῆς ἀτομικῆς ψήφου, πού προβάλλεται ὡς ἔκφραση τῆς κυριαρχίας του, εἶναι στὴν πραγματικότητά «δημοκρατικὸ μέσον» ματαιώσεως τῆς κυριαρχίας του καὶ χρησιμεύει γιὰ νὰ συγκαλύπτῃ τὴν πραγματικότητά καὶ νὰ παραπλανᾷ.

Σήμερα ἡ κανονικὴ λειτουργία τοῦ Πολιτεύματός μας εὐνοεῖ καὶ διευκολύνει στὴν πράξη τὴν κυριαρχία τῶν ἀντιλαϊκῶν δυνάμεων, πού ἐμφανίζεται ἐξωτερικὰ ὡς κυριαρχία τῶν Κομμάτων. Τὸ δικαίωμα τοῦ «ἐκλέγειν καὶ ἐκλέγεσθαι», πού δὲν ἀποτελεῖ λειτουργία ὀργανωμένου ἐκλογικοῦ Σώματος ἀλλὰ ἀνεξέλεγκτῃ ὑπόθεσῃ τοῦ ἀτόμου, παρέχει στὰ κόμματα τὴ δυνατότητα νὰ ὀργανωνῶνται καὶ νὰ διεισδύουν μέσα στὸν ἀνοργάνωτο Λαὸ, νὰ διασποῦν τὴν ἐνότητά του καὶ νὰ τὸν ἐξουσιάζουν «ἐν δυνάμει» του. Ὁ «Λαὸς», ἀσκώντας τὸ δικαίωμα τῆς ψήφου, πού τὸν καθιστᾷ τάχα κυρίαρχο, δίνει ἀπλῶς τὴ δύναμη στὰ κόμματα καὶ στὶς οικονομικῆς δυνάμεις πού αὐτὰ ὑπηρετοῦν, νὰ τὸν κρατοῦν σὲ ὑποτέλεια. Μέσα στὴ νόμιμη λειτουργία τοῦ «δημοκρατικοῦ» πολιτεύματός μας, ἡ ἄσκηση τοῦ ἐκλογικοῦ - κυριαρχικοῦ δικαίωματος τοῦ «Κυρίαρχου» Λαοῦ, καταλήγει σὲ λειτουργία ὑποδουλώσεώς του. Τὸ Σύνταγμα στὴν πρακτικὴ ἐφαρμογὴ του παρέχει τὸ Λαὸ μιὰ ἐξουσία: Νὰ ἐκλέγῃ τοὺς ἀφέντες του. Νὰ τοὺς δίνῃ τὴ δύναμη νὰ τὸν ἐξουσιάζουν καὶ νὰ συγκαλύπτῃ μὲ τὴ «θέλησή» του τὴν τυραννία τους. Τοῦτο εἶναι τὸ ἀποτέλεσμα τῆς «Δημοκρατίας» πού θεμελιώνεται στὸ ἄτομο καὶ ὄχι στὸ ὀργανωμένο σύνολο.

Τὰ μέσα πού χρησιμοποιοῦνται γιὰ τὴν ὑποδούλωση τοῦ «Κυρίαρχου Λαοῦ», συνθέτουν τὴν εἰκόνα τῆς πολιτικῆς ζωῆς. Ἡ πολιτικὴ μετατοπίζεται ἀπὸ τὰ ἔργα στὰ λόγια, καὶ ἀπὸ τὰ ζωτικὰ ζητήματα τοῦ Λαοῦ σὲ ζητήματα ψυχώσεων καὶ φανατισμοῦ γιὰ νὰ κα-

τακτηθῆ ὁ ψηφοφόρος. Οἱ πολιτικοὶ καλλιεργοῦν στὴν κοινὴ γνώμη τὶς προλήψεις, τὶς πλάνες, τὴ σύγχυση τῶν ἱδεῶν, καὶ ἀπευθύνονται στὰ πάθη τῶν πολιτῶν καὶ ὄχι στὴ λογικὴ τους. Τὰ κόμματα ἐπιδίδονται στὴν πολύμορφη προσπάθεια ἐξαγορᾶς, διαφθορᾶς καὶ παραπλανήσεως τῶν ψηφοφόρων, στὴ διαβολὴ καὶ κατασυκοφάντηση τῶν «ἀντιπάλων», στὴ νοθεία, τὴ βία, τὴν τρομοκρατία. Οἱ πολιτικοὶ ἀγῶνες καὶ σκοποὶ μεταπορίζονται ἀπὸ τὴ φυσικὴ βάση τῶν κοινῶν συμφερόντων τοῦ Λαοῦ καὶ τῆς ἐνότητος του, στὴν καταστρεπτικὴ βάση τεχνητῶν ἀντιθέσεων. Ἡ κυβερνητικὴ Ἐξουσία, ἀπὸ μέσον μεταβάλλεται σὲ σκοπὸ. Εἶναι αὐτονόητο πὼς ἂν ὁ Λαὸς ἦταν πραγματικὰ κυρίαρχος, ἡ πολιτικὴ δὲν θὰ παρουσίαζε τὴ σημερινὴ εἰκόνα, ἀλλὰ θὰ κινητοποιοῦσε ὅλες τὶς δυνάμεις γιὰ δημιουργικὰ, παραγωγικὰ καὶ μορφωτικὰ ἔργα, πού θὰ ἀνέβαζαν ὀλοένα σὲ ἀνώτερο ἐπίπεδο τὴν ὑλικὴ καὶ ἠθικὴ εὐημερία τοῦ Λαοῦ.

Ἡ Λαϊκὴ Κυριαρχία θὰ ἀποκατασταθῆ ὅταν ὁ Λαὸς ὀργανωθῆ νομικὰ σὲ πολιτικὸ Σῶμα μὲ κυριαρχικὲς ἀρμοδιότητες. Ὅταν πάρῃ σάρκα καὶ ὄσῃ ἡ συνταγματικὴ ἀρχὴ τῆς κυριαρχίας τοῦ Λαοῦ καὶ ἡ θεωρία γίνῃ πράξη. Τότε ἡ Δημοκρατία θὰ εἶναι ἀληθινὴ, οὐσιαστικὴ, ἐνεργητικὴ καὶ δημιουργικὴ. Νὰ ὀργανωθῆ τὸ ἐκλογικὸ Σῶμα κάθε τόπου καὶ ν' ἀποτελεσθῇ πολιτικὸ ὄργανο. Νὰ συνέρχεται, νὰ συζητῆ, νὰ καταρτίζῃ καὶ νὰ ἐξαγγέλλῃ πρόγραμμα ἔργων, ν' ἀντιμετωπίζῃ τὰ ἄμεσα ζητήματα τοῦ πληθυσμοῦ τῆς περιφέρειας, νὰ παρακολουθῆ καὶ νὰ ἐλέγχῃ τὶς δημόσιες ὑπηρεσίες, νὰ ἐκλέγῃ ἀντιπροσώπους γιὰ τὸ Πολιτικὸ Σῶμα δευτέρου βαθμοῦ, πού θὰ συντονίζῃ τὰ προγράμματα τῶν πολιτικῶν Σωμάτων πρώτου βαθμοῦ καὶ θὰ ἐξαγγέλλῃ τὸ πρόγραμμα ἔργων καὶ ἐπιδιώξῃ τῆς περιφέρειας του. Στὸ Πολιτικὸ Σῶμα κάθε περιφέρειας νὰ λογοδοτοῦν οἱ Βουλευτὰί, μὲ δικαίωμα τοῦ Σωματος νὰ τοὺς ἀνακαλῆ. Τὸ Ἐθνικὸ Πολιτικὸ Σῶμα, πού θ' ἀποτελεῖται ἀπὸ ἀντιπροσώπους τῶν Πολιτικῶν Σωμάτων δευτέρου βαθμοῦ, νὰ συντονίζῃ τὰ περιφερειακὰ προγράμματα, νὰ καθορίζῃ καὶ νὰ ἐξαγγέλλῃ τὴ γενικὴ ἔθνικὴ πολιτικὴ, νὰ παρακολουθῆ καὶ νὰ ἐλέγχῃ τὴ Νομοθετικὴ καὶ Ἐκτελεστικὴ Ἐξουσία. Εἶναι

αὐτονόητο ὅτι ὁ καθορισμὸς τῶν λειτουργιῶν καὶ δικαιωμάτων τῶν Πολιτικῶν Σωμάτων, ἡ μορφή τῆς ὀργανώσεώς τους, ἡ διαμόρφωση τῆς Νομοθετικῆς καὶ Ἐκτελεστικῆς Ἐξουσίας καὶ ἡ διαγραφή τῶν σχέσεών τους εἶναι ζητήματα πού χρειάζονται πολλὴ μελέτη γιὰ νὰ βροῦν τὴν ἀρμονικώτερη λύση τους μέσα στὰ πλαίσια ἐνὸς Πολιτεύματος πραγματικῆς Λαϊκῆς Κυριαρχίας. Ἐνδεικτικὰ μόνον ἀναφέρονται πῶς πάνω ἀρμοδιότητες καὶ λειτουργίες τῶν Πολιτικῶν Σωμάτων.

Μέσα στὸ ὀργανωμένο Πολιτικὸ Σῶμα τοῦ Λαοῦ, μποροῦν νὰ βροῦν τὴ λύση τους, εἰρηνικὰ, ὅλα τὰ πολιτικὰ, κοινωνικὰ καὶ οικονομικὰ ζητήματα τοῦ συνόλου. Ὁ Λαὸς ἔχει τὰ συμφέροντά του καὶ θὰ τὰ συνειδητοποιήσῃ περισσότερο, ὅταν πάρῃ ἐνεργὸ μέρος στὴν ἀντιμετώπισή τους καὶ ἀναλάβῃ τὶς εὐθύνες του. Γι' αὐτὸ σήμερα ὅλες οἱ μερικώτερες ἐπιδιώξεις του πρέπει νὰ ἀναχθοῦν σὲ μιά ἀπαιτήση: Τὴν ὀργάνωση τῆς Κυριαρχίας του. Τὸ καθολικώτερο καὶ περιεκτικώτερο αἷτημα του εἶναι νὰ γίνῃ κύριος τῆς Ἐξουσίας. Πραγματικὰ ἐλεύθερος Λαὸς εἶναι μόνον ὁ πραγματικὰ Κυρίαρχος.

Ἡ ἰδέα τῆς Συνταγματικῆς Ὀργανώσεως τοῦ Λαοῦ σὲ Κυρίαρχο Σῶμα δὲν ἀποτελεῖ ἔγκεφαλικὸ κατασκευάσμα, ἀλλὰ ἀνάγκη τῶν πραγμάτων, πού τῆς προσδίδει δυναμισμό, ἱκανὸ νὰ κινητοποιήσῃ τὶς ἠθικὰς καὶ πνευματικὰς δυνάμεις τοῦ Λαοῦ γιὰ ἀνώτερες ἐπιτεύξεις καὶ ἀδιάκοπο ἀνάβασμα τῆς ζωῆς του μέσα σ' ἓναν κόσμον ἀδερφωμένο σὲ ὁμαδικὴ δημιουργικὴ προσπάθεια. Εἶναι ἰδέα μὲ ἰσχυρὴ ἠθικοπλαστικὴ δύναμη. Βγάζει τὸ Λαὸ ἀπὸ τὴν ἀδράνεια καὶ τὴν παθητικὴν στάση του καὶ τὸν δραστηριοποιεῖ. Τὸν ἀνασύρει ἀπὸ τὴν ταπείνωση τῆς ἀνεύθυνης μοίρας του καὶ ἐναποθέτει στὰ χέρια του τὴ ζωὴ του, ἐνδυναμώνοντάς τον μὲ τὴν περηφάνεια πού δίνει τὸ αἶσθημα τῆς εὐθύνης. Τὸ ἄτομο ἀποκτᾷ τὴ συναίσθηση τῆς δυνάμεως τοῦ συνόλου. Ἀναπτύσσεται ἡ ἐσωτερικὴ ἐλευθερία του, πού συντηρεῖ καὶ προάγει καὶ τὴν πολιτικὴ. Ὁ Βουλευτῆς, ἡ Κυβέρνηση, οἱ Κρατικοὶ Λειτουργοὶ δὲν θὰ εἶναι οἱ ἀφέντες του καὶ οἱ τύραννοί του, ἀλλὰ ὑπάλληλοι τοῦ Λαοῦ. Ἀνεβαίνει ὁ Λαὸς καὶ κατεβαίνουν τὰ ἀξιώματα: χτυπιέται ἡ ἐγωπάθεια τῶν ἀξιοματωχῶν καὶ ἡ νοσηρὴ τάση

Σ Ε Τ Η Σ

«Παρακαμπτήριος»

Ήταν δυὸ πολὺ μακριοὶ δρόμοι... Ὅχι, ὄχι - δὲν ἦσαν μεγάλοι. Μὴ φαντασθῆτε καμμιά λεωφόρο - ὄχι ἀσφαλτο, ὄχι σπίτια μεγάλα, οὔτε ὠραῖα σκιερὰ πεζοδρόμια. Δυὸ πολὺ μακριοὶ δρόμοι μόνο - ἔξω ἀπὸ πόλεις.

Ὁ ἓνας ἦταν χωματόδρομος· ὄλο λακκούβες, πέτρες, φανάκια, φράγματα... Ἡ ἀρχὴ τοῦ ἦταν στὸν Νότο, καὶ τραβοῦσε κατὰ τὰς Βορρᾶ. Τραβοῦσε ἀνάμεσα ἀπὸ πανύψηλα βουνά, γεμάτα γραδῆρες - μὲς ἀπὸ ἀτέλειωτες στέππες, ὅπου τὸ μάτι χάνονταν καὶ κουράζονταν νὰ βλέπῃ ὄλο τὸ ἴδιο καὶ τὸ ἴδιο· περνοῦσε πάνω ἀπὸ ποτάμια, ἀπὸ σαθρὲς ζυλογέφυρες - τὸν ἔχανε μὲς σὲ χειμάρ-

τῶν ἀτόμων νὰ «ξεχωρίσουν» ἀπὸ τὸ Λαό. Οἱ Ἐξουσίες λειτουργοῦν καὶ ἀσκοῦνται σὲ ἀμεση ἐπαφὴ μὲ τὸ Λαό, ποῦ τὶς καθοδηγεῖ, τὶς παρακολουθεῖ καὶ τὶς ἐλέγχει. Ἐξισώνεται καὶ ὁ τελευταῖος πολίτης, ὡς μέλος τοῦ Πολιτικοῦ Σώματος τοῦ Λαοῦ, μὲ τὸν ἀνώτερο κρατικὸ λειτουργό. Ἐξαφανίζονται οἱ κοινωνικὲς διακρίσεις καὶ ἀποστάσεις, καὶ μαζί μ' αὐτὲς ὁ φθόνος, ὁ ἀρριβισμός, ἡ ὑπεροφία, ἡ δουλοπρέπεια, ἡ ὑποκρισία καὶ ἡ ταπεινώση ποῦ τὶς παρακολουθοῦν. Τὰ άτομα, ὄργανωμένα, ἐνωμένα καὶ ἐνδυναμωμένα στὸ Σῶμα τοῦ Λαοῦ, ἐγκαταλείπουν τὸ στυγνὸ ἀντικοινωνικὸ ἀγῶνα τῆς ἀτομικῆς ἐπικρατίας μὲ κάθε μέσον, καὶ προσανατολίζονται στὴν ὁμαδικὴ προσπάθεια γιὰ τὴν κατάκτηση τῆς κοινῆς εὐημερίας. Οἱ ὕλικές καὶ πνευματικὲς δυνάμεις τῶν ἀνθρώπων, ποῦ ἀπασχολοῦνται σήμερα σὲ ἀγῶνα ἀλληλοεξουθένωσης, ἐξοικονομοῦνται καὶ ρίχνονται στὸν κοινὸ παραγωγικὸ καὶ ἐκπολιτιστικὸ ἀγῶνα τοῦ Λαοῦ. Μέσα στὴ λειτουργία τῶν Πολιτικῶν Σωμάτων, ποῦ θὰ στρέφουν τὸ ἐνδιαφέρον τους πρὸς τὰ πράγματα καὶ τὰ ζωτικὰ ζητήματα τοῦ Λαοῦ, διαλύονται οἱ πλάνες καὶ οἱ προλήψεις ποῦ συντηροῦνται ἀπὸ τὴν ἀδράνεια τοῦ νοῦ, διαλύονται τὰ φαντάσματα τῶν ἀντιθέσεων ποῦ χωρίζουν τὸ Λαό, καὶ γίνεται ἡ ἀναγνώριση τῶν κοινῶν συμφερόντων του, ποῦ πάνω τους θεμελιώνεται ἡ ἐνότητά του - βᾶσις ἐξορμήσεως γιὰ ὕλικές καὶ πνευματικὲς ἐπιτεύξεις.

ρους καὶ σὲ ρουμάνια, καὶ κανεῖς, κανεῖς δὲν πῆγαινε ἀπ' αὐτόν, γιατί ἦταν πολὺ δύσκολο νὰ τὸν ἀκολουθήσης. Ήταν ἓνας δύσβατος δρόμος.

Κ' ἓνας μόνο τὸν εἶχε πάρει... Τὸν ἀκολουθοῦσε πιστά, μὲς σὲ βουνά καὶ πεδιάδες, σὲ στέππες μέσα καὶ δάση... Ήταν ὁ Ἰδιοκτῆτης του. Μοναδικὸς ἰδιοκτῆτης του - κύριος ἀπόλυτος!.

Ὁ ἄλλος δρόμος ἦταν μιὰ παλιὰ Ρωμαϊκὴ Ἀρτηρία. Διάσχισε κι αὐτὴ τὶς ἴδιες ἀγανεῖς ἐκτάσεις, φτάνοντας ἀπ' τὰ Δυτικὰ. Καὶ κεῖ, λίγο πρὶν συναντήσῃ τὰ πανύψηλα βουνά, τὶς τρομαχτικὲς γραδῆρες, τ' ἀγρία καὶ ἄλοσκοτεινα φαρῆγγια, τοὺς δυνατοὺς καταρράχτες, διασταυρώνονταν γιὰ πρώτη τοῦ φορὰ μὲ τὸν Ἄλλο. Αὐτὸν τὸν μικρὸ καὶ ἄσημο χωματόδρομο τοῦ Ἰδιοκτῆτη, ποῦ τόλμαε ν' ἀφήσῃ τὴ Ρωμαϊκὴ Σύνεση, καὶ τράβασε ἴσα στὸ σκοπὸ του, ριψοκινδυνεύοντας τὴν ἴδια του τὴν ὑπαρξὴ στὰ χεῖλη τῶν τρομακτικῶν γχεριῶν, δύσβατος ὅσο μιὰ Ἀρετὴ κι ἀσυνεννόητος περισσότερο ἀπὸ Πεῖσμα - μὲς ἀπὸ χεῖμαρρους ἀδιάβατους, πάνω ἀπὸ πανύψηλες κορφές καὶ ὄργιωδὴ σὲ βλάστηση δάση.

Τὸ σταυροδρόμι αὐτὸ δὲν εἶχε τίποτα ξέχωρο, ἀξιοπρόσεχτο... Ήταν ἓνα σταυροδρόμι ὅπως ὄλα τὰ σταυροδρόμια. Κι οὔτε μιὰ πινακίδα, οὔτ' ἓνα σημάδι. Μιὰ συνάντηση μόνο... Εἶχε, ὠστόσο, κάτι δικό του - σχεδὸν κάτι φοβερό.

Καὶ κεῖ, σ' ἓνα λίθο μοναχικὸ, πρόσμενε κάποιος. Τὸν εἶδε σὰν ἔφτασε ὁ Ὀδοποιός, ποῦ βιάδιζε πιστὰ πάνω στὰ χνάρια τῆς παλιᾶς Ρωμαϊκῆς Ἀρτηρίας, νὰ φτιάξῃ ἓνα δρόμο καινούργιο, στέρεο καὶ βέβαιο, καθὼς τοῦ τόχνα ἀναθέσει - ἓνα δρόμο χρήσιμο, πλατὺ, γιὰ ὄχηματα, γιὰ ταξιδιώτες μὲ δουλειές, μὲ ἀναπαυτήρια δεξιὰ καὶ ἀριστερὰ, ὄλο ἀνέσεις.

Δὲν εἶπαν τίποτα. Κοιτάχτηκαν καὶ τίποτα δὲν εἶπαν. Ὁ καθένας ἤξερε ποιὸς ἦταν ὁ Ἰδιοκτῆτης. Κι ἀκόμα, ποιὸς ἦταν ὁ Παρείσακτος... Μὰ ἡ Χρησιμότητα τραβοῦσε τὸ δρόμο της - τὸν προαιώνια χαραγμένο ἀπὸ τὴ Σύνεση τὴ Ρωμαϊκὴ: δρόμο πλατὺ, μὲ δομὴ βαρειά!

Κοιτάχτηκαν - καὶ ὁ Ὀδοποιὸς σημείωσε στὸ χάρτη του : «Μικρὰ παρέκκλισις. Ἀποφυγὴ διασταυρώσεως. Παρακαμπτήριος».

Μ Ι Δ Τ Ο Σ Σ Α Χ Τ Ο Υ Ρ Η Σ

Ὁ σκύλος

Ὁ σκύλος αὐτὸς πρόβαλε πρώτη φορὰ σὲ δρόμο
 σκισμένο ἀπὸ κοφτερὰ γαλιά
 ὕστερα φάνηκε στὸν οὐρανὸ
 μέσα σὲ ἓνα σκοτεινὸ πηγάδι τ' οὐρανοῦ
 ἔπινε ἓνα φῶς ἀστραφτερὸ σκυλίσιο
 συνόδεψε ἓνα ραγισμένο χέρι λίγα βήματα
 ὕστερα γίνηκε φωτιά
 ἔκλαιγε σὰν κακὸ πουλι
 ἔκαιγε σὰν ἐλπίδα
 ποιὸς ξέρει ἀπὸ ποῦ ἦλθε καὶ πῶς ἔφυγε
 Μὰ ἐγὼ ξέρω πὼς θὰ γίνῃ θάνατος
 μιά μέρα

Ἡ Σοφία

Ἡ Σοφία κάθεται ψηλὰ σ' ἓνα δέντρο
 μὲ ξερὰ κλαδιὰ
 τὸ χειμῶνα
 πλάι της τὰ σύννεφα περνοῦν
 Ἡ Σοφία εἶναι μία συσκευὴ
 πὸν ἔσπασε
 πιά δὲ λειτουργεῖ
 κ' ἡ Σοφία κάθεται ψηλὰ
 τώρα
 σ' ἓνα δέντρο

Ὁ στρατιώτης ποιητῆς

Δὲν ἔχω γράφει ποιήματα	Τὴ μίαν ἡμέρα ἔτρεμα
μέσα σὲ κρότους	τὴν ἄλλην ἀνατριχίαζα
μέσα σὲ κρότους	μέσα στὸ φόβο
κύλησε ἡ ζωὴ μου	μέσα στὸ φόβο
	πέρασε ἡ ζωὴ μου

Δὲν ἔχω γράφει ποιήματα
 δὲν ἔχω γράφει ποιήματα
 μόνο σταυροὺς
 σὲ μνήματα
 καρφώνω

τὸ Διήγημα

ΑΝΘΟΛΟΓΙΑ ΠΕΖΟΥ ΛΟΓΟΥ ΗΡ. Ν. ΑΠΟΣΤΟΛΙΔΗ ΤΟΜΟΣ Γ' * - ΜΕΡΟΣ Α'

Γ Ε Ω Ρ Γ Ι Ο Σ Β Ι Ζ Υ Η Ν Ο Σ

Τὸ ἀμάρτημα τῆς μητρός μου

Ἄλλην ἀδελφὴν δὲν εἶχομεν, παρὰ μόνον τὴν Ἄννιῶ.

Ἦτον ἡ χαϊδεμένη τῆς μικρᾶς ἡμῶν οἰκογενείας καὶ τὴν ἡγαπῶμεν ὄλοι. Ἄλλ' ἀπ' ὄλους περισσότερον τὴν ἡγάπα ἢ μήτηρ μας. Εἰς τὴν τράπεζαν τὴν ἐκάθιζε πάντοτε πλησίον τῆς καὶ ἀπὸ ὅ,τι εἶχομεν ἐδίδε τὸ καλύτερον εἰς ἐκείνην. Καὶ ἐνῶ ἡμᾶς μᾶς ἐνέδουε χρησιμοποιοῦσα τὰ φορέματα τοῦ μακαρίτου πατρός μας, διὰ τὴν Ἄννιῶ ἡγόραζε συνήθως νέα.

Ὡς καὶ εἰς τὰ γράμματα δὲν τὴν ἐβίαζεν. Ἄν ἤθελεν, ἐπήγαινε εἰς τὸ σχολεῖον ἂν δὲν ἤθελεν, ἔμενε εἰς τὴν οἰκίαν - πράγμα τὸ ὁποῖον εἰς ἡμᾶς, διὰ κανένα λόγον δὲν θὰ ἐπετρέπετο.

Ἐξαιρέσεις τοιαῦται ἔπρεπε, φυσικῶς τῷ λόγῳ, νὰ γεννησοῦν ζηλοτυπίας βλαβερὰς μεταξὺ παιδιῶν, μάλιστα μικρῶν, ὅπως ἡμεθα καὶ ἐγὼ καὶ οἱ ἄλλοι δύο μου ἀδελφοί, καθ' ἣν ἐποχὴν συνέβαινον ταῦτα. Ἄλλ' ἡμεῖς ἐγνωρίζαμεν ὅτι ἡ ἐνδόμυχος τῆς μητρός ἡμῶν στοργὴ διετέλει ἀδέκακτος καὶ ἴση πρὸς ὅλα τῆς τὰ τέκνα. Ἡμεθα βέβαιοι ὅτι αἱ ἐξαιρέσεις ἐκείναι δὲν ἦσαν παρὰ μόνον ἐξωτερικαὶ ἐκδηλώσεις φυσικωτέρας τινὸς εὐνοίας πρὸς τὸ μόνον τοῦ οἴκου μας κοράσιον. Καὶ ὄχι μόνον ἀνειχόμεθα τὰς πρὸς αὐτὴν περιποιήσεις ἀγογγύστως, ἀλλὰ καὶ συντελούμεν πρὸς αὐτὴν ἀντῶν, ὅσον ἡδυνάμεθα. Διότι ἡ Ἄννιῶ, ἐκτὸς ὅτι ἦτον ἡ μόνη μας ἀδελφὴ, ἦτο, κατὰ δυστυχίαν, ἀνέκαθεν καχεκτικὴ καὶ φιλάσθενος. Ἀκόμη καὶ αὐτὸς ὁ ὑπερότοκος τοῦ οἴκου, ὁ ὁποῖος, ὡς κοιλιάρφανος, ἐδικαιοῦτο νὰ καρποῦται πλέον παντὸς ἄλλου τὰς μητρικὰς θωπείας, παρεχῶρει τὰ δικαίωμάτα του εἰς τὴν ἀδελφὴν, τὸσφ μᾶλλον ἀσμένως, καθόσον ἡ Ἄννιῶ οὔτε φιλόπρωτος, οὔτε ὑπεροπτικὴ γίνετο διὰ τοῦτο. Ἄπ'

ἐναντίας ἤτο πολύ προσηγνὴς πρὸς ἡμᾶς καὶ μᾶς ἡγάπα ὄλους μετὰ περιπαθείας. Καὶ — πράγμα περιέργον — ἡ πρὸς ἡμᾶς τρυφερότης τοῦ κορασίου, ἀντὶ νὰ ἐλαττωταῖ προοῖουσης τῆς ἀσθενείας του, ἀπεναντίας ἠδῆσαν.

Ἐνθυμοῦμαι τοὺς μαύρους καὶ μεγάλους αὐτῆς ὀφθαλμούς, καὶ τὰ καμαρωτὰ καὶ σμιγμένα τῆς ὀφρύδια, τὰ ὁποῖα ἐφαίνοντο τὸσφ μᾶλλον μελανώτερα ὅσφ ὠχρότερον ἐγίνετο τὸ πρόσωπόν τῆς - πρόσωπον ἐκ φύσεως ρεμβῶδες καὶ μεταγχολικόν, ἐπὶ τοῦ ὁποίου τότε μόνον ἐπεχύνετο γλυκεῖα τις ἰλαρότης, ὅταν μᾶς ἔβλεπεν ὄλους συνηγμένους πλησίον τῆς.

Συνήθως ἐφύλαττεν ὑπὸ τὸ προσκεφάλαιόν τῆς τοὺς καρπούς οὓς αἱ γειτόνισσαι τῇ ἔφερον, ὡς ἀρρωστικόν, καὶ τοὺς ἐμοίραζεν εἰς ἡμᾶς, ἐπανελθόντας ἐκ τοῦ σχολείου. Ἄλλὰ τὸ ἔκαμνε πάντοτε κρυφά. Διότι ἡ μήτηρ μας ἐθύμωνε, καὶ δὲν ἔστρεγε νὰ καταβροχθίζωμεν ἡμεῖς ὅ,τι ἐπεθύμει νὰ εἶχε γευθῆ καὶ ἡ ἀσθενὴς τῆς κόρη.

Ἐν τούτοις ἡ ἀσθένεια τῆς Ἄννιῶς ὀλονὲν ἐδεινοῦτο καὶ ὀλονὲν περισσότερον συνεκεντροῦντο περὶ αὐτὴν τῆς μητρός μας αἱ φροντίδες.

Ἄφ' οὗτο ἀπέθανεν ὁ πατὴρ μας, δὲν εἶχεν ἐξέλθει τῆς οἰκίας. Διότι ἐχῆρευσε πολὺ νέα καὶ ἐντρέπετο νὰ κάμῃ χρῆσιν τῆς ἐλευθερίας, ἥτις, καὶ ἐν αὐτῇ τῇ Τουρκίᾳ, ἰδιάζει εἰς πᾶσαν πολύτεκνον μητέρα. Ἄλλ' ἀφ' ἧς ἡμέρας ἔπεσεν ἡ Ἄννιῶ σπουδαίως εἰς τὸ στρώμα, ἔβαλε τὴν ἐντροπὴν κατὰ μέρος.

Κάποιοι εἶχεν ἄλλοτε παρομοίαν ἀσθένειαν - ἔστρεχε νὰ τὸν ἐρωτήσῃ πῶς ἐθεραπεύθῃ - κάποιου μὲν γὰρ αἰκρῆ βόταναν θαυμασίας ἰατρικῆς δυνάμεως - ἔσπευδε νὰ τὰ ἐξαγοράσῃ - κάποιον ἦλθε

* Σημ. «τ.Ν.Ε.» : Ὁ πρῶτος καὶ δεύτερος τόμος τῆς «Ἀνθολογίας Πεζοῦ Λόγου» Ἡρ. Ἀποστολλίδου ἐκδόθη ἀπὸ τὸ 1954 καὶ βελτιώθη ἐν τῇ βιβλιοπωλείᾳ : «Τὸ Διήγημα» (Α' τ. κόκκινον, Β' τ. πράσινον).

ξένος τις, παράδοξος τὸ ἐξωτερικὸν ἢ φημιζόμενος διὰ τὰς γνώσεις του - δὲν ἐδίσασζε νὰ ἐπικαλεσθῆ τὴν ἀντίληψίν του. Οἱ διαβασμένοι, κατὰ τοὺς λαοὺς, εἶναι παντογνώσται, καὶ ὑπὸ τὸ πρόσχημα πτωχοῦ ὀδοιπόρου κρύπτονται ἐνίοτε μυστηριώδη ὄντα, πλήρη ὑπερφυσικῶν δυνάμεων.

Ὁ χονδρὸς τῆς συνοικίας κουρεὺς, αὐτὸς μᾶς ἐπεσκέπτετο αὐτόκλητος καὶ δικαιοματικῶς - ἦτον ὁ μόνος ἐπίσημος ἰατρός ἐν τῇ περιφερείᾳ μας.

Ἄμα τὸν ἐβλεπον ἐγὼ ἔπρεπε νὰ τρέχω εἰς τὸν μπακάλην, διότι ποτὲ δὲν ἐπλησίαζε τὴν ἀσθενῆ πρὶν ἢ καταπίη τοὺλάχιστον πενήντα δράχμια ρακῆς.

— Εἶμαι γέρος, μορῆ, ἔλεγε πρὸς τὴν ἀνυπόμονον μητέρα· εἶμαι γέρος, καὶ ἂν δὲν τὸ σοῦξω κοιμάτι δὲν βλέπουν καλὰ τὰ μάτια μου.

Καὶ φαίνεται ὅτι δὲν ἐψεύδετο, διότι ὅσα περισσότερον ἔπινε, τόσον εὐκολώτερον ἠδύνατο νὰ διακρίνη ποία εἶναι ἢ παχυτέρα τῆς αὐτῆς μας ὄρνιθα, διὰ νὰ τὴν λάβῃ ἀπερχόμενος.

Ἡ μήτηρ μου, ἂν καὶ ἔκτασε πλέον νὰ μεταχειρίζεται τὰ ἱατρικά του, ἐν τούτοις τὸν ἐπλήρωσε τακτικὰ καὶ ἀγογγύστως. Τοῦτο μὲν διὰ νὰ μὴ τὸν δυσαρροστήσῃ, τοῦτο δὲ διότι πολὺ συχνὰ δισχυρίζετο, παρηγορῶν αὐτήν, ὅτι ἡ πορεία τῆς ἀσθενείας εἶναι καλὴ καὶ ἀκριβῶς τοιαύτη ὅποια ἐδικαιοῦτο νὰ τὴν περιμένῃ ἢ ἐπιστήμη ἀπὸ τὰς συνταγὰς του.

Τὸ τελευταῖον τοῦτο ἦτο, δυστυχῶς, λίαν ἀληθές. Ἡ κατάστασις τῆς Ἀννιώσ ἐβαινε, ἀργὰ μὲν καὶ ἀπαρητήρως, ἀλλ' ὀλονὲν ἐπὶ τὰ χεῖρα. Καὶ ἡ παράτασις αὐτῆ τῆς ἀορίστου καχεξίας ἔκαμνε τὴν μητέρα μας ἄλλην ἐξ ἄλλης.

Πᾶσα νόσος ἄγνωστος εἰς τὸν λαόν, διὰ νὰ θεωρηθῆ ὡς φυσικὸν πάθος, πρέπει ἢ νὰ ὑποχωρήσῃ εἰς τὰς στοιχειώδεις ἱατρικὰς τοῦ τόπου γνώσεις ἢ νὰ ἐπιφέρῃ ἐντὸς ὀλίγου τὸν θάνατον. Εὐθύς ὡς παραταθῆ καὶ χρονισθῇ, ἀποδίδεται εἰς ὑπερφυσικὰς αἰτίας καὶ χαρακτηρίζεται ὡς ἐξωτικόν : ὁ ἀσθενὴς ἐκάθησεν εἰς ἄσχημον τόπον· ἐπέρασε νύκτα τὸν ποταμόν, καθ' ἣν στιγμήν αἱ νηρητῆδες ἐτέλουν, ἀόρατοι, τὰ ὄργια των· ἐδιασκέλισε μαῦρον γάτον, ὁ ὁποῖος ἦτο, κρυφίως, ὁ «ἔξω ἀπὸ ἐδῶ» μεταμορφωμένος.

Ἡ μήτηρ μου ἦτο μᾶλλον εὐλαβὴς παρὰ δεισιδαίμων. Κατ' ἀρχὰς ἀπετρο-

πιάζετο τὰς τοιαύτας διαγνώσεις καὶ ἠρνεῖτο νὰ ἐφαρμόσῃ τὰς προτεινομένας γοητείας, φοβουμένη μὴ ἀμαρτήσῃ. Ἄλλωστε, ὁ ἱερεὺς ἀνεγνώσεν ἡδὴ ἐπὶ τῆς ἀσθενοῦς τοὺς ἐξορκισμοὺς τοῦ κακοῦ - διὰ πᾶν ἐνδεχόμενον.

Ἄλλὰ μετ' ὀλίγον μετέβαλε γνώμην.

Ἡ κατάστασις τῆς ἀσθενοῦς ἐδεινούτο. Ἡ μητρικὴ στοργὴ ἐνίκησε τὸν φόβον τῆς ἀμαρτίας. Ἡ θρησκεία ἔπρεπε νὰ συμβιβασθῆ μὲ τὴν δεισιδαιμονίαν.

Πλησίον εἰς τὸν σταυρόν, ἐπὶ τοῦ στήθους τῆς Ἀννιώσ, ἐκρέμασεν ἐν χαμαγλί μὲ μυστηριώδεις ἀραβικὰς λέξεις. Τὰ ἀγίασματα διεδέχθησαν αἱ γοητεῖαι καὶ, μετὰ τὰ εὐχολόγια τῶν ἱερέων, ἦλθον τὰ σαλαβάτια τῶν μαγισσῶν.

Ἄλλ' ὅλα παρήρχοντο εἰς μάτην.

Τὸ παιδίον ἐχειροτέρεινον ἀδικόπως καὶ ἡ μήτηρ μας ἐγίνετο ὀλονὲν ἀγνώριστος - ἐνόμιζες ὅτι ἐλημόνησε πῶς εἶχε καὶ ἄλλα τέκνα.

Ποῖος μᾶς ἔπρεπε, ποῖος μᾶς ἔπλυνε, ποῖος μᾶς ἐμβάλωνεν ἡμᾶς τὰ ἀγόρια, οὔτε ἤθελε κἂν νὰ τὸ γνωρίζῃ.

Μία Σοφηδιώτισσα γραῖα, πρὸ πολλῶν ἡδὴ ἐτῶν παρασιτοῦσα ἐν τῷ οἴκῳ μας, ἐφρόντιζε περὶ ἡμῶν, ἐφ' ὅσον τῇ τὸ ἐπέτρεπεν ἡ μαθουσάλειος αὐτῆς ἡλικία.

Τὴν μητέρα μας δὲν τὴν ἐβλέπομεν ἐνίοτε ὀλοκλήρους ἡμέρας.

Πότε ἐπήγγαινε νὰ δέσῃ μίαν λαυρίδα ἀπὸ τὸ φόρεμα τῆς Ἀννιώσ ἐπὶ θαυματουργοῦ τινος τόπου, μὲ τὴν ἐλπίδα ὅτι θὰ δεθῆ καὶ τὸ κακὸν μακρὰν τῆς πασχούσης· πότε μετέβαινε εἰς τὰς πλησιοχώρους ἐκκλησίας, τῶν ὁποίων κατὰ τὴν ἡμετέραν ἡ μνήμη, κομίζουσα λαμπάδα κτηνίου κηροῦ, χυμένῃν ἰδίαις αὐτῆς χερσὶ καὶ ἴσῃν ἀκριβῶς πρὸς τῆς ἀσθενοῦς τὸ ἀνάστημα. Πλὴν ὅλα, ὅλα ταῦτα, ἀπέβαιναν ἀνωφελῆ. Ἡ ἀσθένεια τῆς πτωχῆς μας ἀδελφῆς ἦτον ἀνίατος.

Ὅταν ἐξηγνηθῆσαν πλεόν ὅλα τὰ μέσα, καὶ ὅλα τὰ ἱατρικὰ ἐδοκίμασθησαν, τότε προσήλθομεν εἰς τὸ ἔσχατον καταφύγιον εἰς παρομοίας περιστάσεις.

Ἡ μήτηρ μου ἐσῆκωσε τὸ μαρμαμένον κοράσιον εἰς τὴν ἀγκάλην τῆς καὶ τὸ ἔφερεν εἰς τὴν ἐκκλησίαν. Ἐγὼ καὶ ὁ μεγαλύτερός μου ἀδελφὸς ἐφορτώθημεν τὰ στρώματα καὶ ἠκολουθήσαμεν κατόπιν. Καὶ ἐκεῖ, ἐπὶ τῶν καθύπευκτων καὶ ψυχρῶν πλακῶν, πρὸ τῆς εἰκόνης τῆς Παναγίας, ἐστρώσαμεν καὶ ἐπλα-

γιάσαμεν τὸ γλυκύτερον ἀντικείμενον τῶν μεριμνῶν μας, τὴν μίαν καὶ μόνην μας ἀδελφήν!

“Ὅλος ὁ κόσμος τὸ ἔλεγεν ὅτι εἶχεν ἐξωτικόν. Ἡ μήτηρ μου δὲν ἀμφεβάλλε πλέον περὶ τούτου· καὶ αὐτὴ ἡ πάσχουσα ἤρχισε νὰ τὸ ἐνοηῇ.

Ἐπρεπε, λοιπόν, νὰ μείνη σαράντα ἡμερονύκτια ἐντὸς τῆς ἐκκλησίας, πρὸ τοῦ Ἁγίου Βήματος, ἐνώπιον τῆς Μητρὸς τοῦ Σωτῆρος, ἐμπειπιστευμένη εἰς μόνον τὸ ἔλεος καὶ τοὺς οἰκτιρμούς αὐτῶν, ἵνα σωθῇ ἀπὸ τὸ σατανικὸν πάθος, τὸ ὁποῖον, ἐμφωλεῦσαν, ἤλεθε τόσον ἀμειλίκτως τὸ τρυφερὸν τῆς ζωῆς αὐτῆς δένδρον.

Σαράντα ἡμερονύκτια! Διότι μέχρι τοσούτου ἤμπορεῖ νὰ ἀντισταθῇ ἡ τρομερὰ ἰσχυρογνωμοσύνη τῶν δαιμονίων εἰς τὸν ἀόρατον πόλεμον μεταξὺ αὐτῶν καὶ τῆς θείας χάριτος.

Μετὰ τὴν διορίαν ταύτην τὸ κακὸν ἠττᾶται καὶ ὑποχωρεῖ κατησχυμένον. Καὶ δὲν λείπουν διηγῆσεις, καθ’ ἃς οἱ πάσχοντες αἰσθάνονται ἐν τῷ ὀργανισμῷ των τοὺς τρομεροὺς σφαιδασμούς τῆς τελευταίας μάχης καὶ βλέπουν τὸν ἐξῆρδον αὐτῶν φεύγοντα ἐν παραδόξῳ σχήματι, πρὸ πάντων καθ’ ἣν στιγμὴν διαβαίνουν τὰ Ἄγια, ἣ ἐκφωνεῖται τὸ Μετὰ φόβου.

Εὐτυχεῖς αὐτοί, ἐὰν ἔχωσι τότε ἀρκετὰς δυνάμεις ν’ ἀνθέξωσιν εἰς τοὺς κλονισμούς τοῦ ἀγῶνος. Οἱ ἀδύνατοι συντρίβονται ὑπὸ τὸ μέγεθος τοῦ ἐν αὐτοῖς τελουμένου θαύματος. Ἄλλὰ δὲν μετανοοῦσι διὰ τοῦτο. Διότι, ἂν χάνουν τὴν ζωὴν, τούλάχιστον κερδαίνουν τὸ πολυτιμότερον - σώζων τὴν ψυχὴν των.

Οὐχ ἤττον, τοιαύτη τις ἐνδεχομένη περίπτωσις ἐνέβαλλεν εἰς μεγίστας ἀνησυχίας τὴν μητέρα ἡμῶν, ἥτις, μόλις ἐτοποθετήσαμεν τὴν Ἄννιν καὶ ἤρχισε νὰ τὴν ἐρωτᾷ περίφροντις πῶς αἰσθάνεται τὸν ἑαυτὸν της.

Ἡ ἱερότης τοῦ τόπου, ἡ θεὰ τῶν εἰκόνων, ἡ εὐδία τοῦ θυμαμάτος, ἐπέδρασαν, φαίνεται, εὐνοϊκῶς ἐπὶ τοῦ μελαγχολικοῦ της πνεύματος. Διότι, εὐθὺς μετὰ τὰς πρώτας στιγμᾶς, ἐζωήρρευσε καὶ ἤρχισε νὰ ἀστείζεται με’ ἡμᾶς.

— Ποῖον ἀπὸ τοὺς δύο θέλεις νὰ καί-ζετε μαζί; τὴν ἠρώτησε τρυφερῶς ἡ μήτηρ μου· τὸν Χρηστάκη ἢ τὸ Γεωργί; Ἡ ἀσθενὴς ἔρριψε πρὸς τὴν λαλοῦσαν πλάγιον ἄλλ’ ἐκφραστικὸν βλέμμα, καί, ὡς ἐὰν ἐπέπληττεν αὐτὴν διὰ τὴν

πρὸς ἡμᾶς ἀδιαφορίαν, τῇ ἀπήτησεν, ἀργὰ καὶ μετρημένα:

— Ποῖον ἀπὸ τοὺς δύο θέλω; Κανένα δὲν θέλω χωρὶς τὸν ἄλλον. Τὰ θέλω ὅλα τὰ ἀδελφία μου, ὅσα καὶ ἂν ἔχω.

Ἡ μήτηρ μου συνεστάλη καὶ ἐσιώπησε.

Μετ’ ὀλίγον ἔφερε καὶ τὸν ὀλίμκρον ἀδελφόν μας εἰς τὴν ἐκκλησίαν, ἀλλὰ μόνον διὰ τὴν πρώτην ἐκεῖνην ἡμέραν.

Τὸ ἐσπέρας ἀπέπεμψε τοὺς ἄλλους δύο καὶ ἐκράτησε μόνον ἐμὲ πλησίον της.

Ἐνθυμοῦμαι ἀκόμη ὅποιαν ἐντύπωσιν ἔκαμαν ἐπὶ τῆς παιδικῆς μου φαντασίας ἡ πρώτη ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ διανυκτέρευσις.

Τὸ ἀμυδρὸν φῶς τῶν ἐμπροσθεν τοῦ εἰκονοστασίου λύχνων, μόλις ἐξαρκούν νὰ φωτίζη αὐτὸ καὶ τὰς πρὸ αὐτοῦ βαθμίδας, καθίστα τὸ περὶ ἡμᾶς σκότος ἐτι ὑποπτότερον καὶ φοβερώτερον, παρὰ ἐὰν ἤμεθα ὅλως διόλου εἰς τὰ σκοτεινά.

Ὅσάκις τὸ φλογίδιον μιᾶς κανδήλας ἔτρεμε, μοι ἐφαίνετο πῶς ὁ Ἅγιος ἐπὶ τῆς ἀπέναντι εἰκόνης ἤρχιζε νὰ ζωντανεύη καὶ ἐσάλυε προσπαθῶν ν’ ἀποσπασθῇ ἀπὸ τὰς σανίδας καὶ καταβῇ ἐπὶ τοῦ ἐδάφους, με’ τὰ φαροδιὰ καὶ κόκκινα του φορέματα, με’ τὸν στέφανον περὶ τὴν κεφαλὴν καὶ με’ τοὺς ἀτενεῖς ὀφθαλμούς ἐπὶ τοῦ ὠχροῦ καὶ ἀπαθοῦς προσώπου του.

Ὅσάκις πάλιν ὁ ψυχρὸς ἄνεμος ἐσῆριζε διὰ τῶν ὑψηλῶν παραθύρων, σείων θορυβωδῶς τὰς μικρὰς αὐτῶν ἕλους, ἐνόμιζον ὅτι οἱ περὶ τὴν ἐκκλησίαν νεκροὶ ἀνερριχθόντες τοὺς τοίχους καὶ προσεπάθουν νὰ εἰσδύσωσιν εἰς αὐτήν. Καί, τρέμων ἐκ φόβου, ἔβλεπον ἐνόστο ἀντικρὺ μου ἕνα σκελετόν, ὅστις ἤπλωνε νὰ θερμάνη τὰς ἀσάρκους του χεῖρας ἐπὶ τοῦ μαγκαλίου τὸ ὁποῖον ἔκαμε πρὸ ἡμῶν.

Καὶ ὅμως δὲν ἐτόλμων νὰ δηλώσω οὐδὲ τὴν παραμικροτέραν ἀνησυχίαν. Διότι ἡγάπων τὴν ἀδελφήν μου καὶ ἐθεώρουν μεγάλην προτιμῆσιν νὰ εἶμαι διαρκῶς πλησίον της καὶ πλησίον τῆς μητρὸς μου, ἥτις, χωρὶς ἄλλο, θὰ με’ ἀπέστελλεν εἰς τὸν οἶκον εὐθὺς ὡς ἤθελεν ὑποπτευθῆ ὅτι φοβοῦμαι.

Ἐπέφερον λοιπόν καὶ κατὰ τὰς ἐπομένους νύκτας τὰς φρικιᾶσεις ἐκεῖνας με’ ἀναγκαστικῆς στωϊκότητος, καὶ ἐξετέλουν προθύμως τὰ καθήκοντά μου, προσπαθῶν νὰ καταστῶ ὅσον τὸ δυνατόν ἀρεστώτερος.

Ἦναπτον πῦρ, ἔφερον νερόν καὶ ἐσοκίτευζα τὴν ἐκκλησίαν - ὅταν ἦτο καθημερινή. Τὰς ἑορτὰς καὶ Κυριακάς, κατὰ τὸν ὄρθρον, ἐχειραγῶγουν τὴν ἀδελφὴν μου νὰ σταθῆ κάτω ἀπὸ τὸ Βῦαγγέλιον, τὸ ὁποῖον ἀνεγίνωσκεν ὁ λειτουργὸς ἀπὸ τῆς Ὁραίας Πύλης. Κατὰ τὴν λειτουργίαν ἤπλωνα χαμαὶ τὸ χράμι, ἐπὶ τοῦ ὁποῖου ἐπιπτεν ἡ ἀσθενὴς πρόμυτα, διὰ νὰ περάσουν τὰ Ἅγια ἀπὸ ἐπάνω της. Κατὰ δὲ τὴν ἀπόλυσιν, ἔφερον τὸ προσκέφαλόν της ἐνώπιον τῆς ἀριστερᾶς τοῦ Ἰεροῦ θύρας, διὰ νὰ γονατίῃ ἐπ' αὐτοῦ, ὥσπου νὰ ξεφορῶσῃ ὁ παππὰς ἐπάνω της καὶ νὰ τῆς σταυρώσῃ τὸ πρόσωπον μετὴν Λόγγην, ψιθυρίζων τὸ Σταυρωθέντος σου Χριστέ, ἀνηρέθῃ ἡ τυραννίς, ἐπατήθη ἡ δύναμις τοῦ ἔχθρου... κ.λ.

Καὶ εἰς ὅλα ταῦτα με παρηκολούθει ἡ πτωχὴ μου ἀδελφὴ, μετὴν ὠχρὰν καὶ μελαγχολικὴν της ὄψιν, μετὸ ἀργὸν καὶ ἀβέβαιον βῆμα της, ἐλκύουσα τὸν οἶκον τῶν ἐκκλησιαζομένων καὶ προκαλοῦσα τὰς εὐχὰς αὐτῶν ὑπὲρ ἀναρρώσεώς της - ἀναρρώσεως, ἥτις, δυστυχῶς, ἤρχει νὰ ἐπέλθῃ.

Ἄπ' ἐναντίας ἡ ὕγρασία, τὸ ψῦχος τὸ ἀσύνθηες καί, μὰ τὸ ναί, φρικαλέον τῶν ἐν τῷ ναίω διανυκτερεύσεων, δὲν ἤργησαν νὰ ἐπιδράσουν βλαβερῶς ἐπὶ τῆς ἀσθενούς, τῆς ὁποίας ἡ κατάστασις ἤρχισε νὰ ἐμπνέῃ τώρα τοὺς ἐσχάτους φόβους.

Ἡ μήτηρ μου τὸ ἠνῶησε καὶ ἤρχισε, καὶ ἐν αὐτῇ τῇ ἐκκλησίᾳ, νὰ δεικνύῃ θλιβεράν ἀδιαφορίαν πρὸς πᾶν ὅ,τι δὲν ἦτο αὐτῇ ἡ ἀσθενής. Δὲν ἤνοιγε τὰ χεῖλη της πρὸς οὐδένα πλέον, εἰμὴ πρὸς τὴν Ἄνω καὶ πρὸς τοὺς Ἁγίους, ὁσάκις προσήυχετο.

Μίαν ἡμέραν τὴν ἐπλησίασα ἀπαρτήρητος, ἐνῶ ἔκλαιε γονυπετῆς πρὸ τῆς εἰκόνης τοῦ Σωτῆρος.

— Πάρε μου, ὅποιο θέλεις, ἔλεγε, καὶ ἄφρησέ μου τὸ κορίτσι. Τὸ βλέπω πῶς εἶναι γιὰ νὰ γένῃ. Ἐνθυμήθηκες τὴν ἁμαρτίαν μου καὶ ἐβάλθηκες νὰ μοῦ πάρῃς τὸ παιδί, γιὰ νὰ με τιμωρήσῃς. Εὐχαριστῶ σε, Κύριε!

Μετὰ τινὰς στιγμὰς βαθείας σιγῆς, κατ' ἦν τὰ δάκρυά της ἠκούοντο στάζοντα ἐπὶ τῶν πλακῶν, ἀνεστέναξεν ἐκ βάρους καρδίας, ἐδίστασεν ὀλίγον καὶ ἐπείτα ἐπρόσθεσεν:

— Σοῦ ἔφερα δύο παιδιὰ μου στὰ πόδια σου., χάρισέ μου τὸ κορίτσι!

Ὅταν ἤκουσα τὰς λέξεις ταύτας, παγερὰ φρικιάσις διέτρεξε τὰ νεῦρα μου καὶ ἤρχισαν τὰ ἀφτίμα μου νὰ βοτίζουν. Δὲν ἤδυνήθη ν' ἀκούσω περιπλέον. Κατ' ἦν δὲ στιγμὴν εἶδον ὅτι ἡ μήτηρ μου, καταβληθεῖσα ὑπὸ φοβερᾶς ἀγωνίας, ἐπιπτεν ἀδρανῆς ἐπὶ τῶν μαρμάρων, ἐγώ, ἀντὶ νὰ δράμω πρὸς βοήθειάν της, ἐπωφελήθη τὴν εὐκαιρίαν νὰ φύγω ἐκ τῆς ἐκκλησίας, τρέχων ὡς ἔξαλλος καὶ ἐκβάλλων κραυγὰς, ὡς ἐάν ἤπειλει νὰ με συλλάβῃ ὁρατὸς αὐτὸς ὁ Θάνατος.

Οἱ ὀδόντες μου συνεκρούοντο ὑπὸ τοῦ τρόμου, καὶ ἐγὼ ἔτρεχον - καὶ ἀκόμη ἔτρεχον! Καί, χωρὶς νὰ τὸ ἐνόησω, εὐρέθη, ἔξωφρα, μακρὰν, πολὺ μακρὰν τῆς ἐκκλησίας. Τότε ἐστάθην νὰ πάρω τὴν ἀναπνοήν μου, κ' ἐτόλμησα νὰ γυρίσω νὰ ἰδῶ ὅπως μου - κανεὶς δὲν μ' ἐκυνήγει.

Ἦρχισα λοιπὸν νὰ συνέρχωμαι ὀλίγον κατ' ὀλίγον, καὶ ἤρχισα νὰ συλλογίζομαι...

Ἄνεκάλεσα εἰς τὴν μνήμην μου ὅλας τὰς πρὸς τὴν μητέρα τρυφερότητας καὶ θωπείας μου. Προσεπάρθησα νὰ ἐνθυμηθῶ μήπως τῆς ἔπταισά ποτε, μήπως τὴν ἀδικήσα - ἀλλὰ δὲν ἤδυνήθη. Ἄπ' ἐναντίας, εὐρισκον ὅτι ἀφ' ὅτου ἐγεννήθη αὐτῇ ἡ ἀδελφὴ μας, ἐγώ, ὄχι μόνον δὲν ἠγαπήθη, ὅπως θὰ τὸ ἐπεθύμουν, ἀλλὰ τοῦτ' αὐτὸ παρηγκωνιζόμεν ὄλονεν περισσότερον. Ἐνθυμήθη τότε, καὶ μοὶ ἐφάνη ὅτι ἐνόησα διατὶ ὁ πατὴρ μου ἐσυνείθεισε νὰ με ὀνομάξῃ τὸ ἀδικημένο τ ο υ. Καὶ με ἐπῆρε τὸ παράπικρον καὶ ἤρχισα νὰ κλαίω. «ὦ! εἶπον ἡ μητέρα μου δὲν με ἀγαπᾷ καὶ δὲν με θέλει! Ποτέ, ποτέ πλέον δὲν πηγαῖνω εἰς τὴν ἐκκλησίαν!» Καὶ διηυθύνθη πρὸς τὴν οἰκίαν μας, περίλυπος καὶ ἀπηλπισμένος.

Ἡ μήτηρ μου δὲν ἤργησε νὰ με ἀκολουθῆ μετὰ τῆς ἀσθενούς, ἐπειδὴ ὁ ἱερεὺς, ὅστις, ταραχθεὶς ὑπὸ τῶν κραυγῶν μου ἐμβῆκεν εἰς τὴν ἐκκλησίαν, ὅταν εἶδε τὴν ἀσθενή, συνεβούλευσε τὴν μητέρα μου νὰ τὴν μετακομίση.

— Ὁ θεὸς εἶναι μεγάλος, θυγατέρα, τῇ εἶπε, καὶ ἡ χάρις του φάνει εἰς ὅλην τὴν οἰκουμένην. Ἄν εἶναι γιὰ νὰ γειάνῃ, τὸ παιδί σου, θὰ τὸ γειάνῃ καὶ σὸ σπῆτι σου.

Δυστυχῆς ἡ μήτηρ, ἥτις τὸν ἤκουσε! Διότι αὐτοὶ εἶναι οἱ τυπικοί λόγοι μετὸς ὁποῖουσι οἱ ἱερεῖς ἀποπέμπον συνήθως τοὺς ἐτοιμοθανάτους, διὰ νὰ μὴ ἐκπνεύσουν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ καὶ βεβηλωθῇ ἡ ἱερότης τοῦ τόπου.

“Ὅταν ἐπανεῖδον τὴν μητέρα μου ἦτον εἰπέρ ποτε θλιβερά! Ἄλλά, πρὸς ἐμὲ ἰδίως, ἐφέρθη μὲ πολλὴν γλυκύτητα καὶ προσήνειαν. Μὲ ἔλαβεν εἰς τὴν ἀγκάλην τῆς, μὲ ἐθώπευσε καὶ μὲ ἐφίλησε τρυφερά καὶ ἐπανειλημμένως. Ἐνόμιζες ὅτι προσεπάθει νὰ μὲ ἐξίλεωσῃ.

Ἐν τούτοις ἐγὼ τὴν νύκτα ἐκείνην οὔτε νὰ φάγῃ ἠμπόρεσα, οὔτε νὰ κοιμηθῶ. Ἐκοιτόμην εἰς τὸ στῶμα, μὲ καμμουμένους ὀφθαλμούς, ἀλλ’ ἔτεινον τὰ ὦτα προσεκτικὰ πρὸς πᾶσαν κίνησιν τῆς μητρὸς μου, ἢ ὅποια, ὅπως πάντοτε, ἠγγρύπνει παρὰ τὸ προσκεφάλαιον τῆς ἀσθενοῦς.

Θὰ ἦτον, ἴσως, μεσάνυκτα ὅταν ἤρχισε νὰ πηγαινοέρχεται εἰς τὸ δωμάτιον. Ἐνόμιζον ὅτι ἔστρωνε νὰ κοιμηθῇ - ἀλλ’ ἠπατώμην. Διότι μετ’ ὀλίγου ἐκάθησε καὶ ἤρχισε νὰ μοιρολογῇ χαμηλοφώνως.

Ἦτο τὸ μοιρολόγι τοῦ πατρὸς μας. Πρὶν ἀσθένησῃ ἡ Ἄννιω, τὸ ἔψαλλε πολὺ συχνά, ἀλλ’ ἀφ’ ὅτου ἀσθένησε, τὸ ἤκουον διὰ πρῶτῃν φοράν.

Τὸ μοιρολόγιον τοῦτο ἐσύνθεσεν ἐπὶ τῷ θανάτῳ τοῦ πατρὸς μου, κατὰ παραγγελίαν αὐτῆς, ἡλιοκαῆς ρακενδύτος γύφτος, γνωστός εἰς τὰ περιχώρα μας διὰ τὴν δεξιότητά εἰς τὸ στιχοῦργεῖν αὐτοσχεδίως.

Μοι φαίνεται ὅτι βλέπω ἀκόμη τὴν μαύρην καὶ λιγδεράν κόμην, τοὺς μικροὺς καὶ φλογεροὺς ὀφθαλμούς καὶ τ’ ἀνοιχτὰ καὶ τριχωμένα στήθη του.

Ἐκάθητο ἐνδοθεν τῆς αὐλείου ἡμῶν θύρας, περιστοιχισμένος ὑπὸ τῶν χαλκῶν ἀγγείων, ὅσα ἐσύναιε διὰ νὰ γανώσῃ. Καί, μὲ τὴν κεφαλὴν κεκλιμένην ἐπὶ τοῦ ὤμου, συνώδευε τὸν πένθιμον αὐτοῦ σκοπὸν μὲ τοὺς κλαυθμηροὺς ἤχους τῆς τριχόρου τοῦ λύρας.

Πρὸ αὐτοῦ, ἡ μήτηρ μου, ὀρθία, ἐβάσταζε τὴν Ἄννιω εἰς τὴν ἀγκάλην τῆς καὶ ἤκουε προσεκτικῇ καὶ θαυμάσια.

Ἐγὼ τὴν ἐκράτουν σφιγκτὰ ἀπὸ τοῦ φορέματος καὶ ἔκρυπτον τὸ πρόσωπόν μου εἰς τὰς πτυχὰς αὐτοῦ, διότι ὅσον γλυκεῖς ἦσαν οἱ ἤχοι ἐκεῖνοι, τόσον φοβερὰ μοι ἐφαίνετο ἡ μορφή τοῦ ἀγρίου των ψάλτου.

“Ὅταν ἡ μήτηρ μου ἔμαθε τὸ θλιβερόν αὐτῆς μᾶθημα, ἔλυσε ἀπὸ τὸ ἄκρον τῆς καλύπτρας τῆς καὶ ἔδωκεν εἰς τὸν ἀθίγγανον δύο ρουμπιέδες - τότε εἶχον ἀκόμη ἀρκετοὺς. Ἐπειτα παρέθηκεν εἰς αὐτὸν ἄρτον καὶ οἶνον, καὶ ὅ,τι προσφάγιον εὐρέθῃ πρόχειρον.

Ἐνῶ δὲ ἐκεῖνος ἔτρωγε κάτω, ἡ μήτηρ μου εἰς τὸ ἀνώγι ἐπανελάμβανε τὸ ἐλεγείον κατ’ ἴδιαν, διὰ νὰ τὸ στερεώσῃ εἰς τὴν μνήμην τῆς. Καὶ φαίνεται ὅτι τὸ εὔρε πολὺ ὄρατον. Διότι κατ’ ἑστὶν σιγμῆν ὁ καταβέλος ἀνεχώρει, ἔδραμε κατόπιν τοῦ καὶ τῷ ἐχάρισεν ἔν ἀπὸ τὰ σαλιβάρια τοῦ πατρὸς μου.

— Θεὸς σχωρέσει τὸν ἄνδρα σου, νύφη! ἐφώνησεν ἔκθαμβος ὁ ραψωδὸς καὶ, φορτωθεὶς τὰ χάλκινα τοῦ σκεύη, ἐξῆλθε τῆς αὐλῆς μας.

Αὐτὸ, λοιπόν, τὸ ἐλεγείον ἐμοιρολόγει κατ’ ἐκείνην τὴν νύκτα ἡ μήτηρ μου.

Ἐγὼ ἤκουον καὶ ἄφηνα τὰ δάκρυά μου νὰ ρέωσι σιγαλά, ἀλλὰ δὲν ἐτόλμων νὰ κινήθῶ. Αἰφνης, ἡσθάνθη εὐωδίαν θυμιάματος!

— “ὦ! εἶπον, ἀπέθανε τὸ καημένο τὸ Ἄννιω μας! Καὶ ἐτινάχθη ἀπὸ τὸ στῶμά μου.

Τότε εὐρέθην ἐνώπιον παραδόξου σκηνῆς.

Ἡ ἀσθενὴς ἀνέπνεε βαρέως, ὅπως πάντοτε. Πλησίον αὐτῆς ἦτο τοποθετημένη ἀνδρική ἐνδυμασία, καθ’ ἣν τάξιν φορεῖται. Δεξιόθεν, σκαμνίον σκαμνισμένον μὲ μαῦρον ὑφασμα, ἐπὶ τοῦ ὁποῦ ὑπῆρχε σκεῦος πλήρες ὕδατος, καὶ ἐκὰτέρωθεν δύο λαμπάδες ἀναμμένα. Ἡ μήτηρ μου, γονυπετής, ἐθυμιάζε τ’ ἀντικείμενα ταῦτα προσέχουσα ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τοῦ ὕδατος.

Φαίνεται ὅτι ἐκτριτίσασα ἀπὸ τὸν φόβον μου. Διότι, ὡς μὲ εἶδεν, ἔσπευσε νὰ μὲ καθησυχάσῃ:

— Μὴ φοβεῖσαι, παιδάκι μου, μὲ εἶπε μυστηριωδῶς· εἶναι τὰ φορέματα τοῦ πατρὸς σου. Ἐλα, παρακάλεσέ τον καὶ σὺ νὰ ἔλθῃ νὰ γιαιτρέψῃ τὸ Ἄννιω μας.

Καὶ μὲ ἔβαλε νὰ γονατίσω πλησίον τῆς.

— Ἐλα πατέρα νὰ μὲ πάρῃς ἐμένα γιὰ νὰ γειάνῃ τὸ Ἄννιω! ἀνεφώνησα ἐγὼ διακοπτόμενος ὑπὸ τῶν λυγμῶν μου.

Καὶ ἔρουσα ἐπὶ τῆς μητρὸς μου παραπετοκίον βλέμμα, διὰ νὰ τῇ δείξω πὼς γνωρίζω ὅτι παρακαλεῖ νὰ ἀποθάνω ἐγὼ ἀντὶ τῆς ἀδελφῆς μου. Δὲν ἤσθανόμην, ὁ ἀνόητος, ὅτι τοιουτοτρόπως ἐκορύφωνα τὴν ἀπελπισίαν τῆς! Πιστεύω νὰ μὲ ἐσυγχώρησεν. Ἡμην πολὺ μικρὸς τότε, καὶ δὲν ἠδυνάμην νὰ ἐνοήσω τὴν καρδίαν τῆς.

Μετὰ τινὰς στιγμὰς βαθείας σιγῆς, ἐθυμιάσεν ἐκ νέου τὰ πρὸ ἡμῶν ἀντικείμενα καὶ ἐπέστησεν ὄλην αὐτῆς τὴν προ-

σοχὴν ἐπὶ τοῦ ὕδατος, τὸ ὁποῖον εὐρίσκειτο εἰς τὸ ἐπὶ τοῦ σκαμνίου εὐρύχωρον σκεῦος.

Αἴφνης, μικρὰ χρυσαλλίς, πετάξασα κυκλικῶς ἐπ' αὐτοῦ, ἤγγισε μὲ τὰ πτερά της καὶ ἐτάραξεν ἑλαφρῶς τὴν ἐπιφάνειάν του.

Ἡ μήτηρ μου ἔκυψεν εὐλαβῶς καὶ ἔκαμε τὸν σταυρόν της, ὅπως ὅταν διαβαίνουν τὰ Ἄγια ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ.

— Κάμε τὸ σταυρὸ σου, παιδί μου! ἐπιθύρισε, βαθεῶς συγκεκλινημένη καὶ μὴ τολμῶσα νὰ ὑψώσῃ τὰ ὄμματα.

Ἐγὼ ὑπήκουσα μηχανικῶς.

Ὅταν ἡ μικρὰ ἐκείνη χρυσαλλίς ἐχάθη εἰς τὸ βάθος τοῦ δωματίου, ἡ μήτηρ μου ἀνέπνευσε, ἐσηκώθη ἱλαρὰ καὶ εὐχαριστημένη, καὶ «—Ἐπέρασεν ἡ ψυχὴ τοῦ πατέρα σου!» εἶπε, παρακολουθοῦσα εἰσέτι τὴν πτήσιν τοῦ χρυσαλλιδίου μὲ βλέμματα στοργῆς καὶ λατρείας. Ἐπειτα ἔπιεν ἀπὸ τοῦ ὕδατος καὶ ἔδωκε καὶ εἰς ἐμὲ νὰ πῶ.

Τότε μοῦ ἤλθεν εἰς τὸν νοῦν, ὅτι καὶ ἄλλοτε μᾶς ἐπότιζεν ἀπὸ τοῦ αὐτοῦ σκεύους, εὐθὺς ὡς ἐξυπνοῦμεν. Καὶ ἐνθυμήθη, ὅτι, ὁσάνκις ἔκαμεν τοῦτο ἡ μήτηρ μας, ἦτο καθ' ὅλην ἐκείνην τὴν ἡμέραν ζωηρὰ καὶ περιχαρῆς, ὡς ἐὰν εἶχεν ἀπολαύσῃ μεγάλην τινά, πλὴν μυστικῆν, εὐδαιμονίαν.

Ἀφοῦ μ' ἐπότισεν ἐμὲ, ἐπλησίασεν εἰς τὸ στρῶμα τῆς Ἀννιώ, μὲ τὸ σκεῦος ἀνά χεῖρας.

Ἡ ἀσθενὴς δὲν ἔκοιματο, ἀλλὰ δὲν ἦτο καὶ ὄλωσ διόλου ἐξυπνος. Τὰ βλέφαρά της ἦσαν ἡμίκλειστα, οἱ δὲ ὀφθαλμοί της, ἐφ' ὅσον διεφαίνοντο, ἐξέπεμπον παράδοξόν τινα λάμψιν, διὰ μέσου τῶν πυκνῶν καὶ μελανῶν αὐτῶν βλεφαρίδων.

Ἡ μήτηρ μου ἀνεσῆκασε τὸ ἰσχνὸν τοῦ κορασίου σῶμα μετὰ προσοχῆς καὶ ἐνῶ διὰ τῆς μιᾶς χειρὸς ὑπεστήριξε τὰ νῶτα του, διὰ τῆς ἄλλης προσέφερε τὸ σκεῦος εἰς τὰ μαρμαμένα του χεῖλη.

—Ἐλα, ἀγάπη μου, τῆς εἶπε· πιὲ ἀπ' αὐτὸ τὸ νερό, νὰ γεיאήγῃς.

Ἡ ἀσθενὴς δὲν ἤνοιξε τοὺς ὀφθαλμούς, ἀλλὰ φαίνεται ὅτι ἤκουσε τὴν φωνὴν καὶ ἐνόησε τὰς λέξεις. Γλυκὴ καὶ συμπαθητικὸν μεδίαμα διέστειλε τὰ χεῖλη της. Ἐπειτα ἐρρόφισεν ὀλίγας σταγόνας ἀπὸ τοῦ ὕδατος ἐκείνου, τὸ ὁποῖον ἐμελλε τῷ ὄντι νὰ τὴν λατρεύσῃ. Διότι μάλιστα τὸ ἐκατάπαιε, καὶ ἤνοιξε τοὺς ὀφθαλμούς καὶ προσεπάθησε ν' ἀναπνεύσῃ, ἑλαφρὸς στεναγμὸς διέφυγε τὰ

χεῖλη της καὶ ἐπανάπεσε βαρεῖα ἐπὶ τῆς ὠλένης τῆς μητρός μου.

Τὸ καημένο μας τὸ Ἀννιώ, ἐγλύτωσαν ἀπὸ τὰ βάσανά του!

Πολλοὶ εἶχον κατηγορήσει τὴν μητέρα μου, ὅτι, ἐνῶ αἱ ξέναι γυναῖκες ἐθρῆνον μεγαλοφῶνως ἐπὶ τοῦ νεκροῦ τοῦ πατρὸς μου, ἐκείνη, μόνη, ἔχυνεν ἄφθονα, πλὴν σιγηλὰ δάκρυα. Ἡ δυστυχὴς τὸ ἔκαμειν ἐκ φόβου μήπως παρεξηγηθῇ, μήπως παραβῇ τὰ ὄρια τῆς εἰς τὰς νέας ἀνηκούσης σεμνότητος. Διότι, καθὼς εἶπον, ἡ μήτηρ μας ἐχῆρεσε πολὺ νέα.

Ὅταν ἀπέθανεν ἡ ἀδελφὴ μας, δὲν ἦτο πολὺ γεροντωτέρα. Ἀλλ' οὔτε ἐσκέφθη κἂν τώρα τί θὰ εἶπῃ ὁ κόσμος διὰ τοὺς σπαραξακαρδίους της θρήνους.

Ὅλη ἡ γειτονεῖα ἐσηκώθη καὶ ἤλθε πρὸς παρηγορίαν της. Ἀλλὰ τὸ πένθος αὐτῆς ἦτο φοβερόν, ἦτον ἀπαρηγόρητον. «—Ὅα χάσῃ τὸν νοῦν της!» ἐφιθύριζον οἱ βλέποντες αὐτὴν κεκλιμένην καὶ θρηνοῦσαν μετὰ τῶν τάφων τῆς ἀδελφῆς καὶ τοῦ πατρὸς μας.

«—Ὅα τὰ ἀφήσῃ μὲς στοὺς πέντε δρόμους!» ἔλεγον οἱ συναντῶντες ἡμᾶς καθ' ὁδόν, «ἐγκαταλελειμμένα καὶ ἀπειροίητα».

Καὶ ἐχρειάσθη καιρὸς, ἐχρειάσθησαν αἱ νοθεσῖαι καὶ ἐπιπλήξεις τῆς Ἐκκλησίας, ὅπως συνέβη εἰς ἐαυτὴν καὶ ἐνθυμηθῇ τὰ ἐπιζῶντα τέκνα της, καὶ ἀναλάβῃ τὰ οἰκιακά της καθήκοντα.

Ἀλλὰ τότε παρετήρησε ποῦ μᾶς εἶχε κατανθήσει ἡ μακρὰ τῆς ἀδελφῆς μας ἀσθένεια.

Ἡ χρηματικὴ μας περιουσία καταναλώθη εἰς ἱατροὺς καὶ ἱατρικά. Πολλὰ χράμα καὶ κιλίμα, ἔργα τῶν ἰδίων αὐτῆς χειρῶν, τὰ εἶχε πωλήσει δι' ἀσημαντα ποσά, ἢ τὰ εἶχε δώσει ὡς ἀμοιβὴν εἰς τοὺς γόητας καὶ τὰς μαγίσσας. Ἀλλὰ μᾶς τὰ ἐκλεψαν αὐτοὶ καὶ οἱ ὁμοιοὶ των, ἐπωφελοῦμενοι ἐκ τῆς ἀνεπιβλεψίας ἧτις ἐπεκράτησεν ἐν τῷ οἴκῳ μας. Πρὸς ἐπιμετρον, ἐξηγνήθησαν καὶ αἱ προμήθειαι τῶν ζωοτροφιῶν μας, καὶ ἡμεῖς δὲν εἶχομεν πλέον πόθεν νὰ ζήσωμεν.

Ἐν τούτοις αὐτό, ἀντὶ νὰ πτοήσῃ τὴν μητέρα μας, τῇ ἀπέδωκεν, ἀπ' ἐναντίας, διπλὴν τὴν δραστηριότητα ἣν εἶχε πρὶν ἀσθενῆσαι τὸ Ἀννιώ.

Ἐμετρίασε ἡ, κυρίως εἰπεῖν, συνεκάλυψε τὸ πένθος της· ὑπερνήκισε τὴν

ἀτολίαν τῆς ἡλικίας καὶ τοῦ φύλου τῆς καὶ, λαβοῦσα τὴν δικέλλαν ἀνά χειράς, ἤρχισε νὰ ξενοδουλεύῃ, ὡς ἐάν δὲν εἶχε γνωρίσει ποτὲ τὸν ἄνετον καὶ ἀνεξάρτητον βίον.

Ἐπὶ πολλὸν χρόνον μᾶς διέτρεφε διὰ τοῦ ἰδρώτος τοῦ προσώπου τῆς. Τὰ ἡμερομίσθια ἦσαν μικρά καὶ αἱ ἀνάγκαι μᾶς μεγάλαι, ἀλλ' ὁμως εἰς κανένα ἐξ ἡμῶν δὲν ἐπέτρεψε νὰ τὴν ἀνακουφίσῃ συνεργαζόμενος.

Σχέδια περὶ τοῦ μέλλοντος ἡμῶν ἐγένοντο καὶ ἐπεθεωροῦντο καθ' ἐσπέραν παρὰ τὴν ἐστίαν. Ὁ μεγαλύτερός μου ἀδελφὸς ὄφειλε νὰ μάθῃ τὴν τέχνην τοῦ πατρὸς μας, διὰ νὰ λάβῃ ἐν τῇ οἰκογενεῖᾳ τὸν τόπον ἐκεῖνου. Ἐγὼ ἐμελλον—ἢ, μᾶλλον: ἤθελον—νὰ ξενιτευθῶ, καὶ οὕτω καθεξῆς. Ἀλλὰ, πρὸ τούτου, ἔπρεπε νὰ μάθωμεν ὅλοι τὰ γράμματά μας, ἔπρεπε νὰ ξεσχολίσωμεν. Διότι, ἔλεγεν ἡ μήτηρ μας, ἄνθρωπος ἀγράμματος, ξύλον ἀπελέκητον.

Αἱ οἰκονομικαὶ μας δυσχέρειαι ἐκορυφώθησαν ὅταν ἐπῆλθεν ἀνομβρία εἰς τὴν χώραν, καὶ ἀνέβησαν αἱ τιμαὶ τῶν τροφίμων. Ἀλλ' ἡ μήτηρ, ἀντὶ ν' ἀπελπισθῇ περὶ τῆς διατροφῆς ἡμῶν αὐτῶν, ἐπηρῆξε τὸν ἀριθμὸν μας δι' ἑνὸς ξένου κορασίου, τὸ ὅποιον, μετὰ μακρὰς προσταθείας, κατάρθρωσε νὰ υἱοθετήσῃ.

Τὸ γεγονός τούτου μετέβαλε τὸ μονότονον καὶ αὐστηρὸν τοῦ οἰκογενειακοῦ ἡμῶν βίου καὶ εἰσήγαγεν ἐκ νέου ἀρκετὴν ζωηρότητα.

Ἦδη αὐτὴ ἡ υἱοθέτησις ἐγένετο πανηγυρικῇ. Ἡ μήτηρ μου ἐφόρσε διὰ πρῶτην φορὰν τὰ γιορτερά της καὶ μᾶς ὠδήγησεν εἰς τὴν ἐκκλησίαν καθαρὸς καὶ κτενισμένος, ὡς ἐάν ἐπρόκειτο νὰ μεταλάβωμεν. Μετὰ τὸ τέλος τῆς λειτουργίας ἐστάθημεν ὅλοι πρὸ τῆς εἰκόνης τοῦ Χριστοῦ, καὶ αὐτοῦ, ἐν μέσῳ τοῦ περιστάτος λαοῦ, ἐνώπιον τῶν φυσικῶν αὐτοῦ γονέων, παρέλαβεν ἡ μήτηρ μου τὸ θετὸν αὐτῆς θυγάτριον ἐκ τῶν χειρῶν τοῦ ἱερέως, ἀφοῦ πρῶτον ὑπεσχέθη, εἰς ἐπήκοον πάντων, ὅτι θέλει ἀγαπήσει καὶ ἀναθρέψει αὐτὸ ὡς ἐάν ἦτο σὰρξ ἐκ τῆς σαρκὸς καὶ ὄστοῦν ἐκ τῶν ὄστων τῆς.

Ἡ εἴσοδος τοῦ εἰς τὸν οἶκον μας ἐγένετο οὐχ ἦτον ἐπιβλητικῇ, καὶ τρόπου τινά, ἐν θριάμβῳ. Ὁ πρωτόγερος τοῦ χωρίου καὶ ἡ μήτηρ μου προηγήθησαν μετὰ τοῦ κορασίου. ἔπειτα ἤρχομεθα ἡμεῖς. Οἱ συγγενεῖς μας καὶ οἱ

συγγενεῖς τῆς νέας ἀδελφῆς μᾶς ἠκολούθησαν μέχρι τῆς αὐλείου ἡμῶν θύρας. Ἐξῶθεν αὐτῆς, ὁ πρωτόγερος ἐσήκωσε τὸ κοράσιον ὑψηλὰ εἰς τὰς χειράς του, καὶ τὸ ἔδειξεν ἐπὶ τινὰς στιγμὰς εἰς τοὺς παρίσταμένους. Ἐπειτα ἠρώτησε μεγαλοφώνως:

— Ποίος ἀπὸ σᾶς εἶναι ἡ ἐδικὸς ἢ συγγενὴς ἢ γονιὸς τοῦ παιδιοῦ τούτου περισσότερο ἀπὸ τὴν Δεσποινιδίαν τὴν Μιχαλιέσσα κι ἀπὸ τοὺς ἐδικούς της;

Ὁ πατὴρ τοῦ κορασίου ἦτον ὠχρὸς καὶ ἔβλεπε περιλυτὸς ἐμπρός του. Ἡ σύζυγός του ἔκλαιεν ἀκουμβημένη εἰς τὸν ὄμων του. Ἡ μήτηρ μου ἔτρεμεν ἐκ τοῦ φόβου μήπως ἀκουσθῇ καμμία φωνή—(ἐγὼ!)—καὶ ματαιώσῃ τὴν εὐτυχίαν τῆς. Ἀλλὰ κανεὶς δὲν ἀπεκρίθη. Τότε οἱ γονεῖς τοῦ παιδιοῦ ἠσπάσθησαν αὐτὸ διὰ τελευταίαν φορὰν καὶ ἀνεχώρησαν μετὰ τῶν συγγενῶν τῶν, ἐνῶ οἱ ἐδικοὶ μας μετὰ τοῦ πρωτόγερου εἰσήλθον καὶ ἐξενίσθησαν παρ' ἡμῖν.

Ἀπὸ τῆς στιγμῆς ταύτης ἡ μήτηρ μας ἤρχισε νὰ ἐπιδαψιλεύῃ εἰς τὴν θετὴν μας ἀδελφὴν τόσας περιποιήσεις, ὅσων, ἴσως, δὲν ἤξιώθημεν ἡμεῖς εἰς τὴν ἡλικίαν τῆς, καὶ εἰς καιροὺς πολὺ εὐτυχεστέρους. Ἐνῶ δὲ μετ' ὀλίγον χρόνον, ἐγὼ μὲν ἐπλανώμενος νοσταλγῶν ἐν τῇ ξένη, οἱ δὲ ἄλλοι μου ἀδελφοὶ ἐταλαιπωροῦντο κακοκοιμώμενοι εἰς τὰ ἐργαστήρια τῶν μαστῶρων, τὸ ξένον κοράσιον ἐβαστάλευεν εἰς τὸν οἶκον μας, ὡς ἐάν ἦτον ἐδικὸς του.

Οἱ μικροὶ τῶν ἀδελφῶν μου μισθοὶ θὰ ἐξήρκουν πρὸς ἀνακούφισιν τῆς μητρὸς—ἐφ' ᾧ καὶ τῇ ἐδίδοnton. Ἀλλ' ἐκείνη, ἀντὶ νὰ τοὺς δαπανᾷ πρὸς ἀνάπαυσιν τῆς, ἐπροοικίε δι' αὐτῶν τὴν θετὴν τῆς θυγατέρα καὶ ἐζηκούσθη ἐργαζομένη πρὸς διατροφήν τῆς. Ἐγὼ ἔλειπον μακρὰν, πολὺ μακρὰν, καὶ ἐπὶ πολλὰ ἔτη ἠγνόουν τί συνέβαιναν εἰς τὸν οἶκον μας. Πρὶν δὲ κατορθώσω νὰ ἐπιστρέψω, τὸ ξένον κοράσιον ἠξέζηθη, ἀνετράφη, ἐπροοικίσθη καὶ ὑπανδρεύθη, ὡς ἐάν ἦτον ἀληθὴς μέλος τῆς οἰκογενείας μας.

Ὁ γάμος αὐτῆς, ὅστις φαίνεται ἐπίτηδες ἐπεσπεύσθη, ὑπῆρξεν ἀληθῆς χαρὰ τῶν ἀδελφῶν μου. Οἱ δυστυχεῖς ἀνέπνευσαν, ἀπαλλαγέντες ἀπὸ τὸ πρόσθετον φορτίον. Καὶ εἶχον δικαίον. Διότι ἡ κόρη ἐκείνη, ἐκτὸς ὅτι ποτὲ δὲν ἠσιάνθη πρὸς αὐτοὺς ἀδελφικὴν τινα στοργήν, ἐπὶ τέλους ἀπεδείχθη ἀχάριστος πρὸς τὴν γυναῖκα ἧτις περιποιήθη τὴν ζωὴν

αυτῆς με τοσαύτην φιλοστοργίαν ὅσην ὀλίγα γνήσια τέκνα ἐγνώρισαν.

Εἶχον λόγους, λοιπόν, οἱ ἀδελφοί μου νὰ εἶναι εὐχάριστοι μένοι· καὶ εἶχον λόγους νὰ πιστεύσουν ὅτι καὶ ἡ μήτηρ ἀρκετὰ ἐδιδάχθη ἐκ τοῦ παθήματος ἐκείνου.

Ἄλλ' ὁποία ὑπῆρξεν ἡ ἐκπληξίς των ὅταν, ὀλίγας μετὰ τοὺς γάμους ἡμέρας, τὴν εἶδον νὰ ἔρχεται εἰς τὴν οἰκίαν, σφίγγουσα τρυφερῶς εἰς τὴν ἀγκάλην τῆς ἐν δευτέρον κοράσιον, ταύτην τὴν φορὰν ἐν σπαργάνοις!

— Τὸ κακότυχο! ἀνεφώνει ἡ μήτηρ μου, κύπτουσα συμπαθητικῶς ἐπὶ τῆς μορφῆς τοῦ νηπίου· δὲν τὸ ἔφθανε πῶς ἐγεννήθη κοιλιάρφανο, μὸν' ἀπέθανε καὶ ἡ μάνα του καὶ τὸ ἄφηκε μὲς στὴ στράτα!

Καί, εὐχαριστημένη, τρόπον τινά, ἐκ τῆς ἀτυχοῦς ταύτης συμπτώσεως, ἐπεδείκνυε τὸ λάφυρόν της θριαμβευτικῶς πρὸς τοὺς ἐνεοὺς ἐκ τῆς ἐκπληξείως ἀδελφοῦς μου.

Τὸ υἱικὸν σέβας ἦτο πολὺ καὶ ἡ αὐθεντία τῆς μητρὸς μεγάλη· ἀλλ' οἱ πτωχοὶ ἀδελφοὶ μου ἦσαν τόσον ἀπογοητευμένοι, ὥστε δὲν ἐδίστασαν νὰ ὑποδείξουν εὐσχήμως πῶς εἰς τὴν μητέρα των, ὅτι καλὸν θὰ ἦτο νὰ παραιτηθῆ τοῦ σκοποῦ τῆς. Ἄλλὰ τὴν εὖρον ἀμετάπειστον. Τότε ἐδήλωσαν φανερὰ τὴν δυσἀρεσκίαν των καὶ τῇ ἠρνήθησαν τὴν διαχειρίσειν τοῦ βαλαντίου των. Ὅλα εἰς μάτην!

— Μὴ μοῦ φέρετε τίποτε, ἔλεγεν ἡ μήτηρ μου· ἐγὼ δουλεύω καὶ τὸ θρέψω, σὰν πῶς ἔθρεψα καὶ σὰς. Καὶ ὅταν ἔλθῃ ὁ Γιωργῆς μου ἀπ' τῆ ξενιτιά, θὰ τὸ προικίσῃ καὶ θὰ τὸ πανδρέψῃ. Ἄμ τι θαρρεῖτε! Ἐμεῖνα τὸ παιδί μου μὲ τὸ ὑπεσχέθηκε! «—Ἐγὼ, μάνα, θὰ σὲ θρέψω καὶ σένα καὶ τὸ ψυχοπαίδι σου!» Ναί! ἔτσι μὲ τὸ εἶπε, ποῦ νάχη τὴν εὐχὴ μου!

Ὁ Γιωργῆς ἤμην ἐγώ. Καὶ τὴν ὑπόσχεσιν ταύτην εἶχον δώσει ἀληθῶς, ἀλλὰ πολὺ προτῆτερα.

Ἦτο καθ' ἣν ἐποχὴν ἡ μήτηρ μας εἰργάζετο διὰ νὰ θρέψῃ τὴν πρώτην μας θετὴν ἀδελφὴν, καθὼς καὶ ἡμᾶς. Ἐγὼ τὴν συνώδευον κατὰ τὰς διακοπὰς τῶν μαθημάτων, παίζων παρ' αὐτῆς, ἐνῶ ἐκείνη ἔσκαπτεν ἢ ἐξεβοτάνιζεν. Μίαν ἡμέραν, διακόναντες τὴν ἐργασίαν, ἐπεστρέφον ἀπὸ τοὺς ἀγροὺς, φεύγοντες τὸν ἀφόρητον καύσωνα, ὑφ' οὗ ὀλίγον ἔλειψε νὰ λιποθυμῆσῃ ἡ μήτηρ μου. Καθ' ὁδὸν κατελήφθημεν ὑπὸ ραγδαιοτάτης

βροχῆς, ἐξ ἐκείνων αἰτινες συμβαίνουσι παρ' ἡμῖν συνήθως, μετὰ προηγηθεῖσαν ὑπερβολικὴν ζέστην ἢ λ α ὕ ρ α ν, καθὼς τὴν ὀνομάζουσι οἱ συντοπίται μου. Δὲν ἤμεθα πλέον πολὺ μακρὰν τοῦ χωρίου, ἀλλ' ἔπρεπε νὰ διαβῶμεν ἓνα χεῖμαρρον, ὅστις, πλημμυρῆσας, ἐκατέβαινε δρμητικώτατος. Ἡ μήτηρ μου ἠθέλησε νὰ με σηκώσῃ εἰς τὸν ὦμον τῆς. Ἄλλ' ἐγὼ ἀπεποιήθην.

— Εἶσαι ἀδύνατη ἀπὸ τὴ λιποθυμία, τῇ εἶπον· θὰ με ρίψῃς μὲς στὸν ποταμῶ.

Καὶ ἐσῆκωσα τὰ φορέματά μου καὶ εἰσῆλθον δρομαῖος εἰς τὸ ρεῦμα, πρὶν ἐκείνη προφθάσῃ νὰ με κρατήσῃ.

Εἶχον ἐμπιστευθεῖ τὴν εἰς τὰς δυνάμεις μου πλέον ἢ ὅ,τι ἔπρεπε. Διότι, πρὶν σκεφθῶ νὰ ὑποχωρήσω, τὰ γόνάτα μου ἐλύγισαν, οἱ πόδες μου ἔχασαν τὸ στήριγμά των, καὶ, ἀνατραπεῖς, παρεσύρθη ὑπὸ τοῦ χεῖμαρρου ὡς κέλυφος καρούου.

Μία σπαρακτικὴ κραυγὴ φρίκης εἶναι πᾶν ὅ,τι ἐνθυμούμαι ἐκ τῶν μετὰ ταῦτα. Ἦτον ἡ φωνὴ τῆς μητρὸς μου, ἣτις ἐρρίφθη εἰς τὰ ρεῦματα διὰ νὰ με σώσῃ.

Πῶς δὲν ἔγινε αἰτία νὰ πνιγῇ καὶ ἐκείνη μετ' ἐμοῦ, εἶναι θαῦμα. Διότι ὁ χεῖμαρρος ἐκείνος ἔχει κακὴν φήμην παρ' ἡμῖν. Καὶ ὅταν λέγουν περὶ τινος «τὸ ὄν ἐπ' ἦ ρ ε τὸ π ο τ ᾶ μ ι», ἐννοοῦν ὅτι ἐπνίγη εἰς αὐτὸν τοῦτον τὸν χεῖμαρρον.

Καὶ ὅμως ἡ μήτηρ μου, λιγόθυμος καθὼς ἦτο, κατὰκοπος, βεβαρημένη ἀπὸ ἐπαρχιακὰ φορέματα, ἱκανὰ νὰ πνιξοῦν καὶ τὸν δεξιώτερον κολυμβητὴν, δὲν ἐδίστασε νὰ ἐκθίσῃ τὴν ζωὴν αὐτῆς εἰς κίνδυνον. Ἐπρόκειτο νὰ με σώσῃ, καὶ ἄς ἤμην ἐκείνου τῆς τὸ τέκνον τὸ ὁποῖον προσέφερον ἄλλοτε εἰς τὸν θεὸν ὡς ἀντάλλαγμα ἀντὶ τῆς θυγατρὸς τῆς.

Ὅταν ἔφθασεν εἰς τὸν οἶκον καὶ μὲ ἀπέθεσε χαμαὶ ἀπὸ τὸν ὦμόν της, ἤμην ἀκόμη παραζαλισμένος. Διὰ τοῦτο, ἀντὶ νὰ αἰτιαθῶ τὴν ἀπρονοησίαν μου διὰ τὸ συμβᾶν, ἀπέδωκα αὐτὸ εἰς τὰς ἐργασίας τῆς μητρὸς μου.

— Μὴ δουλεύῃς πιά, μάνα!.. τῇ εἶπον, ἐνῶ ἐκείνη μ' ἐνέδνε στεγνὰ φορέματα.

— Ἄμ ποῖός θὰ μᾶς θρέψῃ, παιδί μου, σὰν δὲν δουλεύῃς ἐγώ; ἠρώτησεν ἐκείνη στενάξασα.

— Ἐγὼ, μάνα! ἐγὼ! τῇ ἀπήνησα τότε, μετὰ παιδικὸν στόμφου.

— Καὶ τὸ ψυχοπαίδι μας;

— Κ' ἐκεῖνο ἐγώ!

Ἡ μήτηρ ἐμειδίασεν ἀκουσίως διὰ

τὴν ἐπιβλητικὴν στάσιν ἣν ἔλαβον προφέρων τὴν διαβεβαίωσιν ταύτην. Ἐπειτα δῖέκοψε τὴν ὀμίλιαν, ἐπειποῦσα:

— Ἄμ θρέψε δὰ πρῶτα τὸν ἑαυτὸ σου καὶ ὑστερα βλέπουμε.

Δὲν παρῆλθε πολὺς καιρὸς, καὶ ἀπηρχόμην εἰς τὰ ξένα.

Ἡ μήτηρ, βεβαίως, οὐδ' ἐσημείωσε κἀν τὴν ὑπόσχεσιν ἐκεῖνην. Ἐγὼ δὲ μὴ ἐνθυμούμην πάντοτε ὅτι ἡ αὐταπάρησις τῆς μοῖ ἐχάρισε διὰ δευτέραν φοράν τὴν ζωὴν τὴν ὅποιαν τῇ ὤφειλον. Διὰ τοῦτον εἶχον τὴν ὑπόσχεσιν ἐκεῖνην ἐπὶ τῆς καρδίας μου, καὶ ὅσον ἐμεγάλωνα τόσφ σπουδαιότερον ἐνόμιζα τὸν ἑαυτὸν μου ὑποχρεωμένον πρὸς ἐκπλήρωσιν τῆς.

— Μὴ κλαίγῃς μητέρα, τῇ εἶπον ἀναχωρῶν. Ἐγὼ πηγαῖα πιά νὰ κάμω παρὰδες. Ἐννοια σου! Ἄπο τῶρα καὶ νὰ πάγῃ, θὰ σέ θρέφω καὶ σένα καὶ τὸ παραπαιδί σου. Ἄλλὰ — ἀκούεις; — δὲν θέλω πιά νὰ δουλέψῃς!

Δὲν ἤξευρον ἀκόμη, ὅτι δεκαετὲς παιδίον ὄχι τὴν μητέρα, ἀλλ' οὐδὲ τὸν ἑαυτὸν του δὲν δύναται νὰ θρέψῃ. Καὶ δὲν ἐφανταζόμην ὅποια φοβερὰ περιπέτεια μὲ περιέμενον καὶ πόσας πικρίας ἐμελλον ἀκόμη νὰ ποτίσω τὴν μητέρα μου διὰ τῆς ξενιτείας ἐκεῖνης, δι' ἧς ἤλπιζον νὰ τὴν ἀνακουφίσω. Ἐπὶ πολλὰ ἔτη, ὄχι μόνον βοήθειαν, ἀλλ' οὐδὲ μίαν ἐπιστολὴν κατῴρθωσα νὰ τῇ στείλω. Ἐπὶ πολλὰ ἔτη παρεμόνευεν εἰς τοὺς δρόμους, ἐρωτῶσα τοὺς διαβάτας μὴ με εἶδον ποθενά. Πότε τῇ ἔλεγον ὅτι ἐδυστύχησα ἐν Κωνσταντινουπόλει καὶ ἐτούρκευσα. « — Νὰ φάνε τῇ γλώσσά τους ποὺ τόβγαλαν! » ἀπεκρίνετο ἡ μήτηρ μου. « Αὐτὸς ποὺ λέγει δὲν μορεῖ νὰ ἦτον τὸ παιδί μου! » Ἄλλὰ μετ' ὀλίγον ἐκλελετο περίτρομος εἰς τὸ εἰκονοστάσιόν μας καὶ προσήγγετο δακρυρροοῦσα πρὸς τὸν θεόν, διὰ νὰ με φωτίσῃ νὰ ἐπανέλθω εἰς τὴν πῆστιν τῶν πατέρων μου. Πότε τῇ ἔλεγον ὅτι ἐνουάγησα εἰς τὰς ἀκᾶς τῆς Κύπρου, καὶ ἐπαῖτῶ ρακένδυτος εἰς τοὺς δρόμους. « — Φωτιά νὰ τοὺς κάψῃ! » ἀπεκρίνετο ἐκεῖνη. « Τὸ λὲν ἀπὸ τῆ ζούλια τους. Τὸ παιδί μου θενάκανε κατάσταση καὶ πᾶ' στὸν Ἅγιον Τάφο! » Ἄλλὰ μετ' ὀλίγον ἐξήρχετο εἰς τοὺς δρόμους, ἐξετάζουσα τοὺς διαβατικούς ἐπαίτας, καὶ μετέβαινεν ὅπου ἤκούετο κανεὶς καρὰβοστακιμένος, μετὴν θλιβεράν ἐλπίδα ν' ἀνακαλύψῃ ἐν αὐτῷ τὸ ἴδιόν τῆς τέκνον, μετὴν πρό-

θεσιν νὰ δώσῃ εἰς αὐτὸν τὰ στερήματά τῆς, ὅπως τὰ εὔρω ἐγὼ εἰς τὰ ξένα ἀπὸ τὰς χεῖρας τῶν ἄλλων.

Καὶ δὲ μὴ, ὁσάκις ἐπρόκειτο περὶ τῆς θετῆς αὐτῆς θυγατρὸς, τὰ ἐλησμόνει ὄλα ταῦτα καὶ ἐφοβέριζε τοὺς ἀδελφούς μου ὅτι, ἐλθὼν ἐγὼ ἀπὸ τὰ ξένα, θὰ τοὺς ἐντροπιάσω διὰ τῆς γενναιότητός μου, καὶ θὰ προκίσω καὶ θὰ ὑπανδρεῦσω τὴν κόρην τῆς, ἐν πομπῇ καὶ παρατάξει. « — Ἐ;.. Ἄμ τί θαρρεῖτε! Ἐμένα τὸ παιδί μου μετὸ τὸ ὑποσχέθηκε! Ἄς ἔχη τὴν εὐχὴν μου! »

Εὐτυχῶς, αἱ κακαὶ ἐκεῖναι εἰδησεις δὲν ἦσαν ἀληθεῖς. Καὶ ὅταν, μετὰ μακρὰν ἀπουσίαν, ἐπέστρεφα εἰς τὸν οἶκόν μας, ἤμην εἰς θέσιν νὰ ἐκπληρώσω τὴν ὑπόσχεσίν μου — ὡς πρὸς τὴν μητέρα μου κἀν, ἡ ὅποια ἦτο τόσον ὀλιγαρκής. Ὡς πρὸς τὸ ψυχοπαίδι τῆς ὄμως, δὲν μ' εὔρε τόσον πρόθυμον ὅσον ἠλπιζεν. Ἀπεναντίας, μὲν εἶχον φθάσει, καὶ ἐξεφράσθη ἐναντίον τῆς διατηρήσέως του, πρὸς μεγίστην τῆς μητρός μου ἐκπληξιν.

Εἶναι ἀληθές ὅτι δὲν ἤμην κυρίως ἐναντίος τῆς ἀδυναμίας τῆς μητρός μου. Τὴν πρὸς τὰ κορφάσια κλίσειν τῆς τὴν εὐρισκον σύμφωνον πρὸς τὰ αἰσθητά καὶ τοὺς πόθους μου. Τίποτε ἄλλο δὲν ἐπεθύμουν περισσότερον, παρὰ νὰ εὔρω, ἐπιστρέφων εἰς τὸν οἶκόν μας, μίαν ἀδελφὴν, τῆς ὁποίας ἡ φοιδρὰ μορφὴ καὶ αἱ συμπαθητικαὶ φροντίδες νὰ ἐξορίσουν ἀπὸ τῆς καρδίας μου τὴν ἐκ τῆς μονῶσεως μελαγχολίαν καὶ νὰ ἐξαλείψουν ἀπὸ τῆς μνήμης μου τὰς κακοπαθείας, ὅσας ὑπέστην ἐν τῇ ξένῃ. Πρὸς ἀνταλλαγὴν, ἐγὼ θὰ ἐπροθυμώμην νὰ τῇ διηγώμαι τὰ θαυμάσια τῶν ξένων χωρῶν, τὰς περιπλανήσεις καὶ τὰ κατορθώματά μου, καὶ θὰ ἤμην πρόθυμος νὰ τῇ ἀγοράζω ὅ,τι ἀγαπᾶ, νὰ τὴν ὀδηγῶ εἰς τοὺς χορούς καὶ τὰς πανηγύρεις, νὰ τὴν προκίσω καὶ, τέλος, νὰ χορεύσω εἰς τοὺς γάμους τῆς.

Ἄλλὰ τὴν ἀδελφὴν ταύτην τὴν ἐφανταζόμην ὠραίαν καὶ συμπαθητικὴν, ἀνεπτυγμένην καὶ ἐξυπνον, με γράμματα, με χειροτεχνήματα, με ὄλας ἐν γενεῖ τὰς ἀρετάς, ὅσας εἶχον αἱ κόραι τῶν χωρῶν ὅπου ἔζων μέχρι τότε. Καὶ ἀντὶ τούτων ὄλων, τί εὔρον; Ἀκριβῶς τὸ ἀντίθετον. Ἡ θετὴ μου ἀδελφὴ ἦτον ἀκόμη μικρὰ, καχεκτικὴ, κακοσχηματισμένη, κακόγνωμος καὶ, πρὸ πάντων, δύσνους, τόσον δύσνους, ὥστε εὐθὺς ἐξ ἄρχῃς μ' ἐνέπνευσεν ἀντιπάθειαν.

— Δός το πίσου τὸ Κατερινιώ, ἔλεγον μίαν ἡμέραν εἰς τὴν μητέρα μου· δός το πίσου, ἂν μ' ἀγαπᾷς! Αὐτὴν τὴν φορὰν σὲ τὸ λέγω μὲ τὰ σωστά μου! Ἐγὼ θὰ σὲ φέρω μίαν ἄλλην ἀδελφὴν ἀπὸ τὴν Πόλην! Ἔνα εὐμορφο κορίτσι, ἕνα ἔξυπνο, ποὺ νὰ στολίση μίαν ἡμέρα τὸ σπῆτι μας.

Ἐπειτα περιέγραψα μὲ τὰ ζωηρότερα χρώματα ὅποιον θὰ ἦτο τὸ ὄρφανόν τὸ ὁποῖον ἐμελλον νὰ τῆς φέρω καὶ πόσον πολὺ θὰ τὸ ἠγάπων.

Ὅταν ὕψωσα τὰ βλέμματά μου πρὸς αὐτὴν, εἶδον μετ' ἐκπλήξεώς μου ὅτι τὰ δάκρυά της ἔρρεον σιγαλὰ καὶ μεγάλη ἐπὶ τῶν ὠχρῶν αὐτῆς παρειῶν, ἐνῶ οἱ ταπεινωμένοι της ὀφθαλμοὶ ἐξέφραζον μίαν ἀπερίγραπτον θλίψιν!

— Ὡ! εἶπε μετ' ἀπελιτιστικῆς ἐκφράσεως· ἐνόμισα ὅτι σὺ θὰ ἀγαπήσης τὴν Κατερινιώ περισσότερο ἀπὸ τοὺς ἄλλους - ἀλλὰ ἀπατήθηκα! Ἐκεῖνο δὲν θέλουν διόλου ἀδελφὴν, καὶ σὺ θέλεις μίαν ἄλλην. Καὶ τί φταίγει τὸ φτωχό, σὰν ἔγινεν ὅπως τὸ ἐπλασεν ὁ θεός. Ἄν εἶχες μίαν ἀδελφὴν ἄσχημην καὶ μὲ ὀλίγον νοῦν, θὰ τὴν ἐβγαίζεις δι' αὐτὸ μέσα στοὺς δρόμους, γιὰ νὰ πάρῃς μίαν ἄλλην εὐμορφη καὶ γνωστικὴν;

— Ὅχι, μητέρα! Βέβαια ὄχι! ἀπήντησα ἐγώ. Μὰ ἐκείνη θὰ ἦτο παιδί σου, καθὼς καὶ ἐγώ· ἐνῶ αὐτὴ δὲν σοῦ εἶναι τίποτε - μᾶς εἶναι ὅλος διόλου ξένη.

— Ὅχι! ἀνεφώνησεν ἡ μήτηρ μου μετὰ λυγμῶν· ὄχι! δὲν εἶναι ξένο τὸ παιδί! - εἶναι δικό μου! Τὸ ἐπῆρα τριῶν μηνῶν ἀπὸ πάνω ἀπὸ τὸ λείψανο τῆς μάνας του, καὶ ὁσάκις ἔκλαιγε τοῦ ἐβαζα τὸ βυζί μου στὸ στόμα του γιὰ νὰ τὸ πλαῖνωσ, καὶ τὸ ἐτύλιξα μὲς στὰ σπάργανά σας, καὶ τὸ ἐκοίμησα μὲς στὴν κούνια σας - εἶναι δικό μου τὸ παιδί καὶ εἶναι ἀδελφὴ σας!

Μετὰ τὰς λέξεις ταύτας, τὰς ὁποίας ἐπρόφερον ἰσχυρῶς καὶ μετ' ἐπιβλητικῶν τρόπου, ὕψωσε τὴν κεφαλὴν αὐτῆς καὶ μὲ παρετήρησεν ἀσκαρδαμυκτῆ.

Ἐπερίμενε προκλητικῶς τὴν ἀπάντησίν μου. Ἄλλ' ἐγὼ δὲν ἐτόλμησα νὰ προφέρω λέξιν.

Τότε ἐχαμήλωσε πάλιν τοὺς ὀφθαλμούς καὶ ἐξηκολούθησε μὲ ἀσθενῆ φωνὴν καὶ θλιβερόν τόνον:

— Ἐί τί νὰ γίνῃ! Κ' ἐγὼ τὸ ἤθελα καλύτερο· μὰ ἡ ἁμαρτία μου, βλέπεις, δὲν ἐσώθηκεν ἀκόμη. Καὶ τὸ ἔκαμεν ὁ θεός τέτοιον, διὰ νὰ δοκιμάσῃ τὴν ὑπο-

μονή μου καὶ νὰ μὲ σχωρέσῃ. Εὐχαριστῶ σε, Κύριε!

Καὶ ταῦτα λέγουσα, ἔθηκε τὴν δεξιὰν ἐπὶ τοῦ στήθους, ὕψωσε τοὺς ὀφθαλμούς αὐτῆς, πλήρεις δακρύων, πρὸς τὸν οὐρανόν, καὶ ἔμεινεν οὕτως ἐπὶ τινὰς στιγμάς, σιγῶσα.

— Κάτι θὰ ἔχῃς στὴν καρδιά, μητέρα, εἶπον τότε μετὰ τινος δειλιάς - μὴ θυμῶνῃς!..

Καὶ λαβὼν ἐφίλησα τὴν παγεράν αὐτῆς χεῖρα, πρὸς ἐξιλέωσιν.

— Ναί! εἶπεν ἐκείνη ἀποφασιστικῶς. Ἐγὼ κάτι ἐδῶ μέσα βαρὺ, πολὺ βαρὺ, παιδί μου! Ὡς τώρα τὸ γνωρίζεις μόνον ὁ θεός καὶ ὁ πνευματικός μου. Ἐσὺ εἶσαι διαβασμένος καὶ συντοχαίνεις καμμιὰ φορὰ σὰν τὸν ἴδιο τὸν πνευματικὸν - καὶ καλύτερα. Σῆκω· κλείσε τὴ θύρα, καὶ κάτσε νὰ σὲ τὸ πῶ - ἴσως μὲ παρηγορήσῃς ὀλίγον, ἴσως μὲ λυπηθῆς καὶ ἀγάπησῃς τὸ Κατερινιώ, σὰν νάταν ἀδελφὴ σου.

Οἱ λόγοι οὗτοι, καὶ ὁ τρόπος μὲ τὸν ὁποῖον τοὺς ἐπρόφερον, ἐνέβαλον τὴν καρδίαν μου εἰς μεγάλην ταραχήν. Τί εἶχε νὰ μ' ἐμπιστευθῇ ἡ μήτηρ μου χωριστὰ ἀπὸ τοὺς ἀδελφούς μου; Ὅλας τὰς κατὰ τὴν ἀπουσίαν μου δυστυχίας της μοὶ τὰς εἶχεν ἀφηγηθῆ. Ὅλον τὸν προτοῦ της βίον τὸν ἐγνώριζον ὡς ἀν παραμύθι. Τί ἦτο, λοιπόν, αὐτὸ ποὺ μᾶς ἀπέκρυπτε μέχρι τοῦδε; ποῦ δὲν ἐτόλμησε νὰ φανερώσῃ εἰς κανένα, πλὴν τοῦ θεοῦ καὶ τοῦ πνευματικοῦ της;

Ὅταν ἐπανῆλθον νὰ καθήσω πλησίον της, ἔτρεμον τὰ γόνατά μου ἐξ ἀορίστου ἀλλ' ἰσχυροῦ τινος φόβου.

Ἡ μήτηρ μου ἐκρέμασε τὴν κεφαλὴν, ὡς κατάδικος, ὅστις ἴσταται ἐνώπιον τοῦ κριτοῦ του, μὲ τὴν συναίσθησιν τρομεροῦ τινος ἐγκλήματος.

— Τὸ θυμᾶσαι τὸ Ἀννίω μας; μὲ ἠρώτησε μετὰ τινὰς στιγμὰς πληκτικῆς σιωπῆς.

— Μάλιστα, μητέρα! Πῶς δὲν τὸ θυμοῦμαι! Ἦταν ἡ μόνη μου ἀδελφὴ, κ' ἐξεψύχησεν ἐμπρὸς στὰ μάτια μου.

— Ναί! μὲ εἶπεν, ἀναστενάζασα βαθέως· ἀλλὰ δὲν ἦτο τὸ μόνο μου κορίτσι! Ἐσὺ εἶσαι τέσσαρα χρόνια μικρότερος ἀπὸ τὸ Χρηστάκη. Ἔνα χρόνο κατόπι του ἔκαμα τὴν πρώτην μου θυγατέρα.

Ἦταν τότε κοντὰ ποῦ ἐπαντρολογετο ὁ Φώτης ὁ Μυλωνάς. Ὁ μακαρίτης ὁ πατέρας σου παράργησε τὸ γάμο τους ὥσπου ν' ἀποσαραντήσω ἐγώ, γιὰ νὰ

τοὺς στεφανώσουμε μαζί. Ἦθελε νὰ με βγάλλῃ καὶ μένα στὸν κόσμον, γιὰ νὰ χαρῶ σὰν πανδρευμένη, ἀφοῦ κορίτσι δὲν μ' ἄφηνεν ἢ γιὰγιά σου νὰ χαρῶ.

Τὸ πρῶτ' οὗς στεφανώσαμε καὶ τὸ βράδι ἦταν οἱ καλεσμένοι στὸ σπίτι τους· καὶ εἰπαίζαν τὰ βιολιά καὶ ἔτρωγεν ὁ κόσμος μέσα στὴν αὐλή, κ' ἐγύρνα ἡ κανάτα μὲ τὸ κρασί ἀπὸ χέρι σὲ χέρι. Καὶ ἔκαμεν ὁ πατέρας σου κέφι, σὰν διασκεδαστικὸς ποὺ ἦταν ὁ μακαρίτης, καὶ μ' ἔφριψε τὸ μανδύλι του, νὰ σηκωθῶ νὰ χορέψουμε. Σὰν τὸν ἐβλεπα νὰ χορεύῃ, μοῦ ἄνοιγεν ἡ καρδιά μου, καὶ, σὰν νέα ποὺ ἤμουνε, ἀγαποῦσα κ' ἐγὼ τὸ χορὸ. Κ' ἐχορέφαμε, λοιπόν· κ' ἐχορέφον καὶ οἱ ἄλλοι καταπόδι μας. Μὰ ἐμεῖς ἐχορέφαμε καὶ καλύτερα καὶ πολύτερα.

Σὰν ἐκοντέφανε τὰ μεσάνυχτα, ἐπῆρα τὸν πατέρα σου παράμερα, καὶ τὸν εἶπα:

— Ἄνδρα, ἐγὼ ἔχω παιδι στὴν κούνια, καὶ δὲν μπορῶ πιά νὰ μείνω. Τὸ παιδί πεινᾷ· ἐγὼ ἐσπάργωσα. Πῶς νὰ τὸ βυζάξω μὲς στὸν κόσμον καὶ μετ' ὁ καλὸ μου τὸ φόρεμα! Μείνε σύ, ἀν θέλῃς νὰ διασκεδάσῃς ἀκόμα· ἐγὼ θὰ πάρω τὸ μωρὸ νὰ πάγω στὸ σπίτι.

— Ἐ! καλὰ, γυναῖκα! εἶπεν ὁ σχωρεμένος, καὶ μ' ἐπαπάρισε πᾶ' στὸν ὦμο. Ἔλα, χόρεψε κι αὐτὸ τὸ χορὸ μαζί μου, καὶ ὕστερα πηγαίνουμε κ' οἱ δύο. Τὸ κρασί ἄρχισε νὰ με χτυπᾷ στὸ κεφάλι, καὶ ἀφορμὴ γυρεύω κ' ἐγὼ νὰ φύγω.

Σὰν ἐξεχορέφαμε κ' ἐκεῖνο τὸ χορὸ, ἐπῆραμε τὴ στρατά.

Ὁ γαμβρὸς ἔστειλε τὰ παιχνίδια καὶ μᾶς ἐξεπροβόδισαν ὡς τὸ μιστὸ τὸ δρόμο. Μὰ εἶχαμεν ἀκόμη πολὺ ὡς τὸ σπίτι. Γιατὶ ὁ γάμος ἔγινε στὸν Καρσί-μαχαλά. Ὁ δούλος ἐπήγαυε μπροστὰ μὲ τὸ φανάρι. Ὁ πατέρας σου ἐσῆκωνε τὸ παιδί καὶ βαστοῦσε καὶ μένα ἀπὸ τὸ χέρι.

— Κουράσθης, βλέπω, γυναῖκα!

— Ναί, Μιχαλί· κουράσθηκα.

— Ἄιντε, βάλ' ἀκόμα κομμάτι δύναμη, ὥσπου νὰ φθάσουμε στὸ σπίτι. Θὰ στρώσω τὰ στρώματα μοναχὸς μου. Ἐμετάνωισα ποὺ σ' ἔβαλα κ' ἐχόρεψες τόσο πολὺ.

— Δὲν πειράζει, ἄνδρα, τοῦ εἶπα· τὸ ἔκαμα γιὰ τὸ χατίρι σου. Αὐριο ξεκουράζομαι πάλι.

Ἔτσι ἤρθαμε στὸ σπίτι. Ἐγὼ ἐφάσκωσα κ' ἐβύζαξα τὸ παιδί, κ' ἐκεῖνος ἔστρωσε. Ὁ Χρηστάκης ἐκομᾷτο μαζί

μὲ τὴν Βενετιά, ποὺ τὴν ἀφῆκα νὰ τὸν φυλάγῃ. Σὲ λίγο ἐπλαγιάσαμε καὶ μεῖς.

Ἐκεῖ μέσα στὸν ὕπνο μου, μ' ἐφάνηκε πῶς ἔκλαψε τὸ παιδί. («Τὸ καημένο», εἶπα, «δὲν ἔφαγε σήμερα χορταστικόν»). Καὶ ἀκούμβησα τὴν κούνια του νὰ τὸ βυζάξω. Μὰ ἤμουν πολὺ κουρασμένη καὶ δὲν μποροῦσα νὰ κρατηθῶ. Τὸ ἔβγαλα, λοιπόν, καὶ τὸ ἔβαλα κοντά μου, μὲς στὸ στρώμα, καὶ τοῦ ἔδωσα τὴ ρῶγα στὸ στόμα του. Ἐκεῖ μὲ ξαναπῆρεν ὁ ὕπνος.

Δὲν ἤξεύρω πόσῃν ὥρᾳ ἤθελεν ὡς τὸ πουρνό. Μὰ σὰν ἐνιωσα νὰ χαράξῃ, «ἄς τὸ βάλω», εἶπα, «τὸ παιδί στὸν τόπο του».

Μὰ κεῖ ποὺ πῆγα νὰ τὸ σηκώσω, τί νὰ διῶ! Τὸ παιδί δὲν ἐσάλυε!

Ἐζύπνησα τὸν πατέρα σου· τὸ ξεφασκίωσαμε, τὸ ζεστάσαμε, τοῦ ἐτρίψαμε τὸ μυτούδι του - τίποτε!

Ἦταν ἀπεθαιμένο!

— Τὸ πλάκωσες, γυναῖκα, τὸ παιδί μου! εἶπεν ὁ πατέρας σου, καὶ τὸν ἐπῆραν τὰ δάκρυα.

Τότε ἄρχισα ἐγὼ νὰ κλαίγω στὰ δυνατά, καὶ νὰ ξεφωνίζω. Μὰ ὁ πατέρας σου ἔβαλε τὸ χέρι του στὸ στόμα μου καὶ «—Σοῦς!» μεῖ εἶπε. «Τὶ φωνάζεις ἔτσι, βρὲ βόδι!» (αὐτὸ μετ' εἶπε - θεὸς σχωρέσ' τονε! Τρία χρόνια εἶχαμε πανδρευμένοι κακὸ λόγο δὲν με εἶπε - κ' ἐκεῖνη τὴ στιγμή μετ' εἶπε!) («Ἐ; Τὶ φωνάζεις ἔτσι;.. Θέλεις νὰ ξεσηκώσῃς τὴ γειτονιά, νὰ πῆ ὁ κόσμος πῶς ἐμέθυσε καὶ πλάκωσες τὸ παιδί σου;»)

Καὶ εἶχε δίκιο, ποὺ ν' ἀγιάσουν τὰ χρώματα ποὺ κοίτεται! Γιατὶ, ἀν τὸ μάθαινε ὁ κόσμος, ἔπρεπε νὰ σχίσω τὴ γῆ νὰ ἔμβω μέσα ἀπὸ τὸ κακὸ μου.

Ἄλλὰ τί τὰ θέλεις! Ἡ ἀμαρτία εἶναι ἀμαρτία.

Σὰν τὸ ἐθάψαμε τὸ παιδί, κ' ἐγυρίσαμεν ἀπὸ τὴν ἐκκλησία, τότε ἄρχισε τὸ θρῆνος τὸ μεγάλο. Τότε πιά δὲν ἐκλαίγα κρυφά. «Εἶσαι νέα, καὶ θὰ κάμῃς κι ἄλλα», μ' ἔλεγαν. Ὡστόσο ὁ καιρὸς περνοῦσε καὶ ὁ θεὸς δὲν μᾶς ἔδιδε τίποτε. «Νά!» ἔλεγα μέσα μου· «ὁ θεὸς με τιμωρεῖ, γιατί δὲν ἐστάθηκα ἄξια νὰ προφυλάξω τὸ παιδί ποὺ μ' ἔδωκε!» Καὶ ἐντρεπόμενα τὸν κόσμον, καὶ ἐφοβούμην τὸν πατέρα σου. Γιατὶ κ' ἐκεῖνος, ὅλο τὸν πρῶτο χρόνο ἔκαμεν τάχα τὸν ἀλύπητο, καὶ μ' ἐπαρηγοροῦσε, γιὰ νὰ μὲ δώσῃ θάρρος. Ὑστερα ὁ μὲς ἄρχισε νὰ γίνεται σιγανὸς καὶ συλλογισμένος.

Τρία χρόνια ἐπέρασαν χωρὶς νὰ φάγω ψωμί νὰ πάγη στὴν καρδιά μου. Στὰ τρία χρόνια κ' ὕστερα γεννήθηκε ἐσύ — ἦταν οἱ πολλὲς οἱ χάρες πού ἐπήγα.

Σὰν ἐγεννήθηκες ἐσύ ἐκατάκατσεν ἡ καρδιά μου — μὰ δὲν ἡμέρεψε.

Ὁ πατέρας σου σὲ ἤθελε κορίτσι καὶ μὴν ἡμέρα μὲ τὸ εἶπε:

— Κι αὐτό, καλῶς μᾶς ὤρισε, Δεσποινιώ· μὰ γὼ τὸ ἤθελα κορίτσι.

Ὅταν ἐπῆγεν ἡ γιαγιά σου στὸν Ἅγιοντάφο, ἔστειλα δώδεκα πουκάμισα καὶ τρία κωσταντινάτα, γιὰ νὰ μὲ βγάλῃ ἕνα σχωροχάρτι. Καὶ — διές, ἐσύ! — ἴσα-ἴσα ἐκείνο τὸ μῆνα, πού ἐγύρισεν ἡ γιαγιά σου ἀπὸ τῆ Γερουσαλί, μὲ τὸ σχωροχάρτι, ἐκείνο τὸ μῆνα ἐκακοψυχοῦσα τὴν Ἄννιῶ!

Κάθε λίγο καὶ λιγάκι ἐφώναζα τὴ μαμίτσα: «— Ἐλα δά, κυρά, νὰ διοῦμε — κορίτσι εἶναι;» «— Ναί, θυγατέρα», ἔλεγεν ἡ μαμή· «κορίτσι — δὲ βλέπεις; Δὲ σὲ χωροῦν τὰ ρούχα σου!» Καὶ νὰ πιάχαρά ἐγὼ, σὰν τὸ ἄκουγα.

Σὰν ἐγεννήθηκε τὸ παιδί καὶ βγήκεν ἀληθινὰ κορίτσι, τότε πιά ἤρθεν ἡ καρδιά στὸν τόπο τῆς. Τὸ ὀνομάσαμεν Ἄννιῶ, τὸ ἴδιο τὸ ὄνομα πού εἶχε τὸ σχωρεμένο, γιὰ νὰ μὴ ποραίνεται πὼς μᾶς λήπει κανεὶς ἀπὸ τὸ σπῆτι. «Εὐχαριστῶ σε, θεέ μου!» ἔλεγα νύχτα καὶ μέρα. «Εὐχαριστῶ σε, ἡ ἁμαρτωλή, πού ἐσῆκωσες τὴν ἐντροπή καὶ ἐξάλειψες τὴν ἁμαρτία μου!»

Καὶ εἶχαμε πιά τὴν Ἄννιῶ σὰν τὰ μάτια μας. Καὶ ἐζούλευε ἐσύ, καὶ ἔγινες τοῦ θανατᾶ ἀπὸ τῆ ζούλευα σου. Ὁ πατέρας σου σὲ ἔλεγε τὸ ἀδικημένο του, γιὰτι σ' ἀπόκοψα πολὺ ναρῖς, καὶ μ' ἐμάλωνα καμιμιά φορὰ γιὰτι σὲ παραμελοῦσα. Κ' ἐμένα ἡ καρδιά μου ἐράγιζε, σὰν σ' ἔβλεπα νὰ χαλᾶς. Μὰ ἔλα πού δὲν ἐμποροῦσα ν' ἀφήσω τὴν Ἄννιῶ ἀπὸ τὰ χέρια μου! Ἐφοβομένη πὼς κάθε στιγμή μπορεῖ νὰ τῆς συμβῆ τίποτε. Καὶ ὁ πατέρας σου, ὁ μακαρτήτης, ὅσῳ καὶ ἂν μάλωνε κ' ἐκείνος, τὴν ἤθελε πιά νὰ μὴ στάξῃ καὶ τὴν βρέξῃ!

Μὰ ἐκείνο, τὸ εὐλογημένο, ὅσο περισσότερα χάδια, τόσο ὀλιγότερη νύγια... Ἐλεγε πὼς ἐμετάνοιωσεν ὁ θεὸς γιὰτι μᾶς τὸ ἔδωκε. Ἐσεῖς ἤσασθε κόκκινα — κόκκινα καὶ ζωηρὰ καὶ σερπετᾶ· ἐκείνο, ἤσῳ καὶ σιγανὰ καὶ ἀρωστιάριχο! Ὅταν τὸ ἔβλεπα ἔτσι χλωμὸ-χλωμὸ, μοῦ ἤρχετο εἰς τὸν νοῦ μου τὸ πεθαμένο, καὶ ἡ ἰδέα πὼς ἐγὼ τὸ ἐθανάτωσα ἄρ-

χισε νὰ ξανακυριεύῃ μέσα μου. Ὅσπου μὴν ἡμέρα ἀπέθανε καὶ τὸ δεύτερο!

Ὅποιοι δὲν τὸ ἐδοκίμασε μοναχὸς του, παιδί μου, δὲν ξεύρει τί πικρὸ ποτήρι ἦταν ἐκείνο. Ἐλπίδα νὰ κάνω ἄλλο κορίτσι δὲν ἦταν πλέον. Ὁ πατέρας σου εἶχε ἀποθάνῃ. Ἄν δὲν εὑρίσκετο ἕνας γονιὸς νὰ μὲ χαρίσῃ τὸ κορίτσι του, ἤθελα πάρω τὰ βουνὰ νὰ φύγω.

Ἀλήθεια πού δὲν ἐβγήκε καλόγνωμο. Μὰ ὅσο τὸ εἶχα καὶ τὸ κῆδενα καὶ τὸ κανάκευα, θαρροῦσα πὼς τὸ εἶχα δικό μου, καὶ ξεχοῦσα κείνο πόχασα, κ' ἡμέρανα τὴ συνειδησὴ μου.

Καθὼς τὸ λέγει ὁ λόγος, ξένο παιδί νὰ παίδεψῃ. Μὰ γιὰ μένα, ἡ παίδεψη αὐτὴ εἶναι παρηγοριά κ' ἐλαφροσύνη. Γιὰτι ὅσο περισσότερο τυραννηθῶ καὶ χολοσκάσω, τόσο λιγότερο θὰ μὲ πιάξῃ ὁ θεὸς γιὰ τὸ παιδί πού πλάκωσα. Γι' αὐτό — νάχῃς τὴν εὐχὴ μου! — μὴ μὲ γυρεῦς νὰ διώξω τώρα τὴν Κατερινιώ, γιὰ νὰ πάρω ἕνα παιδί καλόγνωμο καὶ προκομμένο.

— Ὅχι, ὄχι, μητέρα! ἀνεκράξω διακόψας αὐτὴν ἀκρατήτως. Δὲν γυρεῖω τίποτε. Ὅστερα ἀπ' ὅσα μ' ἀφηγήθῃς, σὲ ζητῶ συγχώρηση διὰ τὴν ἀσπλαγγνίαν μου. Σὲ ὑπόσχομαι ν' ἀγαπῶ τὸ Κατερινιώ σὰν τὴν ἀδελφὴ μου καὶ νὰ μὴ τῆς εἶπω τίποτε πλέον, τίποτε δυσάρεστον.

— Ἐτσι νάχῃς τὴν εὐχὴ τοῦ Χριστοῦ καὶ τῆς Παναγίας! εἶπεν ἡ μήτηρ μου, ἀναπνεύσασα. Γιὰτι, βλέπεις, τὸ πόνεσε ἡ καρδιά μου τὸ πολλακαμμένο, καὶ δὲν θέλω νὰ τὸ κακολογοῦνε. Ξέρω κ' ἐγὼ μαθές; Τῆς τύχῃς ἦτανε; Τοῦ θεοῦ ἦτανε; Ὅσο κακὴ καὶ ἀνεπιδέξια πού εἶναι — τὴν πῆρα στὸ λαϊμὸ μου, ἐτελειώσε!

Ἡ ἐκμυστήρευσις αὐτὴ ἔκαμε βαθυτάτην ἐπ' ἐμοῦ ἐντύπωσιν. Τώρα μοῦ ἠνοιγῆσαν οἱ ὀφθαλμοὶ καὶ ἐκατάλαβα πολλὰς πράξεις τῆς μητρός μου, αἱ ὁποῖαι τότε μὲν ἐφαίνοντο ὡς δεισιδαιμονία, τότε δὲ ὡς αὐτόχρημα μονομανίας ἀποτελέσματα. Τὸ φοβερόν ἐκείνο δυστύχημα ἐπῆρεασε τὸσον πολὺ τὸν βίον τῆς ὄλον, ὅσῳ μᾶλλον ἀπλῆ καὶ ἐνάρετος καὶ θεοφοβομένη ἦτον ἡ μήτηρ μου. Ἡ συναίσθησις τοῦ ἁμαρτήματος, ἡ ἠθικὴ ἀνάγκη τῆς ἐξαγνίσεως καὶ τὸ ἀδύνατον τῆς ἐξαγνίσεως αὐτοῦ — τί φρικτὴ καὶ ἀμείλικτος Κόλασις!.. Ἐπὶ εἰκοσιοκτὼ τώρα ἔτη βασανίζεαι ἡ τάλαινα γυνή, χωρὶς νὰ δυνηθῇ νὰ κοιμήσῃ τὸν ἔλεγγον τῆς συνειδησῆώς της, οὔτε ἐν ταῖς δυ-

στουχίαις, οὔτε ἐν ταῖς εὐτυχίαις τῆς!

Ἄφ' ἧς συγμῆς ἔμαθον τὴν θλιβεράν τῆς ἱστορίαν, συνεκέντρωσα ὀλίγη μου τὴν προσοχὴν εἰς τὸ πῶς ν' ἀνακουφίσω τὴν καρδίαν τῆς, προσπαθῶν νὰ παραστήσω εἰς αὐτήν, ἀφ' ἑνὸς μὲν τὸ ἀπρομελέτητον καὶ ἀβούλητον τοῦ ἁμαρτήματος, ἀφ' ἑτέρου δὲ τὴν ἄκραν τοῦ θεοῦ εὐσπλαγγνίαν, τὴν δικαιοσύνην αὐτοῦ, ἥτις δὲν ἀνταποδίδει ἴσα ἀντὶ ἴσων, ἀλλὰ κρίνει κατὰ τοὺς διαλογισμούς καὶ τὰς προθέσεις μας. Καὶ ὑπῆρξε καιρὸς καθ' ὃν ἐπίστευον, ὅτι αἱ προσπάθειαι μου δὲν ἔμειναν ἀνεπιτυχεῖς.

Ἐν τούτοις, ὅταν, μετὰ δύο ἐτῶν νέαν ἀπουσίαν, ἦλθεν ἡ μήτηρ μου νὰ με ἰδῇ ἐν Κωνσταντινουπόλει, ἐθεώρησα καλὸν νὰ κάμω ὑπὲρ αὐτῆς κάτι τι ἐπιβλητικώτερον :

Ἐξενιζόμενη τότε ἐν τῷ περιφανέστερῳ τῆς Πόλεως οἴκῳ, ἐν ᾧ ἔσχον ἀφορμὴν νὰ γνωρισθῶ μὲ τὸν Πατριάρχην Ἰωακείμ τὸν Β'.

Ἐνῶ μίαν ἡμέραν συνεβαδίζομεν μόνοι, ὑπὸ τὰς ἀμφιλαφεῖς τοῦ κήπου σκιάς, τῷ ἐξέθηκα τὴν ἱστορίαν κ' ἐπεκαλέσθην τὴν ἐπικουρίαν του. Τὸ ὕψιστον αὐτοῦ ἀξίωμα, τὸ ἐξαιρετικὸν κύρος μεθ' οὗ περιβάλλεται πᾶσα θρησκευτικὴ του ρήτρα, ἔμελλεν, ἀναμφιβόλως, νὰ ἐμπνεύσῃ εἰς τὴν μητέρα μου τὴν πεποίθησιν τῆς ἀφέσεως τοῦ κρίματός τῆς.

Ὁ ἀείμνηστος ἐκεῖνος γέραν, ἐπαινέσας τὸν περὶ τὰ θρησκευτικὰ ζῆλον μου, μοὶ ὑπεσχέθη τὴν πρόθυμον σύμπραξίν του.

Ὅτω λοιπόν, ὠδήγησα μετ' ὀλίγον τὴν μητέρα μου εἰς τὸ Πατριαρχεῖον,

διὰ νὰ ἐξομολογηθῇ εἰς τὴν Παναγιότητά του.

Ἡ ἐξομολόγησις διήρκεσε πολλὴν ὥραν, καὶ ἐκ τῶν νευμάτων καὶ ἐκ τῶν ρημάτων τοῦ Πατριάρχου ἐνόησα ὅτι ἐχρειάσθη νὰ διαθέσῃ ὀλίγη τὴν δύναμιν τῆς ἀπλῆς καὶ εὐλήπτου ρητορικῆς του ὅπως ἐπιφέρῃ τὸ ποθητὸν ἀποτέλεσμα.

Ἡ χαρὰ μου ἦτον ἀπερίγραπτος. Ἡ μήτηρ μου ἀπεχαιρέτησε τὸν γεραρὸν Ποιμενάρχην μετ' ἐλικρινοῦς εὐγνωμοσύνης, καὶ ἐξῆλθε τῶν Πατριαρχείων τόσον εὐχαριστημένη, τόσον ἐλαφρά, ὡς ἐὰν ἦρηθ ἀπὸ τῆς καρδίας αὐτῆς μία μεγάλη μολόπετρα.

Ὅταν ἐφθάσαμεν εἰς τὸ κατάλυμά τῆς, ἐξήγαγεν ἐκ τοῦ κόλπου τῆς ἕνα σταυρὸν, δῶρον τῆς Παναγιότητός του, τὸν ἐφίλησε καὶ ἤρχισε νὰ τὸν περιεργάζεται βυθιζομένη ὀλίγον κατ' ὀλίγον εἰς σκέψεις.

— Καλὸς ἄνθρωπος, τῇ εἶπον, αὐτὸς ὁ Πατριάρχης - ὀρίστε;.. Τώρα πιά πιστεύω ὅτι ἦλθεν ἡ καρδιά σου στὸν τόπον τῆς...

Ἡ μήτηρ μου δὲν ἀπεκρίθη.

— Δὲν λέγεις τίποτε, μητέρα; τὴν ἠρώτησα μετὰ τινος διαταγμοῦ.

— Τί νὰ σέ πῶ, παιδί μου! ἀπήντησε τότε, σύννους καθὼς ἦτον ὁ Πατριάρχης εἶναι σοφὸς καὶ ἅγιος ἄνθρωπος. Γνωρίζει ὅλες τὰς βουλὰς καὶ τὰ θελήματα τοῦ θεοῦ, καὶ συγχωρᾷ τὰς ἁμαρτίας ὅλου τοῦ κόσμου. Μά... - τί νὰ σέ πῶ! Εἶναι καλόγερος! Δὲν ἔκαμε παιδιὰ - γιὰ νὰ μπορῇ νὰ γνωρίσῃ τί πράγμα εἶναι τὸ νὰ σκατώσῃ κανεὶς τὸ ἴδιο τὸ παιδί του!

Οἱ ὀφθαλμοὶ τῆς ἐπληρώθησαν δακρύων καὶ ἐγὼ ἐσιώπησα.

Π Ε Τ Ρ Ο Σ Κ Α Ζ Α Ζ Η Σ

Πεζὴ ὄνειροπόληση

Κυρά μου θὰ σὲ φώναζα. "Ἐνα σπίτι
 θὰ βρῖσκαμε στὶς φτωχογειτονιές.
 Κακοντυμένη, μὲ κανένα τσίτι,
 τὴ μέρα θὰ κινήγαες τὶς δουλειές.
 Σὰ βράδιαζε θὰ κάθοσουν στὴν πόρτα,
 μιὰν ἔγνοια σου γιὰ μὲ - πότε θαρθῶ
 τὴν ἄλλη - στὴν κουζίνα δπου τὰ χόρτα
 θὰ βράζαν γιὰ τ' ἀπλό μας δειλινό.
 Καὶ μένα θὰ μὲ κράταγαν οἱ φίλοι
 καὶ θάρχομον ἀργὰ καὶ ντροπαλός,
 θὰ παίδευα στὰ χέρια τὸ μαντίλι
 καὶ θὰ μὲ παίδευε ὁ μετανοιωμός.
 Μὰ σὸ θὰ μ' εἶχες κιόλα συχωρῆσει,
 ἄς κρύωσε κι ἀποπάνω τὸ φαί,
 κ' ἐγώ, πὼς κρύο, θὰ σοῦ ἔλεγα, μ' ἄρέσει
 καὶ φτάνει νὰ σὲ βλέπω γελαστή.
 Θάχαμε στὶς καρδιές μας καλοκαίρι
 κι ἄς ἦταν κρύο τὸ σπίτι κι ἀδειανό,
 θάφτανε νὰ σοῦ χάιδευα τὸ χέρι
 γιὰ νὰ βρεθῶ στὸν ἔβρομο οὐρανό.
 Κυρά μου θὰ σὲ φώναζα. Μιὰ γλύκα
 θάηταν ὁ κόσμος κ' εὐκολὴ ἡ ζωή.
 Μ' ἄχ! ζήτησα πολλὰ καὶ δὲν τὰ βοήκα
 καὶ τώρα μοῦ ἐκουράστη ἡ προσμονή.

Σονέττο

Ἦρθες ἀργὰ καὶ τίποτα δὲν ἔχω νὰ σοῦ δώσω.
 Σπατάλησα τὸ πλοῦτος μου κ' εἶμαι πολὺ φτωχός,
 κι οὔτε μπορῶ ἀπὸ τὴ βαρειά μου μοῖρα νὰ γλυτώσω
 νάχω καρδιὰ ταξιδευτὴ καὶ νάμαι ναυαγός!
 Ἦρθες ἀργὰ καὶ μοναχὰ τὸ χέρι νὰ σ' ἀπλώσω
 μοῦ μένει - κι ὁ ἀνημέρωτος τοῦ πόθου σου καημός.
 Πιὰ δὲ βολεῖ τὴ νύχτα μου στὸ φῶς σου νὰ σιμάσω,
 κοντὰ σου θάειμαι σὰν κοντὰ στὴ νιότη ὁ μαρασμός.
 Κ' εἶναι περὶ φανὴ ἡ καρδιὰ νὰ θέλῃ παρηγόριες.
 Πάνω στὸ δρόμο ποὺ τραβῶ δὲν εἶμαι μοναχός :
 ἡ φτώχεια μου κ' ἡ θύμησι ποτὲ δὲν πᾶνε χώριες
 κὶ ἀπ' τὸν παλιό μου θησαυρὸ μοῦ μένει ὁ σαρκασμός.
 Ἄν σ' εἶχα βρῆ σ' ἄλλον καιρὸ... Μὰ τώρα πούχεις φτάσει,
 σένα ἡ ζωὴ σ' ἔχει ἀγκαλιὰ κ' ἐμὲ μ' ἔχει ξεχάσει.

Χ Α Ρ Ι Δ Α Ο Σ Γ . Σ Α Κ Ε Δ Λ Α Ρ Ι Α Δ Η Σ

Ὁ Λορέντσος Μαβίλης,

ἕνας κριτικός του, κ' ἡ Ἀκαδημία Ἀθηνῶν

Α'

«Ταῦτα ὑπὲρ τὸ ἰσὸν καὶ τὸ φεῖ καὶ ὑπὲρ πᾶσαν
πραγμικὴν φάνησιν καὶ σχετλιασμόν.» (Εὐρηναίος)

Πολὺν καιρὸ περιμένε ἡ Ἀκαδημία Ἀθηνῶν νὰ ὑποβάλλῃ κανεὶς ἀνέκδοτη μελέτη γιὰ τὸν Μαβίλη, σύμφωνα μὲ τὸ βραβεῖο Ἐμμανουὴλ Ροῦδη, ποῦ πρὶν ἀπὸ χρόνια ἄρκετὰ τὸ εἶχε προκηρύξει.

Κανένας δὲν ἀποτολμοῦσε νὰ καταπιστῆ μὲ μιὰ τόσο κοπιαστικὴ ἐργασία, ποῦ ἡ ἀμφίβολη ἐπιτυχία της γιὰ μόνον ὄφελος θὰ τοῦ ἔφερνε, μαζὶ μὲ χίλιες πεντακόσιες δραχμές, καὶ μιὰ κάθε ἄλλο παρὰ σταθερὴ καὶ σίγουρη φήμη καὶ τιμὴ.

Μικρὰ τυχαίνει νάσαι καὶ τὰ χρηματικὰ βραβεῖα τῆς Ἀκαδημίας Γκογκοῦρ· μὰ τ' ὄνομα τοῦ βραβευμένου της διαλαλεῖται ἀμέσως δλοῦθε, μ' ἀποτέλεσμα τὴν τεράστια κυκλοφορία τοῦ βιβλίου του καὶ τὰ σημαντικὰ, γι' αὐτὸ τὸ λόγο, χρηματικὰ του κέρδη.

Ὁ διαλεχτὸς ὁμοῦ τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν, ἂν θελήσῃ νὰ φέρῃ στὸ φῶς τῆς δημοσιότητος τὴν τιμημένη μ' ἕνα τέτοιο ἔπαθλο μελέτη, θὰ ἔρδεψῃ πολὺ περισσότερα ἀπ' ὅ, τι θὰ κερδίσῃ ἀπ' αὐτὸ τὸ βραβεῖο, λιγιστοὶ ἀκόμα εἰδικοί θὰ προσέξουν τὴν ἐργασία, καὶ στὰ πῖθ πολλὰ της ἀντίτυπα μονάχα ὁ ἄνεμος θὰ τοὺς γυρίσῃ τὰ φύλλα, ἐκεῖ στὰ καρροτσάκια τῶν ὑπαίθριων βιβλιοπωλῶν, ὅπου σίγουρα μιὰ μέρα θὰ καταλήξουν.

Θ' ἄξιζαν λοιπὸν τὸν κάθε μας ἔπαινο, ἔστω καὶ γι' αὐτὸ τους μονάχα τὸ θάρρος, οἱ δυὸ τολμηροὶ ἐρευνητὲς ποῦ ἔστειλαν τίς σχετικὰς μελέτας τους στὴν Ἀκαδημία Ἀθηνῶν, καὶ ἰδιαιτέρως ὁ διδάκτωρ τῆς Φιλοσοφικῆς Σχολῆς τοῦ Μπουμπουλίδης, ποῦ πῆρε καὶ τὸ βραβεῖο.

Αὐτῆ τοῦ ἔργασια, ποῦ ἀρχικὰ δημοσιεύτηκε στὸ περιοδικὸ «Ἑλληνικὴ Δημοιοργία»¹ καὶ κατόπιν ἔνακτοπώθηκε καὶ σὲ ξεχωριστὸ βιβλίον², βραβεύτηκε μὲ τὸ ἀκόλουθο δικαιολογητικὸν (BM 7) : «Ἡ μελέτη αὕτη διακρίνεται γιὰ τὴν ἀντικειμενικότητα, ἐπιστημονι-

κὴν κατάταξιν τῆς ὕλης, ἐπιμέλειαν τῆς ἐρεύνης, τὸν πλοῦτον καὶ τὴν καλὴν χρῆσιν τῶν πηγῶν.»

Καμμιά δὲν ἔχουμε πληροφορία, ἂν γιὰ τὴν κρίση τῆς βραβευμένης αὐτῆς ποιολέτης σχηματίστηκε ἐπιτροπὴ, ποῖοι ἀπὸ τοὺς κ.κ. ἀκαδημαϊκοὺς τὴν ἀποτελοῦσαν καὶ ποῖός ἦταν ὁ εἰσηγητῆς³. Σὲ παλιότερους ὁμοῦ καιροὺς, ὅταν προκηρῦσσονταν παρόμοια διαγωνίσματα, ἡ ἔκθεσις γιὰ τὴν κρίση ὄσον συγγραμμάτων ὑποβάλλονταν ἐδιαβάζετο στὴ μεγάλη αἴθουσα τοῦ Πανεπιστημίου, καὶ κατόπιν ἐδημοσιεύετο σ' ἰδιαιτέρω φυλλάδιον⁴ ἢ ἐτυπώνετο μαζὶ μὲ τὴ δημοσίευση τῆς βραβευμένης πραγματείας⁵.

1. Ἑλλ. Δημ. 12 (1953) 55 - 60, 115 - 120, 184 - 188, 245 - 250, 311 - 316, 365 - 371, 435 - 441, 502 - 508, 560 - 570, 635 - 637 καὶ 13 (1954) 114 - 117.

2. Ἐπαντασιακὴ Βιβλιοθήκη. Κείμενα καὶ ἔρευνα. Ἀρ. 3. Φαίδωνος Κ. Μπουμπουλίδου : Λορέντσος Μαβίλης 1860-1912. Ἀθήνα, 1954. 8ο, σελ. 78. Στὴ βιβλιογραφία ταύτηθ θὰ σημειώνεται βραχυλογικῶς BM. Ἐπίσης ΕΓ : Α. Μαβίλη, Τὰ Ἔργα, ἡ πρῶτη ἔκδοσις Γραμμάτων Ἀλεξανδρείας, 1915.

3. Στὸ σχετικὸν ἀπόσπασμα ἀπὸ τὴν ἔκθεσις γιὰ τὴν βράβευσιν αὐτῆς τῆς ἐργασίας, βλέπομεν (BM 8 π.) : «Ἐκ τῆς ἐκθέσεως τοῦ Γενικοῦ Γραμματέως τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν κ. Δημητρίου Μπαλδουνοῦ τῆς 24ης Μαρτίου 1953». Ἀδύνατο ὁμοῦ νὰ πιστένῃ κανεὶς πῶς καὶ ὁ εἰσηγητῆς τῆς ἐπιτροπῆς (ἂν σχηματίστηκε τέτοια) ἦταν ὁ κ. Μπαλδωνός, ποῦ τὸν χαρακτηρίζει κρίση καὶ σοφία ἐξαιρετικὴ σὲ ὅσα ἐγὼ γράφει ἀκόμα καὶ γιὰ τὴ νεοελληνικὴ καὶ φιλολογία.

4. Τὸ σαστὸν εἶναι νὰ δημοσιεύεται καὶ ἡ ἔκθεσις τῶν κριτῶν, καθὼς καὶ ἡ μελέτη ποῦ πᾶρειν τὸ βραβεῖο. Καθὼς ἀκριβολογημένα παρατηρεῖ ὁ Ἄγγελος Βλάχος, πλὴν ἂν δημοσίωσιν ἀγῶνι βραβευόμενον ἔργον καθίσταται δημόσιον κτήμα, ὑποπίπτειν εἰς τὴν κρίσιν τοῦ κοινού, δικαιουμένου νὰ μάθῃ ὅποιον τὸ βραβεύθῃ, ὅποια ἢ ἐστ' αὐτοῦ κρίσις τῶν ἀγνωστικῶν καὶ ὁποῖος ὁ τὴν ἀξίαν του μετρήσας πῆγξ. » (Τὸ δημοτικὸν Ἔγγραφο, πραγματεία Ἀγγέλου Σ. Βλάχου, βραβευθεῖσα ἐν τῷ Ροδοκανακίῳ φιλολογικῷ διαγωνισμῷ τοῦ 1865. Ἀθ. 1866, σ. β').

5. Μερικοὶ μάλιστα ἀπὸ τοὺς τότε βραβευόμενους, δημοσιεύοντας στὸ συγγραμμά τους καὶ τὴν κρίση τῆς ἐπιτροπῆς, ἀπαντοῦσαν στὰ ἐπικριτικὰ της σημεία μὲ

Δέν ὑπῆρχε τότε Ἀκαδημία, κ' ἔτσι τὴν κρίση τῶν συγγραμμάτων τὴν ἀναλάμβαναν, μ' ἕναν ἔλεγο αὐστηρότατο καὶ ἐξονηχιστικό, καθηγητὲς τοῦ Πανεπιστημίου, προικισμένοι μὲ πολυμάθεια καὶ κρίση δυνατὴ, ἐξαιρετικὰ εὐσυνείδητοι, καὶ ποὺ πάνω ἀπ' ὅλα κάτεχαν γερὰ ἑλληνικά, κ' ἄς χαρακτηρίζωνται τώρα γιὰ τυποδεμένοι, σχολαστικοὶ καὶ πνευματικὰ ἀρτηριοσκληρωμένοι, ἀπὸ μερικούς μας ἀλαφροσυνείδητους «λογίους», ποὺ μιλοῦν ἀκόμα γι' αὐτοὺς μὲ περιφρόνηση ἢ καὶ εἰρωνεία - τὸ εὐκόλο αὐτὸ καταπύγιο ἀνθρώπων ποὺ ἀποφεύγουν μιὰ ἔστω καὶ πρόχειρη ἔρευνα τῆς ἐργασίας, καθὼς καὶ τῆς ἐποχῆς, τῶν τιμημένων αὐτῶν διδασκάλων.

Ἄν καὶ καμμιὰ, μ' ὅλα ταῦτα, εἰσήγηση δὲν ὑπάρχει γι' αὐτὴν τὴν ἐργασία, ὅμως ἡ ἴδια τοῦτη, μὲ τὴν πρώτη ματιὰ καὶ τοῦ πιὸ ἀκατατόπιστου ἀναγνώστη, μοναχῆ τῆς μιλάει γιὰ τίς τόσες καὶ τόσες ποὺ βρίσκονται ἐκεῖ ὄχι μόνο ἀνακρίβειες, προχειρολογίες καὶ κουραστικές κ' ἀσυνάρτητες βαττολογίες, μὰ πάνω ἀπ' ὅλα γιὰ τίς τρομαχτικές ἀσυνταξίες κ' ἀκυρολογίες, τίς διανθισμένες καὶ μὲ μπόλικες ἀκόμη ἀνορθογραφίες· κ' ὅλα τούτα, ἐξ ἄλλου, μ' ἀφθονία ὑπάρχουν καὶ στὶς προηγούμενες ἐργασίες τοῦ κ. Φ. Κ. Μπουμπουλίδη *. Κι ὅπως σ' ἐκείνες, ἔτσι κ' ἐδῶ ξεδιακρίνουμε ἀμέσως κ' ἕνα ὕφος γλυκανάλατο κ' ἀνοῦσο ὀλωσδιόλου, μιὰν ἀμάθεια μπορεῖ νὰ πῆ κανεὶς ψηλαφητῆ, παρ' ὅλη τὴν ἐπίδειξη μιᾶς δανεικῆς καὶ τόσο ὑποπτης σοφίας, καὶ γενικὰ μιὰ ἔλλειψη κριτικῆς εὐθύνης, καὶ προπάντων προπαίδευσης ἐπιστημονικῆς καὶ μεθοδικῆς, ποὺ δὲν τὴν ἀναπληρῶνει κἀν ὁ ἐνθουσιασμός κ' ἀκόμα περισσότερο οὔτε ὁ μόχθος. Κοντὰ στ' ἄλλα ἐδῶ ξεχωρίζουμε καὶ μιὰ βάνουση παραχάραξη τῶν στίχων τοῦ ποιητῆ, ποὺ τὸ λιγιστὸ τοῦ ἔργο οὔτε κἀν ὀλόκληρο τὸ ἔχει διαβάσει, ἀλλὰ κ' ἀντιγραφῆς ἀπὸ ξένα κείμενα, ποὺ τὰ παρου-

σιάζει γιὰ δικὰ του τάχα, μὰ κ' ἄλλες ἀχαλίνωτες λεηλασίες ἀπὸ γνώμες τόσων ἄλλων ποὺ ἔχουν καταπιαστῆ μὲ τὸν Μαβίλη. Μᾶς ἐπιδείχνει γι' ἀνακάλυψη τοῦ ὅλες αὐτῆς τίς γνώμες (ὁ ἴδιος ὅμως καμμιὰ δὲ μᾶς λέει δικὴ του!), ποῦ, μ' ὅλα ταῦτα, πολὺ πρὶν ἀπ' αὐτὸν τίς εἶχαν ἀνακαλύψει ἐκεῖνα τὰ περιοδικὰ, ἀπ' ὅπου ἀνομολόγητα τίς ἔχει ξεσηκώσει.

Τὸ θλιβερὸ ἀποτέλεσμα ἐνὸς τέτοιας λογιῆς ἐπιστημονικοῦ ὀπλιμοῦ, παρόμοιας σχολαστικότητος, ἀγραμματοσύνης καὶ ὀλοκληρωτικῆς ἀπουσίας αἰσθητικῆς καλλιέργειας τοῦ συγγραφέα, εἶναι πὼς στὴ μελέτη αὐτῆ μᾶς παρουσιάζεται βέβαια ἕνας Μαβίλης - ὅμως quantum mutatus ab illo! Ἕνας Μαβίλης ποῦ κ' αὐτὸς δασκαλοφέρνει, ἕνας Μαβίλης ἀνδρείκελο κωμικὸ, ἀνόητος, ἀνοστος καὶ νυσταλῆς - ὁ ἀσύγκριτος αὐτὸς σμιλευτῆς τοῦ στίχου νὰ κἀν ἀσυχώρητα λάθη στὸ μέτρο, στὴν ὀμοιοκαταληξία, καὶ νὰ μαστορεῖ κἀποτε καὶ χασμαδίες, ἕνας ἀγράμματος κ' ἀνορθόγραφος καὶ τούτος, ἕνας λόγιος ἔλος, πιστὸ ἀντίγραφο πάρα πολλῶν φαειρῶν ταιριῶν μας λογιῶν, ποῦ λὲς πὼς αὐτοὺς θάγε στὸ νοῦ τοῦ ὁ Ροῦδης δταν ἔγραφε τὸ περίφημο ἐκεῖνο : «εἶχε πρὸ αὐτοῦ χάρτην, κάλαμον, μελανοδογεῖον καὶ πᾶν ὅ,τι χρειαζέται πρὸς ἐπίδειξιν τῆς ἀμαθείας του.»

Πρῶτα-πρῶτα βλέπουμε, πὼς ὅσα ποιήματα τοῦ Μαβίλη, ἢ κ' ἀποσπάσματά του, καταχωρίζονται σὲ τούτῃ τῇ μελέτῃ, ὅλα τοὺς τὰ παραμορφῶναι ἀνελέγητα ὁ συγγραφέας, συνεπαρμένος καθὼς φαίνεται καὶ τούτος ἀπὸ τὸν δαιμόνα τῆς καταστροφῆς τῶν λογοτεχνικῶν μας μνημείων, καὶ τόσο συχνὰ παρατηροῦμε τελευταῖα καὶ σ' ἀρκετῆς ἄλλες ἐκδόσεις μὲ ἀναδημοσιεύματα τῶν ἔργων ὀνομαστῶν μας ποιητῶν ἢ πεζογράφων. Καὶ μὲ τέτοιον ἀφανισμό ποὺ γίνεται στοὺς λιγιστοὺς σχετικὰ στίχους τοὺς ὀπίους παραθέτει, φαντάζεται κανεὶς ποῖα θάταν ἡ κατάντη, ἄν, ἄς ποῦμε, ἀναλάμβανε τὴν ἐκδοσὴ ὀλόκληρου τοῦ ἔργου τοῦ ποιητῆ!

Νὰ τώρα μερικὰ παραδείγματα :

EM23, 10-18 :

Πατρίδα σὰν τὸν ἦλο Σου, ἦλιος ἄλλοῦ δὲ
[λέμπει.
"Ἀχ! πὼς στὸ φῶς τοῦ λαχταροῦ ἢ θάλασσα
[κ' οἱ κάμποι!
Πῶς λουλουδιζοῦν τὰ βουνά, τὰ δάσ' οἱ λιχνα-
[δέες,

σθένος καὶ ἐπιχειρήματα πειστικά, ὅπως ὁ μόλις ἐνωσχροнос Νικόλαος Πολίτης, ποὺ βραβεύθηκε στὸ Ροδονακτικὸ φιλολογικὸ διαγώνισμα: Ν. Γ. Πολίτου, Μελέτη ἐπὶ τοῦ βίου τῶν νεωτέρων Ἑλλήνων. Τόμος πρῶτος (Νεοελληνικὴ μυθολογία) (Μέρος Α'), 'Αθ. 1871, σ. 18' - μγ'.

6. ΓΙΑ ΜΕΡΙΚΕΣ ΕΡΓΑΣΙΕΣ ΤΟΥ Κ. Φ. Κ. ΜΠΟΥΜΠΟΥΛΙΔΗ, βλ. τὴν ἀσθητὴ μὰ δίκαιη κριση τοῦ Ἄθου Παλίτη : Βιβλιογραφία νεοελληνικῆς φιλολογίας (1950 - 1951). Ἑλληνικά 13, 1954 410, 80, 81 445, 251 449, 282 450, 297 453, 316 484, 317 458, 333 476, 518 478, 528, 529.

7. ΓΙΑ ΛΟΓΟΝ (1) Τὸν χαρακτηρίζει συνρὰ ὁ κ. Φ. Κ. Μ. τὸν ποιητῆ! (EM 10, 21 13, 10 13, 31 14, 19 28, 32).

στέρνοντάς του θυμιάμα μυριάδες μυρωδιές!
Οι ρηματιές γελοκοπούν και μουρμουρίζ' ή
[λίμνη,
χιλίες πουλιών ήχουν φωνές, τής όμορφιάς του
[βίνοι,

κ' ή κάθε άχτιδα του σκορπά με την άναλαμπή
ζωή, χαρά και δύναμη και άγάπη, όθε κι άν
[μπή...

"Όμως, στην ΕΓ110 τó "Αχ! πώς στό φώς
του" τού 2ου στίχου τó βλέπουμε: «Πώς εις τó
φώς του» τó «Οί ρηματιές γελοκοπούν και
μουρμουρίζ' ή λίμνη» (ός στ.): «άφρολογούν
ή ρηματιές και λαχταρίζ' ή λίμνη» τó χιλίες
πουλιών ήχουν φωνές» (τά πουλιά φωνάζουν!):
«χιλίες πουλιών λαλιές ήχουν». Έπίσης, ó τε-
λευταίος στίχος ΕΓ, «χαράς, ζωή και δύναμη κ'
έλπιδα όπου κι άν μπή».

"Αφήνουμε άλλα μικρότερα σφάλματα: 1ος
στίχος: Μετά τó «Πατρίδα» κόμμα «σάν τόν
ήλιο Σου: σάν τόν ήλιο σου» μετά τó «άλμπει»
άνω τελεία. 2ος στ.: Μετά τó «οί κάμποι»
κόμμα, κι όχι θαυμαστικό. 3ος στ.: μετά τó
«δός» κόμμα και μετά τó «λαγκαδιές» κανένα
σημείο τής στίξης.

Και τó περίεργο είναι, πώς οί δύο
πρώτοι στίχοι τού ποιήματος αυτού εξα-
ναδημοσιεύονται σωστά σ' άλλο μέρος
τής μελέτης (ΕΜ62, 25-26).

Παρόμοιες μεταμορφώσεις λέξεων,
πού άνάμεσα στόν τόσο άστρορό και τε-
χνοδουλεμένο στίχο τού Μαβίλη «δια-
πρέπουν ώς έμβλάσματα εις ένδυμα γά-
μου» (ή έκφραση είναι τού Ροίδη), βρί-
σκονται κι άλλες άκόμα στην έκδοση κ'
'έτσι μ' αυτές, πολλές φορές, δέ βγαίνει
νόημα κανένα:

ΕΓ90, 20 «κι'είχε στό πλάγι του»: ΕΜ49,
37 «κι'είχε στό πλάγι του». ΕΓ144, 25 «τά
στήθια θά χαρούν τά πομένα»: ΕΜ25, 27
«στά στήθια» κ.λ. Κι άλλες μερικές, όχι και
τόσο σπουδαίες: ΕΓ 147, 10 «μαγευτικιά»: ΕΜ46, 33
«μαγευτική» θ ΕΓ 138, 28 «μελλό-
του»: ΕΜ40, 10 «μελλόταν» ΕΓ 143, 30 «θά
λάμψη»: ΕΜ39, 18 «θά λάμψει».

Μά κι óλόκληρους στίχους τούς βλέ-
πουμε άντιγραμμένους λαθεμένα:

ΈΓ158, 8 «όμοια κ' έγώ θαμπόνομαι άπό
κείνα»: ΕΜ19, 16 «όμοια και γώ θαμπώνομ'
άπό κείνα».

Οί αυθαίρετες τούτες άλλαγές έχουν
γίνει και χωρίς κανένα νοιάσιμο, άκόμα
κι άν, με τέτοιον τρόπο, χαλάει κάποτε τó

8. Στή φωτοτυπία τού χειρόγραφου τού ποιήματος
«Έλια» (ΕΓ 14) φαίνεται καθαρά πός ó ποιητής άλλα-
ξε ή λέξη «μαγευτική» (έτσι τήν ειχε γράψει στην
αρχή) σέ «μαγευτικά». Τό άντίγραφο άντό πρωτόδη-
μοσιεύτηκε στό Νομιά 10 (1912) 529, όπου σημειώ-
νται: «Από τó λείκωμα τής Μυρτιάς-Μουριάς». Στό
ίδιο λείκωμα υπάρχουν και στίχοι τού Πάλλη και τής
'Αλεξάνδρας Παπαδόπουλου [Ο Νομιάς 9(1911)163
και 266].

μ έ τ ρ ο ή ή όμοιοκαταληξία, ή κι άν
μαστορεύονται και χασμωδιές:

ΕΓ151, 7 «ή Παναγία»: ΕΜ44, 3 «ή Πα-
ναγιά». ΕΓ94, 28 «Τό μόνον όφελός μου»: ΕΜ67, 9
«Τό μόνό όφελός μου». Τού στίχου ΕΓ134, 2 «Χερούβικης χαράς χρυσός άθέρας»
ή τελευταία λέξη παραμορφώνεται ΕΜ25, 41
σέ «αίθέρας» κ' έτσι όμοιοκαταληκτεί με τήν
ίδια πάλι λέξη τού παραπάνω στίχου «νάστρα-
φτε άπό τó «Έν τούτω νίκαι» ó αίθέρας». "Ο-
μοια, ή τελευταία λέξη τού στίχου ΕΓ137, 15
«στ' άγιο φώς καιεταί σάν πεταλουδούλα» μετα-
μορφώνεται ΕΜ44, 39 σέ «πεταλούδα», κ' έτσι,
έξω άπό τó μέτρο, χαλάει και ή όμοιοκαταλη-
ξία, γιατί μ' ένα τέτοιο μεταπλάσιμό δέν ται-
ριάζει ή λέξη τούτ με τó «εροδούλα» τού πα-
ραπάνω στίχου.

Πάρα πολλές άκόμα μεταβολές έχουν
γίνει και στην όρθογραφία. Γιατί
ένώ ό ποιητής-άκολουθεί τήν ιστορική
λεγόμενη όρθογραφία (όπως δηλαδή,
άπάνω-κάτω, και ό κ. Φ.Κ.Μ.), μ' όλα
ταύτα, στην καταγραφή τών ποιημάτων
κανένα δέν ξεδιακρίνουμε σύστημα όρθο-
γραφικό, παρά μονάχα σύγχυση, μπερδε-
μα κι άκαταστασία.

Παίρνουμε για παράδειγμα μιá μο-
νάχα σελίδα, τήν ΕΜ39:

Στους στίχους 10, 11, 13, 14, 16, 18, 19,
40 βλέπουμε «θάρσει» (δύο φορές), ανά μετα-
στράφη, «νά φωτίσης», «ás λάμψει», «νά προ-
βάλει», «θά λάμψει», «θά γίνεις», «ν' άφήκη»:
ΕΓ 143, 22, 23, 25, 26, 28, 30, 31 149, 9
«θάρση» (δύο φορές), ανά μεταστράφη, «νά
φωτίσης», «ás λάμψη», «νά προβάλη», «θά λά-
μψη» (και όχι «θά λάμψει»), «θά γίνης», «ν'
άφηκη». Στην ίδια σελίδα, ΕΜ39, 10 «βη-
μένη»: ΕΓ143, 23 «βουμένη». 'Αλλού πάλι,
ΕΓ150, 8 «παντοτεινό»: ΕΜ21, 43 «παντοτι-
νό». Μά κατόπιν, ΕΜ66, 9 «παντοτεινό», όπως
δηλαδή και ό ποιητής. Έπίσης ΕΜ40, 10 «πάτο»
και ΕΜ68, 31 «πάτο», ΕΜ40, 14 «άφράτο» και
ΕΜ68, 31 «άφράτο». 'Αλλά ΕΜ40, 17 64, 19
68, 31 «γεμάτο» ΕΜ68, 31 «άφράτο» ΕΜ49, 19
«νειάτα»: ΕΓ138, 18 138, 22 138, 25 117, 15
140, 2 89, 13 «πάτο», «άφράτο», «γεμάτο»,
«άφράτο», «νειάτα». 'Ακόμα ένα μικρό δείγμα-
τολόγιο: ΕΓ101, 9 «'Ως πού 'βρόντη» ή άν-
τάρα»: ΕΜ50, 5 «ός πού» κ.λ. ΕΓ 101, 9 «ός
πού άντίπερ' άντήχησαν οί βράχοι»: ΕΜ50,
7 «ός πού» κ.λ. ΕΓ158, 12 «πού ός τάρρα»:
ΕΜ19, 20 «πού ός τάρρα». ΕΓ86, 13 «ός τά στε-
ριώτικα βουά»: ΕΜ65, 3 «ός τά» κ.λ. ΕΓ149, 4
«ός με κατάσπρα χιονία»: ΕΜ39, 35 «ός με» κ.λ.
Μά τó κομμοεταχείρισμα τού πολύπαθου
αύτου έπιρρήματος (ός), δέν περιορίζεται μονά-
χα σ' όσα ποιήματα τού Μαβίλη βρίσκονται τούτο,
παρά τó ξεδιακρίνουμε και στην άντιγραφή κά-
ποιου όχτάστιχου άπό ένα ποίημα τού Μασκορά
ΕΜ26, πού έχει παρθή άπό τήν έκδοση τού Γ.
Βαλέτα. Έσθ ό κ. Φ.Κ.Μ. στόν 5ο στίχο γρά-
φει «ός πρέπει», άντι «ός πρέπει», όπως οια-
σά τόν έχει ό Βαλέτας, άντιγράφοντας τόν άπό
τά Μικρά Ταξείδια, άδιόφορο άν κατόπιν, άλλο
στίχο αύτής τής στροφής, σύμφωνα με τήν πα-
λιά του τή συνθήκη, τόν καταχωρίσει λαθε-
μένα». "Όμως ό κ. Φ.Κ.Μ. όχι μονάχα τόν
παραπάνω στίχο άστοχημένα κι αυτός τόν άντι-

γράφει, μά κάνει ακόμα και μερικά λάθη στην αντιγραφή τούτης τῆς στροφῆς¹⁰, φορτάνοντας ἔτσι στον ἐκδοτὴ κι ἄλλα σφάλματα, σὰ νὰ μὴν τὸν ερτάναν ἐκείνα ποὺ σημείωσασι σὲ μιὰ βιβλιοκρισία τῆς ἐκδόσεως τούτης¹¹. Μά κι ἄλλοῦ ἀκόμα μᾶς παρουσιάζεται ἀνορθόγραφος ὁ ποιητής: ΕΓ134,7 «ἀγαλλίαση»: ΕΜ20,2 «ἀγαλλίασι»: ΕΓ149,15 «ἀναγαλλιάσει»: ΕΜ40,6 «ἀναγαλλιάσει»-ἦ καὶ ν' ἀγνοῖ στοιχειώδεις ὀρθογραφικούς κανόνες: ΕΓ150,6 «τό νόμο»: ΕΜ21,41 «τὸν νόμο».

Πολλές ἀκόμα λέξεις ποὺ ὁ Μαβίλης τις γράφει μὲ κεφαλαίο, ἐδῶ τις συναντᾶμε μὲ μικρό: ΕΓ94,32 «θεός»: ΕΜ67, 13 «θεός» ΕΓ126,19 «Ἐλληνοφάγου»: ΕΜ65,25 «Ἐλληνοφάγου» ΕΓ132 «Ἀγάπη»: ΕΜ42,23 «ἀγάπη» ΕΓ138,31 «Οὐρανοῦ»: ΕΜ40,23 «οὐρανοῦ» ΕΓ143,21 «Νίκης»: ΕΜ39,9 «νίκης» ΕΓ143,28 «Ἐλευτεριάς»: ΕΜ39,10 «ἐλευτεριάς». Ἄλλοτε, χωρὶς λόγο, εἶναι γραμμένες μὲ κεφαλαίο, ἐκεῖ ποὺ ὁ Μ. τις ἔχει μὲ μικρό: ΕΓ1344 «ἄπειρου»: ΕΜ25,43 «Ἀπειρου» ΕΓ134,9 «τέρας»: ΕΜ26,4 «Τέρας». Ἄλλοῦ πάλι κρατιέται τὸ κεφαλαίο: ΕΓ137,10 «τοῦ Ἥλιου»: ΕΜ44,34 «τοῦ Ἥλιου».

Σφάλματα πάλι στὴν ἐκδοσὴ αὐτὴ βρίσκουμε ἀκόμα καὶ στὴ σ τ ἰ ξ η.

Νὰ μερικά παραδείγματα:

ΕΜ43,12-14:

Ἄχ! κόσμε πόσο εἶν' εὐμορφὴ ἡ θωριά σου σ' αὐτὸν ποὺ σὲ θωρεῖ!

Εἶναι κρυμμένα, κόσμε τὰ θεριά σου:

ΕΓ107,32-34:

Ἄχ! Κόσμε, πόσο εἶν' εὐμορφὴ ἡ θωριά σου!

Σ' αὐτὸν, ποὺ σὲ θωρεῖ,

Εἶναι κρυμμένα, κόσμε, τὰ θεριά σου.

Τὸ περιεργό εἶναι πὼς παρακάτω (ΕΜ67, 28-30) εἶναι καταχωρισμένοι οὐσαστὶ οἱ στίχοι αὐτοί, μονάχα ποὺ στὸ τέλος δὲν ὑπάρχουν οἱ δύο στιγμές ποὺ εἶχε βάλει προηγουμένως ὁ κ. Φ.Κ.Μ., δηλαδὴ ἡ ἄνω τελεία ποὺ ἔχει ὁ Μαβίλης. Ἐπίσης, στοὺς δύο ἀκόλουθους στίχους ἀπὸ τὴ μεταφραστικὴ ποίησιν τοῦ Λεοπάρδη «Τὸ Σαββάτο στὸ χωριό» (ἔτσι εἶναι γραμμένος ὁ τίτλος στὸν πίνακα ΕΓ195, κι ὄχι «Τὸ Σάββατο στὸ χωριό» ΕΜ49,9) ΕΜ49,18-19:

Ἄκουε, παιγνιδιάρικο παιδάκι
τ' ἀνθισμένα σου νειάτα κ.λ.

ΕΓ189,12-13:

Ἄκουε, παιγνιδιάρικο παιδάκι
τ' ἀνθισμένα σου νειάτα κ.λ.

Ἐδῶ βλέπουμε ἀκόμα καὶ τὴν ἀλλαγὴ τῆς λέξης «ἄκουσε» σὲ «ἄκουε». Κι ἀπ' τὴ μεταφραστικὴ τῆς μπαλλάντας τῆς Λεωνώρας τοῦ Bürger:

ΕΜ67,11-12:

Σβυσθῆτε μάτια μου, ζωὴ γιὰ πάντα 'στ' ἔ-
βυθίσου τῆς νυχτός,

9. Ἡ στροφὴ τούτη εἶναι παρμένη ἀπὸ τὸ ποίημα «Ἐνατὸ χρόνια ὀπίσω» τοῦ Μαρκοῦ. Μικρὰ Τεξέ-
δια σ. 225-234. Στὸ τέλος τοῦ ἴσου στίχου ὁ Μ. ἔχει
κόμμα, ποὺ δὲν τὸ ἔχουν βάλει ὁ Βαλέτας (Μαρκοῦ
Ἄπαντα 234,5) καὶ ὁ κ. Φ.Κ.Μ. Τὸ κόμμα ὁ Βαλέ-
τας τὸ παραλείπει καὶ μετὰ τὸ «ὅς πρέπει».

10. Ὁ Βαλέτας στὸν 3ο στίχον τῆς στροφῆς γράφει
«σήμερον» καὶ στὸ τέλος τοῦ 7ου στίχου δίνει θαιμα-
σικό, ὅπως δηλαδὴ καὶ ὁ Μαρκοῦς. Ὁ κ. Φ.Κ.Μ. ἔχει
«σήμερα» καὶ τὸ θαιμασικό τὸ παραλείπει.

11. Ἑλληνικά 13 (1954) 363-378.

Ἁ Μαβίλης ὅμως (ΕΓ94,30-31) ἔχει κόμ-
μα μετὰ τὸ «Σβυσθῆτε» καὶ τὸ «ζωή», κ' ἔτσι
τὸ νόημα βγαίνει τέλειο.

Μὰ τὰ σφάλματα, τὰ σχετικὰ μὲ τὸ
κόμμα, τὰ παρατηρούμε πλῆθος στὴν
ἐκδοσὴ τούτη, σὲ τρόπο ἀμέλειας ποὺ κα-
ποτε καταντᾷ ἀκατανόητος ὁ στίχος:

ΕΓ139,10 «Χρυσόνειρο, σὲ βλέπω»: ΕΜ
29,1 «Χρυσόνειρο σὲ βλέπω». ΕΓ149,2 «Ἄνοι-
ρεμένα, λυγερὴ μυρική»: ΕΜ39,33 «Ἄνοιρε-
μένα, λυγερὴ μυρική». ΕΓ138,26-27, μετὰ τὸ
«δραπάνι» καὶ «τοῦ θεοῦ τ' ἀμελέτηαν» ὀπαρχει
κόμμα: ΕΜ18-19 κανένα κόμμα. Τὸ ἴδιο, κόμ-
μα ὀπαρχει στὸ τέλος τῶν στίχων ΕΓ86,8 133,7
135,26 137,11 154,21. Κανένα πάλι κόμ-
μα ΕΜ64,40 18,2 24,10 44,10 καὶ 35. Στὸ
τέλος τῶν στίχων ΕΓ122,29 καὶ 144,27 ὁ Μ.
δὲν ἔχει κόμμα. Ἐπαρχει αὐτὸ ΕΜ21,18 καὶ
25,29. Ἀκόμα: ΕΓ132,2 καὶ 21 143,2, οἱ λέξεις
«Ἀγάπη», «θαρρεῖς», «Μάννα μου Ἐλλάδα»
εἶναι βαρύνες ἀνάμεσα σὲ δύο κόμματα. Πάλι
κανένα κόμμα ΕΜ42,23 41,33 39,6. Μά κι
ἄλλα σφάλματα ἐξεδιαικνύουμε στὰ σημεία τῆς
στίξης: ΕΓ122,28, πρὶν ἀπὸ τὴν τελευταία λέξη
τοῦ στίχου, ἄνω τελεία. Κόμμα ΕΜ21,15. Ἐ-
πίσης ΕΓ94,32 126,19 147,59, στὸ τέλος τοῦ
στίχου: ἄνω τελεία. Τελεία ΕΜ67,13 65,25
46,35. Ἀκόμα ΕΓ143,22 μετὰ τὸ «Ἄχ» θαι-
μασικό. Κανένα σημεῖο στίξης ΕΜ39,10.
Ἀλλαγὴ σὲ σημεία τῆς στίξης βλέπουμε ἀκόμα
καὶ στοὺς στίχους τοῦ Μαβίλη, ποὺ μ' αὐτοὺς
ὀπλοβλήθηκε τούτῃ ἡ μελέτη στὴν Ἀκαδημία
Ἀθηνῶν¹²: ΕΓ134,14, μετὰ τὴ λέξη «θανάτου»:
παύλα. Ἄνω τελεία ΕΜ716. Κατόπιν ὅμως
(ΕΜ14,27), σὲ μιὰ ἐπανόληθον τῶν στίχων αὐ-
τῶν, εἶναι βαλμένη ἐκεῖ τελεία.

Μὰ λάθη ἀκόμα ἔχουν γίνεαι καὶ σ'
ὄσα ἀποσπάσματα ἢ ἀπ' τῆς ἐπιστολῆς
τοῦ ποιητῆ ἀντιγράφει:

Ἐνα μονάχα σημειώνουμε: ΕΓ188,8 «οἱ
dissonanzes»: ΕΜ61,2 «οἱ dissonanzes». ΕΓ
188,10 «γεμάτο»: ΕΜ61,4 «γεμάτο». ΕΓ188,
3, 6, 11 «συνέτο»: ΕΜ60,36 καὶ 61,1 καὶ 5
«συνέτο»¹³, ἀλλὰ ΕΓ188,5 τοῦ «συνετίστα»
- δηλαδὴ ἐδῶ τὸ ἴδιο, ὅπως καὶ ὁ ποιητῆς. Ἐπί-
σης στὸ τέλος δύο στίχων ΕΓ187,38 188,2 -
στὸν πρῶτο ὀπαρχει κόμμα καὶ στὸν δεύτερο
τελεία. Κανένα σημεῖο στίξης ΕΜ60,32 καὶ 35.
Τελεία ἀναρχία δηλαδὴ!

Εἶναι ἀνάγκη ν' ἀναφέρουμε ἀκόμα,
πὼς στὰ ἐλάχιστα ὀλόκληρα ποιήματα
ἦ καὶ στ' ἀποσπάσματά του (καὶ τούτα
εἶναι πάρα πολλά), ποὺ καταχωρίζεαι τὴ
μελέτη του ὁ κ. Φ.Κ.Μ., σὲ κανένα τοῦ
σχεδῶν δὲ σημειώνει σὲ ποιά σελίδα τῆς
ἐκδόσεως ποὺ ἔχει ὑπόψη βρίσκεται, καὶ

12. Τὸς στίχους αὐτοὺς — σμυττωσὴ βέβαια ἀ-
πλή! — τοὺς ἔχει βαλμένους καὶ ὁ Παλαμάς γιὰ μὴ
στὴ σχετικὴ μὲ τὸν Μαβίλη μελέτη του: Ὁ ποιητῆς
Γ' Ὀκτωβρίου 10 (1912) 529].

13. Ἀρκετὲς φορές στὴ μελέτη αὐτὴ τὰ συνέττα
γράφονται (13,3 36,4 44,15 45,3 59,14) καὶ δεκατε-
τράστιχα.

πολύ σπάνια τούς βάνει τὸν τίτλο, δυσκολεύοντας πάρα πολύ μ’ αὐτὸν τὸν τρόπο ἐκείνον πού θά ἐπιχειροῦσε νά κῶνῃ τὸν ἔλεγχο ἂν εἶναι ἀντίγραμμένα σωστά. Οἱ μόνες παραπομπές του εἶναι (EM15) σὲ δύο στίχους παρμένους ἀπὸ ἓνα σονέτο, κι ἀκόμα μιὰ (EM14, 24) σὲ κάποιο ἀπόσπασμα ἐνὸς μισοτελειωμένου ποιήματος. Κ’ ἐνῶ ἀκόμα πού καὶ πού βάνει τὸν τίτλο¹⁴, ἀλλοῦ πάλι τὸν σημειώνει κατὰ τρόπο χρησιμολογικό: Ἄναφέρει (EM65,7) γιὰ τίτλο «Ἐπίγραμμα», χωρίς ὅμως νὰ σημειώῃ καὶ τὴν σελίδα, πρᾶμα ἀπαραίτητο, ἀφοῦ μὲ τὴν ἴδια ἐπιγραφή ὑπάρχουν δέκα ἐπιγράμματα στὴν ἐκδόση Μαβίλη: ΕΓ115, 117, 126, 148 (δύο) καὶ 149 (πέντε). Ἐδῶ πρόκειται γιὰ τὸ ἐπίγραμμα τῆς σ. 126. Ἐπίσης σημειώνει (EM43) «Σ’ ἓνα δολερὸ φίλο» κι ἀκολουθοῦν 4 στίχοι. Μὰ μὲ τὸν τίτλον αὐτὸν ὁ Μ. ἔχει γράψῃ (ΕΓ107) δύο ποιήματα. Ἐδῶ πρόκειται γιὰ τὸ δεύτερο. Τὸ ἴδιο (EM44), σημειώνει: «Ἀνάξιο». Κ’ ἐδῶ πρόκειται γιὰ τὸ δεύτερο ποίημα ἀπὸ τὰ δύο (ΕΓ154) πούχει γράψῃ ὁ ποιητής.

“Ὅσο γιὰ τὴ γλῶσσα πού μεταχειρίζεται ὁ συγγραφέας, ἀμέσως γίνεται φανερὴ ἡ προσπάθειά του γιὰ ἐξαρχαϊσμό, παρ’ ὅλα τὰ ἐγκώμια πού σκορπίζει (52-54) ὑμολογῶντας τὴ δημοτικὴ. “Ὅμως, καθὼς θά δοῦμε παρακάτω, κι αὐτὴν τὴν ἀρχαϊκὴν καθαρευοῦσά του ἀμείλικτα τὴν ἀφανίζει, ὅπως κακομεταχειρίζεται ἄλλωστε, σ’ ἄλλα δημοσιεύματά του, καὶ τὴ δημοτικὴ καὶ τὴ μειχτή¹⁵. Κ’ ἡ ἐντύπωση γιὰ τὸ ἀκαλαίσθητο καὶ σόλοικο ὕφος πού κ’ ἐδῶ παρατηροῦμε, γίνεται ἀκόμα πιὸ θλιβερὴ, ἂν τὸ συγκρίνομε μὲ τὴ στρωτὴ καὶ καλλιερημένη γλῶσσα ἄλλων κειμένων, σὲ καθαρευοῦσα καὶ τούτων γραμμένων, ὅπως τοῦ Πανταζόπουλου ἢ τοῦ Ἀνδρέαδου, πού παρεμβάλλονται σὲ τούτῃ τὴ μελέτῃ.

14. Ἐπιγραφή ἔχουν μόνον τ’ ἀκόλουθα ποιήματα: EM14 «Κόκυρα», 46 «Ἐλιά», 62 «Ἐς Ἐβνομον», 64 «Στὸν Ψυχάρη». Τὰ δύο τελευταῖα εἶναι διὰτιχα. Καὶ τ’ ἀποσπάσματα (EM25) ἀπὸ τὸ «Excellsiore!», (67) ἀπὸ τὸ «Ἐβόλλιο» καὶ 68-69 σὲ στίχους ἀπὸ διάφορα ποιήματα. Σ’ ἀποσπάσματα ἀπὸ μεταφράσεις ὑπάρχουν ἐπιγραφές: EM 49 «Τὸ Σαββάτο στὸ χωριό» τοῦ Λεοπάρδη (ὁ τίτλος σημειώνεται λαθεμένα), 49 καὶ 50 ἀπὸ τὴν «Κατὰρα τοῦ τραγοῦδιότη» καὶ τὸν «Τυφλὸ Βασιλιά» τοῦ Ἰλιανδ, 64 ἀπὸ τὴν «Λεοφόρα» τοῦ Βυρσέρ.

15. Κἀτι γιὰ τοῦτο ἀναγκαστικῶς νὰ γράψομαι στὸ περιοδικὸ Ἀγγλοελληνικὴ Ἐπιθεώρηση 6, Ἄνοιξη 1954, 419, ὅσοι. 126.

Εἶναι, στ’ ἀλήθεια, παράξενο πολὺ, σὲ μιὰ τόσο διαστρεβλωμένη καθαρευοῦσα νὰ γράφεται μελέτῃ γιὰ τὸν ἀτρόμαχο ὑπερασπιστὴ τῆς δημοτικῆς Μαβίλη, καὶ νὰ βραβεῖται ἀκόμα μὲ τὸ ἐπαθλο Ροῦδου, πού εἶναι γνωστὸ πόσο πολὺ νοιαζόταν αὐτὸς γιὰ τὸ ὕφος καὶ πῶση πάλι ἔξυχνε εἰρωνεῖα γιὰ τὴν ἄγνοια καὶ τὴν ἀγραμματοσύνη, εἴτε σὲ γραφτὰ αὐτοχειροτόνητων λογίων τὴν εὑρίσκει τούτῃ, εἴτε σὲ συγγράμματα κάποιων ἄλλων, πού ἔτυχε νὰ κατέχουν τότε καὶ τὴν ἔδρα καθηγητῆ τοῦ Πανεπιστημίου.

Σημειῶνομε τώρα μερικὰ παραδείγματα :

9,5 «διέλαθε» 16,13-14 «τὸ ἀκολουθοῦν ἀντίγραφον» 16,8 «εσθητριγμένον» 18,12 «ἀν ἐξαγάγωμεν» 20,4 «προῦκάλεσε» 21,3 «πεπρωμένῃ» 21,38 «τὸ ἀκτινοβολοῦν πνεῦμα» 24,18 «εὐρηται» 28,29 «ἀγεται» 36,4 «νὰ μη-μουέσωμεν τῶν γενομένων ἐκδόσεων» 49,13 «ὅτε δὲ παραλλάσσει ἐκείνου» 28,30 30,8 43,38 44,5 45,9 46,22 «ἐπερ».

Κάπως φροντίζει ὁ συγγραφέας νὰ μετριάξῃ τὴ μονοτονία ἀπὸ τὴν ἐξακολουθητικὴ παράταξι παρόμοιων ἀρχαϊσῶν παρεμβάλλοντας πού καὶ πού καὶ τύπους ἀπὸ τὴ δημοτικὴ :

18,32-33 «ν’ ἀσκοληθῆ μὲ τὴν φιλολο-γίαν» 21,9 «πέρα» 26,23 «ζωοδότραν» (!)¹⁶ 27,3-4 «νὰ τοῦ καταστήσαν γνωστὰ» 34,38 «μὲ ἀγάπην» 50,42 «Νομίζω ἀπαραίτητο». Δυστυχῶς ὅμως παρεμβάλλονται κι ἀρκετὲς ἀνορθογραφίαι: 22,30 «παρετήρησεν καὶ 23,28 «ἀπετέλλει» 14-15 «προέβαλεν τὸν ἱερὸν σιο-πὸν» 36,29 «ἀνεκοινωσεν μετὰ σχολίων» 39,30 «παραλλιακήν»¹⁷ 51,2 «παρετήρησεν πού» 53,7 «νὰ συνθέσση» 56,16 «κατὰ τε τὴν κλίσην» 57,25 «εἰς σφαῖρας» 68,23 «μη ἐπιβεβαιούσας». Ἄκόμα κ’ ἓνα μικρὸ, μὲ τρεῖς λέξεις, χωρὶο τοῦ Ἀριστοτέλη τὸ ἀντίγραφο 57,40 μ’ ἀνορθογραφία.

Τὶς παραπάνω ἀνορθογραφίες καθόλου δὲν μπορεῖ κανεὶς, σύμφωνα μὲ τὴν πατροπαράδοτη συνήθεια τῆς ἀγράμματος γενεᾶς ὀρισμένων μας «λογίων» νὰ τις φορτώσῃ στοὺς τυπογράφους¹⁸, γιὰτὶ ὅλες τούτες βρίσκονται καὶ στὴν

16. Ἄλλοι ὅμοι 23,9 «ζωογόνον».

17. Ὁ κ. Φ.Κ.Μ. λέει «περιγράφον τοῦ «Ἐρμο-νας» παραλλιακῆν τοποθεσίαν». Κι ὅμως δὲν εἶναι «Ἐρμονας» (καὶ πάλι τότε ἔπρεπε νὰ γράψῃ τοῦ «Ἐρ-μονας», ἀλλὰ (ΕΓ149) «Ἐρμονες». Ὁ Κ. Πασαριδῆς [Γράμματα 2 (1913)41] ὠσαύτὸ τὸ γράφει: «στοὺς Ἐρμονες». Τὸ ἴδιο καὶ δ’ Ἀ. Ἀνδρέαδης («Ἔργα III, 1940, σ. 158): «οἱ ἐπισκεπτόμενοι τοῦς Ἐρμονες».

18. Καὶ ἡ τυπογραφικὴ ὁμοῦ ἀβλεπία εἶναι κά- ποτε ἀλόφωνη σ’ αὐτὴ τὴ μελέτῃ. Ἡ σελίδα λ.χ. 27 δὲν εἶναι ἀριθμημένη.

πρώτη δημοσίευση αυτής τῆς μελέτης στην «Ἑλληνική Δημοουργία». Στὴν ἀναδημοσίευσή τῆς λοιπὸν σὲ ξεχωριστὸ βιβλίο θὰ μπορούσαν νὰ διορθωθοῦν, ὅπως διορθώθηκε ἡ λέξη «ἀπογοητευμένος» (1) (ἔτσι τὴ βλέπουμε στὴν «Ἑλληνική Δημοουργία» 12, 1953, 18) σὲ «ἀπογοητευμένος» (21, 31). Ἀπειναντίας, τὸ «νὰ συνθέσῃ», σωστὰ γραμμένο στὴν «Ἑλληνική Δημοουργία» (δ. π. 503), ἔγινε σ' αὐτὸ τὸ ξανατύπωμα «νὰ συνθέσῃ», ὅπως εἶδαμε παραπάνω.

Ἄλλὰ καὶ σὲ μερικὰ κύρια ὀνόματα ὁ κ. Φ. Κ. Μ. σκαρώνει ἀνορθογραφίες: 23, 6 «τοῦ Vergilli» ἀντὶ «τοῦ Vergillii» (ἀλλοῦ, 47, 9: «τοῦ Vergillii»), 23, 25 «ἐν Ἰένῃ», ὅπου βάνει δασεῖα, μπερδεύοντας ἴσως τὴ λέξη αὐτὴ μὲ τὴν ὁμώνυμὴ τῆς δοτικῆς τῆς...υἰαίνης!

Ἄς σημειωθῆ πὼς σὲ τούτῃ τῇ μελέτῃ ἐλάχιστα ὀνόματα ξένων συγγραφέων εἶναι γραμμένα μὲ χαρακτῆρες ἑλληνικούς. «Ὅλα σμεδὸν τὰ βλέπουμε μὲ γράμματα λατινικά, ἀκόμα κ' ἐκεῖνα ποὺ ἔχουν πιά πολιτογραφηθῆ στὴ γλῶσσα μας καὶ πάντοτε γράφονται μὲ ψηφία ἑλληνικά. Ποῦ καὶ ποῦ, τὸ ἴδιο ὄνομα ἄλλοτε τὸ βλέπουμε μὲ λατινικούς κι ἄλλοτε μ' ἑλληνικούς χαρακτῆρες: 63, 17 «τοῦ Tibullii», καὶ λίγο παρακάτω (63, 21) «τοῦ Τιβούλου».

Αὐτὲς ὁμως οἱ τρομαχτικὲς ἀπὸ φιλολογικὴ ἀποψη ἐλλείψεις δὲν περιορίζονται μονάχα σ' ὅσα ἀναφέραμε παραπάνω, μὰ ἐπεκτείνονται ἀκόμα καὶ σ' ἄλλα σημεία, ὅπως λ. χ. στὴν ἔνδεια ποὺ παρατηροῦμε ὡς πρὸς τὴν χρησιμοποίηση τῆς κατάλληλης λέξης. Ἔτσι, πολλές φορὲς, ἀναγκάζεται ὁ συγγραφέας ὀρισμένες λέξεις νὰ τίς ἐπαναλαμβάνῃ συχνὰ, ἀδιάφορο ἀν κάποτε σκαρῶνῃ καὶ ἀκυρολεξίει.

Ἄς πάρουμε παράδειγμα τὴ λέξη «τόνος»: 17, 33-34 «εἰς τὸν ὅποιον ἰδιαιτερον τόνον βραδύτερον προσέδωκεν ἢ συμμετοχῇ τοῦ Μ.» 19, 25 «ἐπιστολὴ εἰς τόνον λογοτεχνικόν» 38, 25 «εἰς συγχορθίας ποικίλων τόνων» 42, 36 «τόνος παρηγορητικῶν» 48, 6 «τὴν ρυθμικότητα τοῦ τόνου» 49, 28-30 «ἐπικρατεῖ ὁ ἐπικολορικὸς τόνος τῶν ἄσματων [...] ἔνθα δεσπόζει ὁ τόνος τῆς διαθέσεως» 57, 11 «ὡστε προσδίδουν ἰδιαιτερον τόνον». Χειρότερες περιπτώσεις ἔχει καὶ τὸ ρῆμα «τονίζω», 12, 1-2 «Ὁ Παλαμᾶς [...] ἐτόνιζε τοὺς ἐπομένους στίχους» 41, 22 «ἵνα τονισθοῦν τὰ εὐγενέστερα τῶν ἀνθρωπίνων συναισθημάτων» 44, 21-22 «εἰς ὅσας συνθέσεις ἐτόνισεν ἡ λύρα τοῦ Ποιητοῦ» 53, 19 «ἐτόνισεν [...] τὸ γνωστὸν συνέτηνον του» 59, 22 «ἀπάντα τ' ἄλλα ἐτονίσθησαν ὑπὸ τοῦ Ποιητοῦ εἰς 11 συλλαβὸν» 62, 6 «ἄλλοτε τονίζει τὰς ἄστιας συλλαβὰς» 62, 8 «τονίζει τὴν 3ην συλλαβὴν»

62, 13 «πρέπει νὰ τονισθῆ ὅτι ὁ Ποιητῆς» κ.λ. Δίπλα ὅμως σὲ μερικές ἀπὸ τίς παραπάνω ἀκυρολογίες, βλέπουμε καὶ κάποιες ἐκφράσεις σωστές: 12, 1-3 «Ὁ Παλαμᾶς [...] τοῦ χαράξαντος τοὺς ἀθανάτους στίχους τοῦ Excelesior». Κι ἄλλοι μεταχειρίζεται αὐτὴν τὴν τελευταία ἐκφραση: 21, 37 «θὰ χαράξῃ τοὺς ἐπιγραμματικούς στίχους του» 69, 10 «ὁ Ποιητῆς ὁ σμιλεύσας στίχους»¹⁹. Ἄλλο παράδειγμα τώρα: 10, 9-10 «πρὸς δὲν [...] ἠτένιζεν ὁ Μαβίλης» 23, 8-9 «ν' ἀτενίσῃ μετ' ἐλπίδος» 16, 38-39 «μετὰ θαυμασμοῦ ἠτένιζον πάντες οἱ Ἑλληνες» 27, 7 «ἀτενίζον λοιπὸν πρὸς νέους ὄριζοντας» 28, 26 «ἀτενίζει τὴν νέαν κατάστασιν» 53, 30 «Ἡ ἥρωικὴ (!) αὐτῆ ἐνατένις τοῦ δημοτικτικοῦ ἀγῶνος». Ἐπίσης, πάρα πολλές φορὲς μεταχειρίζεται καὶ τὸ ρῆμα ἀφιέρωσα: 20, 31 «εἰς τὴν ὅποιαν ἀφιέρωσα διὰ παντός τὴν γιγάντειον (!) ψυχὴν του» 42, 21 «ἀφιερώνει τὰς συνθέσεις του». Ἀρκεῖ νὰ ποῦμε πὼς στὴ σ. 38 τὸ ρῆμα τοῦτο τὸ βλέπουμε δύο φορὲς στὰ ἀκόλουθα μαγαριανοφόρα ἀποστάσιμα: 38, 5-6 «Εἶναι δὲ ταῦτα κυρίως συνέτηνα, εἰς τὰ ὅποια ἄλλως τε ἀφιέρωσε ἄλην τὴν ἔντασιν τοῦ δημοουργικοῦ τοῦ παλμοῦ» 38, 21-22 «ὄφθα καὶ ἡ πλεόν εὐδοκίμητος χορδῆ τῆς λύρας τοῦ Μαβίλη, ἀφιερώνει (!) τὰς ζωωρτοστας συνθέσεις τῆς εἰς τὴν ἐξῆμνησιν τῆς Πατρίδος». Στὴν ἴδια σελίδα: 38, 33-34 «ἡ ὅποια καὶ ὅς ἀναμωιβὴν τοῦ πάθους (!) τῆς πρὸς αὐτὴν ἀφιέρωσως (γράφει: ἀφοσιώσως) θὰ χάρισθῃ εἰς τὸν Ποιητὴν τὸν φωτοστέφανον τῆς Δόξης».

Τὸ ἐπιθετο πάλι, τὸ τόσο ταλαιπωρημένο καὶ ἀγνοημένο ἀπὸ πάρα πολλοὺς μας λογιούς, δὲ θάχαμε βέβαια τὴν ἀξίωση νάχῃ τῇ ζωντανία, τὸ χρώμα, τὴ ρώμη ποὺ τοῦ ἔδωκε ὁ Μητρσάκης, καὶ πάνω ἀπ' ὅλους ὁ Ροῦδης — ὁ κ. Φ. Κ. Μ. κάθε ἄλλο βέβαια εἶναι παρὰ λογοτέχνης —, μὰ τοῦλάχιστο νὰ μὴν παρουνιάζῃται ἔτσι ἀφρόντιστο καὶ φτηνὸ:

9, 11-12 «πολύκροτον ἐργασίαν» 12, 4 «ἀθανάτους στίχους» 18, 17 «ἐερὸν θαυμασμὸν» 18, 27 «ὄραίου σχεδίου» 20, 32 «ὄραίου δράματος» 25, 9 «καλὸν ἄνωμα» (ἔδω τὸ «καλὸν» μὲ τὴ σημασία στὴν ἀρχαία ἑλληνικὴ: ὄραιον) 28, 35 «μαγευτικῆς νήσου» 41, 9 «θεσπέσιον στίχων» 54, 8 «περισπούδαστον λόγον» 59, 17 «τῆς μεγάλῃς τοῦ δημοουργίας.» Ἀκόμα: 16, 10-11 «ὡστε ἀπὸ τὸν εὐγενῆ (!) κρατῆρα (sic) τῆς καρδίας του νὰ γίνῃ ἡ ἥρωικὴ (!) σπονδῆ εἰς τὸν βωμὸν τῆς ἐθνικῆς ἀναγεννήσεως» 18, 35-36 «εἰς τὴν Γερμανίαν, θελτικὴν (!) διὰ τὴν ἔντονον πνευματικὴν καὶ καλλιτεχνικὴν κίνησιν» 23, 30-31 «τὰ μυθικά (γράφει: θρυλικά) κατορθώματα τῶν χρόνων τοῦ ἱεροῦ Ἀγῶνος».

Πάνω ἀπ' ὅλα ὅμως, ἀπίστευτῇ ἀγνοία στοιχειωδῶν συντακτικῶν κανόνων, καθὼς καὶ ἀκυρολεξίει παρουσιάζονται σὲ κάθε σελίδα τῆς μελέτης.

19. Μὰ νομίζω πὼς πολὺ τὴν ταπεινώνει χαρακτηρίζοντας μὲ δακτῆ (31, 7) «ὡς ὀρθότητα ἐξαράθῃ εἰς ἐλεγείον» κάποιο «λογοτέχνημα» [Ἑλλ. Λῆμ. 8/1951] 658] μιανῆς κυρίας, ποὺ ὅσο κι ἀν παρουνιάζῃται στὴν ἔκδοσιν αὐτῆ κοινοτυρομένο, καλὸ δάταν νὰ μὴν εἶχ καθόλου γραφτῆ.

Νά μερικά παραδείγματα :

17,34: «ή συμμετοχή του Μαβίλη εκλεγέντος μέλος της 'Εταιρείας». 40,27-30: «Είς την μελέτην δ' άκριβώς τών έργων τής κλασσικής φιλολογίας οφείλεται και ή σύνθεσις του νέπτου «Καλλιπάτερ» [...], αλλά και πολλά άλλα στοιχεία (άττική σύνταξι!). 26,5-10: «Διότι ή ήττα του 'Ελληνικού στρατού ύπέρθε μόν τό αποτέλεσμα τής επικρατοδσης καταστάσεως, την όποιαν εξεπρωσώπει ή άλιγαρχία τών άπογώνων (!) ήρώων τής 'Επαναστάσεως και ώδήγησεν εις την διάλυσιν του έλιτιδαφόρου όνειρου τής Μεγάλης 'Ιδέας». 44,13-16: «'Αλλά και ή μελέτη τών διαφόρων φιλοσοφικών συστημάτων, εις τά όποια κατά καιρούς ό Μαβίλης έκλινεν, επηρέασαν την όλην του δημιουργίαν σφραγίζαντα (!!!) διά τού ιδιαιτέρου γνωρίσματος τής προσωπικότητός του (!!!) τινά τών καλύτερων δεκαετηστών». 'Ακόμα: 9,5: «διέλαθε τούς πνευματικούς κύκλους τής γενετέρας του πατρίδος», «έπειδεδίτο (ό Μαβίλης) εις μακράς έκδρομάς». 36,28: «'Ο Νουμάς εξέδωκεν άποσπασμα έπιστολής του». Θά νομίζη τώρα κανείς πός γίνεται λόγος για τίς έκδόσεις έκείνες που κάποτε είχε κάνει ό Νουμάς. Κι όμως γίνεται παραπομπή σά τεύχος αυτό του περιόδου. Άίγο παρακάτω: 36,61: «'Εκ τού άρχείου Πασαγιάνη εξέδωκα άνέκδοτον έπίσης έπιστολήν του Μαβίλη». Κ' έδώ παραπέμπει σά τεύχος τής Έλλ. Δημ.

'Ας σημειώσουμε πώς ή έπιστολή αυτή που άνακοίνωσεν ό κ. Φ. Κ. Μ. τίποτε δέν προσφέρει τό σημαντικό, καθώς σωστά παρατηρεί ό Άίγιος Πολίτης στή Βιβλιογραφία Νεοελληνικής Φιλολογίας (6. π., σ. 476), 516. 'Άλλο όμως την έκφραση αυτή την διατυπώνει σωστά: 10,32 «ότε ό Δάμπος 'Αστίρης άνεκλόησε (πρόκειται για τό Νουμά) δι' έπιστολής του τόν «'Ανεμόμυλον», 36,29: «'Ο [...] Κώστας Πασαγιάννης εις έκτενες άρθρον του άνεκλόησε μετά σχολίων έπιστολάς».

'Άλλο πάλι, στήν ίδια περίοδο, διατυπώνεται ή έκφραση τούτη και σωστά και λαθεμένα: 14,2 - 5 «'Η έκδοσις τού σχετικού τεύχους τής 'Ελληνικής Δημιουργίας ένθα [...] κατεχωρίσθησαν αι κυριώτεροι τών δημοσιευθεισών μελετών και εξέδδθησαν νέα».

Κι άλλα παραδείγματα: Μιλώντας για την έπιστολογραφία τών λογίων γράφει: 36, 15-17 «Κριτήρια δέ πρὸς δημοσιεύσιν τών ταιούτων κειμένων τίθενται κυρίως τό περιεχόμενον ή ή ύπογραφή τού συντάκτου τών». Δέν έχουμε, βλέπετε, μονάχα συντάκτας έφημερίδων, αλλά και συντάκτας έπιστολών! 36,1-3: «'Εκ τής 'Αλεξανδρινής έκδόσεως τών «'Εργων» άνετυπώθησαν εις περιόδικά [...] και σχολικά άναγνωσματάρια Νεοελληνικών Κειμένων τά χαρακτηριστικώτερα κείμενα [...] τού Μαβίλη». 'Εδώ βλέπουμε πώς τά γυμνασιακά βιβλία τών Νέων 'Ελληνικών χαρακτηρίζονται άναγνωσματάρια τής πρώτης τού Δημοτικού, όπου, φυσικά, καμιά θέση δέν έχουν τά ποιήματα τού Μαβίλη.

Κ' ένώ, σ' όσα γράφονται σά τούτη τή μελέτη, άμετασάλευτα στέκει μιá τέτοια άγνοια τερατώδης, πιστά συντροφισμένη με την άνέλθητη διαστρέβλωσι στοιχειωδών έκφρασιμίων κανόνων, μ' όλα ταύτα, πού και πού ξεδιακρίνει κανείς τήν προσπάθεια τού συγγραφέα να έπιδείξη ένα ύφος τάχα ποιητικό, με

λεκτικές τυμπανοκρουσίες και ήχηρότατες κοινοτοπίες - πάλι όμως με κακόζηλες και σλόουικες έκφράσεις. 'Όμως, καθώς λέει ό Λουκιανός, είναι όλα τούτα (ή ήθος και καπνός άτέχνους ποιητικά έξω τού πατάχου τών ονομάτων)!

Σημειώνουμε μερικά παραδείγματα :

16,32-37: «Είς την πρωτεύουσαν τού 'Ιονίου κράτους έξων την έποχην έκείνην έκλεκτά πνεύματα (έκτοπλάσματα!) [...] 'Ελαμπον, εκεί τ' άστρα τών δορυφόρων τού Σολωμού, έξών μάλασά ό κριτικός νοός τού Πολυλά και ή μουσική διάθεσις τού Μαρκορά απέθσαν τά βάθρα επί τών όποιων φιλοδομήθη ή Κερκυραϊκή λεγομένη σχολή». Περτιτό να τό σχολιάση κανείς! 18,19-22: «'Ούτω γλωσσικά άρχαί, αίσθητικά θεωρία, ιδεολογικά πεποηθίσεις ήνωσαν τόν μαθητήν πρὸς τόν διδάσκαλον έν τή κοινή τάσει τής άνόδου [...]. πρὸς τας ύψηλώτερας βαθμίδας τού ποιητικού Πιρασσοσού» 20, 27,19-20: «ήνοιξε τήν πλουσίαν εις αισθήματα καρδίαν του διά να μεταδώση τόν θσαυρόν τής πολυκαθείας του». 'Η πολυκαθεία, κατά τόν κ. Φ. Κ. Μ., φωλιάζει στήν καρδιά! 45,28-32: «Είς τήν «'Αθήνην» [...] ό σκεπτικιστής ποιητής, άπηλλαγμένος τών φιλοσοφικών συμβόλων άφηνει να διαχυθή, διά τών θρηνηδών ήχων τού αούλου του, όλον τό βάρος τής μεταγυρολάς και άπαισιοδοξίας, ή όποια τόν κατέχει». 47, 2-3: «έλαβε τό χαρακτηρισά εθνικής έργασίας, εις τόν βωμόν τής όποιας ουκ όλίγο προσήνηκον τήν «όλα τής δημιουργικής των πνοής».

'Ο χώρος «των Νέων 'Ελληνικών» είναι πολύτιμος. Γι' αυτόν άκριβώς τό λόγο ένα μικρό μονάχα άπόσπασμα καταχωρίζουμε άπό δύο συνέχεια βαλμένες μεγάλες περιόδους, (38, 21-34), όπου δε γνωρίζει κανείς τί να πρωτοθαυμάση: τίς άσυντάξεις; ή τήν άπλή παρατάξη άπό κούφικες λέξεις, χωρίς καμιά έννοια βαλμένες εκει;

'Η άρχή :

«'Ός όλων τών 'Επτανήσιων ποιητών, ούτω και ή πλέον εδαισθητός χορδή τής λύρας τού Μαβίλη, άφαιρώνει τας ζωηροτέρας συνθέσεις τής εις έξόμνησιν τής Πατρίδος».

Και τό τέλος :

«Και έπιστρέφει τέλος [...] εις τήν λατρείαν τής 'Ιδέας 'Ελλάδος, ή όποια και ως άνταμοιβή τού πάθους τής πρὸς αὐτήν αφαιρώσεως δά χαρίση εις τόν Ποιητήν τόν φωταστέφανον τής Δόξης»²¹.

20. 'Εστω η έν έλιπαν «αι βαθυίδες», που έτσι μ' αυτές ό Πανσοσός μεταβάλλεται σε... Παλαμίδη ή τόν πύργο τού Έψελ, και πάλι ή έκφραση αυτή δέν παύει να είναι διασκευαστική κοινοτοπία, παρόμοια με τήν άκόλουθη που ό Μυζέ βάνει στό στόμα τού Βαρδμητς, τού κομμοκού ένάντιον προσώπου τών «Στηνών» τής μοσέμενης ζωής: Je labore modestement ces nobles champs de l'intelligence. 'Ο Ρούλης τή μεταφράζει: «χαράσσω εδωδηθήσας τόν αήλικα μου εις τάς κίστες τού Παρισσοσού»: Τό 'Αστν, 22 Φεβρουαρίου 1894 (. Οι λιμοκοντάρι (!) ένδ. Γ. Φέ-ξη, 1898, σ. 120).

21. Με χωρίς καμιά βέβαια άσθη ή άνόητη πρόθεση για παραλληλισμό τού βραβευμένου τής 'Ακαδημίας 'Αθηνών με τό Σολωμό, άς δοθε με τόσο έντιμω

Κοντά σ' όλα τούτα, παρατηρούμε ακόμα και μερικά παράξενα σχήματα, ως τὰ πούμε υπερβατά : 27,11-12 «Ἐκδόθεν κατά τὴν κρίσιν ἐκείνην διὰ τὴν πνευματικὴν ζωὴν τοῦ ἔθνους στήμη.»

Ἄκόμα και τις ἀκόλουθες περιόδους, «μέλι και γάλα και ταύτας ἀποσταζούσας», γιὰ νὰ μεταχειριστοῦμε τὴν ἔκφραση τοῦ Βερναρδάκη σὲ μιὰ νεανική του βιβλιοκρισία²³ 19,7-9: «τὰς ὁποίας ὅμως δὲν θὰ διστάσῃ ν' ἀποκριθῆ εἰς στιγμὰς νεανικοῦ ἐνθουσιασμοῦ πρὸς τὴν ἀξίαν τῆς σφριγώσης ἐξ ἔρωτος ζωῆς και παραφορᾶς ἐκ τῆς μέθης τῆς ἡδονῆς και τοῦ πότου»²³, 35,40-41: «Ἐδημοσιεύθη τέλος και ἡ ὑπὸ τὸν τίτλον «2 Σεπτεμβρίου» ὧδή πρὸς τὸν Κωνστ. Κανάρην τοῦ ποιητοῦ εἰς τὸ βιβλίον :»

Και σὰ νὰ μὴν ἔφταναν όλα τούτα, συχνὰ παρατηρούμε ακόμα και πάρα πολλὰ μεγάλες περιόδους, και μέσα σ' αὐτὲς πολλές και διάφορες ἔνοιες υπερβεμένες, ἀσυνταχτες και διάφορες και χωρὶς καμιά λογική διάρθρωση : 23,45 - 24,1-7 24,23-31 25,17-22 27,13-20.

Γενικά, πολλὰ σπάνια τυχαίνει νὰ βροῦμε μιὰ φράση γραμμένη ὑποφερτά. Ἔστω κι ἂν σὲ τούτη δὲν ὑπάρχουν ἀσυνταχίες ἢ και ἀκυρολογίες, πάντοτε ὅμως εἶναι διατυπωμένη ἀνούσια και σχολαστικά :

44,56 «προκειμένου περὶ συνέτων ἐξυ-

μουντών τὸ ὑπέροχον κάλλος μιᾶς νέας, ὅπερ ἀδυνατοῦν νὰ φθάσουν οἱ στίχοι του».

Νὰ καταχωρίσουμε τάχα και ἄλλα παρόμοια ἀποσπάσματα, ὅπου συμβιοῦν ἀρμονικά πλῆθος ἀπὸ ἀσυνταχίες, μπερδέματα, ἀκαταστασίες, ἢ και κοινοτοπίες κατ' ἴμ' ὄλωσδιόλου ἀνόητες ἔκφρασεις: Ἄς παραπέμψουμε μονάχα, ἔτσι στὴν τύχη : 10,21-22 12,19-24 13,18-20 13,21-23 17,5-6 18,32-36 20,3-5 28,29 29,15-19 31,3-5 36,22-23 41,25-28 42,37-38 43,16-18 44,20-24 45,4-6 46,38-40 52,4 53,3-5 56,39-41 57,24-26 58,9-13 59,18-19.

Ἄνάμεσα ὅμως σ' αὐτὴν τὴν πυκνὴν παράταξιν παρόμοιων κατασκευασμάτων ξεφινιάζεται κάποτε καιτις ξεδιακρίνοντας «ὡς σταυρὸν εἰς κορυφὴν μινιαρῆ» (μεταχειρίζομαι μιὰ ἔκφραση τοῦ Ροῖδη πάλι) μερικές σωστά και ἀκριβολογημένα διατυπωμένες προτάσεις. Ὅλες αὐτὲς ὅμως ὁ σοφὸς συγγραφεὺς τις ἔχει ἀντιγράψει ἀπ' ἄλλοῦ, ἀδιάφορο ἂν κάποτε και διαστρεβλώνοντας τες, ἢ και μακροτέρωντας θιασματικούς ἱστορικούς και γραμματολογικούς σολοικισμούς, πού, φυσικά, καθόλου δὲν ὑπάρχουν στὰ κείμενα ἀπ' τὰ ὅποια «μετουσιώνει».

Νὰ ἡ ἀπόδειξη :

ΤΟ ΠΡΩΤΟΤΥΠΟ :

Γ. Βεντήρης :

Ἦ Ἑλλάς τοῦ 1910-1920

Τόμ. Α', 1931, σ. 17 :

Μετεβλήθη ριζικῶς ἡ ψυχολογία τοῦ ἐξευτελισθέντος ἑλληνικοῦ λαοῦ. Ὁ δρόμος ἀπὸ Φαρσάλων μὲ χρι Θερμοπυλῶν ὑπῆρξε διὰ τοὺς Ἕλληνας, ὅτι ἡ ὁδὸς πρὸς Δαμασκὸν διὰ τὸν ἀπόστολον Παῦλον : Ἐκτάλαβαν ὅτι, ὡς κράτος ἦσαν ἐκτός τῆς πραγματικότητος.

Η ΑΓΡΑΜΜΑΤΟΣΥΝΗ ΣΤΗΝ ΑΝΤΙΓΡΑΦΗ :

Ἀλλάζοντας, μ' ὄλο τὸ θράσος τῆς ἀγνοίας του, ὁ κ. Φ. Κ. Μπουμπουλίδης ἰδίως στὴν παραπάνω ἀντιγραφή του τὸ «μὲ χρι Θερμοπυλῶν» σὲ «μὲ χρι Δομοκοῦ», κάνει ἕνα χοντρὸ ἱστορικὸ λάθος. Γιὰ τὴν Θερμοπύλες, κι ὄχι ἀτυχῶς στὸ Δομοκὸ, ἔσταμάτησε ἡ ὑποχώρηση τοῦ στρατοῦ μας τὸ '97 - πρᾶμα ποῦ τὸ ξέρεει κι ὁ τελευταῖος μαθητὴς τοῦ γυμνασίου.

Η ΑΝΤΙΓΡΑΦΗ :

Φ. Κ. Μπουμπουλίδης :

EM 26,20-23 :

Συνετέλεσαν ὅμως και εἰς ἀλλαγὴν ριζικὴν τῆς ψυχολογίας τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ, καθ' ἕσον ἡ ὁδὸς ἀπὸ Φαρσάλων μὲ χρι Δομοκοῦ ὑπῆρξε διὰ τοὺς Ἕλληνας, ὅτι διὰ τὸν Ἀπόστολον Παῦλον ἡ ὁδὸς πρὸς Δαμασκὸν. Ἄντελήφθησαν ὅτι εὐρισκοντο ἐκτός τῆς πραγματικότητος.

ματικά ὁ τελευταῖος διατυπώνει κάτι τι τὸ ἀνάλογο, και τὸ τελευταῖο παραπάνω ἀπόσπασμα. Τὸ ἀναφέρει ἄλλωστε (39,26-28) και ὁ ἴδιος ὁ κ. Φ.Κ.Μ.: «Ἡ τέχνη αἰωνηλὴ λατρεῖ τὴ φύση, και τούτη, ὡς ἀνταμοιβὴ τῆς μακρυνῆς ἀγάπης, ἐβλάθηκε γυμνὴ νὰ χορεύῃ ἐμπροστὰ τῆς».

22. Τὸ τραγῳδίον τοῦ δοκησιόγραφου ἡ αυτοσχέδιος εἰς τὸν Κ.Γ. Χρυσοβέργην, ὑπὸ Δ. Βενεράδου φησὶ τούτῳ τῆς Φιλοσοφικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου, Ἄ.Βήνησι 1855, σ. 55.

23. Ἄς σημειώσουμε πὸς ὁ Λασκαράτος, στὴ μελέτη του «Ἡ γλῶσσα», τὴ δημοσιευμένη στὴν Ποικίλη Στοά 1855 σσ. 66-78, παίρνοντας ἀφορμὴ ἀπὸ ἕνα παρόμοιο παράδειγμα μὲ τοῦτο, γράφει τ' ἀκόλουθα, στὴ σ. 73: «Ἡ διαστραμμένη σύνταξις αἰνοῦ ἐνα ἄλλο εἶδος προπομπομανίας, και ἐναντιφ φουσβεσίας τῶν ἀνωλεισθήτων (sic) λογισμάτων. [...] Ἡ φραση γίνετα γρίφος. Γρίφος ὅπου ἤθελε ἀνοίσει τὸν λογισματοῦν τὸν ἴδιον, ἂν ἄλλος λογισματοπαιγερὸς τοῦ ἐάφου τοῦ τῆρ ἔφρεν' ἐμπρός του!»

ΤΟ ΠΡΩΤΟΤΥΠΟ :

Ειρήνη Δεντρινού :

ΕΓ6, στον πρόλογο:

Και καθώς άλλοτε ο Φίχτε στη σκλαβωμένη Γερμανία, είχε ταυτίσει τὸ ὑπέρτατο ἀγαθὸ μὲ τὴν ὑπαρξὴ τοῦ Γερμανικοῦ λαοῦ [...], ἔτσι καὶ ὁ ποιητὴς μας ἐσκοφτότου πῶς ὁ Ἑλληνισμὸς ἦταν καὶ ἐμῆλε καὶ ἔπρεπε νάβῃ ὁ πολιτιστικὸς παράγοντας φωτεινὸς ἀνάμεσα στ' ἄλλα ἔθνη τοῦ κόσμου καὶ πιστεῦσε πῶς ἡ ἱστορία τοῦ ἔθνους μας, ἡ ἱστορία τῆς σκλαβιάς του, καὶ τέλος ἡ νεκρανάστασή του ἔδιναν περιττρανὴ ἀπόδειξη αὐτῆς τῆς ἀποστολῆς του.

Καὶ ἀπὸ ἀλλοῦ : ΕΓ1:

...Κι' ὁ Ξένος [μῦλοι γὰρ τὸν πάππο τοῦ ποιητῆ] ἐπιζοῦθῶσε στὸν τόπο μας, γιὰτὶ εἶχε δοκιμάσει κ' ἐκεῖνος τὸ νερὸ ποῦ, καθὼς λέει ὁ ποιητὴς μας :

"Ὅπως Ξένος ἐκεῖ τὸ χεῖλι βρέχει
Στὰ γονικά του πλιά δὲ θὰ γυρίσει.

'Ἠλίος Πανταζόπουλος :

Λαυρέντιος Μαβίλης Ν. Ἔστια 14 (1933) χριστ. ταύχος, σ. 88β:

'Ο Μαβίλης ἦλθεν εἰς τὴν Γερμανίαν προσελκυσθεὶς ἀπὸ τὴν ποιήσιν τῆς τότε φοιτητικῆς ζωῆς μὲ τὰς παραδόσεις τοῦ κώδικος τιμῆς καὶ τῶν λοιπῶν μεσαιωνικῶν ἔθιμων, τὰ ὅποια ἤρμοζον εἰς τὰς κλίσεις του.

'Ἀνδρ. Ἀνδρεάδης :

Λαυρέντιος Μαβίλης, «Ἔργα» * ὁ. π. σ. 13, ὑποσημείωσις 2 :

...ἠράσθη αὐτῆς καὶ ἐπιτυχῶν τὴν χεῖρα της, ἀπεφάσισε νὰ ἐγκατασταθῇ ἐν τῇ νήσῳ τῶν Φαιάκων.

* Ἡ μελέτη αὐτῆ τοῦ Ἀνδρεάδη πρωτοδημοσιεύθηκε στὰ Παναθήναια, ἔτος Γ' (1912), 67-76.

Η ΑΝΤΙΓΡΑΦΗ :

Φ. Κ. Μπουμπουλίδης :

ΕΜ23, 26-32:

"Ὅπως δ' ὁ Γερμανὸς φιλόσοφος [πρόκειται γὰρ τὸν Φίχτε] ἐταύτισε τὸ ὑπέρτατον ἀγαθὸν πρὸς τὴν ὑπόστασιν τοῦ Γερμανικοῦ ἔθνους, οὕτω καὶ ὁ Μαβίλης ἐπίστευσε ὅτι ὁ Ἑλληνισμὸς ἀπετέλλει (!) ἰσχυρὸν στοιχεῖον πολιτισμοῦ εἰς τὴν ἀνθρωπότητα, ἡ δὲ ποία ἐπρόκειτο νὰ δεχθῆ τὴν ἀκτινοβολοῦν ἐπίδρασιν τῆς δόξης τοῦ ἀναγεννηθέντος ἔθνους, τοῦ ὁποῦ ἡ ἱστορία — μὲ τὰ τραγικὰ γεγονότα τῶν ἑτῶν τῆς δουλείας καὶ τὰ μυθικὰ (εἰς) κατορθώματα τῶν χρόνων τοῦ ἱεροῦ Ἀγῶνος — ἐπεσφράγισε τὴν σημασίαν τῆς μεγάλης του ἀποστολῆς.

ΕΜ15, 16-20:

... καὶ ἐγκατεστάθῃ πλέον ὀριστικῶς ἐν Κερκυραῖς, ἡ ὅποια, φαίνεται, διὰ τοῦ ὕδατος τοῦ Καρδικίου ἐπήνεγκεν εἰς τοῦτον τὴν λήθην τῆς πατρίδος, ἀφοῦ κατὰ τὸν ποιητὴν :

"Ὅποιος Ξένος ἐκεῖ κ.τ.λ.

Φ. Κ. Μπουμπουλίδης :

ΕΜ18, 34-38:

...διὰ νὰ συνεχίσῃ ὁμως [μῦλοι γὰρ τίς σπουδὴς τοῦ Μ.] μετὰ ἐν ἔτος εἰς τὴν Γερμανίαν, θελκτικὴν (!) διὰ τὴν ἔντονον πνευματικὴν καὶ καλλιτεχνικὴν κίνησιν καὶ τὴν ποιήσιν τῆς φοιτητικῆς ζωῆς μὲ τὰς παραδόσεις τοῦ Κώδικος τιμῆς καὶ τῶν ἄλλων μεσαιωνικῶν ἔθιμων, τὰ ὅποια τῶσόν ἤρμοζον εἰς τὴν φύσιν καὶ τὰς κλίσεις του.

Φ. Κ. Μπουμπουλίδης :

ΕΜ15, 11-12:

...ἠράσθη εὐγενοῦς νεάνιδος ἐκ τῆς οἰκουγενείας Πιέρρη καὶ ἐπιτυχῶν τὴν χεῖρα της * παρέμεινε κ.λ.

* Ὅπου ὁ Φ.Κ.Μ. ...ἠράσθη) τῆς τῶσόν ἀτυχῶς ἐκφράσεως τοῦ Ἀνδρεάδη ! 24

'Αλλὰ δὲν εἶναι μόνον αὐτὰ. «Μετουσιώνοντας» στὴν ἐργασία του ὁ κ. Φ. Κ. Μ. καὶ κάποιον ἄλλο ἀπόσπασμα ἀπὸ τὴν ἴδια μελέτη τοῦ Ἀνδρ. Ἀνδρεάδη, κάνει ἀκόμα ἓνα λάθος - τούτῃ τῇ φορᾷ γραμματολογικὸ :

Γράφει (σ. 159) ὁ Ἀνδρεάδης :

«Ὄντως ἡ διανοητικὴ μερὶς τῆς Κερκυραϊκῆς κοινωνίας, καὶ ἴδια ἡ νεολαία, ἀντιπροσωπευμένη τότε ὑπὸ ἀνδρῶν οἷοι οἱ ἀδελφοὶ Καλοσγούρου [...] καὶ τόσοι ἄλλοι ἐν οἷς καὶ ὁ νεώτατος Λαυρ. Μαβίλης». Καὶ ὁ Φ.Κ.Μ. (17, 8-9): «Ὅπως εἰς τὸ ἐξῆχος ἐκεῖνον πνευματικὸν περιβάλλον ὁ Α. Μαβίλης εὐρῆθι σύγχρονος τοῦ Γ. Καλοσγούρου»(1) κ.λ. Ὅμως ὁ

Μαβίλης (1860-1912) κάθε ἄλλο παρὰ σύγχρονος ἦταν τοῦ Γ. Καλοσγούρου, ποῦ γεννήθηκε στὰ 1849.

Μᾶς λέει ἀκόμα (13, 24), πῶς ὁ Ἠλίος Πανταζόπουλος ἦταν τάχα ἡγαυὸς συμμαθητὴς

1. Ὁ Ὁ Ἀνδρεάδης ὁμως κατόπιν, στὴν ἄλλη του μελέτη, («Ὁ πάππος τοῦ Μαβίλη», Ν. Ἔστια 16, 1934, 436 : «Ἔργα, ὁ. π., σ. 131) διόρθωσε τὴ φράση «ἠράσθη αὐτῆς καὶ ἐπιτυχῶν τὴν χεῖρα της» (Iarvus calami σίγωνα τοῦτο, ἀφοῦ ἡ πρώτη του μελέτη, καθὼς ἐκεῖ τὸ μολογῆται — σ. 166 — «συγγραφήν ἐν σπουδῆ») εἰς «ἐξοικειθεῖς τὴν κήρην [...] τὴν ἐνυμνεῖσθαι». Μὰ τὴ διόρθωσιν αὐτὴ δὲν τὴν ἔχει ὑπόψιν τοῦ ὁ κ. Φ.Κ.Μ., μ' ὅλο ποῦ ἀναφέρει ἀκόσσο καὶ τὴ μελέτη αὐτὴ στὴ βιβλιογραφία του (73), κ' ἔτσι, ἀνυποψίαστος, ἀντιγράφει τὸ... «Iarvus» τοῦ «ἐν σπουδῆ συγγραφέαντος» Ἀνδρεάδη - καὶ πᾶντα!

Χ. Γ. ΣΑΚΕΛΛΑΡΙΑΔΗΣ: 'Ο Μαβίλης, ό κριτικός του, ή 'Ακαδημία μας

του Ποιητού», ενώ τούτος, φοιτητής της Νομικής, στη Γερμανία γνωρίστηκε με τον Μαβίλη, που σπούδαζε τότε εκεί φιλολογία ²⁵.

Παρόμοιες και χειρότερες άκόμα άνακριβείες, ύπάρχουν πλήθος στην έκδοση τούτη: Μιλώντας ό κ. Φ.Κ.Μ. για τους λογίους που φάνηκαν «με την άνατολήν του Κ' αιώνος» ξεστομίζει τ' άκόλουθα (27,7-9): «'Ατενίζουσι λοιπόν προς νέους όρίζοντας [...] και διακρίσσουν διά του στόματος του 'Εθνικού ποιητού, ότι από ξήνος πρέπει να μάθη να θεωρή έθνικον ό,τι είναι άληθές». 'Από έδω, καθώς βλέπετε, μαθαίνουμε πώς ό Σολωμός έζούσε «κατά την άνατολήν του Κ' αιώνος»!

'Αλλο (28,34-36): «'Εν Κερκυρά παραμένων από του 1900 συνεχώς ό Μαβίλης επανέλαβε τους άγαπητούς περιπάτους εις τά είδυλλιακά τοπία της μαγευτικής νήσου, την όποίαν με τόσην θερμότητα ύμνησε». Κι άκολουθούν στίχοι από τό «Καρδάκι».

Μά τό συνέττο αυτό ό Μ. δέν τόγραψε μετά τό 1900, άλλα, καθώς βλέπουμε (ΕΓ139), τόν Δεκέμβρη του 1895.

16,30-31: «'Ο Ποιητής άνετράφη και έπαιδεύθη έν Κερκυρά, ή όποία άπέτειλε τότε τό κέντρον της νεοελληνικής πνευματικής ζωής». Και λίγο παρακάτω, όπου μιλάει για την Κερκυραϊκή σχολή (16,38-39): «πρός τόν όποίαν μετά θαυμασμού ήτένιζον πάντες οι Έλληνες τεχνίται του λόγου» κ.λ. 'Ομως, καθώς είναι γνωστό, «τό κέντρον της νεοελληνικής πνευματικής ζωής», περισσότερο τότε τό άποτελούσε ή 'Αθήνα, κι άκόμα πάρα πολλοί «Έλληνες τεχνίται του λόγου» άγνωούσαν ή και περιφρονούσαν άκόμα την Κερκυραϊκή σχολή.

Σ' όσα γράφει παραπάνω για την Κερκυραϊκή σχολή, βάνει και μία υποσημείωση, όπου παραπέμπει σε κάποια δική του μελέτη. Κι άλλου, συχνά-πυκνά, σημειώνει, και με πομπησιεύματα, που λές επίτιγδες τά παρεμβάλλει, μόνο και μόνο για να επιδείξη την τόσο άμφισβητήσιμη έλλωστε πολυμάθειά του.

25. Βλ. 'Ηλία Παταζόπουλου «Λαυρέντιος Μαβίλης», Ν. 'Εστία 14 (1933) χριστογενναϊκό τεύχος, σ. 87. Πρβλ. 'Α. 'Ανδρεάδου, 'Εργα: β.π., σ. 162.

26. (52, 3) «'Εξέθικη άλλαχού τά κείρια γνωρίσματα της Σολωμικής σχολής». Και λίγο παρακάτω (52,8) «Πρέπει τότε να προσέσω» κ.λ.

'Ετσι, στη σ. 52, βλέπουμε τέσσερες ύποσημειώσεις (113, 114, 116, 118), όπου άναφέρει δικές του μελέτες, όλωσδιόλου άγχατες με τόν Μαβίλη. Γιατί εκεί όπου μιλάει για τις γλωσσικές πεποιθήσεις του ποιητή και με την ξερή κι άνούσια καθαρευούσά του έγκωμιάζει μ' όλα τά ύπερθετικά της συγκίνησης και του θαυμασμού τη δημοτική, βρίσκει την εύκαιρία να μάς πη και για τή γλώσσα του Τυπάλδου, Πολυλά, Μαρκορά, Καλοσγούρου, Θεοτόκη, Τερτσέτη ²⁷ κ.λ., πράματα δηλαδή έντελώς περιττά, που ώστόσο πιάουν δυό επάνω-κάτω σελίδες, άπ' τις τέσσερες όλες-όλες του σχετικού κεφαλαίου.

Κ' ενώ έτσι ταλαιπωρεί τόν άναγνώστη, μόνο και μόνο για να κάνει να παρελάσουν μπροστά σε τούτον τά δικά του δημοσιεύματα, τίποτα, μ' όλα ταύτα, δέ μάς λείει για να συμπλήρωση μερικές πληροφορίες, που έτοιμες τις παίρνει άπ' άλλου.

27. 'Ανακρινόμενε μ' αυτήν την εύκαιρία ένα από τ' άγνωστα κείμενα του Τερτσέτη που έφυγε με βροχή (δέν ύπάρχει σε καμιά από τις σχετικές βιβλιογραφίες), άρκετά νομίζω σημαντικό, γιατί μάς φανερώνει τις παροδικές του άμφιβολίες για την επικράτηση της δημοτικής και την αίτια που τόν έκανε κάποτε «να έλλείρη» σε μια του όμιλη. Βρίσκει στην έφημερίδα Φιλόπατρις "Ελλην 30 'Απρ. 1855, σ. 4. Στανδαιομοιέθηκε, με κάποια λάθη όμως τυπογραφικά, στην έφημ. Ταχύτερος Φήμη, 3 Μαΐου 1855: «'Αγγελλία. Τόν λόγον τόν όποίον έμειλλον να εκφωνήσω της 25 Μαρτίου περί της εύρέσεως των βιβλίων της βιβλιοθήκης, όδω εκφωνήσις την 5 Μαΐου, ήμέραν της 'Αναλήσεως προς τούς Κυρίους και τας Κυρίας, όσοι εδραστηθώσι να τιμησωσι τό άναγνωστήριον διά της παρουσίας των την 9 ώραν π.μ. Πέποιθα ότι θέλω φανή άρεστός εις τούς άκουάτας μου, διότι καθόσον ε' άσθενείς μου δυνάμεις μοί τό επέτεργαν συνειροφρόθην με την αξιόλογον γνώμην ενός 'Αγγλου συγγραφέως, τά έξής: «εις μάτην ετάχθησαν αι πάνδημοι έορταί προς παρηγορίσμον ένδοχόν συμβεβηκόν, έτις ατμία δέν έχωσιν έπιρροήν του Έθνους: c'est en vain que de jours solennels sont établis pour célébrer des événements heureux, s'ils n'influent pas sur la morale de la nation. Προλαμβάνω να ζητήσω συγγνώμην περί του άσυστήματος της δημοτικής μου φωνής· πλην ταύτην την φράσιν, χωρίς τινών φίλων, θέλω ελληνίσις όσοι μοι είναι δυατόν· την δέ συγγνώμην ταύτην ένενήτω από τούς συνάδελφους μου της άπλής φράσεως, διότι ή καθαρότης σε και ή νέα σχολή τούς άφίγησαν άπαξάπαντας· κινρός να λάβωμεν περί όφθαλμών την ρήσιν του Σοφού, «'Οδαι τφ ένί»».

'Εν 'Αθήναις τη 29 'Απριλίου 1855
Γ. Τερτσέτης

'Ο λόγος κεί γι' αυτόν μιλάει ό Τερτσέτης στην παραπάνω άγγελλία, βγήκε σε δυό εκδόσεις. 'Εχω ύπόψη τη δεύτερη, όπου στη σ. 23 μάς κάνει ύπανηγμό για τούτη την άγγελλία. Βλ. Λόγος της 25 Μαρτίου 1955. 'Ο γάμος του Μεγάλου 'Αλεξάνδρου κ.λ. 'Αθ. 1856. Βλ. και Γ. Βαλέτα: Τερτσέτη 'Απαντα, τ. 2. 'Αθ. 1854, σ. 105.

τὸ Χρονικὸ τοῦ Μηνός

ΤΟ ΘΕΜΕΛΙΟ ΜΠΗΚΕ! Στὴ συνείδηση τοῦ «ἀσυμβιβάστου» κοινοῦ, ἀλλὰ καὶ στοῦ τῶν λογιῶ-λογῆς «τοποθετημένων» μας!

Ἄς κοιτάξωμε λοιπὸν τὴν ἄ-φοῦ πρῶτα μ π ἦ κ ε γ ε ρ ἄ — καὶ οἱ ἀντιδράσεις» ἀκριβῶς εἶναι πού πείθουν! — ποῖό τὸ θεμέλιο τοῦτο;

Μὲ δυὸ λόγια - καὶ συναπτά στίς ἀντιδράσεις» πάντοτε, τίς ἀκρῶς διαφωτιστικές:

Σημεῖο πρῶτο: Ἡ διαφορία πρὸς τίς κατεστημένες παρατάξεις! Κι ὄχι ἀπλῶς ἀδιαφορία, ἀλλὰ μαχητικὴ πρὸς αὐτὰς στάση!.. «Τὰ Νέα Ἑλληνικά» δὲν εἶναι οὔτε «Δεξιά» οὔτε «Ἀριστερά». Εἶναι: «Νὰ μᾶς ἀφήσετε ἡσύχους μὲ τίς μωρίες τῆς ἐπιπεδομετρίας σας!» Δὲν εἶναι φυσικὰ μωρο-κεντρώα (γιὰ τὸν ἀπλούστατο λόγο ὅτι ἡ στάση τους δὲν καθορίζεται ἀπὸ ἔλλειψη τόλμης πρὸς τὴ ριζικώτερη πάντα ἀντιμετώπιση τοῦ Κακοῦ, οὔτε ἀπὸ «σύμπλεγμα ἐπαναστατικῆς κατωτέρας» — προσδιοριστικῶν τῶν λογῆς-λογῆς «συνοδοιπόρων» —, οὔτε φυσικὰ ἀπὸ γλυκερὸ καὶ ἀβλαβῆ μωροπροοδευτισμὸ καὶ τάσεις «χρυσώματος τοῦ χαπιοῦ» πού μᾶς σερβίρεται καθημερινὰ ἀπὸ τὸ Κατεστημένο.

Εἶναι, ἂν θέλετε — καὶ ἄς τὸ ἀποκλείουν, ἀπὸ χρόνια ἐθελουφλία, οἱ λογιῶ-λογῆς κομμουνικῆς νοστορπίες — ὅλο τελα ἀσυμβιβάστα μὲ τὸ Κακό, ὅπου τὸ βλέπουν!.. (Κι ὄχι ἀπλῶς εἶναι, παρὰ καὶ δὲν πρόκειται νὰ πάθουν νὰ εἶναι ἰσοτὲς-ὅπως συμβαίνει συνήθως μὲ λογῆς-λογῆς «ἀνεξαρτήτους» πού κατά καιροὺς ἐμφανίζονται, πρὸς παραπλάνηση, οἱ κατεστημένες «πραγματικότητες», καὶ πού ἀργὰ ἢ γρήγορα, σὲ κρίσιμη πάντοτε στιγμή, σκάν τὸ μυστικὸ καὶ... τοποθετοῦνται!

«Ἀρνητικὴ τοποθέτησις» - θὰ πῆτε. Μὰ ὄχι! Κάθε ἄλλο! (Καὶ τοῦτο, ἀνεξαρτήτως τοῦ ὅτι: γιατί τὰ ἔχετε, πραγματικῶς ἔτσι, μὲ τὴν Ἄρνηση;.. Ἐδῶ ἀκριβῶς — προσοχὴ! — εἶναι φυ-

τεμένο τὸ Μέγα Κέρδος τῆς προπαγάνδας αἰῶνων, ἐκ μέρους ὄλων ἀνεξαιρέτως τῶν ἐκάστοτε «κατεστημένων»: σ' αὐτὴν ἀκριβῶς τὴν προγραμματικὴ ἀπόταξή τῆς Ἄρνησεως!.. «Ἔβισθε ἀρνηταί!» σὰς λέγουν, μόλις ἀντιληφθῶν ὅτι μὲ τὰ σωστά σας τόχτες ἀπόφαση νὰ θέσετε «τὴν ἀξίην παρὰ τὴν ρίζαν» τῆς ξηραμένης συκῆς!)

«Τὰ Νέα Ἑλληνικά» δὲν τὸ φοβοῦνται αὐτό. Δὲν θεωροῦν μικρὴ τιμὴ τὴν Ἄρνηση. Καὶ πίσω ἀπὸ τὴν στάση τους αὐτῆ, γνωρίζουν ὅσοι ἀνοίξαν στὴ ζωὴ τους δυὸ βιβλία, πὼς στέκονται πνεύματα μεγάλα τῆς ἱστορίας τοῦ κόσμου, καὶ τάσεις ὑπέροχες, καὶ λειτουργικῆς τῆς ἱστορίας βεβαίως ὅσο τουλάχιστον κ' οἱ Συντηρητικῆς (γιὰ νὰ μὴν πῆ κανεὶς «καὶ παραπάνω, καὶ πάντοτε πολὺ σπουδαιότερες», γιατί τὸ «σπουδαῖο», δηλαδή τὸ «εἰσὶν» πάντα — τί ἄλλο θὰ πῆ «σπουδαῖο»; Ἄπ' τὸ «σπουδῆ» δὲ βγαίνει; — εἶναι τὸ Καιριώτερο!)

Ἄλλὰ δὲν πρόκειται περὶ αὐτοῦ.

Ποῦ βλέπουν τὴν Ἄρνηση; Στὴν ἄρνηση ἀποδοχῆς τῶν ἀρνητικῶν καταστάσεων ζωῆς καὶ λόγου τοῦ μᾶς προσφέρουν; Στὴν ἐμμονὴ νὰ εἶναι ὁ ἄνθρωπος ἐλεύθερος, χίλιες φορές ἐλεύθερος, στὸ πείσμα ὄλων τῶν στραγγαλιστῶν «σωτήρων» του - «ἀνθρωποσωτήρων» κ' «ἐθνοσωτήρων», «εἰρηνοσωτήρων» καὶ «θεοσωτήρων», «σωτήρων τοῦ Σωτήρος» καθὼς λέει καὶ ὁ λαμπρὸς ἐκεῖνος Καρνωτάκης, (λίγο πρὶν αὐτοκτονήσῃ ἀηδιασμένος ἀπ' τὸν κόσμο τοῦτο), πού σταυρώνουσε καθημερινὰ τὸν Ἴδιον πάντα, στὸν ἴδιο Σταυρὸ: Τὸν Ἄνθρωπο;

Ἐδῶ ὑπάρχει ἕνας Κόσμος. Τέτοιος; Διχασμένους χοντρικὰ καὶ χασάπικα — συγγνώμη! ἄλλ' ἐκφραση προσφεύσεται δὲν ὑπάρχει — σὲ δυὸ ἡμικόσμους, πού ὁ καθένας τους διεκδικεῖ τὸ κορμὶ καὶ τὴν ψυχὴ μας - ἄλλως: φονεῖ, κ' ἐξοντώνει ἀδίστακτα, «πρόσχημα» κανένα μὴ σώζοντα, κι ὁ ἄλλος κ' ἄλλος!

Ἐδῶ ὑπάρχει μιὰ συντηρούμενη ψευδοαντίθεσις - συντηρούμενη ἀκριβῶς γιὰ νὰ πακτώνεται ἀποκάτω τῆς ἡ Ἄνωσις, καὶ νὰ πνίγεται ἡ Κατακραυγὴ τῶν ἐκατομμυρίων καταδυναστευόμενων

‘Η θέσις «τῶν Νέων Ἑλληνικῶν»: Ἐναντίον ὄλων τῶν «παράτάξεων»!

ὄλου τοῦ κόσμου, ἀπ’ ὅλους τοὺς ἐπαγγελματίους τῶν ἰδίων τους «ΡΑΧ», τὸν ἰδικό τους «τρόπο ζωῆς» - τρόπο δουλείας μας δηλαδή!

Καὶ ἐνῶ οἱ «τοποθετημένοι», μαζί με τοὺς «ἰθύνοντας» τῶν «Καταστάσεων», ἢ τῶν «Ἀντικαταστάσεων», ἰσχυρίζονται (μετὰ τὸ ρόπαλο πάντα στὸ χέρι!) πὼς ὁ «δικός τους» Κόσμος εἶναι «Κόσμος πλήρης, καὶ ἄρτιος, καὶ ἐνιαίος», ἐμεῖς, ποὺ ἀκόμα δὲ στραβωθήκαμε — καὶ δὲν ἐννοοῦμε νὰ στραβωθοῦμε, οἱ ἀβόλευτοι! (καταλαβαίνετε θράσος;) — βλέπουμε ὀλοκάθαρα πὼς τὸ Κακὸ δὲν ἐγκατοικεῖ ἀποκλειστικὰ στὸν Ἐναν ἢ στὸν Ἄλλον, παρά, σὰ νεύρωση καὶ σὰν δὲν ἀμφοτέρω, ἀπλώνεται ἀπαίσια — αὐτὸ μόνον πρᾶγμα ἐνὶ ἐνιαίῳ! — καὶ συνέχει τὴν «ἀντίθεσιν» τους!

Καὶ πὼς λοιπόν, τὸ Κακὸ μόνον δὶχως ἐτερόπλευρη (ἀλλὰ καὶ δὶχως ὀρρωδούσα ἢ ἐπαμφοτερίζουσα) τοποθέτηση μπορεῖ νὰ χτυπηθῆ στὴ ρίζα του! Μόνον δὲ μετὰ ἀπόλυτη ἐνστασιὰ εἰς ὅποιαδήποτε μορφή του ἢ πρόσημα, εἰς ὅποιαδήποτε «φθορὰ» καὶ ἀνοσιότητα, εἰς ὅποιοδήποτε «μῦθος» ἢ «σύμβολόν» του, μπορεῖ ν’ ἀπομονωθῆ, νὰ στερηθῆ ἀνεφοδιασμοῦ ἀπὸ νέες (παρὰ πλανημένες ἐκάστοτε) ἀνθρώπινες δυνάμεις, νὰ πληγῆ καίρια, νὰ πέσῃ!

Στὸν Τόπο μας — τόπο πολὺ καθυστερημένο (καὶ νὰ λάβουμε συνείδηση πιά!) — κάθε κριτικὴ ἀνάγεται στὴ σφαῖρα: Ἐντιπολιτευσις ἢ Ἀντιδικία! Κάθε προσωπικὴ ἀπόφασις ἐνστάσεως στὸ Σαθρὸ, ἐπιθέσεως κατὰ τὸ Κακοῦ, φθορὰς τοῦ κακῶς Κατεστημένου - κάθε προσωπικὴ ἀντίστασις, ἀπ’ ἑνός, καὶ δημοσυργία, ἀπ’ ἑτέρου, στοιχείων ἐνὸς ἀξιώτερου κόσμου καὶ μιᾶς ἀνθρωπινότερης ζωῆς (ἐνὸς οὐσιαστικώτερου Λόγου — ὅταν περιοριζόμεσθε στὸ «πνευματικόν» —, καὶ μιᾶς καθαρώτερης Στάσεως — ὅταν ἐντοπίζωμε στὸ «ἠθικόν»), στὸν Τόπο μας τὸν ἀνελεύθερο ἀκόμα, ποὺ δὲν «κατέκτησε» καὶ δὲν οὐσιαστικοποίησε (οὔτε ἐσωτερικέυσε ἀρκετὰ) τὴν μετὰ τὸσο αἶμα κερδισμένη ἐθνικὴ του «ἀνεξαρτησία», κάθε προσπάθεια τελοσπάντων γιὰ νὰ ξεκαθαρίσουμε τί νὰ πέσῃ καὶ τί νὰ σταθῆ, θεωρεῖται ἀμέσως... πολιτικὴ!.. Δηλαδή: ἰδιοτέλεια

καὶ ἀρχομανία! Δηλαδή: πρόθεσις ἐπιβάσεως τῶν περιστάσεων, ἐμεταλλεύσεως τῶν κοινῶν πόθων γιὰ τὸ καλύτερο - πρόθεσις μεριδίου ἀπὸ προνόμια, ποὺ κατέχουν πανταχοῦ «κρατοῦντες».

Αὐτὸ θὰ τὸ χωνέψουν ὄλοι: «Οἱ τοῦ ἐντυπο τοῦτο, τὸ ἐλάχιστο, ἀδιαφορεῖ γιὰ κάθε λογῆς κατηγορίαν ποῦ θὰ τοῦ ἐκτοξευθῆ ποτέ, ἀπ’ ὀποιαδήποτε πλευρὰ!

Μὴ δὲν εἶπαν;

Ἄκουστε - γιὰ νὰ τὸ διασκεδάσουμε καὶ λίγο τὸ μηνιαῖο τοῦτο σπιθὸ ποτήρι ποὺ κατεβάζουμε (καὶ δὲν ξέρω κ’ ἐγώ, πολλές φορές, γιὰ νὰ μὴ ἔχουμε τὴ δύναμη — γιὰτὶ πρώτος ἐγὼ νὰ μὴ ἔχω τὴ δύναμη — τῆς ὀλοκληρωτικῆς ἀγνοίας τοῦ κόσμου αὐτοῦ ποῦ μᾶς περιβάλλει!) — ἀκούστε τί εἶπαν:

«Εἶναι ὁ... ἸΔΕΑ πίσω τους!» («Ἄς μὴν καταγγεῖλω καὶ τοὺς «συνοδοιοπορικούς» ἐκείνους κύκλους ποῦ τὸ εἶπαν καὶ τὸ συνεζήτησαν - γιὰτὶ καὶ τὸ συνεζήτησαν, διεξοδικὰ μάλιστα, κύκλοι ὑπηρετικοὶ ξένης καὶ μωροπροσβείας, «πνευματικοὶ» καὶ ἐπισημότατοι!»)

«Εἶναι τὸ... Κ.Κ.» οἱ «ἄλλοι», ποὺ ἐθίγησαν ἤδη — καὶ γνωρίζουν πὼς θὰ θιγοῦν δά, ὄχι λίγο! — τὰ προσωπικὰ μικροσυμπεροντάκια τους καὶ «τὰ λίαν γενναῖα δόσιματᾶν ἀπ’ τὰ «κονδύλια» τοῦ «μυστικοῦ ἀγῶνος» (αὐτοὶ ποὺ ἐλάχιστα ὑπηρετοῦν, ποῦ χεῖριστα ὑπηρετοῦν οἰοῦνδήποτε «ἀγῶνα» στὸν Τόπο τοῦτο, δεκαετίες τώρα, καὶ τοὺς πληρώνουμε — ἐμεῖς τοὺς πληρώνουμε βέβαια! Ποῦς ἄλλος;..)

«Εἶναι... κυβερνητικὸς!» οἱ μωροαντιπολιτευόμενοι καὶ οἱ φαιδροὶ νεανίεσ τῆς χαραιοδικῆς «Ἀριστερᾶς» - ποῦ τὸ ἔγραψαν κιόλας, σὲ ἐπιστολὰς πρὸς τὶς ἐφημερίδες (φιλόξενες κατὰ δικὴ μας μάλιστα παράκληση!)*

Ἄλλ’ ἄς τ’ ἀφήσωμε ὅλα τοῦτα (ποῦ

Βλ. τὴν ἐπιστολή μου πρὸς τὸν κ. Μαμάκη στὸ «Ἔθνος» τῆς 12-9-57, καὶ ἐιδιαιτέρως τὰ ἐξῆς: «Ὅσο γιὰ τοὺς ἄλλους τρεῖς-τέσσαρες, ποὺ ἀναφέρεις ὅτι ἔχουν τόσο χάσει τὴν ψυχραγμία τους ὥστε νὰ μὴ μπορῆς νὰ καταχωρήσῃς τὴς ἐναντίον μου ὑβριστικὰς ἐπιστολὰς τους, ἐγὼ εὐχαριστῶ σὲ παρακαλῶ τὴς δημοσίευσίς, γιὰ νὰ μὴ στερηθῶν οἱ ἄθραυτοι τῆς ἐκακίας νὰ διασημωθοῦν σὰν «ἐπικριτὲς» «τῶν Νέων Ἑλληνικῶν», παρέχοντες ἔτσι τὴς «καλὰς ὑπηρεσίας» τους κίλας στὸς «κατεστημένους» μας (ἐξασφαλιζότες ὅρα καὶ τὴν «ἐνοῖάν τους»), μὰ μαζί, γιὰ νὰ τοὺς χαροῦμε κ’ ἐμεῖς οἱ ἄλλοι! Εὐχαριστῶ σὲ παρακαλῶ...»

Μέ 'Ανθρωπιά κ' 'Ελευθερία, με άναγνώριση τοῦ Σωστοῦ, ὅπου ὑπάρχει !

ἀγδιαστικά και πάλι εἶναι μονάχα, ὄχι ἐνδράπελα - ἂν και πόσο δηλαδὴ τῆς γύρω μας κατόντιας!) γιὰτί, σὸ κάτω-κάτω, κανεὶς δὲν ἀμφιβάλει πὼς ὅ, τι δεῖν γινόντων εἶναι μόνον «τὰ Νέα Ἑλληνικά», και ἀπὸ κανέναν βέβαια δὲν «ἐξαρτῶνται», οὔτε κανέναν «ὑπηρετοῦν», ἢ θὰ ὑπηρετήσουν ποτέ.

Κι ἂς ἰδοῦμε τίς θετικὰς ἐκδηλώσεις, τῶν στοιχείων ἐκείνων, μὲς ἀπ' τὴς ἴδιες τοὔτες ἀντιφερόμενες παρατάξεις, ὅπου «τυπικῶς» μόνον ἀνήκουν, «οὐσιαστικῶς» ὅμως δὲν ἀνήκουν — ἦ, ἔστω: τείνουν ὄλο και περσότεροι — νὰ μὴ ἀνῆκουν σὸν ἐσμὸ τοῦ ἐνιαίου Κακοῦ:

Ἐπὶ ῥῆξαν κύκλου — και αὐτοὺς βέβαια δὲ θὰ τοὺς κατονομάσω, οὔτε τὰ ἐντιμα πρόσωπα ποὺ ἀτομικὰ σκαρίζουν ἀπὸ τὰ «κοιτάδια», ἔστω και ἂν ἀκόμα μένουν «ἐντεταγμένα», (γιατί και δὲν πρέπει νὰ κατονομασθοῦν, ἀκριβῶς γιὰ

νὰ μπορούν νὰ ἀσκοῦν τὴν ἐστὲρική ἀντίστασή τους σὴν κατηγορία τῶν «συγκροτημάτων») — περιπτώσεις καθαρὰς ὅσο γίνεται, ποὺ με κάθε τρόπο εἰδεξαν πὼς παραστέονται εἰλικρινά, ἔστω και τυπικὰ «ἀμαρτωλοί», σ' αὐτὸ ποὺ ἐκφράζει τὸ ἐντυπο τοῦτο.

Θὰ σπεύσετε νὰ πῆτε: «Προσέξτε!»

Μὰ ὄχι! Νὰ μὴ σπεύσετε! Ἀκούστε ἐμένα (ποὺ ξέρω ἐλάχιστα ἀπὸ «τακτική» — και οὔτε θέλω νὰ ξέρω! —, ἀλλὰ θητεύω ὄλα τὰ χρόνια τῆς ζωῆς μου σὸ τὸ χρέος τῶν «ἀνοιχτῶν καρτίων») — ἀκούστε με: Νὰ ἐμπιστευέστε τὸν ἀμαρτωλὸ ὅταν ἀρχίζῃ ν' ἀναβλέπῃ! Και βοήθεια μεγαλύτερη (σ' αὐτόν, ἀλλὰ και στὴν ἀνθρώπινη ποιότητα ποὺ ὁ κάθε ζωντανὸς ἄνθρωπος κλείνει μέσα του) δὲν ἔχετε ἄλλη ἀπ' αὐτὴν, τὴ γενναιοτάτη, νὰ τοῦ δώσετε: Ἐμπιστευέσθε!

«Και οἱ δούρειοι ἵπποι;...» θὰ πῆτε. «Και οἱ ὑποκριτές;...»

Μὰ ναι, και αὐτοὶ - μοιραῖοι και αὐτοὶ! Ἀλλὰ ἡ ὀφέλεια ἀπὸ τοὺς εἰλικρινὰ πλησιάζοντας και ἀπὸ τὸ πόσο θὰ βοηθηθοῦν (και ἀπώτερα θὰ βοηθήσουν!) εἶναι τόσο σπουδαιότερη ἀπὸ τὴ βλάβη ποὺ θὰ προκαλέσουν σ' ἀνοιχτά μας στήθη και τίς ἀνυπεράσπιστές μας πλάτες, ὥστε ἀξίζει!.. Σὰς βεβαιῶνω: ἀξίζει!

Στὸ κάτω-κάτω: Δὲν εἶμαστε γενναῖοι ἀπὸ ὑπολογισμὸ! Οὔτε «Ἀνθρωποὶ ἀπὸ ὑπολογισμὸ! Οὔτε Ἐλευθεροὶ και ἀνοιχτοὶ πρὸς ὄλες τίς πλευρὰς ἀπὸ ὑπολογισμὸ! Γενικά, εἶμαστε αὐτὸ ποὺ εἶμαστε — τὸ τόσο διαφορετικὸ (ἂν τὸ εἶμαστε!) — ἀπὸ κρᾶση! Γι' αὐτὸ και «ἐκτός τακτικῆς» — γι' αὐτὸ και μαρῶι, και ἀφελεῖς ἂν θέλατε! (Τὶ νὰ γίνῃ;.. Μὰ μὴν ξεχνάτε: «Τὴν ἀγαθὴν μερίδα ἐξελέξατε», και αὐτὴν «ἐποίησεν ἀλιεῖς ἀνθρώπων»!.. Αὐτὴν, μετ' ἀνοιχτὰ στήθη και τίς ἀφύλαχτες πλάτες - ὄχι τοὺς «τακτικούς», τοὺς «μεθοδικούς», τοὺς «πολιτικούς», τοὺς «πονηρούς». Ὅχι τὸν Παῦλο - τοὺς ἀδαιεῖς ἀλιεῖς! Κι ὁ Παῦλος, ὅταν ἤρθε, «μεγάλως» ἀσφαλῶς, και δίχως αὐτὸν «Ἐκκλησία» μιὰ φορὰ δὲ γινόταν, ἀλλὰ νὰ: γίνῃκε Ἐκκλησία, και... πᾶει ὁ Σταυρὸς τότε, και τὸ Νόημα του!..)

Νὰ ἐμπιστευέστε, λοιπὸν και προπαντός: νὰ μὴ δειλιάτε!.. Ἄς χτυποῦν

'Ερ' φ και εὐχαριστῶ εἰλικρινὰ και πάλι ἐδῶ τὸν καλὸ μου φίλο, ποὺ δημοσίευσε ἀμέσως τὴν ἐπιμνη Πέμπτη (19-9-57) «ἐπιστολή» τοῦ ἐξάλλου Κ. Κοβάνη, ὅπου, μεταξὺ ἄλλων, κατηγοροῦμαι ἀκόμα και γιὰτί... ἐργάζομαι ἐπιτέλους και κᾶποιν - (κᾶποιν δὲν θὰ ἐργάζομαι γιὰ νὰ ζῶ;.) Ὅχι! κατὰ τὸν νεαρὸ ζαχαριανὸ μαζ! Και ἄρκει νὰ ἐργάζομαι σὸ Ἰππογεύδι Προεδρίας (πρὸ τοῦ κ. Κ. Τσάτσου, και προσληθθεὶς πάντως ὄχι ἀπὸ κανέναν ὑπουργό, παρὰ ἀπὸ κᾶποιν ἀπλὸς ἐπαλλήλου, ποὺ κατὰ ἐνόμισαν ὅτι θὰ εἶχα νὰ προσφέρω, στὰ ἐπὸτικά και τυπογραφικὰ τῆς ὑπηρεσίας τους), γιὰ νὰ μοὺ γράψῃ σὴν 12-9-57 τὴ ἐξῆς, ἀκόμη χειρότερα ἀπὸ κείνα ποὺ δημοσίευσεν τὸ «Ἔθνος»:

«Δυστυχῶς οὔτε ἡ «Δημοκρατικὴ» ὑπάρχει γιὰ νὰ τὰ ποῦμε ἀπ' τὴν καλὴ και γιὰ τὸ ὅλο σας σ' αὐτὸ τὸ καθῆστον (!) οὔτε δημοσιογραφικὸ καθῆστον ὑπάρχει σὸν κ. Μαμάκη γιὰ νὰ φιλοξενῇ τὰ γράμματα ποὺ παίρνει.

Ἄν ἦταν τὸ ἔρος ὑβριστικὸ. Τὰ ποιητὰ ἐξέδον νὰ τ' ἀποφύγουν. Ἐλεγα: Ὅ... Ἐπὶ ἀσάτῃς παρὰ τῷ Ἰππογεύδι Τσάτσοφ. Φυσικὰ καὶ ἄλλο, ἀλλὰ τὸ... δημοσιογραφικὸ καθῆστον ἔβαλε τὸ χερὸν του. Ἐλπίζω στὴ δυνάτερον ἀπόπειρα νὰ σκεπτῇ αὐτὸ τὸ καθῆστον, ἔπειθ ἂν δὲ θέλῃ νὰ ταρῶς τὸ κορμὸν τοῦ Ἀρχ. Δικτατοῦ (!!)

'Ελλίγω σόντομα και τὰ ξαναποῦμε. Δημόσια και ὄχι μετὰξὺ μας, ὅπως οἱ λελέδες τοῦ Λουμὴ και τοῦ Μπραζιλίαν. Και πρῶτα ἀπ' τὸ «Παρατηρήσιο» τῆς «Ἐφημερίδας τῶν Ποιητῶν» ποὺ ἀρκετὰς γροθὶές στὰ στομάγια δίνω κάθε μῆνα σὲ μερικὸς λακέδες (!)

'Αντιμονομὰ νὰ διαβάσω Ἀντρέα Ζεβρὰ ἢ Κομπομύζιο ἦ... στὰ «Νέα Ἑλληνικά». Ἐπίσης και τοὺς «φωτισμοὺς λόγων» τοῦ Ὁ. Παπακωνσταντίνου. Μήπως καμμὴ «Ἀνατομία τῆς Ἐπαναστάσεως» πρὸς κοῖτην τῆς Γενικῆς Ἀσφάλειας; (!!!)

Ἐχουν ἄραρος; Ποῦ τὸ βρῆκαν τότε; Θὰ μᾶς ποῖνε τί;

Καλὴν ἀντάμωση
Κώστας Κοβάνης

(Και παρεῖσα τὸ γράμμα του, γιὰ νὰ τὸν διδάξω Ἐλευθερία τὸν ἀραθῆ τοῦτον - ὄχι γιὰτί ἀξίζει ν' ἀσχοληθῶ μαζ! του, ἐγὼ δ... καθῆστονικῶς!)

Σὲ κάτι «δικοί μας» ὁ Σεραφεῖμ Μάξιμος κι ὁ Κωνσταντῖνος Καραμανλῆς !

ἀς βλάπτουν' ἄς πονηρεῦνται!.. Ἄς στήνουν χίλιες ἐνέδρες κι ἄς φυτεύουν νάρκες γύρω μας. Μὴ δειλιάτε· καὶ μὴν παύετε ν' ἀγαπᾶτε καὶ τὸν ἔσχατο ἀμαρτωλὸ ποὺ σᾶς πλησιάζει! Μόνο αὐτὴ ἡ δύναμη μᾶς μένει - καὶ μόνο αὐτὴ εἶναι ἀκαταμάχητη σήμερα! ("Ὅλες οἱ ἄλλες ἔχουν καὶ τὸ «ἀντίδοτό» τους, τὸ ἀντιόπλο τους, τὸ ἀντι-σύστημά τους! Αὐτὴ: κανένα!.. Κι αὐτὸ τὸ αἰσθάνονται - καὶ γι' αὐτὸ φρυάσσουν!).

Σημεῖο δευτέρο: Θὰ δείχνω με τὸ Κακὸ ὅπου ὑπάρχει - καὶ θὰ τὸ πλῆσσωμε!.. Μὰ καὶ τὸ Καλὸ καὶ τὸ Ἰγίες θὰ δείχνω με, ὅπου κι ἂν ὑπάρχει, ἀνεξαρτήτως πονηρῶν «σκοπιμοτήτων» (ποὺ δὲν εἶναι δικές μας ἄλλωστε)!

Καὶ τὸ Ἰγίες ὑπάρχει - ἀσχέτως «παρατάξεων» καὶ αὐτοῦ!

Τὶ ἂν ὁ Σεραφεῖμ Μάξιμος, ποὺ μᾶς ἔστειλε τὴν ἐντιμὴ ἐκείνη ἐπιστολή, εἶναι τῆς «παλαιότατης φρουρᾶς» τοῦ Κ.Κ.Ε. κομμουνάρος ἀμετανόητος;.. Εἶναι παστρική ἢ ὁμολογία ποὺ κομίζει;

Εἶναι!.. Σαναδιαβάστε τὴν ἐδῶ, τὴν καίρια παράγραφο του :

«Καὶ ἀντάρτης μὲν στὴν κυριολεξία δὲν ἔγνα, ἀλλὰ ἀντάρτης τὴν ἔννοια τοῦ γενοῦθι ἔγνα, καὶ εἰμαι, ἀρνητῆς τῆς κάθε ἀξίας ἀπ' ὅσες γνώρισα γύρω μου ποὺ εἶχαν ἀπαιτήσεις λατρείας, καὶ τέτοιος παρέμεινα καὶ εἰμαι, καὶ περίπου ὅλοι μας εἴμαστε ἔτσι, ὅλη ἡ γενιά μας καὶ ὁ πολὺς ὁ κόσμος, γιατί ὅλα σ' ἔσα πιστεύαμε καταπέσασε καὶ στεκόμαστε δύσπιστοι μπροστὰ στὸ κάθε τί, ἄλλος πολὺ, ἄλλος λίγο, γιατί τὰ παλιὰ κατακρημνίστηκαν μέσα μας, καὶ τὰ νέα πάλι χάσανε ἐκείνη τὴν αἴγλη καὶ τὴν εὐτυχία τῆς ἐνόρασης, ποὺ ἔχει μεταφυσικότητα καὶ θέλει τὰ ἰδανικά νὰ εἶναι ἰδανικά, ἔξω ἀπὸ ἱστορικὴ καὶ κοινωνικὴ συμμετρία.

Κι ὅταν τὰ ἰδανικά αὐτὰ τὰ βλέπουμε νὰ γίνονται πράξη τῆς ζωῆς - ἔργο τῶν χειρῶν μας -, τότε ἡ σκέψή μας τὰ πασπατεύει καὶ τὰ πασπατεύει, καὶ βρίσκει πῶς δὲν ἄξιζε δὰ καὶ τόσοσ κόπος γιὰ ἔνα... τόσο κοινὸ πρᾶγμα!»

Κι ὄχι μόνο παστρική, ἀλλὰ συντριπτικὴ τοῦ ἐκεῖ Κακοῦ!.. Ἐδῶ λοιπὸν κι αὐτὴ! Σ' ἐμᾶς!..

Καὶ τί ἂν ὁ κ. Κωνσταντῖνος Καραμανλῆς, πρωθυπουργὸς τῆ στιγμῆ τούτη αὐτῆς τῆς Χώρας, εἶναι τῆς «Δεξιᾶς», ἢ τοῦ «Συναγερμού», ἢ δὲν ξέρω τίνας ἄλλου ἀπ' ὅλ' αὐτὰ τὰ μωροσχήματα;.. Εἶναι ὅμως ἐκεῖνος ποὺ προσωπικά ἀρνήθηκε στοὺς κυρίους τοῦ Σταύρου Ντιπάρτεμεντ τὴν Ἄ-

ερογέφυρα ἀπὸ τὸν Τόπο τοῦτο; (Προσέξτε το! Προσωπικά τὴν ἀρνήθηκε, τὴ στιγμῆ ποὺ ὅλα ἔδειχναν ὅτι ἦταν πιά «γεγονός»!)

Ἐ, αὐτὸ ἀρκεῖ σ' ἐμᾶς. Ἐθῶλ νὰ πῶ: αὐτὸ ἀνέκει σ' ἐμᾶς! Καὶ κανένα «σχῆμα», καμμιά «τοποθέτησις» καμμιά «σκοπιμότης» δὲν ἰσχύει - οὔτε θὰ ἰσχύση ποτὲ - νὰ ἐμποδίσῃ στὸ ἐντυπο τοῦτο τὴν ἐντιμὴ καὶ ἀνθρωπινὴ ἀναγνώριση ποὺ ὀφείλεται πρὸς ἐντιμὲς καὶ ἀνθρωπινὲς ἐνστάσεις!

Αὐτὸ εἶναι τὸ περιεχόμενο τῆς μαχητικῆς πνευματικῆς στάσεως ποὺ «τὰ Νέα Ἑλληνικά» ἀπαιτοῦν ν' ἀποκτήσουν ὅλοι.

Νὰ βροῦν ὅλοι τὴ δύναμη, ὅσο ἀνίσχυροι κι ἂν εἶναι, ὅσο κολλοσσαίτες ἂν στέκουν οἱ γύρω δυνάμεις τοῦ Κακοῦ, νὰ ὑψώνονται προσωπικά (ἀλλὰ καὶ δημόσια!) πάνω ἀπ' ὅλα τὰ «σχῆματα», καὶ πάνω ἀπ' ὅλα τὰ ψεύδη, μὲ μιὰ κρίση ἀλύγιστη καὶ μιὰ στάση ἀφοβῆ - ὥστε νὰ τελειώνουμε κάποτε ἀπὸ τὸ βραχνᾶ τῆς «πλεγματικῆς» αὐτῆς φοβίας ποὺ συνεχὴ καὶ ἀποπνίγει τὴν ἄθλια τούτη ἐθνικὴ ζωὴ μας.

«Μπορεῖ νὰ σᾶς συντρίφουν!..» ἀκούω.

Πῶς ὄχι! Μπορεῖ! Μὰ γι' αὐτὸ ἀκριβῶς λέμε «ὄλοι» ν' ἀποκτήσουν τὴ στάση αὐτῆ: Νὰ συνεχίσετε σεῖς!.. Δὲν εἶναι «δική μας» στάση αὐτῆ. Εἶναι ὅλων· εἶναι τοῦ Τόπου αὐτοῦ· εἶναι τοῦ λαοῦ τούτου.

Τὸ βλέπετε, ὅτι ἀπ' ὅλες τὶς πλευρές, ἀπ' τίς πιδ ἀντίθετες πλευρές, ξεσηκώνεται ἡ βοή!.. Ἐέρτε τί λένε οἱ τίμιοι ἀξιωματικοὶ τοῦ στρατοῦ; Ρωτῆστε τους - ν' ἀκούσετε γλῶσσα ποὺ δὲν τὴν φαντάζεσθε!.. Ἐέρτε τί οἱ ζωντανώτεροι νέοι τῆς ἀξιοματικῆς Ἰριστερᾶς; Παραφουλάξτε τους καὶ θὰ τριβete τὰ μάτια σας!.. Ἐέρτε τί οἱ πάντες, κατὰ τῶν ἴδιων τῶν «παρατάξεων» τους;.. Τί αὐτοὶ ἀκόμα, ποὺ κατηγοροῦνται γιὰ ἐτοιμασία ἐπιβολῆς δικτατορίας στὸν Τόπο αὐτό;.. Ἄν τούς ἀκούγατε θὰ σαιμπόσασαν: Μὰ εἶναι «συνωμότες» τοῦτοι, κατὰ τῆς... ἐλευθερίας τοῦ Τόπου, ἦ..

Ἄλλ' ἄς μὴν προχωροῦμε. Δὲν διακαιώνουν κανέναν «τὰ Νέα Ἑλληνικά», στὴν ὁποιαδήποτε, ἔστω κ' ἐντελὴς τυπική, «ἐντάξῃ» του!

Κανέναν! Τὸ πνεῦμα τῆς «ἐντάξεως» ἀκριβῶς πρέπει νὰ χτυπηθῆ. Καὶ ὁ «τύ-

πος» τῆς ἐντάξεως βεβαίως - μαζί με τὴν οὐσία τῆς.

Νὰ ἀπελευθερωθῆ, πράγματι καὶ δριστικὰ ὁ Τόπος αὐτός!

Πῶς νὰ τὸ καταφέρουν τοῦτο τὸ πελώριο αὐτὰ τὰ ἐλάχιστα «Νέα Ἑλληνικά»;.. Μὰ νὰ - ὅσο τὸ μποροῦν. Μαζί σας. Μ' αὐτὲς τὶς λίγες χιλιάδες - ὅσοι εἴστε. Ὅ, τι μποροῦν.

Ἐρῶ· χαμογελοῦν οἱ «εἰδήμονες» καὶ οἱ ἀπνευρωμένοι ὑπηρετές τοῦ Κατεστημένου. Χαμογελοῦν πικρά κ' ἐπικίνδυνα...

Τί νὰ γίνῃ!.. Ἄργεῖ τὸ τέλος - καὶ θάχουν νίκες πολλές ἀκόμη.

Νὰ δοῦμε.

Ἐπάρχουν κι ἄλλα σημεῖα τοῦ θεμελίου.

Θὰ τὰ ποῦμε - στὰ ἐπόμενα τεύχη.

Γιὰ τὴν ὥρα ἂς περάσουμε — παραῤῥήσαμε κιόλας — στὰ «ἐπίκαιρα» τοῦ μηνὸς αὐτοῦ:

ΕΙΜΑΙ ΑΝΑΡΧΙΚΟΣ, λέει ὁ Σαρλώ! Μισῶ νόμους καὶ κυβερνήσεις!* Πολλά λέγονται γιὰ τὶς πολιτικὲς μου πεποιθήσεις. Ἐγὼ πάντως εἶμαι ἀναρχικός. Σιχαίνομαι τὶς κυβερνήσεις, τοὺς κανόνες καὶ τὰ δεσμά. Δὲν μπορῶ νὰ ὑποφέρω τὰ ἐγκλωβισμένα ζῶα! Οἱ ἄνθρωποι πρέπει νὰ εἶναι ἐλευθεροί.»

Καὶ συνέχισε — μιλώντας στὴν ἀγγλίδα δημοσιογράφου Ἑλλά Οὐίντερ, ποὺ τὸν εἶδε στὴ Γενεύη — γιὰ τὴν τελευταία ταινία ποὺ γύρισε «Ὁ Βασιλιάς στὴ Νέα Ἰόρκη»:

«Πῆτε μου, λοιπὸν, γέλασε ὁ κόσμος; Τὶ ἔλεξαν μετὰ; Μὴ μοῦ πῆτε πῶς δὲν ἐνθουσιασθήκατε μετὰ τὴν σκηνὴ τοῦ μπάνιου! Μὴ συζητᾶτε - ἡ ταινία μου αὐτὴ εἶναι καλὴ, εἶναι διασκεδαστικὴ, εἶναι ἡ καλύτερη ἀπὸ ὅσες γύρισα! Πολλά ἐλέγχθησαν γι' αὐτὴν, ἀλλὰ ὅλα εἶναι ἀνοήσιες. Ἡ ταινία μου δὲν ἐξυπηρετεῖ κανέναν πολιτικὸ σκοπὸ. Τὸ μόνο ποὺ μ' ἐνδιαφέρει, τὸ μόνο ποὺ προσπαθῶ νὰ ἐπιτύχω εἶναι νὰ κάμω τὸν κόσμον νὰ γελάσῃ. Ἡ ταινία μου εἶναι σατιρικὴ. Ὁ κλόουν πρέπει νὰ σατιρῆξῃ. Ποτὲ δὲ γύρισα ταινία ποὺ νὰ μὴν εἶναι σάτιρα. Βέβαια ὁ «Βασιλιάς στὴ Νέα Ἰόρκη» εἶναι ἡ πιὸ ἐπαναστατικὴ μου ταινία. Βλέπετε, ἐγὼ ἀρνοῦμαι ἀπολύτως νὰ παραμερίνω ἐνῶς ἀδρανῆς τμημα τοῦ

πολιτισμοῦ, ποὺ πεθαίνει ὅπως τοῦλάχιστον ἐγὼ. Κι ὅμως ἡ ταινία αὐτὴ εἶναι λυπητερή. Εἶναι ὁ αὐτὸς μου [...]. Μὲ ρώτησαν γιὰτὶ δὲ γύρισα τὴν ταινία μου σὲ «σινεμασκόπ». Τὶ νὰ σᾶς πῶ! Ἐμένα μ' ἀρέσει νὰ ζωγραφίζω μινιατούρες. Προτιμῶ νὰ δίδω τὴν ἔνταση στὴν προσωπικότητα καὶ δχι ἐντὸ σκηνικό. Προτιμῶ τὴ σιὰ ἐνὸς τραῖνου ποὺ περνᾷ πάνω ἀπὸ ἕνα πρόσωπο, παρὰ τὴν εἰκόνα ἐνὸς σιδηροδρομικοῦ σταθμοῦ».

Μεγαλοφυῆ λόγια:

Γιατὶ δὲν τολμοῦν οἱ καλοβουλευμένοι μας θετικὸδοξοὶ νὰ ποῦν καὶ γιὰ τοῦτον τὸν δημιουργὸ ὅτι εἶναι «στεῖρα καὶ ἄγονη ἢ Ἄρνησὴ του»;.. Εἶναι, τάχα, Ἄρνησὴ μικρῆ;.. Ὅχι δά!.. Μὰ τότε πῶς, μαροῖ μας, δὲν εἶναι «στεῖρα» καὶ δὲν εἶναι «ἄγονη», παρὰ χαρίζεῖ στὸν κόσμον ὅλο τὸν πιὸ τραγικὸ — μὰ καὶ τὸν πιὸ ἀνακουφιστικὸ μαζί — κλαυσίγελω τῶν αἰῶνων, μὲ ἔργα τέχνης γνήσια «μεγάλης» καὶ μοναδικῆς;

Ἄχ, ποῦ βρισκόμαστε!..

ΠΟΥ;.. Στὸ νὰ δέρῃ ἐδῶ, ἕνας ὀψιμος ἐκδότης, ποὺ «λιμεντέρεται» δά καὶ δόξα «πνευματικῆ», ἕναν ποιητὴ ὅπως καὶ νάναι: ὁ κ. Γ. Γουδέλης, τὸν ἀνήμερο κ. Ν. Παπᾶ!

Γιατὶ ὁ κ. Ν. Παπᾶς — ἔνοχος, εἶν' ἀλήθεια, σὲ πάμπολλες πνευματικὲς ἀθλιότητες, μαζί με τὴ γυναικία του, τὴ Ρίτα Μπουμπή! — κάτι τοῦ ἔγραψε τοῦ κ. Γουδέλη. Κ' ἐκεῖνος, μεθυσθεὶς τελευταῖως ἀπὸ τὶς ἐμπορικοῦσες ἐπιχειρήσεις του μετὰ τὰ βιβλία τοῦ μακρὰν εὐρισκόμενου Νίκου Καζαντζάκη, τὸν παραφύλαξε, ὅπως κατῆγγειλε ὁ... δαρεῖς, καὶ τοῦ τίς... ἔβρεξε!

Καὶ τὸ πρᾶγμα μὲν δὲ θὰ εἶχε πολλὴ σημασία, ἂν ὁ κ. Γουδέλης εἶχε νὰ ποῦμε καμμιά σχέση μετὰ πνευματικά, καὶ ἀπὸ θυμὸ «πνευματικὸ» — ὑπάρχει, διάβολε, καὶ τέτοιο! — ἔφτανε κι ὡς τὸ νὰ δειρῃ κιόλας. Ἄλλὰ ὁ κ. Γουδέλης εἶναι ἔμπορος - καὶ νὰ μὴν ἔμπορος παρακαλοῦμε, φρόνιμα στὸν πάγκο του, κοιτάζοντας λιγάκι καὶ τὴ δουλειά του, ἀντὶ νὰ ἐκδίδῃ τὶς πανάθλιες τούτες «ἀνθολογήσεις Σύγχρονης Κριτικῆς μα» ποὺ ἐξέδωσε, ἢ νὰ γράφῃ ἐπιστολὲς στὸ «Ἔθνος»*, ἢ νὰ κἀνῃ καὶ τὸ κάπως ἀκριβοστατικὸν, ὡς γνωστὸν, (λαθάκι) νά... ἀπειλῇ κ' ἐμᾶς (!), ἂν τολμήσωμε

* «Νέα», 19-9-57.

* Ὅπου (12-9-57) ἀπθάνες ἀήθεις καὶ κομπασμοί, αὐν ἔτοῦτα δῶ: «... Ἄνθρωποι» (οἱ Παπαῖδες), ἀπὸ

λέει νὰ γράψωμε λέξη ἐναντίον του!!!

Νέος Καραγάτσος ἐγενήθη ἡμῖν!..

Μά, ἀφήστε τ' ἀστεῖα!.. Θά... τίς φάμε, φοβοῦμαι! Καὶ θὰ πρέπει λοιπὸν τώρα ν' ἀρχίσωμε νὰ... φυλαγόμεσθε!

Βρέ, τί ἐπάθαμε!.. Μᾶς τόπε καθαρά στὸ... τηλέφωνο (ἔ!.. στὸ τηλέφωνο βέβαια!..) ὁ κ. Γουδέλης: «Κουτάζετε καλά, μπάς καὶ γράψετε τίποτε - τὸ καλὸ πού σᾶς θέλω!.. Ἐκτὸς πού θὰ σᾶς μὴνύσω...» (!) κ.λ. κ.λ.

Τώρα,.. ἐμεῖς βεβαίως καὶ τὴν περιμένουμε τὴν ἄθλια τοῦ ἀνθολόγησι τῆς Σύγχρονης Κριτικῆς μας - νὰ τῆ δοῦμε. Βεβαίως δὲ καὶ τὸ ὑποθέταμε ὅτι θὰ χρειαζόταν, ἀφοῦ τῆ βλέπαμε, νὰ γράψωμε καὶ κάτι.

Νὰ ὅμως τώρα πού καὶ θὰ... κινδυνεύουμε!

Ἐ! αὐτὸ ὁμολογουμένως δὲν τὸ περιμέναμε!.. Κι ὄχι γιὰ τίποτ' ἄλλο, παρὰ γιὰ τὴν θὰ γράφαμε ἄκεφα — περὶ ὑποθέσεως, διάβολε, τόσο ἀνακαρᾶς! —, ἐνῶ τώρα μᾶς κάνει κ' ἐμᾶς (ἄλλα καὶ ὅλον ὑποθέτω!) πιδὸν πολὺ κέφι!

Μιὰ καί!..(θὰ τίς φάμε) λοιπὸν ἀπὸ τὸν κ. Γουδέλη, διαβάστε τὰ παρακάτω μὲ πιδὸν πολλὴ προσοχὴ - εἶναι λόγια γραμμένα... μὲ τὸν Μέγα Τρόμο ἐπικρεμάμενο κατὰ τῆς ἀθλιας κεφαλῆς ἐκείνου πού ληρῶν καὶ τρέμων τὰ ἐχάραζε στὶς γραμμὲς ἐποῦτες, βιαστικὰ ἔτσι λίγο πρὶν... πεθάνῃ!

(Καὶ δὲν εἶναι μόνον τὸ... ζῦλο πού θὰ φάμε! Εἶναι καὶ ἡ... μὴνυσις πού μᾶς προαπειλεῖ, «ὅ,τι καὶ ἂν γράψωμε»!..

Φαντασθῆτε τί ἔχει νὰ γίνῃ!)

Λοιπὸν, ἄς εἶναι... Τὸ ζῦλο τόχουμε πού τόχουμε ἔτσι στὴν τσέπη μας - καὶ «τῆς φυλακῆς τὰ σίδερα εἶναι γιὰ τοὺς λεβέντες»! Ἡ «ἀνθολόγησι» ὅμως τούτη, ἡ παναθλία, εἶναι, κατὰ τίς δηλώσεις τοῦ ἀδαοῦς ἐκδότη της :

Πρῶτον: Σύγχρονη!

Δεύτερον: Ἀντικειμενική!

ἀπότταν οἱ ἐπιμονες προσπάθειές τους νὰ μᾶς χρησιμοποίησον σ' ἂν ἐπιχειρήσι καὶ σ' ἂν πνευματικὸ κέντρον!..

Νὰ ξεκαρδιχῆται δηλαδὴ κανεὶς μὲ τὸν ἄνθρωπο τοῦτο, ποὺ φαντάζεται ὅτι συνιστοῦν «κέντρο πνευματικόν»(!) οἱ λόγοι ποὺ τὸν περιστοιχίζουσι! Τὰ βιβλία τους, καλὲ θέλουσι οἱ ἄνθρωποι νὰ ἐκδώσουσι, τζάμισι εἰ δυνατόν, καί... «γρηθόσουσι οἱ ταλαίπωροι νὰ μβαλοθούσι», ὅπως λέει ὁ Καββαγιάνης!

Τὰ πιστεύω δὲ! αὐτὰ ὁ κ. Γουδέλης; Μπά σὲ καλὸ του, ὁ χριστιανός!..

(Καί, σπεφθῆτε: «πνευματικὸ κέντρο» μὲν, ἀλλὰ καί... «ἐπιχειρήσι»!.. Πῶσες ἀλήθειες ξεφεύγουνε τῆς γλώσσας ὅταν χάνῃ κανεὶς τὸν ἐλεγχό της!)

Τρίτον: Πλήρης (ἀνθολόγησις) λέει!

«Σύγχρονη» δέ, ξέρετε τί σημαίνει; Ὅχι, βέβαια, «ἀνθολόγησι τῶν κριτικῶν ἐκείνων κειμένων πού συνιστοῦν τῆ σύγχρονη κριτικὴ ἀντίληψη καὶ πραγματικότητα στὸν τόπο αὐτόν», παρὰ «ἀνθολόγησι τῶν μὴ ἀποθανόντων ἀκόμη κριτικῶν μας»!

Ἔτσι, παρουσιάζει τὰ ἐξῆς εὐτράπελα: νὰ λείπουν πρῶτα ἀναστήματα — ὅπως τοῦ Γιάννη Ἀποστολάκη καὶ τοῦ Φώτου Πολίτη, πού συνέβη νὰ πεθάνουν οἱ ἄνθρωποι νωρίτερα (χωρὶς ὅμως νάναι «μὴ σύγχρονοι», ἢ μεγαλύτεροι κἂν στὰ χρόνια ἀπὸ ζωντανούς μὲν ἀκόμα, πνευματικὰ νεκροὺς ὅμως ἀπὸ γενεσιμιού τους (διάβαζε: Θεμιστοκλῆς Ἀθανασιάδης! π. χ.) —, ἐνῶ «ἀνθολογοῦνται» δεύτερα, καὶ τρίτα, καὶ χιλιόστα (διάβαζε: κ. Πέτρος Χάρης!), καὶ μηδενικὰ κριτικὰ ἀναστήματα) (διάβαζε: κ. Δ. Γιάκος!)

Μὰ εἶναι νὰ συζητοῦμε στὰ*σοβαρὰ τώρα τὰ «πνευματικοειδῆ» τοῦτα τερτίπια, μὲ τὰ ὁποῖα ὁ ἔμπορος κ. Γουδέλης «καλοπιάνει» καὶ «περιποτεῖται» τοὺς «ῥώντας» «κριτικούς» μας, γιὰ νὰ τοῦ κάνουν ὕστερα («τράμπια» τὸ πρᾶγμα!) καλὲς «κριτικοῦλες» γιὰ τίς ἐκδόσεις του στὶς ἐφημερίδες καὶ στὰ ραδιόφωνα ὅπου δουλεύουν;

Σύντομα ἔτσι, ἄς κρατήσῃ πάντως σημείωσι ὁ τελειὸς ἀκατατόπιστος κ. Γουδέλης, ὅτι, ὡς τὴν ὥρα (πού ἐφθασε ὡς τὸ Ζ μόνον!), λείπουν ἀπ' τὴν ἄθλια ἀνθολόγησίν του τῆς Κριτικῆς μας, ζῶντες ἀκόμη, ὁ Σπύρος Ἀλιμπέρτης, ὁ Ἀλέξανδρος Βαμβέτσος, ὁ Νικηφόρος Βρεττάκος, ὁ Ὀδυσσεύς Ἐλύτης - πού ἔχουν γράψῃ βέβαια πολλὰς κριτικὰς (καὶ κάποιες πράγματι ἀξιολογώτατες)!

Ἄμα θὰ βγάλῃ καὶ τὸ β' μέρος, θὰ τοῦ δώσουμε τοῦ κ. Γουδέλη ἄλλο ἓνα μάθημα Νεοελληνικῆς Κριτικῆς (δαρεάν!) καὶ ἄλλη μιὰ σημείωσι, ποιόσ παρὰπέρα θὰ ἔχουν παραλείψει οἱ ἀστοιχεῖωτοι μαροσυμβουλάτορές του!

(Τὴν «ἀνθολόγησι» δὲ αὐτὴν, τὴν ἀπερίγραπτη, τὴν εὐρήκη «ἀξιόλογον» ποιός θαρρεῖτε;. Ὁ μέγας κ. Κ. Νίτσος*, σκανδαλοθήρας ἀρχισυντάκτης τῶν «Νέων», πού ἔχει καὶ «γνώμες» στὰ πνευματικὰ τώρα τελευταῖα!)

Ποῦ καταντήσαμε!..

* «Νέα», 25-9-57.

ΚΑΙ ΚΑΤΙ ΠΡΑΓΜΑΤΙ ΕΥΤΡΑ-
πελο! Στὴν ἴδια αὐτὴ ἀπερί-
γραπτη «ἀνθολόγηση» διαβά-
ζουμε* τὸ παράπονο τοῦ κ. Κ. Δεσπο-
τόπουλο «γιατὶ δὲν συμπεριλήφθηκε (!)
ἤ... καλύτερη κριτική του»!.. Ἡ ὁποία:
«εἶναι ἀναμφίβολα ὑπέρτερη ἀπὸ τὶς ἄλ-
λες» — πού συμπεριελήφθησαν δηλαδὴ —
καὶ ἰ σ τ ὀ ὕ φ ο ς...» κ.λ. κ.λ.!

Ἄλλὰ σ' αὐτὴ τὴν «ὑφει ὑπερτέραν»
(«δραματική», δηλαδὴ, ἐδῶ πού τὰ
λέμε!) κριτικὴ του** διαβάξαμε (καὶ
τὸ θυμόμαστε ἀκόμη ἀπέξω): «Τὸ πρό-
σωπο τῆς Ἀγλαίας εἶναι ἴσως τὸ πιὸ
κατ' ἄρθρον μὲν (!) πλασμένον (!!!)
καὶ «...τοῦ Ἀλέξανδρου εἶναι τὸ πιὸ
προσπαθῆ μὲν ἄρα πλασμένον»!

Χάρμα... ὕφους!

(Ἄς μᾶς ἀφήνῃ ἡσύχους ὁ κ. Κ. Δε-
σποτόπουλος - καὶ ἄς πᾶν νὰ μάθῃ νὰ
γράφῃ!.. Ζητάει τώρα καὶ ρέστα - καὶ ἀπὸ
Γουδέλη ἀκόμα!)

ΜΕ ΠΟΣΗ ΕΛΑΦΡΟΤΗΤΑ
κ' εὐκολία οἱ «πνευματικοί»
μας «ταγοῖ» ἀντιμετωπίζουν
θέματα καιριώτατα καὶ «πρῶτα» τοῦ Τό-
κου αὐτοῦ, νὰ ἐκλεκτὸ παραδείγμα ὁ ἀ-
καδημαϊκὸς κ. Βενέζης. Κι ὄχι μόνο μ' ἑ-
λαφρότητα κ' εὐκολία, ἀλλὰ θὰ ἔλεγε
κανεὶς καὶ μὲ μιὰ συνειδητὴ ὑ-
πηρετικὴ τοῦ «κατεστη-
μένου» Κακοῦ!

Θέμα: **Τὸ Προσφυγικό**. Κι ὁ κ.
Βενέζης — πού κανεὶς βέβαια, «λόγιον»
αὐτόν, τοῦ γνωστοῦ εἰδους, δὲν τὸν ὑπο-
χρέωνε νὰ μιλήσῃ —... μίλησε***! Καὶ τί
βρῆκε, θαρρεῖτε, νὰ πῆ, ἐπὶ τῆς τριακο-
στῆ πέμπτης ἐπετελεῖ τῆς Μικρασιατι-
κῆς Καταστροφῆς;.. Ἀπλούστατα: ὅτι
βγαίνουν ἀκόμη προσφυγικὲς ἐφημερίδες
(ἀναφέρει μάλιστα καὶ δυὸ - ἔτσι ἐξα-
σφαλίζεται ἡ bon-presse!), κι ὅτι... τὶς
προάλλες «τοῦ ἔλεγε» δὰ κι ὁ Δήμαρχος
τῆς Νέας Σμύρνης, πὼς καὶ στεφάνι κα-
τέθεσε κάποτε, ὁ μεγαθυρότατος!, στὸ ἔ-
γαλμα τοῦ... Κεμάλ, στὴ Σμύρνη, ὡς ἐπί-
σημος μάλιστα ἐπικοπέτης, ἐπικεφαλῆς
ὁμάδος ἐλλήνων προσφύγων (!), κι ὅτι
ὡς κ' οἱ τούρκοι ἀκόμη (προφανῶς λι-
γότερο δουλοφρονες ἀπὸ ἐλόγου μας,

καὶ λιγότερο πάντως σαλιτιπάγκοι στὴν
ὑπερπρόθυμη «ἐξυπρέτηση» τῆς κάθε
«νέας γραμμῆς» ἐλληνοτουρκικῆς «φιλι-
ας» - γιατί τὴν μιὰ τὸ θέλει ὁ Νάτο,
τὴν ἄλλη ὁ πρώτος μας στρατάρχης, τὴν
τρίτη ὁ κ. Λούνη κ' οἱ ὕψηλοι «προστά-
τες» μας, τὴν τέταρτη τὸ διάταξε ὁ μέγας
κύριος Ντάλλες!), ὡς κ' ἐκεῖνοι κεῖ λοι-
πὸν οἱ τουρκαλάδες τοῦ ξεπεσμοῦ, στέ-
κονταν καὶ χάζευαν, καὶ μᾶς περιγελοῦ-
σαν!.. Κι ὅτι, τέλος, «τί γάνειν, ἀλήθεια,
ὁ Σπεργιάδης;.. Μετάνοιωσε ποτέ;.. Ἡ
ἐπέθανε χωρὶς νὰ μετανοήσῃ;..»

Ἄ ὑ τ ἄ ὁ κ. Βενέζης, τῆς Ἀκαδη-
μίας Ἀθηνῶν (κ' ὕστερα λὲν πὼς οἱ Ἀ-
καδημίες δὲ λέγονται «Ἀκαδημίες» γιατί
εἶναι «ἐκάς»* τῶν πραγμάτων) πάντα!..

Κι ὄχι τίποτ' ἄλλο: εἶναι καὶ ὁ ἴδιος
πρόσφυξ ὁ κ. Βενέζης!

Νὰ πῆτε δὲ ὅτι τυχὸν δὲν πέρασε
ξυστὰ δίπλα στὸ μέγα θέμα τὸ προσφυ-
γικό;.. Μὰ πὼς! Καὶ πέρασε, καὶ ἐποίησε
καὶ τὴν νήσσα, κατὰ τὸ εἰωθὸς! («Τί τὰ
θες καὶ τ' ἀγγίζεις τέτοια θέματα!.. Μ'
ἀφοῦ τὸ θέλει ἡ ἐπέτειος, πὲς τίποτα περὶ
ἀνέμων καὶ ὑδάτων - πράγματα ἀβλα-
βῆ καὶ ἀκίνδυνα, νὰ τάχῃς μ' ὄλους κα-
λά!») - Νὰ ποιά εἶναι ἡ νοοτροπία τους!)
Κ' ἔτσι, ὁ κ. Βενέζης, νὰ προσέξῃ μὲν
μπόρεσε ὅτι ἀκόμα βγαίνουν... ἐφημε-
ρίδες προσφυγικῆς! Νὰ πῆ ὅμως, μὲ λό-
για ἀπλά, πὼς ἐντελῶς ἀδικαιο-
λόγητα, 35 χρόνια τώρα, ζοῦνε ἀκόμη
οἱ ἄνθρωποι αὐτοὶ σὲ παλιοσπαράγκες ἢ
σὲ πανάθλιες οὐκέλες, δὲν ἐμπόρεσε ὁ κ.
Βενέζης!

Κι ὄχι μόνο, παρὰ ἐκατάφερε καὶ νὰ
μᾶς δικαιολογῆσῃ — προσοχὴ! Ὁ
πρόσφυξ κ. Βενέζης! — τὸ ἀπίθανο
τοῦτο Κράτος, καὶ ζητάει (νὰ εἰμαστε
δίκαιοι), καὶ νὰ τοῦ ἀναγνωρίσωμε τοῦ
κατακακημένου, ὄχι συνειδητὴ ἐγκλημα-
τικότητα, ἀλλὰ... ἀντικειμενικὴ ἀδυνα-
μία (!) ν' ἀντιμετωπίσῃ ἐπὶ 35 ὀλόκληρα
χρόνια, τὴν προσφυγικὴ αὐτὴ ἀθλιότητα,
πού τὸ ἴδιο ἐδημιούργησε!

Αὐτὸ θὰ πῆ, ἀτυχῶς, στὸν Τόπο μας
ἄνθρωπος «πνευματικὸς»: ὁ π ρ ὄ σ φ ε τ ὁ
τοῦ κατεστημένου Κακοῦ!
Συνειδητὸς καὶ ἐθελόδουλος ὑπῆρέτης!
Ποῦ νὰ γράφῃ ὅσες θέλετε γλυκερότητες,
γιὰ τὸ πὼς «εβόλεψε» ἢ δὲν «εβόλεψε»
ἡ Εἰρήνη Βένη μὲ τὸν ἄνομο ἔρωτα καὶ
ὁ ἄντρας τῆς μὲ τὰ... τριαντάφυλλα (!) τὸν
ψυχικὸ ξεριζωμὸ (ἄ!.. ἢ ψυχὴ! ἢ ψυ-

* Σελ. 330.

** «Ὁ Αἰῶνας μας», Ἰαν. 51, τεύχ. 1, σελ. 7,
στήλη α', παράγραφοι 3 καὶ 4, στίχοι 1-2.

*** «Ἐῆμα», 17-9-57.

* Μακρῶν. Ἄρα: ἐκτός.

χή! πάνω απ' όλα!), όταν όμως καταπαίνεται σε μιάν επιφυλλίδα με τὸ "Όλο Θέμα — τὸ καίριο τῆς ζωῆς του δά! — νὰ περνᾷ ξυστὰ καὶ νὰ μὴ λήθῃ τοῦτο τὸ ἀπλό, τὸ τετράγωνο :

Ξέρετε, κύριοι, γιατί ἐπὶ 35 χρόνια, ἐντελῶς ἀδικαιολόγητα, τὸ ἐγκληματικὸ τοῦτο Κράτος ἄφησε ἔρμαιους καὶ ἄστεγους, στὴν πιὸ χτυπητὴ ἀθλιότητα τοὺς ἀνθρώπους αὐτούς, ποὺ τὸ ἴδιο μὲ τὶς μωρίες του ξεσπίτωσε κ' ἐξερίχωσε ἀπ' τὸν τόπο τους;

Γιὰ τὸν ἀπλοῦστατο λόγο: ὅτι σύντομα, πολὺ σύντομα, οἱ πιὸ ξυπνημένοι καὶ πιὸ θετικοὶ ἀπὸ μᾶς ἄνθρωποι αὐτοί, ἔγιναν ἐξαιρετικὰ ξυπνοὶ καὶ περισσότερο ἀπ' ὅσο «βολοῦσε» revoltés κατὰ τῆς παντοειδούς σαπρίας τοῦ Τόπου, κ' ἔτσι ἀποτέλεσαν ἓνα ἐπικίνδυνον γιὰ τὰ κατεστημένα συμφεροντάκια μας κομμᾶτι τοῦ ἔθνους - βαρᾶτε τους λοιπόν, ὅλοι ἀπὸ συμφώνου!... Βαρᾶτε τους νὰ διαλυθοῦν, νὰ λείψουν!

Μά, ἡλίθιοι! "Ό,τι χτυπιέται φουντώνει, λὲν οἱ νόμοι τοῦ κοινωνικοῦ - ἀνεξάρτητο τοῦ ἀδικίου καὶ τῆς ἐνοχῆς τῆς δικῆς σας, ἀπέναντι ἀνθρώπων ποὺ δὲ σᾶς ἐφταιζαν βέβαια σὲ τίποτα, κι αὐριο θὰ τοὺς βρῆτε (δῆπως τοὺς ἤυρατε!) ὄχι «ἐξανεστημένους» ἀπλῶς, ἀλλὰ νὰ, δυναμιτιστές!

(Σὲ ποιούς δὲμας αὐτά;... «— Βαρᾶτε τους!» - ἄλλο δὲν ἔβρουν τοῦτο, ἄλλο δὲ βλέπουν, ἄλλο δὲν κάνουν, 35 συναπτὰ χρόνια τώρα!)

Αὐτὰ, ἀτυχῶς, κύριε Βενεζή — ποὺ εἶσθε καὶ «πνευματικὸς ἀπολογητῆς» τοῦ προσφυγικοῦ πάθους! —, ἀπὸ μᾶς ἐδῶ, τοὺς μὴ πρόσφυγες. Ἀπὸ μᾶς, τοὺς «κακοὺς παλαιοελλαδίτες»!

Ἄλλὰ ἔχει τὸ Σωστὸ πατρίδα; Κ' ἔχει τὸ Πνεῦμα τοπικισμοῦς;

(Δὲν εἶναι καὶ τοῦτο «θέμα πνευματικόν» - θὰ ποῦν οἱ φιλοστατοὶ μας;

Αὐτὸ ἀκριβῶς!.. «Πνευματικὰ» δὲν εἶναι, στὸν Τόπο αὐτό, γιὰ τοὺς κατεστημένους μας «πνευματικούς» ταγούς, παρὰ τὰ θέματα «λόγου» μονάχα. Τὸ ἀνβγαίνον ἀκόμα «ἐφημερίδες» - ὄχι τὸ ἀνμένον ἀκόμα σὲ παράγκας!.. Ἐφ' ᾧ καὶ ὁ «λόγος» («ἐμωράνθη») - καὶ «ἐν τίνι ἀλισθήσεται;» Ἐν... ἀλυσκαῖς Ἄναβυσσου μήπως;

"Όλο τῆς τὸ ἀλάτι δὲ φτάνει, φίλοι

μου, νὰ νοστιμίση τὸ ἄνοστο φαί ποὺ μᾶς σερβίρουν - καὶ ὡς «ἔργα λόγου» μάλιστα!

Αὐτὸ φοβοῦμαι. Καὶ γιὰ τὰ «ἔργα λόγου» πρωτίστως!.. Οἱ νόμοι τῆς φθορᾶς εἶν' ἴδιοι στὴ Ζωὴ καὶ στὸ Λόγο!

ΟΙ ΚΕΝΟΛΟΓΟΥΝΤΕΣ ἀρμόδιοι τοῦ Ἐπισημοῦ Παιδείας ἐθεώρησαν καλὸ, ὕστερα ἀπ' τὸ σχετικὸ θόρυβο ποὺ ξεσήκωσε ξανά τὸ σχόλιό μας τοῦ προηγούμενου («Χρονικοῦ») ἐπάνω στὸ ἀπὸ διέτις σχεδὸν «θαμένο» ζήτημα τῶν ἐλλήνων σπουδαστῶν τοῦ ἐξωτερικοῦ, νὰ ἐκδώσουν «σοβαρὰν ἀνακοίνωσιν»

«Μελετοῦν» λοιπόν, λέγει ἡ ἀνακοίνωσις, «τὰς συνθήκας ὑπὸ τὰς ὁποίας σπουδάζουν οἱ Ἕλληνες φοιτητὰ καὶ σπουδασταὶ εἰς τὸ ἐξωτερικόν».

Καὶ προστίθεται - βαρυγδούπως:

«Ἐντὸς τῶν προσεχῶν ἡμερῶν θὰ ἐξετάσῃ τὸ ὅλον θέμα καὶ ἡ ἐπὶ τῆς παιδείας ἐπιτροπὴ, ὑπ' ὅσων τῆς ὁποίας θὰ θεθοῦν πορίσματα τῆς συσταθείσης πέρυσιν εἰδικῆς πρὸς τὸ ἐπιτροπῆς, ὡς καὶ στοιχεῖα, συγκεντρωθέντα ἐν τῷ μεταξῷ ὑπὸ τοῦ Ἐπισημοῦ».

Ἐργασθῆναι ὅτι θὰ ληφθοῦν μέτρα διὰ τὴν παρακολούθησιν τῆς προόδου τῶν σπουδάζοντων εἰς ξένα πανεπιστήμια φοιτητῶν.»

Ὅα ἐλέγατε: «Δόξα σοι ὁ θεός! Κάτι γίνεται!..» Μά, μιὰ στιγμὴ - γιατί οἱ «ἀρμόδιοι» μας δὲν κενολογοῦν μόνον, παρὰ ψεύδονται κιόλας, ἐξαπατῶντες ἐκ συστήματος καὶ τὸ Κοινὸ καὶ τὸν Τύπο. Σερβίρουν μιὰν «ἀνακοίνωσιν» — βέβαιον ὅτι τὸ περιεχόμενό της δὲν θὰ ἐλεγχθῆ ἀπὸ κανέναν —, καὶ γυρνοῦν ἀπ' τὸ ἄλλο πλευρὸ, γι' ἄλλο ἓνα χρόνιο!

"Ἔτσι μὲ ὅλα. Ἔτσι καὶ μὲ τοῦτο.

Γιατί, πρώτον: Ποῖοι «μελετοῦν»; Ἐμεῖς γνωρίζομε τὸ ἀντίθετο ἀκριβῶς: ὅ, τι μόνον οἱ τοῦ Ἐπισημοῦ Παιδείας δὲν μελετοῦν, ἓνα χρόνον τῶρα, τὸ θέμα — «θέμα τῶν» κατ' ἐξοχήν! —, καὶ τόσο πολὺ δὲν μελετοῦν τίποτε, ὥστε ἄλλοι ἐνδιαφερόμενοι (ἂν μὴ καὶ ἀναρμόδιοι) χαλοῦν τὸν κόσμον!

Δεύτερον: Ποῖα εἶναι «τὰ πορίσματα» τῆς περσινῆς «εἰδικῆς ἐπιτροπῆς», ποὺ «θὰ θεθοῦν ὑπ' ὅσων» τῆς φετινῆς; Τό...μηδέν!.. Διότι μηδὲν ἀκριβῶς ἦτο τὸ πορίσμα - καὶ ἦτο μηδέν, πρωτίστως λόγῳ τῆς μηδενικῆς δραστηριότητος τοῦ προέδρου εἰς τὴν ἐπιτροπὴν ἐκείνην — ὡς ἐκπροσώπου τοῦ Ἐπισημοῦ Παιδείας — κ. Κ. Γεωργούλη, γενικοῦ

γραμματέως τότε του δραστηριωτάτου αυτού Υπουργείου, μηδέποτε μηδέν λύσαντος ή προωθήσαντος κόν προς λύσιν, κι ως διετέλεσε επί τόσον καιρό «παναρμόδιος» εκεί μέσα, και ως απέτελε — προτού ιδούμε τήν... «παναρμοδιότητά του» έν...δράσει! — τήν «χρυσήν έπίπιδαν» παρατάξεως όλοκληρου πού τά είχε μέ τόν κ. Εύ. Παπανούτσου.

Τά «πορίσματα», λοιπόν, πού «θά θεθούν υπόψιν» τής φεινής έπιτροπής είναι... μηδέν άκριβώς — και τó γνωρίζουν οί πάντοτε ίδιοι «άρμόδιοι» του Υπουργείου Παιδείας, και ένσυνειδήτως κοροϊδεύουν τόν Τύπον και τόν κόσμον.

“Όσον διά τήν «παρακαλούθησιν» πού σχεδιάζουν νά κάμουν — τήν φαντάζεσθε: Νέα «πρόπα» άνοιγει για τόν διορισμό «ήμετέρων», τής κυβερνήσεως αύτης τώρα, τής αύριανής αύριο, τής μεθαυριανής μεθαύριο, τής άκραιφνώς «δεξιώς» τή μιά, τής «προοδευτικώτερας» τήν άλλη, τής «άριστερίζουσής» τήν παράλλη — τής όποιασδήποτε έβη κατά σειράν!

‘Αλλά, είπαμε: τά θέματα ρίζης δέν αντιμετωπίζονται μέ σπουδάς περι τά φύλλα — ούτε μέ φυλλομετρήματα χαρτιών, έγγραφων, άλληλογραφιών, και μέ σχηματισμούς όγκωδών φακέλων «της ιστορίας του σπουδαιωτάτου τούτου ζητήματος, τó όποιον...»

‘Αντιμετωπίζονται — νά!

‘Από ποιους όμως; ‘Από τέτοιους συνειδητούς μανδρινούς (νεκροθάπτας) παντός ουσιώδους στόν Τόπο αυτό;

ΚΙ ΟΣΟ ΓΙΑ ΤΟΝ ΤΥΠΟ μας, όλο τόν Τύπο, άσχετως παρατάξεων και πολιτικής, καλά θά έκαμνε νά έρευνούσε πύο σοβαρά τó θέμα, και νά διεφώτιζε θετικά: γιατί όσα βλέπουν τó φώς (άρθρα, καμπάνιες κ.λ., πού ξανάρχισαν τόν τελευταίο μήνα) έξυπηρετούν μόνο «κυκλοφοριακήν πολιτικήν», είναι όμως τελείως άσόβαρα.

“Οί καημένοι οί φοιτητάί μας του έξωτερικού, πού τούς άδικούν και τούς καταδιώκουν!..» — σ’ αυτό τó στυλ κλαυθμηρίζουν τά περισσότερα δημοσιεύματα, για νά μη χαλάσουν χατίρια και καρδιές, νά μη «δυσαρεστήσουν» άγαπημένα παιδιά («καλών σπιτιών») (ή μικροα-

ριστερίζοντες κακούς νεαρούς σπουδαστές — οί «άλλοι»)!

Και κανείς δέν καταγγέλλει τούτο: Νά! — κακός οί έδώ σπουδές! Μά αυτοί δέν πήγαν (και δέν πάν, διαρκώς) έξω γιατί τούς είναι άνεπαρκείς οί έδώ σπουδές, παρά για τó αντίθετο άκριβώς: γιατί είναι, στη μείστη τους πλειονότητα, αυτοί άνεπαρκέστατοι ν’ αντιμετωπίσουν και τούτες άκόμη τις άθλιες ντόπιες σπουδές!

Και πάν έξω για νά μάς έρθουν «έκ του παραθύρου».

Και πάν ό που δή ποτε είναι φθινόγερα — άνεξαρτήτως κλάδου σπουδών για τόν όποιο πράγματι έχουν (ή δέν έχουν) έφεση, και κλίση, και προπαίδεια!.. Κ’ έτσι παρουσιάζεται τó φαινόμενο: ένώ ό αναλογικός δείκτης γλωσσάθειας στην ‘Ελλάδα διδει μεταπολεμικώς τήν σειρά: «Γαλλικά, ‘Αγγλικά, Γερμανικά, ‘Ιταλικά», ό αριθμός τών σπουδαστών μας του έξωτερικού νά διδη τό... αντίστροφο: «Γερμανικά, ‘Ιταλικά, ‘Αγγλικά, Γαλλικά»!

Τί σημαίνει τούτο;

‘Απλούστατα: ότι όχι μόνο οικονομικά κριτήρια καθορίζουν (άντι: πνευματικά και έφέσεων) τήν έπιλογή τών «σπουδών» παρά τούς νέους μας φωστήραις του έξωτερικού, άλλα φεύγουν κιόλας οί έπίδοξοι τούτοι «έπιστήμονες» μας και μέ άγνοια (άποπάνω δέ και μέ άδιαφορία για τήν άγνοια!) τής ξένης γλώσσας εις τήν όποία πρόκειται νά σπουδάσουν «έπιστήμην»!

Τό άποτέλεσμα προοιωνίζεται έτσι από μόνο του. Και θά τó τραβάη ό Τόπος σαράντα χρόνια μετά!

Αυτοί δέ πού θά έρθουν, μέ τó έξωθεν «πασάλειμμα» έπιστημοσύνης, θ’ άποτελοϋν φυσικά — άμ ποιοί άλλοι; — «τά στελέχη» σ’ όλους τούς τομείς τής ζωής του Τόπου — τήν εκλεκτή μας νέα «έλίτε»!

Νά μάς χαρούμε όλοι μας!

ΙΚΑΙΟ ΟΜΩΣ ΕΙΝΑΙ και νά επαινέσωμε τή φορά τούτη, σε κάτι σωστό, τόν κ. Βε- νέζη: “Έγραψε σε μιάν άλλη του έπιφυλλίδα, έξ άφορμής μιās ξένης άνθολογίας, τά έξής όρθά και γενναία:

“Θάπρεπε κάτι τέτοια βιβλία χρήσιμα, νά τά βλέπουν και οί συντάκτες τών παραθλιών Νεοελληνικών ‘Αναγνωσμάτων, πού θέλουν νά

μνήσουν στή λογοτεχνία τῆς πατρίδας τους τὰ παιδιὰ μας, μὲ τις ἀπαράδεκτες, τις ἐξοργιστικὲς συχνὰ «δασκαυεῖς» τους. Βλέποντας τέτοια βιβλία (σὴν τὴν ξένη ἀθολογία, πὸ κρίσει) προοριζόμενα γὰρ τοὺς σπουδαστὰς, θὰ εἶχαν πιστεῦν ἕνα αἰσθμα ἐνοχῆς*.

Δόξα σοι ὁ Κύριος! 'Ο κ. Βενέζης ἄρχισε νὰ μιλάει ἔξω ἀπ' τὰ δόντια!

Θά... μείνουμε χωρὶς ψωμί!

Μὰ χρειάζονταν λοιπὸν νὰ γίνῃ καὶ ἰσχυρὰ ἀκαδημαϊκός, γιὰ ν' ἀνοίξῃ λίγο τὸ στομάτιόν του;

(«Ἐ, αὐτὸ εἶναι!.. Ὑπολογισμὸς καὶ σκοπιμότης εἰς ὅ, τι λέμε! Καὶ μόνον ὅταν πραγματοποιηθοῦν τὰ σκοπούμενα, καὶ τὴν ἄρτα πιά φοβερίζουμε ἀπ' τοὺς ὑψηλοῦς μας θώκους, θυμώμαστε καὶ κάποιον χρέας πρὸς τὴν... ἀλήθεια!..)»

«Ἐχθροὶ ποηροὶ! Τίς ὑπέδειξεν ὑμῖν μετανοεῖν;» - λέει ὁ Βαπτιστὴς στοὺς ἐρχόμενους νὰ λάβουνε τὸ χρίσμα τοῦ Φαρισαίου.

Ἄλλ' ἔστω - καλὴ καὶ ἀργὰ ἡ ἀλήθεια, καὶ ὁ εὐθὺς λόγος, καὶ ἡ ἐκ τοῦ ἀσφαλοῦς ἀφοβῆ κρίσις!

Ο ΚΥΡΙΟΣ Ν. ΓΙΑΝΝΙΟΣ, εἶναι ὑποτίθεται «σοσιαλιστής», καὶ «ἐπαναστάτης» - «μορφωμένος» σοσιαλιστὴς καὶ «γνήσιος» ἐπαναστάτης! Μόνον πὸ οἱ «σοσιαλιστὲς» τοῦ Τόπου τὸν ἔχουν γιὰ προδότῃ τῆς ἰδέας των, καὶ οἱ «ἐπαναστάτες» γελοῦν ἀκόμη μὲ τὴν «Ἐπανάστασι», πὸ ἐξεκίνησε σαράντα χρόνια πρὶν, καὶ τόσο λαμπρὰ μᾶς τὴν ἐκατάφερε, ὥστε... νὰ βρισκόμαστε ἐδῶ πὸ βρισκόμαστε σήμερα!

Μένει τὸ «μορφωμένος» - καὶ αὐτό, ἄλλωστε, μᾶς ἐνδιαφέρει ἐμᾶς περισσότερο, πὸ μῆτε «σοσιαλιστὲς» εἴμαστε, μῆτε «ἐπαναστάτες», ὅταν ἐκείνους πὸ ἀρπάζαν μὲς ἀπ' τὰ χέρια κάποτε τοῦ κ. Γιαννίου τῆ σημαία τῆς «Ἐπανάστασης» καὶ δημιούργησαν «πράγματα» (ἀντεπαναστατικὰ στὴν οὐσία τους, ἀν θέλετε, «πράγματα» ὅμως!), ἀντὶ ἀλόγων» καὶ «θεωριῶν», καὶ χασκογελοῦν χρόνια τώρα μαζί του (πὸ ἄλλοτε «ὑμνεῖ» τὸν ἔνα, καὶ ἄλλοτε «χαίρειτίζει τὸν ἄλλον», καὶ ἄλλοτε «τάσσεται παρὰ τὸ πλευρὸν» τοῦ τᾶδε, καὶ ἄλλοτε «προσχωρεῖ» στὸν δεῖνα!)

Σκληρὰ ἔλ' αὐτὰ - τόσο μᾶλλον ὅσο ὁ κ. Ν. Γιαννιὸς εἶναι ἀγαθὸς στὴν πρόθεσι πάντοτε - ἀλλ' ἀναγκαῖα γιὰ τὸν «μορφωμένο» παλιὸ μας φίλο, πὸ

σκολιάζοντας κατὶ ἀσημαντὰ γράμματα τοῦ Κ. Χατζόπουλου* γράφει πολλὰ ἄνω ποταμῶν.

Πρῶτα-πρῶτα, δίνει τοῦ... Νίτσε νὰ νιώσῃ τί ἐστὶ «μαστιγιὸν σοσιαλιστικῆς κριτικῆς» - μὲ τὰ ἐξῆς εὐτράπελα:

Κ' εἶναι ν' ἀπορῆ κανεὶς πῶς, σὲ μιὰ φτωχὴ Χώρα μὲ λαὸ δυστυχισμένο, τὰ πνευματικὰ τῆς παιδιὰ φάνηκαν τόσο ἄκαρδα ὥστε νὰ θέλουν νὰ ὑπηρετοῦν μόνον τὸν ἀτομισμὸν καὶ τὴ βία. Ἐδῶ τυχῶς, τὸ νιτσιῶ μὲθισι (ὁ διονυσιακὸς ἐνθουσιασμός!) εἶχε γρήγορα περάσει, καὶ θυμῶμαι πῶς ὁ Θεοτόκης (1908) μοῦ εἶχε πῆ: «Ἔισαι εὐτυχὴς πὸ μὴ πῆκες εὐθὺς ἀμέσως στὸ σοσιαλισμὸ. Ἐμεῖς χάσαμε πολὺτον καιρὸ μὲ τις νιτσιῶ παλαβουμάρες μας!»

Τὶ σχέση τώρα ἔχει ὁ ἔρμος ὁ Νίτσε μὲ τὸν... «ἀτομισμὸν» καὶ τὴν... «βίαν», μόνον ὁ γρηγόρας ἐν ἀμαρτωλαῖς μπροστοῦρα τῆς κακῆς ὥρας κ. Ν. Γιαννιὸς μπορεῖ νὰ μᾶς ἐξηγήσῃ - ὁ ὅποιος, ἄλλωστε, τόσο σοβαρὸς εἶναι (ἀλλὰ καὶ τόσο γνώστης τοῦ «σοσιαλισμοῦ»), ὥστε νὰ μᾶς βεβαιώσῃ πῶς ὁ Κ. Χατζόπουλος «ἦταν ὀρθόδοξος σοσιαλιστὴς, μαρξιστὴς, φανατικὸς ὀπαδὸς τοῦ ἐπιστημονικοῦ σοσιαλισμοῦ» (οἱ δὲ ἐπιστολὲς του - αὐτὲς νὰ ποῦμε, πὸ δημοσιεύει! - ἀποτελοῦν ἕνα φωτεινὸ εὐαγγέλιον σοσιαλιστικῆς ὀρθοδοξίας σὲ ἑλληνικὴ γλώσσα)!

Πόσο ὅμως ἦταν ἡ δέν ἦταν «σοσιαλιστὴς», «ὀρθόδοξος», «φανατικὸς ὀπαδὸς» καὶ τὰ ῥεῖτα ὁ Κ. Χατζόπουλος, νὰ, τὸ λέει ὁ ἴδιος:

«Ὅχι, δὲ βαρῆθηκα τὸ σοσιαλισμὸ, μὰ εἶναι κ' ἡ μόνη κουβέντα πὸ μὸ ἀνάγει τὴν ὄρεξιν νὰ ζῶ. Πέσει καὶ πρόπερι, ἀρθρογραφῶντας στὸ Νουμά γιὰ τὸ σοσιαλισμὸ, εἶχα τὴν ὄρεξιν νὰ γράψω στὸ μεταξὺ τρία μικρὰ διηγήματα, νὰ μεταφράσω τὴν Ἰφιγένεια, κομμάτια ἀπὸ τὸ Φάουστ κ.λ. Τώρα, μὴν ἔχοντας τὴν περίστασι νὰ φιλαρήσω πουθενὰ γιὰ σοσιαλισμὸ, ἀπὸ τὰ Χριστοῦγεννα κ' ἐδῶθε ὅτε ξανάπιασα πένα γιὰ νὰ γράψω ἄλλο τίποτε, ὅτε ξανάνοιξα μὲ πολλὴ ὄρεξιν βιβλίον. Γιὰ μὲν ὁ σοσιαλισμὸς εἶναι τὸ κεντριστηρι!»

«Ὡστε... «βαρῆθηκα» ἢ «δὲν βαρῆθηκα», «κουβέντα» καὶ «λακωνική», «ὀρεκτικὸ» καὶ «κεντριστηρι» («φλυαρία») καὶ «ἐλλειψὴ περιστάσεων» - ἐκεῖ εἶναι μόνον τὸ ζήτημα!

Ὁρθόδοξος σοσιαλισμὸς ἔλ' αὐτὰ (!) κατὰ τὸν «μόνον ὀρθόδοξον σοσιαλιστὴν τοῦ Τόπου» κ. Ν. Γιαννιὸ!

Μῆπως τρελαθήκαμε;

Καὶ γιὰ νὰ μὴν τὸ πιστέψετε, παραθέτω τί διακηρύσσει ὁ ἴδιος ὁ κ. Γιαννιὸς περὶ ἑαυτοῦ:

«Σήμερα στὴν Ἑλλάδα δὲν ὑπάρχουν παρὰ

* «Βῆμα», 27-8-57.

* «Νέα Ἐστία» 1-9-57, σσ. 1266-72.

δυὸ μονάχα ὀρθόδοξοι σοσιαλιστές, ποὺ πολεμοῦν τὸν μπολσεβικισμό καὶ ἀγωνίζονται νὰ ξεχωρίσουν τὸν Μαρξισμό ἀπὸ τὴ λενινιστικὴ παρωδία του: Ὁ Θ. Παπακωνσταντῖνου, ἀρθρογράφος τῆς «Ἐλευθερίας», καὶ ἡ ταπεινότητά μου!»!

Γελᾶτε;... Μὰ γιατί νὰ γελᾶτε; («Σοβαρὰ» λέγονται ὅλ' αὐτά!

Ἄλλὰ κάτι ἄλλο εἶναι πρὸ σοβαρό: Τί πνευματικὸ ἦθος προκύπτει ἀπ' τὰ γραφτὰ τοῦ ἀπιθάνου κ. Γιαννιοῦ περὶ Κώστα Χατζόπουλου!

«Σπρωγμένος λοιπὸν ἀπὸ τὴν ἀνάγκη καὶ τὰ οἰκογενειακά του βάρη, δέχτηκε δημοσία θέση, ἀλλ' αὐτὸ δὲν σημαίνει πὸς μεταστράφηκε ἰδεολογικὰ, γιατί ο τ ο ε δ ἔ δ ἔ π α υ σ ε μέσα στὰ τρίσβαθα τῆς ψυχῆς του νάναι ὁ φανατικὸς σοσιαλιστὴς ποὺ βλέπουμε στὴς ἐπιστολές του. Ὅστε εἶναι δυνατόν ν' ἀλλάξῃ ἰδέες ἕνας ὄριμος, κατασταλαγμένος στοχαστής, ὅταν ἔχουν μὴ τόσο βαθεῖα στὴν ψυχὴ του. Ὑποκρέωθηκε νὰ κρύψῃ τὸν ἑαυτὸ του. Νὰ παίξῃ θέατρο. Δράμα ψυχικὸ ποὺ θὰ συγκινήῃ πάντα. Ἐίχε φθάσει στὸ σημεῖο, δῆθεν ὑπαναχωρῶντας — γιὰ νὰ ζήσει ἥρεμος στὸ νέο του ἐπαγγελματικὸ περιβάλλον — νὰ περιποιηθῇ ὅσους λογοτέχνες καὶ πολιτικούς εἶχε ἄλλοτε κυριολεκτικὰ ζητινάξει: τὸν Παλαμά, τοὺς Κοινωνιολόγους καὶ τὸσους ἄλλους. (Οἱ σοσιαλιστικὲς ἐκεῖνες κριτικές του καὶ «καταδικαστικὲς ἀποφάσεις» γιὰ τὴν «κενολογία» ποιητῶν καὶ πεζογράφων, εἶναι οἱ μόνες ποὺ ἐκφράζουν τὴν ἀληθινὴ γνῶμὴ τοῦ Χατζόπουλου). Ἰσως νὰ τὸν ἀνακούφιξῃ, στὴ Διεύθυνση τῆς Λογοκρισίας ἐπὶ ὑπουργίας Ἀ. Παπαναστασίου, ἡ σκέψη — σοσιαλιστικὴ καὶ αὐτὴ — πὸς ὑπηρετοῦσε τὸν Φιλελευθερισμὸ ἐναντίον τοῦ φεουδαλισμοῦ. Πάντως τὸν παρηγοροῦσε ἀκόμη ἡ ἐνδόμυχη πεποίθησή του, πὸς τὸ σοσιαλιστικὸ του ἔργο θὰ τὸν ἀποκατατοῦσε στὴν ὑπόληψη ὅσων θὰ παρεξηγοῦσαν ὀρισιμένες πράξεις του ἢ «ἀποστασίες»!

Ἄστε ἔτσι λοιπόν! «Παίξῃ θέατρο» κανεῖς, ὅταν τὸν στενεψῶν τὰ πράγματα, καὶ αὐτὸ δὲ βλάπτει σε τίποτε τὴν «ἐπαναστατικὴ» του «συνείδηση»!.. Διευθύνει μάλιστα καὶ τὴν Κρατικὴ Λογοκρισία — φιλελεύθερη» ὅμως Λογοκρισία! —, ἀλλὰ πάντα μὲ τὴν... «σοσιαλιστικὴ» (ὄλα κι ὄλα!) σκέψη, πὸς... «ὑπηρετεῖ τὸν φιλελευθερισμὸ (!) ἐναντίον στο... φεουδαλισμοῦ»!

Ἄστω ὁ ἀτυχῆς Χατζόπουλος, ὁ λαμπρὸς μας ποιητὴς καὶ πεζογράφος, ποὺ δὲν ἦταν, ὁ ἔρμος, σοσιαλιστὴς ποτὲ μὲ τὰ σωστά του, ἐμφανίζεται τὸ λιγότερο «προδότης» καὶ «ἀποστάτης», καὶ πνευματικὰ «δειλὸς» καὶ διανοητικὰ «ἡλίθιος», μὲ μωρίες στὸ νοῦ του (ὡς εἶδος «σοσιαλιστικῶν σκέψεων») καὶ ἀχρεϊότητες ἰδεολογιῶν ἀσυνπειῶν τόσο συνηθισμένων στὸ σημερινὸ σχολιαστὴ του.

Ἐ, νὰ ὄχι!.. Νὰ ἀφήσῃ ἤσυχον, ἐκεῖ ποὺ στέκει μὲ τὰ λαμπρὰ κείμενά του, τὸν Κώστα Χατζόπουλο ὁ κ. Ν. Γιαννιὸς

(καὶ καλὰ θὰ ἔκανε μάλιστα νὰ διέκοπτε τὴ δημοσίευση ἐπιστολῶν ἀνόητων καὶ ναενικῶν, ποὺ ἂν τίς λάβαινε κανεῖς καὶ τοῖς μετρητοῖς, θάπρεπε νὰ χάσουμε καὶ τὸν Κ. Χατζόπουλο ἀπ' τὰ κάποιια κεφάλαια τῆς ἄλλοτε πνευματικῆς μας ζωῆς, τῆς ἀξιωτέρας ἀπὸ τούτην!)

Ἄλλὰ τὸ ἦθος αὐτοῦ ἀκριβῶς δὲν ἔχει ὁ κ. Ν. Γιαννιὸς: τὸ ἦθος νὰ ἐννοῆ, ὅτι κάποιια πρόσωπα στέκουν ἐκεῖ ποὺ τὰ τοποθετεῖ τὸ Κύριο καὶ τὸ Καίριο τοῦ ἔργου καὶ τῆς ποιότητός τους, ἀποτελεῖ δὲ ἀναίδεια ἀπλῶς — «σοσιαλιστικὴ» ἀναίδεια, τῆς πρώτης σοσιαλιστικῆς ἐποχῆς! — τὸ νὰ τοὺς ἐντάσῃ κανεῖς, μὲ τὸ ζόρι καὶ μὲ τὰ ψέμματα, σὲ ροπές καὶ σὲ ρεύματα ποὺ τὴν προσοχὴ τους μόνο κάποτε ἐτρέβηζαν (ἢ οὔτε κι αὐτὴν στὰ σοβαρά), τίποτε δὲ μέσα τους δὲν ἀφήσαν οὐσιώδεις.

Καὶ γιὰ νὰ σοβαρευτοῦμε: ὁ Κώστας Χατζόπουλος, μὲ τὰ λαμπρότερα ἀπ' τὰ κείμενά του, ποιητικὰ καὶ πεζὰ, εἶναι ἀπ' τοὺς τυπικώτερος (ἀτομικώτερος) καὶ «ἀπαισιοδόξους» τῆς γνησιώτατα «ρομαντικῆς» καὶ ἀντιρασιοναλιστικῆς ἐποχῆς του - ξεκομμένος ὀλότελα, στὴν ποιότητά του ὡς «δημιουργοῦ», ἀπὸ κάθε «ὀμαδισμό» καὶ «ρασιοναλισμό», ἀπὸ κάθε «θετικὸδοξία» μωρία καὶ «ὀπτιμιστικὴ» ἀφέλεια, τοῦ τύπου ἐκείνου ποὺ τυραννοῦν ἀκόμη τὸν κ. Ν. Γιαννιὸ καὶ ὀποιους παρόμοιους!

Ἐπειδὴ δὲ θὰ διαφωνεῖ βεβαίως ὁ κ. Ν. Γιαννιὸς, τὸν παραπέμπω στὴν «Ἀνθολογία» καὶ στὸν πρώτο τόμο τοῦ «Διηγήματος», νὰ διαβάσῃ τὰ ἔξοχα ἐκεῖνα ποιήματα τοῦ Χατζόπουλου καὶ τὸ ὄνειρικότατο «Ὀνειρο τῆς Κλάρας», ποὺ πειθὸν βέβαια καὶ τὸν πρὸ ἐξερκεφαλο πόση σχέση ἔχει ὁ... φάντης μὲ τὸ ρετινολάδο!

Ζητῶ συγγνώμην γιὰ τὴ βαναυσότητα τοῦ σχολίου τούτου - ἀλλὰ εἶναι καὶ ἡ βαναυσότης, κάποτε, ἡ μόνη ἀπομένουσα στάσις τοῦ πνεύματος κατέναντι τέτοιων μωριῶν.

Ἐπιτέλους, ὁ Νίτσε δικαιούται σήμερα νὰ μὴ «συγυρίζεται» ἐν ὑποσημείωσιν πέντε στίχων ἀπὸ κ.κ. Ν. Γιαννιὸς, καὶ ὁ Κ. Χατζόπουλος εἶναι ἄξιος κάποιια ἐντιμότητα ἀπέναντι του, καὶ κάποιιας δ ι α κ ρ ι σ ε ω ς .

Ἄλλ' αὐτὸ διακρίνει, ἀτυχῶς ἀκόμη, ὅλους τοὺς «ἐπαναστατικοειδέεις»: ἔλ-

λείεις διακρίσεως ἀπέναντι ἀξιῶν καὶ ποιότητων, ποῦ δὲν εἶναι τοῦ χειροῦ κανενοῦ νὰ τίς ἀλλοιώνῃ ἢ νὰ τίς κατηλεύεται, καὶ ποῦ ἀνεξαρτήτως «ιδεολογιῶν» βραβίων καὶ ἄλλ' ἑαυτὲς μ' ἓνα «εἰδικὸ βάρος» ὀλόδικό τους.

Τοῦτο ἀκόμη νὰ τὸ ἐνοήσουν οἱ «βράνταυσοι» (ἔστω καὶ «τοῦ δωματίου» οἱ βράνταυσοι, σὰν τὸν κ. Γιαννιό)!

Γι' αὐτὸ καὶ ἡ ἐπιβαλλομένη βαναυσότης τῆς ἀντιμετωπίσεως.

ΓΡΑΦΑΜΕ στὸ περασμένο «Χρονικὸ τοῦ Μηνός» γιὰ τὴν ἀδικιὴ ἀντίληψη τῶν δημοσιογράφων περὶ «λογίων» καὶ «λογιότητος» - καὶ ὅτι εἶναι ἀδικιὴ καὶ βλαπτικὴ γιὰτὶ συγκροτεῖται ἀπὸ κακὴ πεῖρα καὶ ἀπὸ κακὲς περιπτώσεις, «λογίων» ἀναξίων τοῦ ὀνόματος, ἢ κειμένων οἰκτρῶν, ποῦ ἔτσι πρῶχειρα, καὶ ἀμελέτητα, καὶ δίχως αὐστηρὰ κριτήρια ἐπιλογῆς, φιλοξενοῦν οἱ ἐφημερίδες ὡς δῆθεν «λογοτεχνικά».

Θέλετε ὅμως καὶ τὴν ἀντίστοιχη ἀκριβῶς, ἀλλὰ καὶ ἀδικιότερη, ἀντίληψη μωρολογίων περὶ δημοσιογράφων καὶ δημοσιογραφίας ;.. Νά, μὰς τὴν προσφέρει ὁ κ. Πέτρος Χάρης, στὸ «περὶ Κριτικῆς» - ποῖός;.. Ὁ κ. Χάρης! - περισπούδαστο ἄρθρο του τῆς 19-9-57, ὅπου ἰσχυρίζεται, οὔτε λίγο οὔτε πολὺ, πὼς «ἓνας δημοσιογράφος... μὲ ὄνομα στὴν ἀνοχὴ ἢ ἐνὸς καθυστερημένου κοινοῦ μπορεῖ νὰ στηρίζεται (!), καί... κακῶς θεωρεῖται («δημιουργός» στὸν τομέα του»!

Οὔτε λίγο οὔτε πολὺ! Καὶ σὲ ἐφημερίδα μάλιστα τὰ γράφει αὐτὰ!..

Ἔχει ἄδικο μετὰ, περὶ τέτοιων βέβαια «λογίων», νὰ λέγῃ ὁ κ. Θ. Παπακωνσταντίνου, ὅτι ἂν ἐβγάζε δική του ἐφημερίδα θὰ τοὺς ἀπηγόρευε καὶ τὴν εἴσοδο ἀκόμη στὰ γραφεῖα;

Φαίνεται ὅμως, ὅτι οἱ μὲν καλοὶ δημοσιογράφοι, ἀπὸ κάτι τέτοιες πράγματι περιπτώσεις ἔχουν σχηματίσει τὴν τρομερὴ τους γνώμη περὶ «λογιότητος» (καὶ πολὺ φυσικὸ· ἀφοῦ ἀπὸ τέτοιους μόνον βρίθει τὸ περιβάλλον τῶν ἐφημερίδων τους!), ὁ δὲ κ. Π.Χ., ἀπὸ αὐτὸ τοῦτο τὸ γεγονός ὅτι ἀνέχονται τὸν ἴδιον τόσα χρόνια, ἔχει μορφώσει τὴ χειρότερη δυνατὴ γνώμη περὶ τοῦ ποιοῦ τῶν εὐεργε-

τῶν του δημοσιογράφων, ποῦ τοῦ δίνουν καὶ στήλῃ!

Ἔχει πάντοτε τὸ «γνώθι σαυτὸν» ὁ κ. Χάρης - γνωστὸ αὐτό!

Θὰ ἔλεγε ὅμως τὰ ἴδια περὶ «λογίων» οἰσοδῆποτε «βέρος» δημοσιογράφος, ἂν δὲν ἐπρόκειτο περὶ τούτων τῶν σημερινῶν, ποῦ ἔτσι λυμαινόμεναι τίς ἐφημερίδες, παρὰ περὶ τοῦ Νιρβάνα νὰ ποῦμε, τοῦ Φώτου Πολίτη, τοῦ Ροῖδη;

Θέμα ποιότητος λοιπὸν κ' ἐδῶ - καὶ ἄς μὴ γίνονται ἄδικες γενικεύσεις καὶ βλαπτικοὶ χωρισμοὶ τῆς δημοσιογραφίας ἀπὸ τὴν καλὴ λογιότητα, γιὰτὶ (ἄς τὸ σκεφθοῦν καὶ αὐτὸ οἱ διευθύνται καὶ ἀρχισυντάκται:) ὑπάρχει κ' ἓνας σοβαρώτερος κίνδυνος σήμερα, ποῦ ἀπειλεῖ καίρια τὴν ἐλληνικὴ δημοσιογραφία: τὸ ἀπολύτως ἄσχετο μὲ τὸ Λόγο, ὑπὸ οἰαδῆποτε μορφή του (βεβαίως δὲ καὶ μὲ τὸν δημοσιογραφικό!) μεγίστου ἀριθμοῦ πιά ἀγραμμάτων καὶ ἀνικάνων νὰ ἐκφράσουν τὰ στοιχειωδέστερα τῶν πραγμάτων - τυπικῶς ὡστὸς «ἐξίσου δημοσιογράφων» μὲ τοὺς ἀξίους τοῦ ὀνόματος καὶ τῆς λαμπρῆς παραδόσεως. Τὸν δὲ κίνδυνον τοῦτο, μόνον μὲ ἀνέβασμα ἐπίμονο τῆς ποιότητος τοῦ δημοσιογραφικοῦ λόγου θὰ τὸν ἀντιμετωπίσῃ ὁ ἐλληνικὸς Τύπος - μὲ πράγματι ἀξίους δηλαδὴ τοῦ ὀνόματος «ἐργάτες τοῦ λόγου»!

Τὸ δὲ κοινὸ - ἄς μὴ λέμε τώρα ὅσα βολοῦν τὴν ὀκνηρία μας καὶ τὴν ἀδυναμία μας αὐτοαναπέσεως! - πάντοτε ζητεῖ καὶ πάντοτε ἐκτιμᾷ τὸ ἀνώτερο καὶ τὸ ἀξιώτερο. Ὑπάρχει δὲ «ἀνώτερο» καὶ «ἀξιώτερο» βεβαίως καὶ στὸ «ἐλαφρὸ», καὶ στὸ «ἐμπορικόν», καὶ στὸ «ἐλκυστικόν» - σὲ ὅλα τὰ εἶδη τοῦ λόγου ὑπάρχει τὸ βασικὸ πάντοτε Πρόβλημα τοῦ Λόγου, ποῦ ἀνεβάζει μὴ ἐφημερίδα ἀπὸ τὸ ἐπίπεδο τῆς «φυλλάγας» στὸ ἐπίπεδο τοῦ «φορέως» καὶ τοῦ «ὄργάνου» τῆς μεγαλοτάτης «Τετάρτης Ἐξουσίας»!

ΥΠΟΔΕΙΞΕΙΣ! Ἢ πῆτε οἱ δημοσιογράφοι. Ὑποδείξεις «ἔξω ἀπ' τὸ χορδόν». Μὰ γιὰ τοὺς δημοσιογράφους εἰδικὸς γράφεται αὐτό - καὶ βεβαίως: ὑποδείξεις! Γιὰτὶ ἡ κρίσις τοῦ ἐλληνικοῦ Τύπου εἶναι ριζικὴ καὶ βα-

* «Ἐλευθερία», σελ. 1η, στήλῃ 7η, στ. 47-50.

Ἡ Κριτικὴ τοῦ Τύπου (Ἀριστοφάνης-«Ἀνθολογία!»-Ἀρχιτεκτονικὴ-«Ζυγός»)

θεῖα - εἶναι δέ: τελικὸ ἀποτέλεσμα μακρᾶς καλλιέργειας εἰς τὸ Κοινὸ τῶν κατωτέρων ἀκριβῶς στοιχείων τοῦ ἐνδιαφερόντος του, ἀπὸ μέγα πλήθος («προσωπικῶς κατωτέρων») καὶ ἀντιπνευματικώτατων δημοσιογράφων ἢ διευθυντῶν τοῦ ποδαριοῦ καὶ τῆς περιστάσεως*.

Ὁ κ. Σπύρος Μελάς ἀνέλυσε σωστὰ πρὸ καιροῦ σ' ἓνα χρονογράφημά του τὸ θέμα, κυριολεκτικὰ μαινόμενος — καὶ δικαίως! — ἐναντίον ὧλων ἐκείνων (τῆς δημοσιογραφίας καὶ τοῦ ἐλαφροῦ περιοδικοῦ τύπου), πού παριστάνουν τοὺς «γνώστους τοῦ Κοινοῦ», καὶ πού λόγῳ τῆς ἰδίας των, τῆς προσωπικῆς των κατωτερότητος, κατωτεροποιοῦν (ἀντὶ ν' ἀνωτεροποιοῦν), εἴτε μὲ τὴν διευθύνση ἐντύπων πού ἀσκοῦν, εἴτε μὲ τὰ ἴδια τους τὰ πανάθλια γραπτὰ, αὐτὸ τὸ Κοινόν, πού εἶναι μιὰ ζύμη ὡστόσο, εὐπλαστῆ πάντα, πρὸς τὸ καλύτερο ἢ πρὸς τὸ χειρότερο, στὰ χέρια τοῦ ἄξιου ἢ τοῦ ἀνάξιου, τοῦ ἀγαθοῦ ἢ τοῦ κακοῦ, τοῦ εὐεργέτου ἢ τοῦ καταστροφῆως πλάστου!

Καί, ἀν μὴ τι ἄλλο, δημοσιογράφος εἶναι βέβαια (καὶ μάλιστα τῆς «παλιάς φρουρᾶς») ὁ κ. Μελάς — τὴν παράδοξο δὲ (κι αὐτὸ γιὰ τὸς δημοσιογράφους:) συμβαίνει νὰ εἶναι καὶ λαμπρὸς λόγιος) (ἀσχέτως πνευματικοῦ ἥθους τώρα, καί, ... καί...!)

ΑΛΛ' Ο ΧΩΡΟΣ μᾶς ἔλειψε πάλι, καὶ στὸ τεῦχος τοῦτο μ' ὄλο πού προσέσκαμε καὶ 8 σελίδες παραπάνω. Γι' αὐτὸ περνοῦμε σύντομα στήν...

ΚΡΙΤΙΚΗ ΤΟΥ ΤΥΠΟΥ, πού πολλές λαβὲς προσφέρει τὸ μῆνα αὐτὸ καὶ θέματα ἐνδιαφέροντα ἔχει ἀνακινήσει:

Μὲ τὸν Ἀριστοφάνη τὰ ἔβαλε ὁ κ. Ἀγγελοῦ Τερζάκης, καὶ τοῦ σῦρει τὰ ἐξ ἀμάξης**! Μὰ φοβοῦμαι πὺς τολμᾷ πάνω ἀπ' τὴν μπόρσσή του. Γιατὶ ὁ Ἀριστοφάνης, ὁ μεγάλος κλασ-

σικὸς Ἀριστοφάνης, συντρίβει λέω ἐγὼ κάθε ἀπόπειρα μειωσῶς του (πού, διάβολε, στὸ κάτω-κάτω, μόνο ἓνα σεμνότυφο καὶ χριστιανικὰ εὐνοησιμὸν πνεῦμα θὰ ἦταν ἐξηγημένο σὲ μιὰ τέτοια ἐναντίον του καταφορά - πνεῦμα πού δὲν τόχει φαντάζομαι ὁ κλασικοθερμμένος κ. Τερζάκης). Μὰ τότε, τ' εἶν' ὄλ' αὐτά;.. Μπᾶ, σὲ καλὸ του! Τί ἔπαθε μὲ τὸν Ἀριστοφάνη;.. Ἡ μήπως μ' ἄλλους τὰ ἔχει - καὶ τὰ λέει τῆς.. πεθερᾶς;.. Καλὰ στέκει ἐκεῖ ψηλὰ ὁ Ἀριστοφάνης. Χαμηλὰ πέφτουν οἱ κακοὶ σκηνοθέτες του - ναί! τίποτ' ἄλλο!

Ἀνθολογία θὰ βγάλουν οἱ λόγιοι μας, καὶ θὰ βάλουν μέσα λέει ἔτι τοὺς καπνίσῃ ἀπ' τὰ γραπτὰ τους, πληρώνοντας τὴν ἀπὸ πρῖν, συνεταιρικὰ!.. Θεὸς νὰ τοὺς φωτίσῃ! (Ἄλλὰ ἔξερουν οἱ ἀθροῦποι πὺς οὐτ' ἓνα ἀντίτυπο δὲ θὰ πουλήσουν - γι' αὐτὸ καί... συνεταιρίζονται!.. Μὰ δὲν εἶναι ἀσόβαρα αὐτά; Καὶ δὲν τοὺς ἐχθέτουν ἀκόμα παραπάνω;)

Θύμωσε, πού λέτε, ἡ Ἀρχιτεκτονικὴ τοῦ κ. Κιτσιῆ (λαμπρὸ ἔντυπο ὁμολογουμένως - ἀλλὰ πόσα λεφτὰ εἶναι ριγμένα μέσα σ' αὐτὴ τὴν ἐκδοσῃ!) καὶ τάβαλε μὲ τὸν Τουρισμό!.. Καὶ ὁ μὲν Τουρισμός, ἄξιος ἐπικρίσεως εἶναι βέβαια, σὲ τόσα καὶ τόσα! Ἡ Ἀρχιτεκτονικὴ ὅμως, γιατί ἀπὸ τὸ πρῶτο τεῦχος τῆς δὲν τοῦ εἶπε τὰ στραβὰ του;

Ἐέρετε γιατί; Νά, μᾶς τὸ λέει ἡ στήλη τῶν «Νέων» τοῦ κ. Κ. Νίτσου:

«Εἰδικὰ γιὰ τὴν περίπτωσιν τῆς Ἀρχιτεκτονικῆς» [...] ἡ στάσις τοῦ Ε.Ο.Τ. χαρακτηρίζεται ἀπὸ πλήρη ἀδιαφορία [...] Ὁ Ε.Ο.Τ. τὴν ἀντιμετωπίζει ψυχρῶς, χωρὶς κἂν νὰ υποπτεύεται ὅτι ἡ εὐρεία κυκλοφορία τοῦ περιοδικοῦ αὐτοῦ στὰ κέντρα ἐξορμησῆς τοῦ ἐλληνικοῦ τουρισμοῦ καὶ στὰ τουριστικὰ Γραφεῖα εὐνοεῖ σημαντικῶς τὴν ὑπόθεσιν τοῦ τουρισμοῦ καὶ προάγει τὰ συμφέροντα τοῦ τόπου».

Γιὰ τὰ... συμφέροντα τοῦ Τόπου δηλαδὴ (!!!), ζητεῖ ἡ Ἀρχιτεκτονικὴ κάποιον ἀγορὰ ἀριθμοῦ φύλλων τῆς φαίνεται - κ' ἐπειδὴ δὲν τὴν πέτυχε (ἀ κ ὀ μ η !) προβαίνει εἰς... «έντυμον κριτικὴν» τοῦ Ὁργανισμοῦ Τουρισμοῦ!

Μορὲ σπουδαίους ἀνιδιοτελεῖς («σῶτῃρες») διαθέτει φαίνεται ὁ Τόπος τοῦτος - κ' ἐμεῖς ἀπελλιζόμεσθε!

Ἀλλὰ κι ὁ «Ζυγός» τὰ ἴδια! Στὰ «Νέα» καὶ πάλι, τοῦ κ. Νίτσου:

«Ἀν ἡ Ἐκθεσις, ὅπως ἠλπίζετο, ἐβροθεῖ-

* Ὅπως λ.χ. ὁ κ. Κ. Νίτσος.

** «Βῆμα», 11, 18 καὶ 25-9-57.

το προπαγανδιστικὰ ἀπὸ τὶς εἰδικεῖς ὑπηρεσίαις τοῦ Τουρισμοῦ, θὰ προσέδινε πολὺ μεγαλύτερο ἐνδιαφέρον καὶ θὰ εἶχε οὐσιαστικώτερο ἀποτέλεσμα».

Νὰ καὶ μιὰ περίπτωσις πού θὰ ἐπαίνεσούσε τὸ Κράτος, γιὰ τὴ σωστὴ του ἐδῶ τοιγικονιά!

(Αὐτὸ ἔλειψε τώρα!.. Ὁ καθέννας πού κάνει μιὰ ἰδιωτικὴ ἐπιχείρησις, νὰ εἰσπράττῃ ἀπ' τὸ δημόσιον ταμεῖο, ὡς προσφέρων (!) ἐθνικὴν ὑπηρεσίαν)!.. Μὰ τότε τί ἄλλο λέγεται («ἐθνοκαπηλείαν»);

Μέγας φιλέλληνας ὁ κ. Σουλτσμπέργκερ!.. Ἐξέρετε τί μᾶς ἔσουρε; Καὶ δὲν εὐρέθηκε ἄνθρωπος ν' ἀπαντήσῃ!

Γιὰ ἀκοῦστε:

«Πάντοτε εἰς τὰς Ἀθήνας ὑπῆρχεν ἓν κυριαρχοῦν θέμα δι' ἀτελευτήτους συζητήσεως.

Ἐἶναι σχεδὸν ἀδύνατον διὰ τὸν ξένον νὰ ἐνησθη διατὶ ἡ φιλόνομος αὐτὴ καὶ ἐν τῷ συνόλω τῆς σχετικῶς εὐμεροῦσα χώρα, μὲ ὀλιγώτερα πραγματικὰ προβλήματα παρὰ ποτὲ ἄλλοτε εἰς τὴν σύγχρονον ἱστορίαν τῆς, φλέγεται μὲ τόσον πάθος διὰ τὴν τυχὴν μῖα ἡσούσα. Γενικῶς ἡ Κύπρος δὲν ἔτυχεν ἀδίκου μεταχειρισμοῦ ἀπὸ τοῦς Ἀγγλοῦς κυρίου τῆς. (!!!)

Ὁ ἐθνικισμὸς ὅμως, μὲ τὸν ὅποιον εἶναι ἀναμειγμένη μιὰ σχεδὸν μουσικιστικὴ θρησκευτικὴ ἔντασις, ἐπικρατεῖ εἰς τὸν ἑλληνικὸν χαρακτήρα. Ἡ ἑλληνικὴ ἰδιοσυγκρασία εἶναι πληθωρικὴ καὶ ἀγαπᾷ τὴν περιπέτειαν καὶ ἐνίοτε τρέχει νὰ θαυμάζῃ τὴν λογικὴν περισσώτερον ποσοτικῶς παρὰ ποιοτικῶς. Ἡ σικνη εἶναι ἐτοίμη διὰ μίαν νέαν πράξιν τοῦ κυπριακοῦ δράματος. Καὶ οἶοι οἱ Ἕλληνες θὰ εἶναι καὶ ἠθοποιοὶ (!) καὶ μέλη τοῦ ἀκρατηρίου.» (!!!)

Ἔστε... («εὐήμεροῦμε γενικῶς») κατὰ τὸν κ. Σουλτσμπέργκερ, ἡ Κύπρος ἐκεῖ κάτω («καλοπερνᾷ») (!) μὲ τοὺς ἀγγλοὺς ἀποικιοκράτας, ἐμεῖς ἔχομε... περισσεῖαν ζωτικότητος γιὰ... «ψιλὴ κουβέντα», καὶ θέατρο παίζουμε πάντως!

ΝΑ ΤΟΥ ΕΛΕΓΕ ΚΑΝΕΙΣ, πολὺ σύντομα καὶ σταρᾶτα, τοῦ «φιλέλληνα» κ. Σουλτσμπέργκερ, δυὸ-τρία λόγια:

1. Ὅτι ἡ Ἑλλάδα δὲν («εὐήμερεῖ») κύριε!.. Ἀπὸ τῆς ἀπελευθερώσεώς της δυστυχεῖ βαρύντα καὶ δὲ σηκώνει ἀκόμη κεφάλι.

2. Εἶχε δὲ προβλήματα οὐσιαστικώτατα ν' ἀντιμετωπίσῃ - καὶ ὄχι «Κυπριακόν».

3. Ἀλλὰ συμφέρον μῖα καθεστηκυίας τάξεως ἀπ' ἐνός, ἴσως-ἴσως ὅμως καὶ τῶν δυτικῶν τῆς προσοχῆς τῶν ἡταν ν' ἀποτραπῇ ἢ προσοχῆς τοῦ λαοῦ τῆς ἀπὸ τὰ οὐσιωδέστατα πού ἔκλεινον μπρός του ἀνεπίλυτα, καὶ νὰ ρι-

φθῇ τὸ «μετεμφύλιον» ἐνδιαφέρον καὶ ἀνησυχία του εἰς «ἄλλο θέμα».

4. Εὐρέθη ὁ στρατάρχης - θέλων καὶ αὐτὸς νὰ συνδέσῃ τὸ ὄνομα του μὲ (μεγάλην ἐθνικὴν ὑπόθεσιν)· εὐρέθησαν οἱ ἡλίθιοι ἀγγλοὶ, μὲ τὸ «ποτέ!» τους, τὸ κυνικὸν καὶ κτηνώδες.

5. Εὐρέθη ἡ χώρα σας, τελειῶς ἀγνωσοῦσα τὴν ψυχολογίαν μας καὶ ἀνίκαν νὰ παίξῃ πράγματι τὸν ρόλον «ἡγήτιδος δυνάμεως» πού διεκδικεῖ.

6. Συνέβαλαν πλεῖστα ὅσα - καὶ ἑξαιρητικὰ εὐρέθημεν ἐμεῖς μὲν μὲ «Κυπριακόν», οἱ ἀτυχεῖς δὲ Κύπριοι μὲ τέτοιο αἰμάτωμα!

7. Ἄλλ' ἀπ' ἧς ἐτέθη τὸ ζήτημα, κύριε Σουλτσμπέργκερ, περίπτωσις ἐλλειψτικὴς ὑποχωρήσεως δὲν ἔδυναται ν' ὑπάρξῃ, ἔστω καὶ ἂν ὁ λαὸς αὐτὸς γνωρίζῃ ὅποια ἀναβολὴν τῶν οὐσιωδῶν του καὶ πολὺ καιριωτέραν προβλημάτων συνεπάγεται τὸ θέμα. Σᾶς βεβαιῶ, ὡς ἐντελῶς ἀνεξάρτητος πνευματικὸς ἄνθρωπος τοῦ Τόπου αὐτοῦ, ὅτι περίπτωσις ὑποχωρήσεως δὲν ὑπάρχει ἀπὸ τὴν πλευρὰν αὐτῆν, καὶ μὲ τὸ Κυπριακόν ὑπάρχει μάλιστα φόβος νὰ φθάσωμε πολὺ μακρότερα ἀπὸ ὅσον δύνασθε νὰ υποθέσετε εἰς τὴν ἐπὶ ἡφαιστεῖον κοιμωμένην πατρίδα σας!

Μὲ φληναφήματα δὲ σὰν τὰ ἰδικά σας, τὸ θέμα δὲν ἀντιμετωπίζεται - καὶ ὁ λαὸς αὐτὸς ξεύρετε πῶς («κουρδίζονται») μόνος του, καὶ πῶς ἔσπαει, ὅταν τὸν πιάσῃ;.. Ἐἶναι ἰκανὸς νὰ παρατήσῃ ὅλα του τὰ πιεστικὰ «οὐσιώδη», νὰ ἀδιαφορήσῃ πρὸς ὅλην του τὴν γυμνότητα καὶ τὴν ἐκ τῶν δολλαρίων σας ἐξάρτησιν, νὰ θέσῃ ζήτημα ὄχι «πρώτον» ἀπλῶς, ἀλλὰ καὶ μηδενιστικῶς «τελευταῖον» του τοῦ Κυπριακόν - ἀκόμη δὲν εἶδατε τίποτε! - καὶ ἵ νὰ ἰδῆτε ἑξαιρητικὰ πολὺ ἄλλα πράγματα, ἐκεῖ εἰς τὴν μακρὴν πατρίδα σας, πού τὰ μετράτε ὅλα μὲ τὸ δολλάριο (κοντόφθαλμα, καὶ κουτὰ τὰ μετράτε ἔτσι, ὅμοια γιὰ ὅλους!).

Καὶ ξέρετε τί ἄρα συμβῆθι τότε; Κάτι παράδοξον - καὶ ὅμως ἑλάχιστα παράδοξον στὴν ἱστορίαν τοῦ λαοῦ τούτου:

Ἐκεῖ πού παραίτησεν ὅλα του τὰ οὐσιωδέστατα, τὰ ἔμμεσα, τὰ ἐσωτερικὰ, τὰ ἐντόπια του, ὑπὲρ ἐνός τύποις «φτιαχτοῦ» κατ' ἀρχὴν «ἐθνικοῦ ζητήματος», θὰ

τὸν ἔχετε θυμώσει τόσο — και μαζί οἱ κακοὶ και ἡλίθιοι ὑπηρετοὶ σας — ὥστε ἐξ αἰφνης, ἐσπῶν ἀπὸ τοῦ ζητήματος αὐτοῦ, θὰ καλύψῃ (μὲ ἓνα και μόνον ἄλλα) και ὀλόκληρον ἐκείνην τὴν τὴν ἀναβολὴν ἀντιμετωπίσεως τῶν «οὐσιωδῶν» και «πρώτων» του, πού του ἐσκευωρήσατε, και θὰ τὰ ἰδῆτε ὅλα ἀποτόμως ξανάστροφα!

Και ἐμεῖς μὲν θὰ τὸ εὐχόμεθα νὰ προχωρήσετε περισσότερο εἰς τὰς μωρίας σας — ἀνδιὰ τῆς ὁδοῦ αὐτῆς και μόνον ἐβλέπαμε τὴν λύσιν.

Ἄλλ' εἶναι ἀνάγκη; Εἶναι ἡ μόνη;

Ἄν εἶναι ἡ μόνη, ἐκεῖ θὰ πάη τὸ πρᾶγμα, ὅτι και ἀν κάνετε.

Καλύτερα ὅμως (και γιὰ μᾶς καλύτερα, και γιὰ τὸ ὀλιγώτερο αἱμάτωμα!) δὲν συνετίζεσθε;

ΤΕΛΕΙΩΝΩ μὲ τὴ σπουδαιότερη ἀπ' τὴς «μικρῆς» ἀφορμῆς πού μᾶς δίδει ὁ Τύπος τοῦ Σεπτεμβρίου:

Σὲ κάτι («ἐγλύστρησε») ὁ φίλος κ. Ψαθάς:

Γράφων ἐξ ἀφορμῆς «τῶν ἀκόλαστον ὑπερβασιῶν ὠρισμένων ἐφημερίδων» σχετικὰ μὲ λογῆς-λογῆς ἐγκλήματα τοῦ τελευταίου καιροῦ, πού «ἐκτενεῖς περιγραφὰς» τους δημοσιεύονται σὲ ἀτέλειωτα κατεβατὰ, **ζητεῖ ἐπέμβαση τοῦ Νόμου!**.. Ξεχνώντας ὁ κ. Ψαθάς, ὅτι

καλὸ εἶναι ὁ Νόμος νὰ κάθεται στὸν πάγκο του ὡς πρὸς τὸν Τύπο, και ἡ Ἐλευθεροτυπία νὰ εἶναι ἀπόλυτη!.. Γιατὶ μέσα αὐτοδεσμεύσεως τοῦ Τύπου ἀπὸ ὑπερβασίαι, ὑπάρχουν, και προβλέπονται ἀπὸ τὴ συνείδηση τοῦ δημοσιογραφικοῦ σώματος — ἄλλωστε δὲ και τιμοῦν τὸν Τύπο, ὅπως τὸ «κράτος ἑαυτοῦ» τιμᾷ τὸν πράγματι «ἐλεύθερο»!.. Ἄν ὅμως ἀνοίξουμε τώρα, οἱ ἴδιοι ἐμεῖς, τὴν πόρτα στὸ Νόμο, ξεύρει πολὺ καλὰ ὁ κ. Ψαθάς (παλιὸς δημοσιογράφος, πού εἶδαν πολλὰ τὰ μάτια του!) τί ἔχει νὰ γίνη και πόσο πίσω θὰ πέσωμε!

Ἡ Τετάρτη Ἐξουσία — μὴν τὸ ξεχνοῦμε! — εἶναι Ἐξουσία ἰσόβαθμη τῶν ἄλλων τριῶν! Ἄν ἀρχίσῃ νὰ προσφεύγῃ στὴν βοήθεια οἰασθήποτε ἀπὸ κείνες, γιὰ νὰ κρατηθῇ ἡ ἴδια «στάθρα», τότε τρεκλίζομε πολὺ ἄσχημα, και τῆς δίνομε και τὴ χαριστικὴ βολή.

Αὐτοδέμευσις — ναι! Ὁ Νόμος ὅμως στὸν πάγκο του!

«—Τόκ! τόκ!.. στὴν πόρτα τοῦ σπιτιοῦ μου. — Ποῖός; ρωτῶ. — Ὁ Νόμος... — Ἐξω ὁ Νόμος!» εἶπε κάποιος κάποτε στὴν Ἑλληνικὴ Βουλὴ τῆς ἀκμῆς, κάνοντας, στὸ βῆμα ἐπάνω, μὲ βαναυσότητα, τὸ σχῆμα τῆς ἀπλῆς κλωτσιᾶς!

Ἀκοῦτε, κύριε Ψαθά; «—Ἐξω ὁ Νόμος!..»

Γλύστρημα ἦταν.

— P

Ἐμεῖς, ἢ Ἀλήθεια, καὶ οἱ Ἄλλοι:

Οἱ φίλοι, οἱ συνεργάτες, οἱ ἐπιστολογράφοι· ὅσοι εἶχαν τὴν καλωσύνη νὰ στείλουν τὸ βιβλίον τους, τὴν ἐφημερίδα ἢ τὸ περιοδικό τους, τὸ δελτίον τους, πρὸς κρίσιν στὰ «Νέα Ἑλληνικά»· οἱ γνωστοὶ καὶ οἱ ἄγνωστοι - θὰ μᾶς συγχωρήσουν αὐτὴ τὴν φορά;.. Ἦταν φύσει ἀδύνατον ν' ἀντιμετωπιστοῦν ὅλα τὰ γράμματα, τὰ βιβλία, οἱ συνεργασίες, οἱ ἐρωτήσεις, οἱ πληροφορίες, τὰ προβλήματα ποὺ πάμπολλοι θέτουν, ἀπὸ τὴν ἐλάχιστη τούτη στήλη καὶ ἀπὸ μὲνα, τὸν κυριολεκτικὰ πνιγμένο αὐτὸν τὸ μῆνα, μὲ τόσα καὶ τόσα ἄλλα τοῦ περιοδικοῦ.

Τώρα δὲ ποῦ θὰ παραθέσω ὅσα ἔλαβα, θὰ συγχωρήσουν ὅλοι στὰ «Νέα Ἑλληνικά» τὴ μικρὴ ἀναβολὴ ποὺ ζητοῦν, γιὰ τὴ διεξοδικότερη καὶ τὴν πιὸ ἀναλυτικὴ ἀντιμετώπιση ποὺ ἔχουν ὑποσχεθῆ καὶ θὰ πραγματοποιοῦν πάντως, ἔστω κι ἂν κάπως ἀργοῦν.

*

ἽΟρίστε τὰ βιβλία ποὺ ἔφθασαν, ἔως καὶ τὴν 20ῆ Σεπτεμβρίου, «πρὸς κρίσιν» - γιὰ τὸ θεό! Ἀπὸ ἕνα ν ἀνθρώπο ὅλα αὐτά!

Πρῶτα τὰ μυθιστορήματα:

Τοῦ **Κ. Ἀργύρη**, ποὺ μᾶς ἔχει δώσει ἄλλοτε τὸ ξεσοχὸ ἔκλεινο «Πέρα ἀπ' τὸ ρόδινο φῶς» - κατ'ὸ ἡμερολόγιον αἰχμαλωσίας ἀνθρώπου ἀδέσμευτου καὶ πανελεύθερου ἀπὸ κάθε λογῆς ἐξαρτήσεις καὶ δουλειές. : «**Οἱ μεγάλοι ὀρίζοντες**» (Ἰκαρος, ἸΑθ. '56). — Τοῦ κ. **Ἀλ. Γιαννακοῦ**: «**Τὸ ρωμάντζο τῆς ἐποχῆς μας**» (ἸΑθ. '55). — Τοῦ φίλου **Γ. Δέλιου** ἡ ἐξαιρετικὰ καλοτυπωμένη «**Οἰκογένεια**» (Θεσ. '57). — Τοῦ λαμπροῦ ἀδικημένου **Κ. Κατζηαργύρη**, ποὺ σιωπηλὰ ἐκδίδει τὰ βιβλία του, μόνος του, ἀδιαφορῶντας γιὰ τὴ συνομοσία τῆς σιωπῆς ποὺ τὸν περιβάλλει (σὰ νάναϊ βέβαιος — καὶ σωστά! — πῶς σημασία δὲν ἔχει ποιὸι καὶ πῶς μᾶς ἀδικοῦν, παρὰ μονάχα ποιὸι καὶ πόσο μᾶς δικαιώνουν, ἔστω καὶ βουβά, στὴ συνείδησίν τους, σὰν ἀξίες «πρῶτες» καμμιὰ φορά — καὶ γι' αὐτὸ ἀκριβῶς δά: ἐπιμελῶς παρασιωπημένες!): «**Ὁ δρόμος πρὸς τὴν δόξα**» (ἸΑθ. '57).

Τὰ διηγήματα καὶ οἱ «νουβέλλες»:

Τῆς φίλης **Ἰουλίαν Ἰατριδῆ** τὰ «**Τρία πρόσωπα**» («Ε. Δ. Ε. Β.», ἸΑθ. '55). — Ἐκεῖνος ὁ μὲ πολὺ χιούμορ «**Κύριος Ἐρρέτω**» τοῦ κ. **Μ. Κυριακίδη** (ἸΑλκιβιάδης) (ἸΑθ. '57). — Τοῦ **Ναπ. Παπαγιωργίου** μὲ τὸν παράξενο τίτλο: «**Ἡ Πανόμορφη Παγγόνα στὸ κουτί της**» («Κισσός», ἸΑθ. '57). — Ἡ «**νουβέλλα**» «**Στὰ δύσκολα χρόνια**» τοῦ κ. **Κ. Χρυσάνθη** (Λευκωσία '57).

Διάφορα πεζὰ sui generis:

Τοῦ κ. **Ἀλ. Γιαννακοῦ**: «**Ὁ ἕνας καὶ οἱ πολλοὶ**», μὲ τὸν ὑπότιτλο: «**Χρονικὸ μιάς ἐποχῆς**» (τῆς Κατοχῆς), «**Α'**» (ἸΑθ. '57). — Ἡ παράξενη «**Βαρυθυμιά στὸ σκοτάδι**» μὲ τὸν ὑπότιτλο: «**Μουσικὴ πάνω σ' ἕνα θάνατο**», τοῦ κ. **Γ. Πιεράκου** (Θεσ. '56). — Τὸ ἐνδιαφερότατο καὶ τίμα γραμμένο προσωπικὸ ἡμερολόγιον «**Αἰχμάλωτοι τῶν τούρκων**» τοῦ κ. **Χρ. Σπανομανώλη** βιβλίον συμπαιθτικὸ καὶ ἔξιο καλῆς τύχης («Μαυρίδης», ἸΑθ. '56 ἢ '57).

Τὰ ποιητικὰ:

Τοῦ κ. **Χρ. Βαμβακά**: «**Πικρὲς σταγόνες**» ('57). — Τῆς **Φ. Βατίδου**: «**Φέγγη στὴ νύχτα**» (ἸΑθ. '53). — Τοῦ κ. **Ἀλ. Βλαχοπούλου**: «**Κοινωνικὲς ἀλήθειες**» ('57). — Τοῦ κ. **Κ. Γαρίδης**: «**Δύσκολες ὥρες**» (Πειρ. '57). — Τῆς φίλης **Ζ. Δαράκη**: «**Ἐσπερινοὶ περίπατοι**» (ἸΑθ. '54) καὶ «**Φύση**» (ἸΑθ. '56). — Τὸ «**Σκοτεινὸ πέρασμα**» (ἸΑθ. '56) τοῦ **Μηνᾶ Δημάκη**, ποὺ ἀυθολογεῖται κιόλας στὸ τεῦχος αὐτὸ μὲ τὴν χαριτωμένην «**Μινωικὴ Πιριζιάνα**» (στὴ σελ. 86). — Τοῦ κ. **Ἀθου Δημουλά**: «**Χωρὶς τίτλο**» (Γιατί, βρὲ ἀδελφεά, «χωρὶς τίτλο», ἀφοῦ ὅλα τὰ ποιήματα μέσα ἔχουν τίτλο;.. Εἶναι λύσις ἢ ὑπεκφυγή;) (ἸΑθ. '56). — Τοῦ φίλου κ. **Δ. Ζαδέ**: «**Ὁ ἄρτιος λόγος**» (βαρὺς τίτλος, φοβόμαι!) (ἸΑθ. '57). — Τοῦ «μαθητοῦ», ὅπως σημειώνει στὸ ἐξώφυλλό του, κ. **Ἀθ. Θεοδωράκη**, τὰ «**Ἐρωτικὰ δάκρυα**» (Καρδίτσα '57). — Τοῦ κ. **Λ. Θεοδορακοπούλου**: «**Ποιήματα 1954-1956**» (ἸΑθ. '57). — Τοῦ κ. **Κώστα Θεοφάνους**: «**Ποιήματα**» ἐπίσης («Φιλολογικὴ στέγη», Πειρ. '56). — Τοῦ

κ. Ἄντ. Καραγιαννάκη, με τὸν ὠραῖο πρᾶγματι τίτλο: «Ἄνοιχτὰ τῆς Λευκωσίας» (Ἀθ.).— Τὰ «Σήματα» τοῦ κ. Τ. Καρβέλης (Ἀθ. '56), ὅπου ἡ ἀτμοσφαῖρα ἐμπνεύσεων τοῦ Κάμενικ (ἔχει πᾶσι πράγματι στὸ Κάμενικ; στὴν κορφή τοῦ Κάμενικ; στὴ «Μαρία», ὁ κ. Καρβέλης;.. Ἐχει φάει ἀγριοκορόμηλα στὸ «πλατὸ» κάτω ἀπ' τὸν «Πύργο» τοῦ Κάμενικ;.. Καὶ τὴν Ἁγία-Βαρβάρα τοῦ Ἄμαράντου - τὴν ξέρει τὴν Ἁγία-Βαρβάρα;.. - ἡ ἀτμοσφαῖρα αὐτὴ, λοιπόν, δίδει τίμιους στίχους («Ἔρωσ ἔλ-λοχεύων», «Νυχτερινὴ συγκέντρωση», «Ἰκεσία», «Οἱ προσευχὲς τῶν πάρκων»). Μόνο - νά: ψυχροῦς. Γιατί;.. Ἄς μείνῃ πάντως πιστὸς στὰ βιώματα του - θὰ φθάσῃ ὁ κ. Καρβέλης. Ὑπάρχει μέσα του μιὰ «ταπεινότητα προσδοχῆς» κι ὁ τίτλος «Σήματα» ἀκόμη κάτι προοιωνίζει: «Σήματα - ποιήματα». Καλὸς εἶναι. (Νά, κ. Δημουλά! Τόσο δύσκολο ἦταν;).— Τοῦ «Κρυσταλλικά» παραπλανημένου κ. Κ. Κάσσι: «Ἡ φλογέρα τοῦ ποιητῆ» ('57).— «Ὁ Νάρκισσος» τοῦ κ. Σπ. Κατσιμῆ (Κέρκ. '55).— «Ὁ δρόμος τῆς πατρίδας μου» (Ἀθ. '56) καὶ τὸ «Ἥλιοι με κούκινους καὶ μπλέ σπόρους» (Ἀθ. '57), με τὸ συμπαθητικώτατο ἐκείνο ἐξώφυλλο, τοῦ κ. Σπ. Κοκκίνη (Τὶ διαβολοσύμπτωσις!.. Σ π ὕ ρ ο ς Κ ο κ κ ἰ ν η ς, καὶ στὸν τίτλο: Σ π ὀ ρ ο ι, μπλέ μὲν, ἀλλὰ με κ ὀ κ κ ἰ ν ο υ ς ἤ-λιουσι!.. Φτιαχτὸ εἶναι!.. Οἱ στίχοι ὁμως - πολλοὶ στίχοι! - εἶναι γνήσιοι καὶ θερμοί!)— Τοῦ φίλου Ν. Κοντοῦ «Block ποιημάτων» (Ἀθ. '56).— Τοῦ κ. Ἐρρέτω... - συγγνώμη! Τοῦ κ. Μ. Κυριακίδη, ἤθελα ναὶ πῶ: «Παλῆς στιγμῆς» (γιατί με ἦ; εἶναι πῶ... παλιῆς ἔτσι;.. Κι ὠστόσο ναί, εἶναι!) (Ἀθ. '55).— Τοῦ κ. Θ. Κωσταβάρα: «Ἀναζήτηση» (Ἀθ. '56), «Ἀναβίωση» (Ἀθ. '57), «Ἐξοδος» (Ἀθ. '57) - ἀγ-χώδεις τίτλοι ὅλοι (γιατί;).— Τοῦ κ. Β. Λαμπρολέσβιου: «Μουσική, ἐνῶ χιονίζει...» (Πειρ.).— Τοῦ κ. Π. Λευκαδίτη: «Τραγούδια καὶ μοιρολόγια» (Ἀθ. '56).— Τοῦ κ. Στάθη Μάρα: «Ἀσυμφωνία τοπεῖου» (Ἀθ. '50) καὶ «Τρεῖς τόνοι» (Ἀθ. '57).— Τοῦ κ. Τ. Ρούσου: «Ὁ πρῶτος πηλὸς» (Ἀθ. '57).— Τὰ «Ποιήματα» πάλι, τῆς Μπιάνκας Ρωμαίου (Ἀθ. '57).— Τὰ «Φιλολογικὰ μνημόσυνα» τοῦ κ. Πάρι Τακόπουλου («Ἰκαρος», Ἀθ. '56).

Τὰ «Δεκατρία συνέττα» τοῦ κ. Ἄλ. Φερέντη (Καβάλα '57).— Τῆς Λείας Χατζοπούλου-Καραβία οἱ ἄ'Αναβαθμοί» (Ἀθ. '57).

Εἶδατε ποιήματα; Πρῶτοι στὸν κόσμο ἐρχόμαστε, ἀναλογικῶς, στὶς ποιητικές ἐκδόσεις, κατὰ τὴ διεθνή στατιστική τῆς Οὐνέσκο.

Κακὸ σημάδι αὐτὸ - ὄχι καλὸ. Φυσικὰ καὶ γιὰ τὴν Ποίηση - μὰ προπαντὸς γιὰ τὴ Ζωή!.. Τὶ δείχνει!.. Ἄς εἶναι - θὰ τὰ ποῦμε!..

Νά καὶ οἱ μελέτες:

Τῆς ἀνθολογηθείσης με ποιήματα στὸ πρῶτο τεῦχος (σ. 22) «Ὀλγας Βατίδου: «Ἡ χριστιανικότητα τῶν τούρκων καὶ οἱ Ἕλληνες τῆς Μικρασίας» (Ἀθ. '56).— Τοῦ ἀθλοῦ καὶ ἐντελῶς ἀστοχιστοῦ (ἀλλὰ καὶ ὑπηρετικοῦ τῶν συμφερόντων «προβολῆς» διαφόρων λογοτεχνικῶν μας κλικῶν) «νεο-ελληνιστοῦ» — θεὸς τὸν βαρῆ! — κ. Μ. Vitti*, τοῦ ἀφοῦ ἐπεκρίθη κατὰ

* Βλ. τὴν ὀκτασέλιδη ἐπίκρισίν μου στὸν «Λίνα μας» τοῦ Ἰονλ. 51 (τεύχος 7, 171-8): Ἡ Νεοελληνικὴ Λογοτεχνία καὶ οἱ ξένοι μελετητές της - Ἀπάντησι στὸς Pontani καὶ Vitti», τὴν ὁποία ὅλοι μὲν ἐθεώρησαν τότε δικαία καὶ συντελεστική, μόνος δὲ ὁ κ. Λίνος Πολίτης ἐθεώρησε νὰ γράψῃ περὶ αὐτῆς ὅτι: «τὴν χαρακτηρίζει ἕνας τόνος ἐντελῶς ἀνοίκειος καὶ ἀπαράδεκτος γιὰ φιλολογικῆς συζητήσεως» — ἔγινε καὶ διδασκαλὸς «καλῆς συμπεριφοράς», τῶρα-τώρα, ὁ πρὸς τὸν πατέρα μου ἀπερπείστατος ἐν ἑθριστικαῖς ἐπιστολαῖς ἐναντίον μου κ. Λίνος! —, καὶ ὅτι: «Κυρίως ὅμως παρεξηγεῖται — ἐγὼ! — ὡσαύτως οἱ συγγραφεῖς» — Pontani καὶ Vitti — «καὶ τοὺς ἀποδίδει πράγματα ποῦ δὲν εἶπαν». («Ἐλληνικά», τόμ. 13, σελ. 41, § 21).

Ἄπο, οὔτε λίγο οὔτε πολὺ, ὁ εἰς τὴν ἔδρα τοῦ Γιάννη Ἀποστολάκη μὴ δροσισθῆς ν' ἀναρχισθῆς κ. Λίνος Πολίτης, μὴ ἀποδίδει ἀδυναμία να ἐνοῦσ ὡσπτά, ἀφ' ἑνός, ἀλλὰ καὶ κακοπιστία, ἀφ' ἑτέρου.

Κι ὅσο γιὰ τὸ πρῶτο, ὄθονος μορεῖε να εἶμαι, ἀφοῦ μάλιστα δὲν ἐφρόντισα να τάχα καλὰ με ὄλους (καὶ με τέτοιους τρόπους: ἄθρα, να ποῦμε, ὡς ἐκεῖνα: «Ἀπὸ τὸ Σολωμὸ ὡς τὸν... Ἐλύτη!»), καὶ να κἄνω τὴ δουλειά μου ὅπως ὁ κ. Λίνος!

¶ Γιὰ τὸ δεύτερο ὅμως, ἔστω κ' ἂν τῶρα μάλιστα ἀνεκλύνα αὐτὰ τὰ ἀπὸ τὸ '54 τεταμένια φληναφίματα τοῦ βιβλιογραφούντος κ. καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης, τὸν προκαλὸ να μὴ ἐπο-δεῖξῃ καὶ ἕνα ἔστω σημεῖο τῆς κριτικῆς μου ἐκείνης, εἰς τὸ ὁποῖο να παρεξηγῶ ἢ «ν' ἀποδίδω» στοὺς Pontani καὶ Vitti «πράγματα ποῦ δὲν εἶπαν»! Ἔτσι, γιὰ να συζητήσουμε καὶ τὴν συνεπιτητὴ καὶ κακοπιστία τοῦ μ' ἕνα τέτοιο ἐπιστημονικὸ ἦθος ακροφυλολογοῦντος κ. καθηγητοῦ!

Γιατί ὅμως κακοπιστεῖ ἐναντίον μου ὁ κ. Λίνος; Μήπως ἐνδιᾶφρε;

Γιατί σὲ μιὰ ἵπωσημείωση τοῦ «Χρονικοῦ» «τὸν Ν. Ἐ.» (τεύχος 6, Ἰουλιὸν 52, σελ. 438) ἐγράφοντο τὰ ἔξης περὶ αὐτοῦ, καὶ περὶ τοῦ ἰσοβάθμου του κ. Γ. Ζώρα: «...Καὶ κανεὶς στὶς ἔβρες τῆς Νεοελληνικῆς μας Φιλολογίας - ἢ μᾶλλον, ὁ κανεὶς

τό '51 από τον Ρ.Η.Α., βρήκε τώρα τρόπο «να βελτιώσει τις σχέσεις του» με κτ. Ν. 'Ε.» - και πώς τάχα θαρρείτε; Στέλνοντας τας «**Introduzione alla Poesia Greca del novocento**» (Napolì '57), «με έκτίμηση» στον...Η.Ν.Α. ! (Κόλπο à la Κοβάνη περίπου - μόνο που εκείνος τόσπειλε, ό προνοητικώτερος, «στα Νέα Έλληνικά»!)

Ώραϊό δεν είναι τούτο τό... δίπορτο που βρίσκουνε καμπόσοι ώς... «λύσιν»; Έμένα τουλάχιστον πολύ μ' άρέσει! Τό βρίσκω δέ άκρως διασκεδαστικό.

Και συνεχίζω τις μελέτες :

Είναι ένδιαφέρουσα τού κ. Δ. Ζαδές για τον Γιάννη Σκαρίμπα ('Αθ. '57). 'Η «**Περί Παιδείας**» τού φίλου κ. 'Ι. Καραβίδα ('Αθ. '57).— Τού κ. Κωστ. Κύρη: «**Κυπριακά και Άμμοχώστεια μελετήματα και δοκίμια**» ('Αμμόχ. '57).— 'Η έξωφρενική τού κ. Β. Λίλη: «**Οι μεγαλύτεροι βουκολικοί ποιητές των αιώνων, από Όμηρου μέχρι σήμερα**» ('Αθ. '56), όπου εις τό έξωφύλλο της έχει πέντε...προτομές: Όμηρος, 'Ησίοδος, Βιργίλιος... (κρατηθήτε τώρα:)...Δασκαλόπουλος! και... Κάσπης!!! (Δέν τον ξέρετε;.. Μά...ό νέος Όμηρος!.. Βέέεβατα!)— Τού κ. Π. Μιχελή: «**Διονύσιος Σολωμός, ό ποιητής τού έθνους**» ('Εκδοσις Έθνικού Μετσοβίου Πολυτεχνείου, 'Αθήνα '57). 'Η άπίθανη και άσυνάρτητη «**Συναρμολόγησις**» βράσει τής 'Αγίας Γραφής, τής διδασκαλίας τού Θεού» κ.λ. κ.λ., τού μηχανικού ύδρεύσεως 'Αρτης κ. Κ. Στρατή ('Αρτα '57).— «**Τό άρσενικό άρθρο «i» στα βόρεια νεοελληνικά ιδιώματα**» τού κ. Β. Φόρη (Κοζάνη '56).

Οι μεταφράσεις :

«**Ποιήματα τού Φράνσις Ζάμ**», από τον κ. Π. Δήμα ('Αγρίν. '57).— Οι δύο λαμπρότατες μεταφράσεις: «**Saint-John Perse** : «**Ανάβαση**» — Edgar

κ. Ζώρας των φιλολογικών έκδρομών τού Πανεπιστημίου μας, ή άλλοι τινες (αυτόν σεβασίως έννοούσα!) στην Έδρα τήν Ξέρρα τού Γιάννη 'Αποστολάκη!»

Τόν περιμένο λοιπόν, τον κ. καθηγητή — έννοώ: τόν άξιο λοιπόν (όχι τον άνάξιο) διάδοχο (!) τού Γιάννη 'Αποστολάκη! — να μάς δέξη πού κακοπιστώ έχώ!

Κι όχι παρακαλώ να ξεφύγη! Θά τού όρξωω συχνά τους ένοχλητικούς προσβολείς - δε θά ξεφύγη!

Allan Poe : Ταμερλάνος», τού Τάκη Παπατζώνη («Collection de l'Institut Français d'Athènes», 'Αθ. '57) σε έξοχη έκδοση.— Κ. Χρυσάνθη: «**Τό πάθος για την Έλλάδα μιιάς βενεζουελανής ποιήτριας**» (Λευκωσία '57).

Και τὰ «διάφορα» :

'Αλ. Γιαννακού : «**Καραολήδες**» ('Αθ. '56).— Κ. Λόντου : «**'Η ιστορία τού Θεάτρου Νεότητος Έλλάδος**» ('Αθ. '55).— «**Άπαντα τής Εύφροσύνης Κ. Λόντου-Δημητρακοπούλου**» τόμ. Α'-Β' ('Αθ. '56).— Γ. Πιερράκου : «**Θεοί, ήρωες και άνθρωποι**» (Θεσ. '54).— Στ. Παπαδάκη, τού λαμπρού βιολόγου μας: «**Σκάρτο**» (ένα ιδιότυπο και πολύ όργισμένο φυλλάδιο, που άξιζει ώστόσο να τό προσέξουν όσοι βρίσκουν πώς «κάτι σάπιο ύπάρχει στη Δανία!») ('Αθ. '57).— Β. Φράγκου : «**Έλληνικός προοδευτικός δρόμος**» (Θεσ. '57).— Π. Χρονόπουλου : «**Υπάρχει προοπτική για περισσότερη άνθρωπια;**» (Πάτρα '57).

*

Και τώρα οι έπιστολές :

Έως και την 27η Σεπτεμβρίου «Τά Νέα Έλληνικά» έλαβαν γράμματα και συνεργασίες 113 φίλων, γνωστών και άγνωστων, και... ένός έχθρου!

Άπαντούν τώρα σε... μιιά έπιστολή μονάχα. Θά άπαντήσουν, μόλις βρούν τον άπαιτούμενο χρόνο και χώρο, σε όλες όσες έχουν ένδιαφέρον, ή θέτουν ένα ζήτημα, ή είναι άναγκαία ή άπάντησις.

Κέφι έχεις κ. Τ. Κύρ., με τή Νέα Έστία που μου έστειλες «διωρεάν»! Και με τὰ σωστά σου βάλθηκες να τό κάνης κάθε μήνα;

Δέν είμαστε καλά! Θαρρείς δέ, πώς έχω έχώ τον καιρό να θυμώνω κάθε μήνα με δαύτην;

Άκούστε τί μου γράφει!

«**Εσκέφθην, ότε είδα να κρίνετε και περιοδικά, ότι να σας σταλή δωρεάν προς κρίναν, εώς, ή «Νέα Έστία», όλωσ αποκλείεται. Και άπεφάσα — τί τό άπλοώτερον; — να σας την στέλλω έχώ, έφ' όσον δεν άπεκλείσατε δά να κρίνετε κάτι διότι τυχόν δεν σας τό στέλλει ό έκδίδων τούτο. Δι' ό καί...σας άναμένω! Φθάνει να μη άπεκφύγετε!...**»

Τί να τού πής τού καλού φίλου (που και άλλους μέσ έσκόρρωσε μιιά δουλειά, παρόμοια κάπως);

Άνιάτος κακεντρεχής!.. Άκούσε ό-

μως, κ. Κυρ. : Μπορεῖ ἐσύ νά μοῦ τῆ στέλνης - ὅμως ἐγώ δέ θά σοῦ κάνω τῆ χάρη καί κάθε μήνα. Ὑπάρχουν δά καί σοβαρότερα - δέ νομίζεις;... Ἀλλά, γιά πρώτη φορά - ἔστω. Νά μήν πῆς καί πῶς «ξεφεύγω» (πού δέ θά σέ πιστέψῃ βέβαια καί κανεῖς!)

Καιρὸ εἶχα νά τῆ δῶ... Πέντε χρόνια ἀκριβῶς - ἀπὸ τὸ '52, πού ἔκλεισα ἀηδιασμένως «Τὰ Νέα Ἑλληνικά». Καί θά-μουν ἀνελικρινῆς ἀν δέν ὁμολογοῦσα τή... συγκίνησή μου. Ὅπως ὅταν, μεγάλους πιά, μᾶς ἔρχεται μιὰ ἀρρώστεια παιδική - ἀμυγδαλίτις, νά ποῦμε, ἢ μιὰ ἐντερικὴ διαταραχὴ -, καί μᾶς θυμίζει ξαφνικά, ἀκριβῶς μ' ὅλα ἐκεῖνα τ' ἀναουλιστικά «σιρόπια» καί φιδέδες (Ἰσα-ἴσα δηλαδῆ, μέ τὰ «δυσάρεστά» τῆς!) τὴν πρώτην ἡλικία τῆς ζωῆς μας.

Καί τώρα πού τὸ γράφω, σκέφτομαι πῶς αὐτὸ ἀκριβῶς εἶναι ὅλη κι ὅλη ἢ «Νέα Ἑστία»: τὰ πολλά, τὰ πάρα πολλά, τὰ μακρυνά πίσω χρόνια, τῆς ἴδιας πάντα βασικῆς ἀνοσιότητάς τῆς. Πού ὅμως, ὄλων σχεδόν, θυμίζουν πρῶτα ἀνακατώματα μέ τὰ «λογοτεχνικά».

Ἔχει δηλαδῆ «παράδοση» πού λέν - ἀρρώστεια πού τὴν ξέρομε. Μ' ὅλο πού «λύμη» δέ, μ' ὅλο πού ἀχύρινη πάντοτε, συμβαίνει - νά, σάν τῆς παλιῆς τῆς ὑπερτέριος τοῦ σπιτιοῦ μας (τῆς τσαπατσούλης, τῆς βρώμικης, πού ἡ μάνα μας τῆς ἐδιώχνε κάποτε, ἀράδα), κι ὅταν τῆς συναντοῦμε ὡστόσο, καμιά φορά, στὸ δρόμο, μᾶς... συγκινοῦν!

Εἶν' ἡ Μνήμη βλέπετε - πού ὠραΐζει καί βόθρου, κι ὅ,τι λάξη νά ἔχη συνδεθῆ μέ τῆ ζωῆ μας, ἔστω καί ἀρνητικά, καί δυσάρεστα.

Σέ τοῦτο ἀκριβῶς ὠφείλοντο προσφάτως καί τὰ τόσο... «πανηγυρικά» τριαντάχρονα τῆς - μέ δάκρυα, σχεδόν συγκινήσεως, στὰ μάτια ὄλων ὅσοι τριάντα χρόνια τώρα τὴν φέρουν πάντοτε ὡς παράδειγμα πνευματικῆς ἀχρείότητος στῆς ἰδιωτικῆς τους συνομιλίες.

Παραξέπεσε ὅμως τώρα, κακεντρέχη μου φίλε Κύρ. Θά πῶ δὲ τὸ ἴδιο πάλι: Ὅ ὕτε μιὰ ἀνεκτὴ σε-λίδα δὲν τῆς ἠῦρα!..

Τί νὰ πρωτοπιάσω; Τὰ μονοσέλιδα ἢ δισέλιδα σκαλαθύρατα τῆς δῆθεν «καλῆς» ξένης φιλολογίας - μέ τὰ ὅποια ὁ κ. Π. Χ. ἔχει βρῆ τὸν τρόπο νά ἐμφανίζῃ «ποικιλίαν ὕλης» μέσα σέ 72

ἀραιοτυπωμένους σελίδες, (πού - ὑπολογίστε, κάντε τὸν κόπο! - δέν ξεπερνοῦν σέ περιεκτικότητα οὔτε τῆς μισῆς καλὰ-καλὰ τῶν μικρότερου σχήματος «τῶν Νέων Ἑλληνικῶν»);... Ἡ ἐκείνους τοὺς «Νέους ὀρίζοντας» - εἶναι αὐτοὶ τοὺς ὁποίους τοῦ ἀνοῖξε ὁ κ. Πετροχάρης! - καί πρὸς τοὺς ὁποίους ὀδεύει ἀκάθεκτος ὁ κ. Πιστολάκης, τσαλαβουτῶν μέσα σέ ἀπίθανα τέλματα ἀμπελοφιλοσοφίας, καί ἐντὸς πάντοτε «τῶν πλαισίων» τοῦ «συγχρόνου» αὐτοῦ «προβληματισμοῦ», πού ἀποπειράται ὁ ἀνεκθεῖν ἄμειρος παντὸς προβληματισμοῦ κ. Π.Χ.;

Ἡ τὸ ἄθλιο ἐκεῖνο «διήγημα» τοῦ κ. Τ. Δόξα (πού εἶναι καί φίλος μου, ἀτυχῶς - μέ πῶς νά γίνῃ;)

Ὅσο γιὰ τὸν «προβληματισμὸ» καί πάλι, καί τὸ «ἀνοιγμα» τῆς «Νέας Ἑστίας» στὴν ἀκατάσχετη φλυαρία μηδέποτε καί μέ τίποτε προβληματισμῶν πολιτικῶν μας - ἢ «μῆ» -, τί νά πῶ ἐγώ; Ὁ διευθυντῆς τῆς, ἀνιάτος βερμπαλιστῆς ὁ ἴδιος (μάγος μάλιστα, θά ἔλεγα, τοῦ βερμπαλισμοῦ καί τῆς πιὸ καθαρῶναιμης νεοελληνικῆς κενολογίας, ἐπὶ τέσσαρες δεκαετίες τώρα) ἔτσι νοεῖ ὁ ἄνθρωπος τὰ «προβλήματα» καί τῆς «ἔρευνης»: ὡς εἶδος «ἄλλα λόγια βρῆ παιδιὰ!», ὁμοίως μέ τὰ πρῶν κενά, περιττὰ, καί μάταια λόγια!

Ἀλλά τί ἀνάγκη ἔχει ὁ κ. Χάρης! Ἡ Κατάστασις τὴν ὅποια ὑπηρετεῖ, ἢ Κοινωνία ὀλόκληρη, τὴν ὅποια ὑπὲρ τὸ τρίτον αἰῶνος τώρα ἐπιψιμνθοῖ μέ παντοῖα πνευματικοεἰδη κτερίσματα (ἐφ' ᾧ καί τέτοια, καί τόση, καί τόσο ἀπροσχημάτιστη ἢ ὑποστήριξη πού τοῦ παρέχεται ἀπὸ τὸ ἐπίσημο κράτος καί ἀπὸ κάθε κυβέρνηση τοῦ Τόπου αὐτοῦ!), ὁ Κόσμος μας, μ' ἓνα λόγο, ὁ «κατεστημένος» καί ἀμετακίνητος, αὐτὰ ἀκριβῶς θέλει, αὐτὰ σε ρ βί ρει - καί σήμερα ἀκόμη! - ὡς... «προβληματισμὸν» (μέ τὸ θράσος μάλιστα νά προκαλῆ τοὺς νέους καί σε... συζήτηση)!..

Ἐγὼ προσωπικά, φίλε Κύρ., θά ἠθελα ποτὲ νά μὴ λείψῃ ἢ «Νέα Ἑστία» (ἀλλὰ καί σὺ νά μὴ μοῦ τὴν ξαναστεῖλῃς - γιὰ νά μπορῶ νά τὴν ἀγνοῶ!) Ποτὲ νά μὴ λείψῃ - ἄκου με πού σου λέω!.. Νά στέκῃ πάντοτε ἐκεῖ - τέτοια, γνησία, συνεπῆς πρὸς ἑαυτήν, ἔτσι «ἀνανεωθόμενα» καί ἔτσι ἀκριβῶς οὐσιαστικοποιούσα τὴν «πνευματικότητα» τῆς «κατεστημένης» μας νεοελληνικῆς

λογιότητος, καὶ τῶν ἀτέλειωτων μικρῶν σαλτιμπάγκων τῆς.

Νὰ στέκη ἐκεῖ, ὑγιῆς καὶ ἀκμαία, σὰν κεφαλή Μεδοῦσης - γιὰ νὰ μὴν ξεχνᾶτε ποτέ τὴν ψευτιά καὶ τὴν ἀνουσιότητα τῆς ζωῆς μας, τὴν ἀχρειότητα καὶ τὴν ἀνημπορία τῆς «πνευματικῆς» μας «ἡγεσίας»!

Μὰ καὶ τὸ σπουδαιότερο: Νὰ μὴν ξεχνᾶτε (τί ἀκριβῶς μᾶς πρέπει καὶ μᾶς περισσεύει!), ὅταν δειλιούμε - ὅπως δειλιούμε δεκαετίες τώρα! - γιὰ τὸ οὐσιαστικὸ καὶ τὸ γενναῖο στὸν πνευματικὸ χῶρο.

‘Απορεῖτε;.. ‘Οχι! ‘Η «Νέα Ἑστία» μᾶς πρέπει - καὶ μᾶς περισσεύει, ἂν δὲν εἴμαστε πράγματι ἱκανοὶ γιὰ τὸ Ἄλλο.

Νὰ στέκη λοιπὸν ἐκεῖ!

‘Απέναντι ἐνὸς Ντόριαν Γκρέν, δὲν θὰ εἶχα τί ἰσχυρότερο ἀπ’ τὸ ἴδιο του τὸ πορτραῖτο ν’ ἀντιτάξω.

Πρὶν κλείσω τὴν κρίση αὐτή, σᾶς ὀφείλω καὶ μίαν ἄλλη ἀπάντηση κ. Κύρ. Μὲ ρωτᾶτε: «Τί θὰ μπορούσατε νὰ ἐπεξεργασθῆτε - εἶδος «μελέτη» - γιὰ τὰ Νέα Ἑλληνικά.»

‘Ε λοιπὸν, τὸ ἐξῆς: Νὰ βάλετε κάτω τοὺς δὲν ξέρω πόσους τόμους τῆς «Νέας Ἑστίας» ποὺ τόσο...ἀγαπᾶτε, καὶ σελίδα πρὸς σελίδα νὰ τὴν διατρέξετε ὅλη, σχολαστικά· καὶ νὰ μοῦ ἀντιγράψετε, καθαρὰ (δίχως σχόλια ζωῆς καὶ ἀναλύσεις περιττῆς) ὅσα «κείμενα» συναντήσετε ποὺ πείθουν γιὰ τὴν κατὰ καιροὺς «πνευματικὴ ἀνεξαρτησία» τῆς «Νέας Ἑστίας» ἀπέναντι καθεστώτων, κυβερνήσεων, κατακτητήσεων, καταστάσεων, παρατάξεων κ.λ. κ.λ., γιὰτι καὶ αὐτὸ διατυμπάνισε ἀκόμα, ἀνευθέριαστα πάντοτε, κατὰ τὸ ἦθος του, ὁ διευθυντῆς τῆς.

‘Επειδὴ φοβοῦμαι πῶς ναὶ μὲν ὁ κ. Σπ. Μελάς ἔγραψε κάποτε κάτι γιὰ ὅλους τοὺς «σκούφους» πούχει στὸ συρτάρι του καὶ φορᾶει ὅποιον τοῦ χρειαστῆ «κατὰ τὴν περίστασι», αὐτὸς ὅμως ὁ κ. Σπυρομελάς εἶν’ ἀρνάκι μπρὸς στὸν κ. Πέτρο Χάρη, π’ οὐτ’ ἐκεῖνος ὁ Ναστραντίν Χότζας, μὲ τὸ φούρνο του πάνω στὸ γάδιαρο, δὲν τὸν φτάνει στὴ «Νέα Ἑστία» του.

‘Ετσι θὰ δοῦν κ’ οἱ νεώτεροι, καὶ οἱ ξεχασιάρηδες, κ’ οἱ ἀμελεῖς ἀναγνώστες, καὶ οἱ καθόλου ἀναγνώστες τῆς, πῶς ὑμνοῦνται κατὰ σειράν οἱ πλέον ἀντι-

μαχες τῶν παρατάξεων, τὰ πλέον ἀνελεύθερα τῶν καθεστώτων - ἀπὸ τὴ Μεταξική Δικτατορία ὡς τὴν Κατοχή, καὶ ἀπὸ τὴν πρὸς στιγμὴν προβληθεῖσα ὡς πιθανὴ κυρίαρχο τῆς καταστάσεως Ἄριστερᾶ, ὡς τὴν ἀμέσως κατόπιν ὑπερέξαλλη καὶ ἀφρίζουσα Δεξιᾶ!.. Καὶ πῶς καὶ τώρα, καὶ χθές, καὶ προχθές, καὶ πάλι, καὶ ξανά, καὶ πρὶν, καὶ μετὰ, καὶ τοῦτον, καὶ κείνον, καὶ ὄλους ἀνεξαιρέτως, τοὺς «ἔλειχε» ἐπιμελῶς ἡ «Νέα Ἑστία», καὶ τοὺς ὑμνοῦσε, καὶ τοὺς ἔθελε, καὶ τοὺς ὑπηρετοῦσε δουλοπρεπέστατα, φυσικὰ δέ: καὶ τοὺς ἐκμεταλλεῖς ὑοῦνται, καὶ τοὺς ἐπρόδιε ἀμέσως μετὰ, ἀδίστακτα!.. Καὶ πῶς αὐτὸ λέγεται πνευματικὴ ἀνεξαρτησία!..

Γιὰ νὰ βγῆ καὶ τὸ «μέγιστον μάθημα» - ἐκεῖ εἶν’ οἱ τόμοι τῆς, τυπωμένοι καὶ ἀναλλοίωτοι, καὶ θὰ βγῆ, μόλις τὸ θελήσῃ οἰοσδῆποτε: Ὅτι «πνευματικὴ ἀνεξαρτησία» στὸν Τόπο αὐτὸν ὀνομάζεται ὁ πλέον ἀπίθανος πτωχοπροδομιμὸς, ὁ πλέον ἀπροσχημάτιστος σαλτιμπάγκισμὸς, ποὺ εἶναι καταθεμιμένως ἐκεῖ, στὸ «ἐπισημότερο» πνευματικοειδὲς «ὄργανο» τῆς πιὸ ἀμαρτωλῆς μας τριακονταετίας!

Μόνο, θέλει δουλειά, κ. Κύρ., κ’ ἐγὼ ὅλα δὲν τὰ προλαβαίνω. Ἐνῶ θὰ τελειώναμε, μιὰ κ’ ἔξω, στὸ ἔτσι!

Κάνετε μου τὸ λοιπὸν ἔσεψι· ἀπλὴν ἀνάγνωσιν καὶ ἀντιγραφήν σᾶς ζητῶ, καὶ «Τὰ Νέα Ἑλληνικά» ἔχετε πῶς θὰ τὸ τιμήσουν! Ὅχι γιὰτι θὰ προσφέρετε ὑπηρεσία σ’ αὐτὰ - ἀλλὰ γιὰτι θὰ προσφέρετε ὑπηρεσία στὴν ἀλήθεια περὶ τοῦ Τόπου αὐτοῦ.

‘Ελα, ὅμως, ποὺ δὲν στρῶνεσθε γιὰ δουλειά!.. Πρόχειρα ὅλα, καὶ βιαστικά τὰ κάνετε καὶ τὰ κρίνετε. Δὲν ἐμπεδώνετε οὔτε τίς δικαίαις κρίσεις σας - κ’ ἔτσι μόνον τυπικῶς «ἀστήρικτες» καὶ δῆθεν «μαχητῆς».

‘Εμπρὸς λοιπὸν -σᾶς περιμένω! Σᾶς ἔστω, ποὺ δὲν εἶστε «λόγιος», ὅπως μοῦ γράφετε, ἀφοῦ, ὅπως βλέπετε, οἱ «λόγιοί» μας δὲν τολμοῦν νὰ τὰ βάλουν μὲ ὅτι ἐμφανίζεται ὡς τὸ πλέον παρανόμιμο μέσα στὴ ζωὴ μας: τὴ Σαπρία!

Αὐτὸ νὰ κάνετε - κι ὄχι νὰ μοῦ στέλνετε ἕνα τευχάκι τῆς «Νέας Ἑστίας» κάθε φορά, γιὰ νὰ διυλιζῶ ἐγὼ τὸν κώνωπα, καὶ νὰ «καταπίετε» σεῖς τὴν κάμηλον!

Μὴ μοῦ τὴν ξαναστείλετε. Δὲ θὰ λάβετε ἀπάντησιν!

Ἡ τιμὴ τῶν 10 δραχμῶν

τοῦ τεύχους «Τῶν Νέων Ἑλληνικῶν», κι ἂν ἀκόμα σὲ κανέναν δὲν ἐφάνηκε ἀντικανονικὴ (γιατὶ εἶν' ἡ ἴδια μὲ τῶν ἀνάλογων περιοδικῶν) εἶναι ὥστόσο μεγάλη. Δέκα δραχμῆς, γιὰ πάρα πολλοὺς ἀνθρώπους σήμερα — καὶ μάλιστα νέους ἀνθρώπους, ἢ καλλιεργημένους, ἢ ἐντιμους καὶ ἀσυμβίβαστους, πᾶ' νὰ πῆ φτωχοὺς λίγο-πολύ, ἢ ὀπωσδήποτε «στενεμένους» πάντοτε, στὸν Τόπο αὐτὸ ὅπου ἀπαιτεῖται πολὺς καταφερτζιδισμὸς κ' ἐλάχιστη προσωπικὴ ἀξία γιὰ νὰ ζήση κανεὶς ἀνεκτὰ — δὲν εἶν' εὐκόλο ποσὸ. «Τὰ Νέα Ἑλληνικά» θὰ κάνουν ὅ,τι μποροῦν γιὰ νὰ μειώσουν κιόλας τὴν τιμὴ τους (ἂν τὸ καταφέρουν - ἐξαρτᾶται ἀπ' τὴν κυκλοφορία τους κι ἀπ' τὸν ἀριθμὸ τῶν συνδρομητῶν τους), ἀλλὰ καὶ ν' αὐξάνουν διαρκῶς τὶς σελίδες τους, χωρὶς πρόσθετη ἐπιβάρυνση τιμῆς. Στὸ τεῦχος τοῦτο τὶς αὐξήσαν ἤδη, ἀπὸ 64 σὲ 72 - καὶ πάλι λίγες βρίσκουν πὼς εἶναι κι αὐτὲς (ὄχι συγκριτικὰ μ' ἄλλα ἔντυπα, ποὺ καὶ λιγότερες ἔχουν, καὶ λειψὲς σὲ περιεκτικότητα σελίδες, καὶ ἀραιοτυπωμένες, ἀλλὰ γιὰ τὴν πληρότητα ὕλης ποὺ αὐτὰ ἐπιδιώκουν).

Χρήσιμο εἶναι ὥστόσο, κι ἂς μὴν τὸ συνηθίζουν τὰ ἔντυπα, νὰ γνωρίζουν ὅλοι τὸ κόστος «Τῶν Νέων Ἑλληνικῶν» ἀναλυτικὰ - ἀφοῦ, ἄλλωστε, ὅλα εἶν' ἀνοιχτὰ στὸ σπῆτι αὐτὸ, ποὺ «ἐπιχειρήσις» βέβαια δὲν εἶναι.

Νὰ λοιπὸν τὸ κόστος ἐνὸς τεύχους σὰν κι αὐτό:

1. Τὸ χαρτὶ γιὰ 10.000 ἀντίτυπα 72 σελίδων (45 δεσμίδες ἀμπουφάν) 70 γραμ., 58 : 86, πρὸς 175 δρχ. τῆ δεσμίδα) κοστίζει:	δρχ.	7.875
2. Στοιχειοθεσία, ἐκτύπωσις, βιβλιοδεσία τεύχους 4 1/2 τυπογραφικῶν φύλλων, δηλαδὴ 72 σελίδων (πρὸς 1500 δρχ. τὸ τ. φ.) κοστίζει:	»	7.500
3. Συνολικὸν κόστος περιποῦ τοῦ ἐξωφύλλου:	»	2.000
4. Γενικὰ ἐξοδα:	»	2.000
Συνολικὸν κόστος:	»	19.375

Ἄς δοῦμε τώρα τὰ ἔσοδα:

Ἄπὸ κάθε τεῦχος ποὺ τιμᾶται 10 δρχ. «Τὰ Νέα Ἑλληνικά» εἰσπράττουν καθαρό, μετὰ τὴν κράτηση τοῦ πρακτορειακοῦ ἢ βιβλιοπωλικοῦ ποσοστοῦ, ποὺ κυμαίνεται ἀπὸ 33 - 35 ο/ο (γι' αὐτὸ οἱ συνδρομῆς ἐντηρίζουν σοβαρὰ ἕνα ἔντυπο: γιὰτὶ ἀπαλλάσσουν ἀπ' αὐτὴν τὴν κράτηση!) κάπου 6.60 δρχ.

Ὅταν δηλαδὴ «Τὰ Νέα Ἑλληνικά» πωλήσουν 2935 ἀντίτυπα, ἔχουν καλύψει τὸ κόστος μόνον τοῦ τεύχους!

*

Ἀντιλαμβάνονται τώρα ὅλοι, τί ἐσήμαινε ἐκεῖνο τό: «Ἄν ὑπάρχουν ἄλλοι τρεῖς χιλιάδες σταθεροὶ καὶ ἀμετακίνητοι σὰν ἐμᾶς...», στὴ σελίδα 60 τοῦ πρώτου τεύχους;

Μὰ ἂς ξέρουν ὅλοι, ἀκόμα — γιὰτὶ αὐτὸ μόνον ἐμεῖς τὸ ξέρομε (καὶ δὲν πρέπει «μόνον ἐμεῖς»!) — κάτι ποὺ δὲν μῆκε στοὺς παραπάνω ἀριθμητικὸς λογαριασμοὺς: ὅτι ἕνα τεῦχος σὰν κι αὐτὸ κοστίζει ἐπιπροσθέτως 420 ὥρες ἔντονης δουλειᾶς ἐνὸς καὶ μόνου ἀνθρώπου!

Βεβαίως δὲ καὶ τὴν ἐχθρότητα τῶσαν καὶ τῶσαν, ποὺ δὲν τὸ συγχαροῦν, καὶ ἀμύνονται, καὶ πληθύνουν ὅπου μποροῦν!

Ἐἶδατε λοιπὸν πόσο κοστίζει ἡ πολυτέλεια αὐτῆ τοῦ ἀσυμβίβαστου;

Πόσο;

Δέκα δραχμῆς ἀκριβῶς!

Τιμή τοῦ τεύχους αὐτοῦ (72 σελίδων) : δραχμαὶ 10

ΑΝΩΝΥΜΟΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΤΑΙΡΙΑ
Χ Α Ρ Τ Ο Π Ο Ι Ὶ Α Σ

Γενική Διεύθυνσις: Πανεπιστημίου 10

Ἔργοστάσια ἐν ΑΙΓΙΩ

ΠΡΟΪΟΝΤΑ ΕΡΓΟΣΤΑΣΙΟΥ

Χ Α Ρ Τ Η Σ Γ Ρ Α Φ Η Σ

Χ Α Ρ Τ Η Σ Τ Υ Π Ο Γ Ρ Α Φ Ι Κ Ο Σ

Χ Α Ρ Τ Η Σ Π Ε Ρ Ι Τ Υ Δ Ι Ε Ξ Ξ Ξ

Ο Δ Α Τ Α Ε Ι Δ Η Χ Α Ρ Τ Ο Ν Ι Ω Ν

Τηλέφωνα: 30.566 (-7,-8), 36-605

Τηλεγραφική διεύθυνσις: ΠΑΠΥΡΙΣΚΟ

Και τὸ τεῦχος αὐτὸ κυκλοφορεῖ εἰς 10.000 ἀντίτυπα